

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ - ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
(Δ.Π.Μ.Σ.) "ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ"

Διπλωματική Εργασία

(ΠΑΡΑ)ΜΟΡΦΩΜΑΤΑ ΣΤΟΥΣ
ΔΗΜΟΣΙΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ –
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥ
ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ

Ευτυχία Δ. Παπαντωνίου

Αθήνα, Ιούλιος 2009

Τριμελής Επιτροπή:

Επιβλέπουσα: Άννα Λυδάκη

(Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα
Κοινωνιολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο)

Μέλη: Ελίζα Παναγιωτάτου

(Καθηγήτρια, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
ΕΜΠ)

Ίων Σαγιάς

(Λέκτορας, Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων
Μηχανικών ΕΜΠ)

Περιβάλλον
και
Ανάπτυξη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

1_ ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
2_ ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΩΡΟΥ	4
2.1 Η έννοια του δημόσιου χώρου	4
2.2 Δημόσιο Vs Ιδιωτικό	5
2.3 Κατηγορίες δημόσιων χώρων	8
2.4 Ιστορική διάσταση του δημόσιου χώρου	8
2.5 Η μνήμη του δημόσιου χώρου ..	10
3_ ΧΩΡΙΚΕΣ ΜΕΤΑΛΛΑΞΕΙΣ	12
3.1 Μετά-πολη: η νέα αναδύμενη πόλη	12
3.1.1 Η έλευση του μεταμοντέρνου στο δημόσιο χώρο	14
3.1.2 Θεαματικές μεταλλάξεις	16
3.1.3 Η αμφισβήτηση του δημόσιου χώρου	17
4_ ΝΕΑ «ΔΗΜΟΣΙΑ» ΧΩΡΙΚΑ ΜΟΡΦΩΜΑΤΑ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ MALLS	19
4.1 Ιστορική διάσταση	20
4.2 Γέννηση κα εξέλιξη σε παγκόσμιο επίπεδο	22
4.3 Η ταυτότητα των νέων καταναλωτικών (μη) τόπων	25
4.3.1 Δημιουργώντας τα malls	27
4.3.2 Αναδυόμενα ερωτήματα γύρω από τα malls	28
4.4 Το μέλλον των σύγχρονων αστικών προορισμών. Η προοπτική των malls	29
5_ ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	33
5.1 Η μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας	33
5.2 Σύγκρουση δημόσιου-ιδιωτικού στην περιοχή της Αθήνας	34
5.3 Η διαμόρφωση του τοπίου της Αττικής από τα σύγχρονα έργα.....	34
5.4 Χωρικές δημόσιες mall-συμπιέσεις	36
5.4.1 Τα malls στο αττικό τοπίο	37
5.4.2 Εμπορικά κέντρα Vs τοπικών αγορών	40
5.4.3 Μελλοντικά επενδυτικά σχέδια	42
5.4.4 Το πράσινο στο λεκανοπέδιο της Αττικής	46
5.5 Απειλές δημόσιων χώρων	48
5.5.1 Ελαιώνας	48
5.5.2 Ελληνικό	51
5.5.3 Η περίπτωση των Ολυμπιακών Έργων	53
6_ ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΑΝΑΔΙΑΤΑΞΗ ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ	56
6.1 Προτάσεις για την Αθήνα του αύριο	56
7_ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΔΡΑΣΗ / ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ	61
7.1 Θεωρίες για τη συλλογική δράση και τα κοινωνικά κινήματα	63
7.1.1 Συλλογική δράση.....	63

7.1.2 Κοινωνικά κινήματα.....	66
7.2 Αστικά κοινωνικά κινήματα.....	68
7.3 Δυναμικά αστικά κοινωνικά κινήματα στην Αττική για την προάσπιση μεγάλων ελεύθερων εκτάσεων.....	69
7.3.1 Επιτροπή πολιτών για τη διάσωση του Ελαιώνα.....	70
7.3.2 Κοινή Δράση, Πρωτοβουλία κατοίκων στα νότια	74
7.3.3 Επιτροπή Αγώνα για το Μητροπολιτικό πάρκο Γουδή	77
8_ CASE STUDY: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟΥ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ (ΠΑΛΑΙ) ΣΤΟ ΚΤΗΜΑ ΒΕΪΚΟΥ	81
8.1 Αντικείμενο και σκοπός της έρευνας	81
8.2 Μεθοδολογικό πλαίσιο	84
8.3 Ο δήμος Γαλατσίου	86
8.3.1 Ιστορική αναδρομή	86
8.4 Το άλσος Βεΐκου	89
8.4.1 Υφιστάμενες εγκαταστάσεις αθλητισμού, πολιτισμού και αναψυχής	89
8.4.2 Οι χρήστες του άλσους	90
8.4.3 Ομορφοκκλησιά	91
8.5 Ολυμπιακό Κέντρο Γαλατσίου (Παλαί)	92
8.5.1 Μετα-ολυμπιακή «αξιοποίηση»	92
8.5.2 Αναμενόμενες οικονομικές απολαβές	94
8.5.3 Κίνητρα επένδυσης	95
8.6 Δράσεις-αντιδράσεις των επιμέρους δυνάμεων που διεκδικούν το Παλαί	96
8.6.1 Διαπιστώσεις	136
8.7 Ανάλυση περιεχομένου συνεντεύξεων	137
8.7.1 Μη δημοσιοποίηση του προβλήματος	137
8.7.2 Προτίμηση για διατήρηση του αθλητικού χαρακτήρα	140
8.7.3 Το mall ως η βέλτιστη βιώσιμη εναλλακτική λύση	143
8.7.4 Το mall ως φορέας κοινωνικού γοήτρου	145
8.7.5 Πλεονεκτήματα mall	146
8.7.6 Η μεταμοντέρνα φιλοσοφία του mall	148
8.7.7 Ατροφία συλλογικής συνείδησης	153
8.7.8 Ο τοπικός τύπος κατά του mall	159
8.7.9 Ο εμπορικός σύλλογος και τα μεγάλα ιδιωτικά συμφέροντα	160
8.7.10 Η στάση της τοπικής αυτοδιοίκησης	163
8.7.11 Το mall Γαλατσίου θα γίνει.....	169
8.8 Συμπεράσματα	171
9_ΕΠΙΛΟΓΟΣ	175
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	178

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το αντικείμενο της παρούσας έρευνας αφορά στην ανίχνευση του δημόσιου χώρου, την προσέγγιση του ρυθμού αλλαγής των δομικών και μορφικών χαρακτηριστικών του και την αναζήτηση των μετα-νεωτερικών τάσεων «αξιοποίησής» του. Το ερευνητικό βλέμμα στρέφεται γύρω από τη σύγχρονη, άνευ προηγουμένου, τυποποίηση της δομής της πόλης-«μετάπολης» και των ελεύθερων εκτάσεών της, οι οποίες πλέον, στο όνομα της «ανάπτυξης» αναμορφώνονται ταχύτητα και μετατρέπονται σε αφιλόξενα τοπία, παγιδευμένα στο φεταλισμό, την «αισθητικοποίηση», το «πρόχειρο» και το επιφανειακό, καθώς δεν λαμβάνουν υπ' όψη όλες τις παραμέτρους που επικαθορίζουν την οικονομική, κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική, τεχνολογική/τεχνική πραγματικότητα. Έτσι, μεγάλοι δημόσιοι χώροι, ακολουθώντας τις προσαγές της αγοράς, αλλά και της ύστερης νεωτερικότητας (η οποία αρθρώνεται στη λογική του κολάζ, του μοντάζ, των αυθαίρετων στοιχείων, του υπαινιγμού, της υπέρβασης της ηθικής στα όρια της ελευθεριότητας) μετατρέπονται μαζικά σε φανταχτερά σκηνικά, θεματικά πάρκα εμπορεύσιμης διασκέδασης, που στόχο έχουν τη χειραγώγηση της κοινής γνώμης, τη μετατροπή των σύγχρονων συγκεχυμένων μαζών σε «φρόνιμες» ατομικότητες.

Το πεδίο έρευνας επικεντρώνεται στην περιοχή της Αττικής, όπου η δομική εκμετάλλευση (με τη μορφή, κυρίως της «μαλλοποίησης», ενός απόλυτα ιδιωτικού χώρου που μεταμφέζεται σε δημόσιο, επιχειρώντας να υιοθετήσει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του) και η εξαφάνιση των μεγάλων ελεύθερων χώρων φαίνεται να αποτελεί πρωταρχικό σκοπό όχι μόνο των ιδιωτικών, αλλά πλέον και των δημόσιων φορέων. Σταδιακά, καλλιεργείται η αντίληψη της υπεροχής του ιδιωτικού μηχανισμού ως προς το δημόσιο, ο οποίος αντιμετωπίζεται ως ανήμπορος να συντηρήσει-διατηρήσει ή να δημιουργήσει αξιοπρεπή κοινόχρηστο χώρο, ενώ παράλληλα νομιμοποιείται η επιχειρηματική αξιοποίηση του δημόσιου χώρου, με αποτέλεσμα ολοένα και περισσότερες ελεύθερες εκτάσεις να παραδίδονται στη ξέφρενη τυποποιημένη καταναλωτική μανία της εποχής μας.

Στον αντίποδα του σύγχρονου μοντέλου διαχείρισης των μεγάλων δημόσιων εκτάσεων ως αντικειμένων εκτεταμένης εμπορευματοποίησης, στο πλαίσιο ενός γενικότερου αιτήματος για ποιότητα ζωής μέσα στην πόλη, αναπτύσσονται μαζικές, ισχυρές κοινωνικές αντιστάσεις. Διερευνώντας αρχικά την έννοια της συλλογικής δράσης, μέσα από επιμέρους θεωρίες (Μαρξ, Λεμπόν, Σχολή του Σικάγο, κλπ), αλλά και των κοινωνικών κινημάτων (Tilly, Melucci, Touraine, κ.λ.π.), μελετώνται μαχητικά κοινωνικά κινήματα της Αττικής, τα οποία αντιδρούν στην κερδοσκοπία της γης και στην πολιτική «αξιοποίησης» των σύγχρονων δημόσιων χώρων, με κινήσεις «περιτυλίγματος», εντυπωσιασμού.

Η έρευνα ολοκληρώνεται μέσα από τη μελέτη της περίπτωσης του κτήματος Βεΐκου στο Γαλάτσι και της επικείμενης κατασκευής ενός γιγαντιαίου εμπορικού κέντρου, τύπου mall, στο κέλυφος του υφιστάμενου Ολυμπιακού γυμναστηρίου (Παλαί). Παρά το γεγονός ότι το πρώην Ολυμπιακό κέντρο Γαλατσίου, στο πλαίσιο της μεταολυμπιακής αξιοποίησής του, παραχωρήθηκε στο ιδιωτικό κεφάλαιο, φορείς και κάτοικοι της περιοχής αρνούνται να συμβιβαστούν με την ιδέα της μετατροπής του σε υπερμέγεθες mall. Το μέλλον του Παλαί φαίνεται να τίθεται υπό διαπραγμάτευση και επιμέρους δυνάμεις δρουν και αντιδρούν με σκοπό τη διεκδίκησή του. Παρ' όλα αυτά, κανείς δε μπορεί ακόμα να προβλέψει με σιγουριά την έκβαση της υπόθεσης...

Το ενδιαφέρον, στην υπό μελέτη περίπτωση, εστιάζεται στη διερεύνηση των κύριων μορφών δράσης-αντίδρασης από την πλευρά των εμπλεκόμενων φορέων, του μοντέλου βάσει του οποίου διεκδικείται το Παλαί από τις εκάστοτε δυνάμεις, του τρόπου με τον οποίο (ανα)παράγεται ο δημόσιος λόγος γύρω από το Ολυμπιακό αθλητικό κέντρο μέσω του τοπικού τύπου, των κινήσεων φορέων και πολιτών, του εμπορικού συλλόγου, της Βουλής και γενικότερα της Πολιτείας. Τέλος, ιδιαίτερα καθοριστική κρίνεται η αναζήτηση της πραγματικής θέσης των μη ενεργών κατοίκων του δήμου Γαλατσίου, καθώς και της τοπικής αυτοδιοίκησης ως προς την κατασκευή του Παλαί.

1_ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«[...] Η πόλη και η πραγματικότητα της πόλης προκύπτουν από την αξία χρήσης. Η ανταλλακτική αξία, η γενίκευση του εμπορεύματος μέσω της εκβιομηχάνισης τείνουν να καταστρέψουν, υποτάσσοντάς την, την πόλη και την πραγματικότητά της [...]».¹

Henry Lefebvre

Η πόλη είναι συλλογική, ανθρώπινη κατασκευή, έργο των ανθρώπινων χεριών και, από τη φύση της, διαχρονική, ταλαντευόμενη ανάμεσα στο παρελθόν, το παρόν και το μέλλον. Είναι ένας ζωντανός οργανισμός που μεταβάλλεται με την πάροδο του χρόνου ως προς το μέγεθος, τη δομή, τη μορφή και τις χρήσεις της. Κομβικό σημείο στο μετασχηματισμό των περισσότερων πόλεων υπήρξε το ρεύμα της αστυφιλίας μετά τη βιομηχανική επανάσταση, το οποίο προσέλκυσε πολλούς κατοίκους της υπαίθρου με το όραμα μιας πιο «άνετης» ζωής. Μεγάλες ποσότητες πληθυσμού άρχισαν σταδιακά να συσσωρεύονται στα αστικά κέντρα, δημιουργώντας στην αρχή κατοικίες -παράνομα συνήθως- σε περιοχές όπου η γη ήταν φτηνή, οι οποίες όμως στη συνέχεια, με την ανοχή του κράτους, νομιμοποιούνταν. Η πολλαπλή επανάληψη του φαινομένου γιγάντωσε σε έκταση τις πόλεις, ενώνοντας και αφομοιώνοντας προάστια, παρακείμενα χωριά και συχνά γειτονικές κωμοπόλεις.

Παρόμοια εξέλιξη είχε και η Αθήνα, η οποία από ένα αρβανιτοχώρι 6.000 κατοίκων στα τέλη του 1830, έφτασε να φιλοξενεί σήμερα σχεδόν το μισό πληθυσμό της χώρας και προς το παρόν 1.000.000 και πλέον οικονομικούς μετανάστες από 130 και περισσότερες χώρες.² Η ραγδαία αστικοποίησή της καθόρισε τη σκληρή αντιπαλότητα φυσικού και τεχνητού τοπίου και τη συνεπακόλουθη καταστροφή του πρώτου με στόχο την, χωρίς όρους, οικοπεδοποίηση και ανοικοδόμηση. Σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, δίχως ολοκληρωμένο προγραμματισμό, κατασκευάστηκαν αναρίθμητα συγκροτήματα κατοικιών, μέσα από μια διαδικασία κατεπείγοντος χαρακτήρα. Καμία προσοχή δεν δόθηκε στην αξιοποίηση και το συγκροτημένο σχεδιασμό του δημόσιου χώρου, ούτε και στην προστασία του φυσικού τοπίου, το οποίο σταδιακά αντικαταστάθηκε από ένα τεράστιο, ισοπαχές στρώμα του κτισμένου που κάλυψε αδιάκριτα τη φυσική τοπογραφία. Η πόλη έγινε αφιλόξενη, απρόσωπη, αλλοτριωτική, καθώς με την πάροδο του χρόνου καλλιέργησε ασφυκτικά το «κτίζειν», κατακλύζοντας με οικοδομικό υλικό κάθε εδαφικό σημείο της Αττικής, προκειμένου να «εκσυγχρονίσει» το προφίλ της, μέσα από τη δημιουργία συνθηκών μεγαλούπολης.

¹ H.Lefebvre, *Δικαίωμα στην πόλη-Χώρος και Πολιτική*, μετφ: Π. Τουρνικιώτης & Κλ. Λωράν, Αθήνα: Παπαζήση, 1977, σ.17.

²N. Παναγιωτόπουλος, «Αθήνα: Πραγματικότητες και αναπαραστάσεις», στο Χ. Κάλμπαρη - Κ. Ντάφλος (επιμ.), *Η μετάβαση της Αθήνας*, Αθήνα: Futura, 2005, σ.126.

Η ανταλλακτική αξία που άλλοτε αφορούσε μόνο στο βιομηχανικά παραγόμενο υλικό προϊόν, το ψηφιακό προϊόν, την πληροφορία ή την οποιαδήποτε εικόνα, κατά τον Lefebvre, και έτεινε να καταστρέψει την πόλη σήμερα έχει μετατραπεί σε πραγματικότητα και έχει επεκταθεί, πλέον, στο αστικό τοπίο, τις πλατείες, τους δρόμους. Στο παγκόσμιο χρηματιστήριο αξιών συμπεριλαμβάνεται η ίδια η πόλη και καθημερινά η εικόνα της είναι το αντικείμενο πολλαπλής διαπραγμάτευσης και εκποίησης. Όπως μάλιστα, χαρακτηριστικά, αναφέρει ο Καζέρος,³ «αν μια πόλη δεν διαθέτει συγκεκριμένη ελκυστική εικόνα προσαρμογής της στα σύγχρονα, πλανητικής εμβέλειας, ιδεολογήματα περί πόλεως, τότε αναζητά ευκαιρίες για να την αποκτήσει άσχετα αν η εικόνα που της υπαγορεύεται βρίσκεται πολλές φορές σε διάσταση με τη δική της διαδρομή, με τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου τόπου». Όλα, τελικά, οδηγούν στην «εξοικείωση με το διαφορετικό, το απρόσμενο, το extra extra large», απλά και μόνο για να φαίνονται οι συντελεστές, οι χορηγοί των έργων, για να ενθαρρύνεται η έννοια της «ανάπτυξης» που επιβάλλει η σύγχρονη αγορά.

Μέσα σε μια τέτοια ατμόσφαιρα γενικευμένης αποτίμησης και διαπραγμάτευσης των διαφόρων τμημάτων της πόλης, που υπακούει στην αρχή του κέρδους και της απόσβεσης, ο δημόσιος χώρος της αντιμετωπίζεται ως αναλώσιμο είδος, ως ιδανική έκταση στην οποία θα δημιουργηθούν νέα τοπία, που θα εκπέμψουν το δικό τους ελκυστικό φως στο πλανητικό δίκτυο των πόλεων. Κατά παράδοξο τρόπο, με την πάροδο του χρόνου, θεωρείται χώρος που δικαιωματικά ανήκει, κατόπιν νόμιμης παραχώρησης, στο ιδιωτικό και επομένως θα πρέπει να εξασφαλίζει τα ανεξέλεγκτα οικονομικά συμφέροντά του. Δεν είναι τυχαίο, εξάλλου, ότι τα τελευταία χρόνια βιώνουμε έντονα σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια τη «mallοποίηση», τη νέα ξενόφερτη μόδα κοινωνικοποίησης-καταναλωτικών «προτύπων», την ανέγερση πολυχώρων, τεράστιων εμπορικών κέντρων, που οργανώνουν την πλήρη ταύτιση κουλτούρας - διασκέδασης - κατανάλωσης και συμβολίζουν τη σύγχρονη όψη του πολιτισμού. Αν και μοιάζουν διαφορετικά μεταξύ τους (THE MALL, ATTICA, IKEA, κλπ), όλα είναι προκαθορισμένα,

μέσα στον ντετερμινιστικό κλοιό της «ανάπτυξης», του εκσυγχρονισμού, της συναίνεσης, της ορθολογικής διαχείρισης των μεγάλων ελεύθερων εκτάσεων.

Εσωτερικό του «The Mall» στο Μαρούσι

Πηγή: [http:// www.themallathens.gr](http://www.themallathens.gr)

Ταυτόχρονα, στη σύγχρονη εποχή, ο δημόσιος χώρος έχει μετατραπεί έντονα σε τόπο αναφοράς ιδιαίτερων ομάδων (πρόσφυγες, οικονομικοί μετανάστες), αλλά και τόπο

³ Ν. Καζέρος, «Το γεγονός του 'κατεπείγοντος'-Η πόλη του 'κατεπείγοντος'», στο Χ. Κάλμπαρη - Κ. Ντάφλος (επιμ.), *Η μετάβαση της Αθήνας*, Αθήνα: Futura, 2005, σ.100.

εκδήλωσης του ποινικού κράτους, μέσα από την καταγραφή της δημόσιας ζωής των κατοίκων της πόλης, τη μόνιμη εποπτεία-παρακολούθηση των τεκταινόμενων σε αυτή. Τέλος, η συμμετοχή στα κοινά, όχι μόνο μειώνεται διαρκώς, αλλά και απονομιμοποιείται με διάφορους τρόπους. Παρουσιάζεται από αρκετούς ως όχληση για την πόλη, ως έναυσμα για την εμφάνιση ανάρμοστων συμπεριφορών, που επιφέρουν την αναγκαστική διεξαγωγή επιχειρήσεων κατασταλτικού χαρακτήρα.

Αναντίρρητα, ένα τέτοιο τοπίο προκαλεί πολλά ερωτήματα τα οποία δεν αφορούν αποκλειστικά σε ένα μεμονωμένο ζήτημα, όπως την αρχιτεκτονική των οικοδομημάτων που πακτώνονται στα τοπιακά συμπλέγματα, αλλά ανήκουν στο πλαίσιο και τις ανησυχίες μια ευρύτερης κοινωνικοπολιτικής συζήτησης. Σε ποιον, για παράδειγμα, ανήκει ο δημόσιος χώρος; Ποιος τον διαπραγματεύεται και κάτω από ποιους όρους; Είναι όντως αντικείμενο διακύβευσης; Υπάρχει, πλέον, αμιγώς δημόσιος χώρος και αντίστοιχα αμιγώς ιδιωτικός; Πώς νοηματοδοτούν το χώρο οι δύο έννοιες και τι ρόλο έχουν στην πόλη; Τι επιφέρουν τα νέα χωρικά [παρα]μορφώματα τύπου mall; Έχουν θέση στο ελληνικό και ειδικότερα το αττικό τοπίο, δεδομένης της μυθικής και ιστορικής συγκρότησής του, που μεταφέρεται διαμέσου της εννόησης της ιστορίας και οπτικοποιείται σε αυτό που βλέπουμε ως φόντο και ως υποδομή στη σύγχρονη πόλη των Αθηνών; Αν ναι, κάτω από ποιους όρους; Και αν, όχι υπάρχουν άτομα ικανά να αντιπαχθούν σε αυτό το ρεύμα, κινήσεις πολιτών που θα αγωνιστούν να ανατρέψουν την υφιστάμενη κατάσταση;

Ίσως, η απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα να ξεφεύγει τελικά από τα όρια της συγκεκριμένης εργασίας. Αποτέλεσαν, όμως, το έναυσμα για ένα γόνιμο ερευνητικό ταξίδι, με έναν έντονο προβληματισμό ως προς τη μορφή, τη δομή του μελλοντικού αττικού τοπίου, του δημόσιου χώρου, των επιμέρους διαδραστικών σχέσεων που θα αναπτυχθούν σε αυτόν, αλλά και των διαφόρων μορφών δράσης και αντίδρασης ως προς τη διεκδίκησή του...

2_ ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΩΡΟΥ

2.1 Η έννοια του δημόσιου χώρου

«Δημόσιος χώρος είναι όταν αφήνεις το σπίτι».

Vito Acconci⁴

Ο δημόσιος χώρος, μια σύνθετη και πολλαπλών νοημάτων έννοια, αποτελεί αναγκαίο συστατικό στοιχείο της δομής και της οργάνωσης της πόλης σε πολεοδομικό, κοινωνικό, πολιτικό και περιβαλλοντικό επίπεδο.

Επιχειρώντας μια εννοιολογική προσέγγιση, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι ως «δημόσιοι» χαρακτηρίζονται υπαίθριοι χώροι ή κτήρια, με ελεύθερη πρόσβαση, άρρηκτα συνδεδεμένοι με τη συμμετοχή και τη συλλογική δράση και με απώτερο σκοπό τη σύναψη κοινωνικών δεσμών, διαπροσωπικών σχέσεων. Ο δημόσιος χώρος αρχικά, περιέγραφε το φυσικό χώρο, το δρόμο, την πλατεία, το εμπόριο και τη συναλλαγή. Η λέξη «δημόσιο» εμφανίζεται τον 18^ο αιώνα, από το λατινικό *publicus* (=αυτό που αφορά όλους)· το να «κοινοποιείς» υπονοεί μια επέκταση της έννοιας του προγενέστερου «κοινού χώρου» και τη θεσμοθέτηση της αξίας αυτού που είναι προσίτο σε όλους.⁵

Θα μπορούσε, κανείς, να ισχυριστεί ότι:

- Ο δημόσιος χώρος είναι προσβάσιμος σε όλους, είναι ο χώρος στον οποίο οι πολίτες συνευρίσκονται για να πάρουν μια δημόσια απόφαση.
- Πρόκειται για ένα συμβολικό χώρο, που για να σχηματιστεί χρειάζεται χρόνος, κοινές αξίες και κοινό ιδίωμα, μια αμοιβαία αναγνώριση νομιμότητας.
- Δεν διακηρύσσεται η ύπαρξή του, αλλά γίνεται αντιληπτή. Προέρχεται από το μέγεθος της συνολικής βούλησης. Προϋποθέτει την ύπαρξη ατόμων αυτόνομων, ικανών, χωρίς εξουσιαστικές τάσεις, αλλά εμφορούμενων από ιδέες και επιχειρήματα. Είναι η πραγμάτωση του κινήματος χειραφέτησης και θέσπισης των ατομικών ελευθεριών σε αντίθεση με ό,τι ήταν ιδιωτικό. Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό ο συμβολισμός στο δημόσιο χώρο έπεται, δεν προϋπάρχει. Έρχεται να εκφράσει αυτήν ακριβώς την ελεύθερη επικοινωνία και ανταλλαγή.

Ο χαρακτήρας του δημόσιου χώρου φαίνεται να έχει δύο αποχρώσεις:

- Η πρώτη, η οποία σχετίζεται με την αμφισβήτηση και την ακύρωση της ατομικής ή ιδιωτικής επικράτειας, εμπεριέχει έννοιες όπως προσπάθεια, ανταγωνισμός, ίσως και κίνδυνος. Η απόχρωση αυτή αποδίδεται καλύτερα με την λέξη κοινόχρηστος, η οποία με τη σειρά της είναι ασαφής σε σχέση με τη χρήση και την ιδιοκτησία.
- Η δεύτερη αφορά στην αίσθηση συλλογικότητας και ομαδικότητας και αποδίδεται καλύτερα με τη λέξη πολιτειακός.

⁴ Ο.π.

⁵ Τ. Ταγκαλίδου, «Δημόσιες στιγμές-Ο δημόσιος χώρος ως ιδιωτικός» [<http://www.reconstruction.gr>]

Ασφαλώς δεν θα πρέπει να επέρχεται σύγχυση της έννοιας «δημόσιο» με τους όρους «κρατικό» ή «δημοτικό», οι οποίοι αναφέρονται σε ιδιοκτησίες του κράτους ή του δήμου αντίστοιχα. Μία δημοτική αγορά είναι το ίδιο δημόσια με ένα εμπορικό κέντρο. Αντίθετα ο δρόμος ιδιωτικοποιείται, όταν υφίσταται παρεμβάσεις όπως η απαγόρευση διέλευσης μπροστά από την κατοικία ενός επίσημου ή η κατά προτεραιότητα μετακίνηση προσώπου εις βάρος του κοινού.

Γίνεται αντιληπτό ότι η απόδοση ενός αντικειμενικά αποδεκτού ορισμού καθώς επίσης και ο απόλυτος χωρικά προσδιορισμός του όρου «δημόσιος», αποτελεί μια διαδικασία ιδιαίτερα επίπονη και τις περισσότερες φορές καθίσταται, τελικά, εφικτή, μόνο μέσα από συσχετισμούς, (αν)αντιστοιχίες και αντιθέσεις με την έννοια του «ιδιωτικού χώρου».

Στο άκουσμα του όρου «ιδιωτικός» συνήθως φανταζόμαστε καταστάσεις που σχετίζονται με την προστασία, την ασφάλεια, την ηρεμία, χώρους που παρέχουν τη δυνατότητα της απομόνωσης και της περισυλλογής, ενώ συνήθως ως «δημόσιο» καταγράφεται στη συνείδησή μας κατά στερεότυπο, εν μέρει, τρόπο ό,τι αντιτίθεται σε αυτά και επομένως σχετίζεται με την έκθεση, την προβολή, την αντιπαράθεση, το ριψοκίνδυνο.

Αν και έννοιες όπως κοινό-ιδιόκτητο, συλλογικό-ατομικό, εκτεθειμένο-προστατευμένο μας βοηθούν να αποσαφηνίσουμε τα όρια ανάμεσα στο δημόσιο χώρο και τον ιδιωτικό, εντούτοις η λεπτή γραμμή που σηματοδοτεί το πέρασμα από τον ένα χώρο στον άλλο είναι ιδιαίτερα δυσδιάκριτη.

Πώς, λοιπόν, τίθενται οι χωρικές διαφοροποιήσεις δημόσιου-ιδιωτικού; Υφίσταται τελικά αμιγώς δημόσιος ή ιδιωτικός χώρος;

2.2 Δημόσιο Vs Ιδιωτικό

«Αν ο μόνος αμιγώς ιδιωτικός μας χώρος είναι το κορμί μας, τότε ο δημόσιος χώρος είναι πολλοί ιδιωτικοί χώροι μαζί». ⁶

Τζέλα Ταγκαλίδου

Αναντίρρητα, το κάθε υποκείμενο οριοθετεί την προσωπική του περιοχή, το χώρο τον οποίο αισθάνεται οικείο, με το δικό του τρόπο, στήνοντας στους «άλλους» περιορισμούς ή και φράγματα προς αυτή την ιδιωτική ζώνη. Γενικά, όταν τα όρια αποτελούν εμπόδιο, τότε μπορούν να αποκλείσουν, να υποδείξουν ή ακόμη και να επιβάλλουν μια χρήση.

---

⁶ Η φράση ειπώθηκε κατά την εισήγηση της αρχιτέκτονος Τζέλας Ταγκαλίδου, στο πλαίσιο ανοιχτής συζήτησης για την πόλη με θέμα «Τα λεπτά όρια του ιδιωτικού και του δημόσιου». Η συζήτηση οργανώθηκε από την Κοινότητα Ανοικοδόμησης στην αγορά της Κυψέλης, στις 11/1/2006.

Τοίχοι, στοές, σκαλοπάτια, πεζοδρόμια, κάγκελα, παρκαρισμένα αυτοκίνητα, σκουπιδοτενεκέδες, λεωφόροι, διαβάσεις, γέφυρες, ανισόπεδοι κόμβοι, αποτελούν καθημερινά «εμπόδια», τα οποία οριοθετούν συγκεκριμένες χρήσεις. Παρ' όλα αυτά υπάρχουν και όρια τα οποία αν και δεν είναι ξεκάθαρα, εννοούνται ή υπονοούνται.

Και στις δύο πάντως περιπτώσεις, είτε δηλαδή πρόκειται να θέσουμε όρια ή να τα διακρίνουμε ως τέτοια, πρέπει προηγουμένως να έχουμε αντιληφθεί το χώρο σαν μια αυστηρά προσωπική εμπειρία. Ίσως με αυτό τον τρόπο, να μπορούσαμε να ορίζαμε τον ιδιωτικό χώρο ως τη δυνητική κατάσταση της απόλυτης απελευθέρωσης του «εγώ» (με όρους ψυχολογίας) στον άνθρωπο, σε αντίθεση με το δημόσιο χώρο όπου κυριαρχεί το «υπερεγώ», το συνειδητό έναντι του ασυνειδήτου.

Όσο βέβαια και να προσπαθούμε να προσεγγίσουμε τις δύο αντιθετικές - τουλάχιστον εξ ορισμού- έννοιες, στην πράξη συνειδητοποιούμε ότι πολύ σπάνια υφίσταται το ένα δίχως το άλλο.. Ας φανταστούμε μια τυπική καθημερινή μέρα... Πόσες φορές, το ιδιωτικό δεν διεισδύει στο δημόσιο, αλλά και το δημόσιο δεν προσκαλεί το ιδιωτικό σε παιχνίδια συνεύρεσης; Σε όλες αυτές τις καταστάσεις αλληλεξάρτησης, σχεδόν πάντα εντοπίζουμε και μια πληθώρα από επάλληλες στρώσεις, περάσματα από το δημόσιο στο ιδιωτικό αλλά και αντίστροφα, ορίζοντας τις «ημι-δημόσιες» ζώνες.

Έτσι, για παράδειγμα, το αίθριο στην αρχαία ρωμαϊκή κατοικία, αποτελούσε το όριο μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου βίου. Γύρω από αυτά αναπτύσσονταν ημιδημόσιες δραστηριότητες σε αντίθεση με τις οικογενειακές, οι οποίες εκδηλώνονταν γύρω από το περιστύλιο. Ακόμα και σήμερα, στις κατοικίες, οι οποίες θεωρούνται οι απόλυτα ιδιωτικοί χώροι, υφίστανται υποκατηγορίες δωματίων που απευθύνονται στην κοινωνική ζωή της οικογένειας, δηλαδή σε ένα είδος δημόσιας δραστηριότητας. Παράλληλα, ας μη ξεχνάμε ότι και όλα τα (ημι)διάφανα στοιχεία μιας οικίας (παράθυρα, πόρτες, κλπ), αποτελούν ένα είδος πρό(σ)κλησης του δημόσιου στοιχείου να μετέχει στην απόλυτα φαινομενικά «ιδιωτική» ζωή των μελών της κατοικίας.

Η Plaza Mayor στη Μαδρίτη

Πηγή: <http://zervonikolakis.lastros.net/plaza-mayor.html>

Μιλήσαμε, μέχρι στιγμής, για το πώς το δημόσιο μπορεί να εισέλθει αθόρυβα στην ιδιωτική ζωή των υποκειμένων. Απ' την άλλη, θέλοντας να φανταστούμε πώς το ιδιωτικό εμφανίζεται στη δημόσια ζωή, ας φέρουμε στο νου μας την εικόνα μιας πολυσύχναστης πλατείας, όπως είναι η Plaza Mayor στη Μαδρίτη.

Πρόκειται για ένα τεράστιο ανθρώπινο χωνευτήριο, ένα μίγμα από ντόπιους και τουρίστες που κατακλύζουν καθημερινά το χώρο, κατά κύματα. Γι' αυτούς τους

ανθρώπους που περνάνε από εκεί, χαζεύουν, φωτογραφίζουν, γελάνε, συζητάνε, παίζουν, τρώνε, η πλατεία είναι ένας αμιγώς δημόσιος χώρος, οι εικόνες του οποίου καταγράφονται με κινηματογραφική ταχύτητα υπακούοντας στη λογική των συνεχόμενων καρτέ και του μοντάζ. Παρ' όλα αυτά, αν στρίψουμε το βλέμμα μας, θα παρατηρήσουμε πως καθημερινά υπάρχει στο χώρο και ένας κιθαρίστας, ο οποίος στήνει την αυτοσχέδια συναυλία του, έχοντας μαζί του διάφορα ιδιωτικά αντικείμενα (ποτήρια, κουβέρτες, κλπ..). Γι' αυτόν, η πλατεία δεν είναι κάτι ξένο, εχθρικό, αλλά ένας οικείος, φιλικός χώρος. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για το δικό του ιδιωτικό χώρο, τον οποίο έχει ανακαλύψει, εξερευνήσει και, πλέον, νιώθει σε αυτόν ασφάλεια, θαλπωρή, σιγουριά. Όσο οξύμωρο και αν ακούγεται, τελικά αυτή η υπό «κατάληψη» δημόσια ζώνη μετατρέπεται στον απόλυτα ιδιωτικό χώρο για το συγκεκριμένο άνθρωπο.

Ας μη ξεχνάμε, βέβαια, ότι κατ' εξοχήν οι δημόσιοι χώροι έχουν δημιουργηθεί για να τους οικειοποιούμαστε. Είναι εκεί όπου ο πολίτης μπορεί να αντιληφθεί την ατομικότητα του ως μέρος ενός ευρύτερου συνόλου, μιας μεγαλύτερης κοινωνικής ομάδας.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι ο ζωτικός χώρος της σύγχρονης πόλης ακροβατεί επάνω στο νήμα που συνδέει την ιδιωτικότητα του δημόσιου χώρου με τη δημοσιότητα του ιδιωτικού και εξισορροπεί πληρώνοντας ή πληροί εξισορροπώντας τις συνιστώσες μιας διαδικασίας αστικοποίησης που οργανώνει με ασάφεια και συνθέτει με σαφήνεια τη σύγχρονη αρχιτεκτονική και πολεοδομική πραγματικότητα. Οι πολλαπλές, βέβαια, ωσμώσεις, διαπιδύσεις αλλά και διαφυγές από το δημόσιο προς το ιδιωτικό και από το ιδιωτικό προς το δημόσιο, που εμφανίζονται στην εποχή μας δεν είναι κάποιο φαινόμενο που πρωτοεμφανίστηκε στις μέρες μας.

Η ανθρώπινη ιστορία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή διαπραγματεύση, καθορισμό και επανακαθορισμό των εννοιών του δημόσιου και του ιδιωτικού, της δημόσιας αρχής ή πολιτικής εξουσίας και της κοινωνίας, των θεσμών και του «κοινού». Όπως εύστοχα αναφέρει ο Γ.Σαρηγιάννης,⁷ η σχέση δημόσιου και ιδιωτικού στο χώρο της πόλης εκδηλώνεται σε κάθε ιστορική στιγμή με συγκεκριμένο τρόπο και η κυριαρχία του ενός ή του άλλου εκφράζει τη φάση του ιστορικού πλαισίου στο οποίο ανήκει. Για παράδειγμα σε εποχές ακμής, όπου οι κοινωνίες είναι σε άνοδο, υπάρχει ανεπτυγμένη συλλογικότητα και το δημόσιο κυριαρχεί έναντι του ιδιωτικού, γεγονός το οποίο αποτυπώνεται και σε οικονομικό, κοινωνικό και μορφολογικό επίπεδο. Ο δημόσιος χώρος αναπτύσσεται με βάση το δρόμο και την πλατεία, τα οποία περιστοιχίζονται από μεγάλα και πολυτελή δημόσια κτίρια, μέσα στα οποία συνεχίζεται ο δημόσιος χώρος περνώντας από στοές και μεγάλες πύλες, όπως συμβαίνει σε θέατρα, όπερες, μουσεία,

---

⁷ Γ. Σαρηγιάννης, «Η ιστορική διάσταση της αντίθεσης δημόσιου και ιδιωτικού χώρου», Αρχιτέκτονες, τ.34, Ιούλιος-Αύγουστος 2002, σ. 50.

κ.λ.π. Αντίθετα, σε εποχές παρακμής, αναπτύσσονται τα ιδιωτικά συμφέροντα σε μεγάλο βαθμό και επισκιάζουν το δημόσιο όφελος σε όλους τους παραπάνω τομείς. Ο δημόσιος χώρος μεταφέρεται σε οικοδομήματα της αριστοκρατίας, της άρχουσας τάξης, των ρωμαίων μεγιστάνων του χρήματος στην αρχαιότητα, αλλά και των πολυεθνικών της σύγχρονης κοινωνίας και οι κλασικοί δημόσιοι χώροι διοίκησης μετατρέπονται σε απλό εξάρτημά τους.

2.3 Κατηγορίες δημόσιων χώρων

Αναζητώντας τους δημόσιους χώρους μιας πόλης, τους οποίους και αναγνωρίζουμε ως παράγοντες ολοκληρωμένου αστικού σχεδιασμού, διαπιστώνουμε ότι εκτείνονται σε μια πληθώρα, γνώριμων στο οπτικό πεδίο του κάθε ανθρώπου, κατηγοριών, οι οποίες συνοπτικά είναι:

- **Οι αστικοί υπαίθριοι χώροι** (δρόμοι, πεζοδρόμια, πεζόδρομοι, πλατείες, νησίδες⁸)
- **Το αστικό πράσινο** (κήποι, πάρκα)
- **Το περιαστικό πράσινο** (δάση, βουνά)
- **Τα έργα υποδομής** (αυτοκινητόδρομοι, φράγματα, γέφυρες, αεροδρόμια, σιδηροδρομικές γραμμές, λιμάνια, χωματερές, χώροι στάθμευσης)
- **Διάφοροι χώροι συνδεδεμένοι με συγκεκριμένες λειτουργίες** (αθλητικοί χώροι, στρατόπεδα, κοιμητήρια, βιομηχανικά και τεχνολογικά πάρκα)
- **Το υδάτινο στοιχείο** (παραλίες, ποτάμια, ρέματα, λίμνες)
- **Οι ιδιωτικοί οικοδομημένοι χώροι** (προαύλια, πρασιές)
- **Οι αρχαιολογικοί χώροι**

2.4 Ιστορική διάσταση του δημόσιου χώρου

Οι πρώτοι σχεδιασμένοι χώροι συγκέντρωσης εμφανίζονται στην αρχαία Ελλάδα τον 5ο π.χ. αιώνα με τη μορφή της αγοράς (αγείρω=συγκεντρώνω), η οποία αποτελεί το επίκεντρο της πόλης-κράτους, συνιστώντας ένα υβριδικό τοπίο φύσης και πολιτισμού, ένα χώρο μεικτών χρήσεων γης, ιερών και κοσμικών. Συνάντηση, επικοινωνία, αλληλεπίδραση, πολιτική αντιπαράθεση, βήμα ιδεών αντανακλούν απλά κάποιες λειτουργίες που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ταυτόσημες με την έννοια της αγοράς.

Πολύ διαφορετική εμφανίζεται η εικόνα του δημόσιου χώρου στην πόλη του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης, που αντιλαμβάνεται την ομορφιά με όρους ηθικής αρμονίας και πνευματικού κάλλους.⁹ Ο δημόσιος χώρος παύει να έχει πολιτική χροιά και αποκτά νόημα στο χώρο του μη αισθητού, χάρη στο συμβολισμό και την αλληγορία. Ο ενιαίος κεντρομόλος χώρος της ιδανικής πόλης του Piero della Francesca, είναι η

⁸ Για την κάθε κατηγορία, αναφέρουμε ενδεικτικά ορισμένες περιπτώσεις.

⁹ Π. Τουρνικιώτης, *Η αρχιτεκτονική στη σύγχρονη εποχή*, Αθήνα: Futura, 2006, σ.118.

αρχετυπική εικόνα της φανεράς συνοχής που αναζητά η πόλη των νεότερων χρόνων. Σε αυτήν ο άνθρωπος καθίσταται θεατής στο επίκεντρο ενός μεγαλοπρεπούς θεάτρου του δημόσιου χώρου. Η πλατεία αποκτά ένα θεαματικό ύφος και τα άτομα συγκεντρώνονται, πλέον, εκεί για να παρατηρήσουν, να συνομιλήσουν, ακόμα και να κατασκοπεύσουν την ιδιωτική ζωή των άλλων.

Το πέρασμα από τον 18^ο στον 19^ο αιώνα επιφέρει ανατρεπτικές αλλαγές στη δομή του δημόσιου χώρου. Νέα δεδομένα, διαφορετικοί ρυθμοί και συνθήκες μετασχηματίζουν την κοινωνική του συγκρότηση, τις λειτουργίες και δραστηριότητες που επιτελούνται σε αυτόν. Όπως διαπιστώνει ο R. Sennett στο βιβλίο του *The Fall of Public Man*, την εποχή εκείνη, ο δημόσιος χώρος μετατρέπεται σε «ένα περιβάλλον ξένο, όπου πολλοί άνθρωποι όλο και περισσότερο μοιάζουν αναμεταξύ τους, αλλά δε γνωρίζονται».¹⁰ Στη μητρόπολη του 19^{ου} αιώνα και αργότερα του 20^{ου}, ο δημόσιος χώρος είναι το αρχιτεκτονικό σκηνικό στο καθημερινό θέαμα του δημόσιου βίου, στο οποίο τώρα συμμετέχει εντυπωσιακά η φαντασμαγορία του εμπορεύματος. Η μόδα, ως τελετουργία με την οποία λατρεύεται το θεοποιημένο εμπόρευμα, ξεπερνάει το ρουχισμό και απλώνεται σε όλες τις πτυχές της καθημερινής ζωής, μεταβάλλοντας το δημόσιο χώρο στον οποίο εκτίθενται, σε ένα θεατρικό σκηνικό όπου περιφέρονται μαγεμένοι οι πολίτες, οι συγχρονικοί άνθρωποι του Baudelaire και του Benjamin. Η μοντέρνα αρχιτεκτονική του δημόσιου χώρου δεν περιλαμβάνει πια πλατείες και δρόμους, αλλά ζώνες πρασίνου, παιδικές χαρές, αθλητικές εγκαταστάσεις και μοναχικές διαδρομές - μια δραστηριότητα ψυχαγωγίας ανάμεσα στη ζώνη της εργασίας και την ιδιωτική ζωή της μαζικής κατοικίας. Ο δημόσιος χώρος της Χάρτας των Αθηνών είναι μια άρνηση και μια κατάργηση των τυπολογιών και των λειτουργιών του παρελθόντος, αλλά ταυτόχρονα και ένα μητροπολιτικό όραμα συνύπαρξης άγνωστων ανθρώπων στην απεραντοσύνη ενός καταπράσινου δημόσιου χώρου.

Η ανάγκη για ένα καλύτερο αύριο επιταχύνεται μεταπολεμικά, στο όνομα μιας αναγκαίας, άνευ όρων, ανάπτυξης. Εντούτοις, η πληθυσμιακή γιγάντωση, η έντονη ανοικοδόμηση και ο σχεδιασμός που υιοθετείται, επιφέρουν ανεπανόρθωτες αλλαγές στη διάσταση της πόλης, ως φυσικού τοπίου. Το αστικό περιβάλλον υποβαθμίζεται με γοργούς ρυθμούς, ενώ το κτήριο τείνει να αυτονομηθεί περιβαλλοντικά από την πόλη. Η ισορροπία κενού-πλήρους διαταράσσεται και η αμφίδρομη σχέση τους σταδιακά μετατρέπεται σε έντονη επιβάρυνση του ενός προς το άλλο. Παράλληλα στις αρχές της δεκαετίας του '70 αρχίζει να αναπτύσσεται στην Ευρώπη ένας προβληματισμός πάνω σε περιβαλλοντικά ζητήματα,¹¹ ο οποίος διατυπώνεται είτε μέσα από θεωρητικά κείμενα είτε

¹⁰ R. Sennett, *Η Τυρανία της οικειότητας: ο δημόσιος και ιδιωτικός χώρος στο δυτικό κόσμο*, μετφ: Γ. Μέρτικας, Αθήνα: Νεφέλη, 1999.

¹¹ Το 1972 πραγματοποιείται στη Στοκχόλμη Συνδιάσκεψη για το ανθρώπινο περιβάλλον, στο οποίο υιοθετούνται και ενεργοποιούνται ορισμένες θεμελιώδεις αρχές του Δικαίου του Περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα δρομολογείται η διαδικασία ίδρυσης του προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για του Περιβάλλον (UNEP).

με συγκροτημένες θεσμικές και νομοθετικές ενέργειες και μια σειρά όρων όπως *βιωσιμότητα, αειφορία, περιβαλλοντικός σχεδιασμός* ξεπηδούν την περίοδο εκείνη και φτάνουν ως σήμερα, με συνεχείς επισημάνσεις σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

2.5 Η μνήμη του δημόσιου χώρου

«[...] το κενό δεν είναι καθόλου 'το τίποτα'...ίσα - ίσα έχει σημαντικές και αλληλεξαρτούμενες ιδιότητες σαν αυτές των σωμάτων... Αποτελείται από μια ιστορική διαστρωμάτωση γεμάτη χώρους και στρατηγικές βλεμμάτων, μια οπτική εικονική πολυπλοκότητα εμπλουτισμένη με ανθρώπινες και αστικές σχέσεις».

Ernst Mach¹²

«Επεκτείνοντας την άποψη του Halbwachs θα ήθελα να πω ότι η πόλη η ίδια είναι η συλλογική μνήμη των λαών. Και όπως η μνήμη είναι συνδεδεμένη με τα γεγονότα και τους τόπους, η πόλη είναι ο 'locus' της συλλογικής μνήμης. Αυτή η σχέση ανάμεσα στο 'locus' και τους πολίτες γίνεται λοιπόν η κυρίαρχη εικόνα, η αρχιτεκτονική, το τοπίο - και καθώς τα γεγονότα χαράζονται στη μνήμη, καινούρια γεγονότα συμβαίνουν στην πόλη».

Aldo Rossi¹³

Είναι, πλέον, γεγονός ότι ο σύγχρονος άνθρωπος αντιμετωπίζει τους δημόσιους χώρους σαν άψυχα σώματα, σαν αντικείμενα που οφείλουν να υποτάσσονται στη θεοποιημένη αγορά της «ανάπτυξης», του «όλο και περισσότερο», ανεξάρτητα από το ιδιαίτερο εδαφολογικό πεδίο στο οποίο ανήκουν. Μέσα στην πολυπλοκότητα του κόσμου, τη χαοτική ροή πληροφοριών, τα διαρκώς αλληλοσυγκρουόμενα μηνύματα, αδυνατεί να αντιληφθεί ότι οι τόποι έχουν ιστορική ταυτότητα και καταγωγή, ότι αποτελούν φορείς μνήμης, η οποία διαστρωματώνεται σε πολλαπλά επίπεδα και ανακαλύπτεται μέσα από μια διεξοδική ανάγνωση και ερμηνεία του τοπίου. Με το πέρασμα του χρόνου εγγράφονται σε αυτούς τα ίχνη των κοινωνιών, της μέσης κοινωνικής συνείδησης, αλλά και των επιλογών της άρχουσας τάξης, ολόκληρο το «είναι» της πόλης. Ο Σεφέρης, μάλιστα, τόνιζε χαρακτηριστικά ότι τα δέντρα κρατούν τη μορφή του αγέρα, ενώ οι τόποι τη μορφή που τους δίνει ο άνθρωπος και ο Μπαμπουσίσης εξίσου εύστοχα υποστήριξε ότι οι τόποι μένουν να θυμίζουν ότι οι άνθρωποι φεύγουν και σε αυτούς μένουν τα ίχνη και οι σκέψεις τους.¹⁴

Πώς μπορεί, λοιπόν, να επεμβαίνει κάποιος δομικά σε έναν τόπο, χωρίς να στοχάζεται επάνω στην ιδιαιτερότητά του, χωρίς να υπολογίζει το εδαφικό ανάγλυφο και μνημονικό περιεχόμενο που έχει ήδη αποκτήσει; Ακόμα και οι εκπρόσωποι του

¹² E. Mach, *Conoscenza ed errore. Abozzi per una psicologia della ricerca*, Torino: Einaudi, 1982, σ.439.

¹³ Rossi Aldo, (1966). *Η Αρχιτεκτονική της Πόλης (L' Architettura della citta)*, μετφ: Β. Πετρίδου. University Studio Press, 1991, στο Αρχιτέκτονες, τ. 63, σ.79.

¹⁴ Μ. Μπαμπουσίσης, «Τι μπορεί να προσφέρει το αθηναϊκό τοπίο σε έναν καλλιτέχνη;», στο Χ. Κάλμπαρη - Κ. Ντάφλος (επιμ.), *Η μετάβαση της Αθήνας*, Αθήνα: Futura, 2005, σ.115.

μοντέρνου κινήματος, οι οποίοι αποσκοπούσαν σε μια πλήρη οικοδόμηση του αστικού τοπίου, έδιναν τουλάχιστον βαρύτητα στα εδαφολογικά δεδομένα της κάθε πόλης. Ας θυμηθούμε ότι το 1933, στο 4^ο συνέδριο του CIAM¹⁵ στην Αθήνα οι αρχιτέκτονες και πολεοδόμοι που συγκεντρώθηκαν για να συντάξουν το πολεοδομικό πρόγραμμα της περιφέρειας «Φονξιοναλιστικής Πόλης», πριν προβούν στις προτάσεις ανασύνταξης των πόλεων, αναφέρονταν αρχικά στις εδαφικές και γεωγραφικές παραμέτρους κάθε πόλης χωριστά.¹⁶ Για το Dessau, για παράδειγμα, ο Van der Linden έλεγε ότι: «Η πόλις ευρίσκεται επί αμμολόφου περιβαλλομένη από αμμώδεις εκτάσεις, με μορφή επιμήκη [...]», ενώ ο Στ. Παπαδάκης, στην έναρξη της εισήγησής του για την Αθήνα, σημείωνε ότι: «Η διαμόρφωση του εδάφους είναι ομαλή και δύναται να μην απαιτήσει ειδική προπαρασκευή. Το μεγαλύτερο μέρος της εκτάσεως είναι κατάλληλον προς πολεοδόμησιν [...] υπό την προϋπόθεσιν ότι η πόλις δεν θα επεκταθεί μέχρι των λόφων [...] Η πόλις περιβάλλεται υπό πέντε λόφων των οποίων οι κλιτύες έχουν κατοικηθεί στοιχειωδώς [...] Το έδαφος αποτελείται από βραχώδεις προσχώσεις, σχιστολίθους και ασβεστολίθους».¹⁷

Στην πραγματικότητα, το έδαφος, το χώμα που πατάμε όχι μόνο δεν αποτελεί κάτι ξένο προς το ανθρώπινο σώμα, αλλά αντίθετα είναι ένα είδος προέκτασής του ή τουλάχιστον έτσι θα έπρεπε να εκλαμβάνεται. Όπως εύστοχα αναφέρει ο Κοτιώνης,¹⁸ «το έδαφος που από αντικείμενο μετατρέπεται σε υπο-κείμενο, μας φέρνει σε θέση να αντιληφθούμε ότι το ιδικό μας υποκείμενο έχει το ίδιο όνομα με αυτό που βρίσκεται κάτω μας -υπόκειται- και το πατούμε. Ως βάση του υποκειμένου, και υποκείμενο ως τέτοιο, το έδαφος εμπεριέχει ταυτόχρονα το σώμα μας, που το πατά». Ας θυμηθούμε, εξάλλου, ότι ακόμα και ο αρχαϊκός μύθος της βιβλικής γενέσεως, αναφέρει ότι «ο θεός έπλασε τον άνθρωπο χώμα από τη γη και ενεφύσησε στο πρόσωπό του πνοήν ζωής». Το υπό διαμόρφωση, λοιπόν, τοπίο δεν νοείται να αντιμετωπίζεται ως ξένο, ως κάτι ασήμαντο καθώς αποτελεί, ουσιαστικά, τη βάση του σώματός μας. Η κάθε πολεοδομική παρέμβαση δεν είναι παρά ένας τρόπος τοποθέτησης του ανθρώπινου σώματος σε σχέση με το έδαφος, αλλά και ατένισης του ορίζοντα, με διαφορετικές μεταβολές του τρόπου θέασης.

---

¹⁵ Πρόκειται για τα διεθνή συνέδρια μοντέρνας αρχιτεκτονικής, τα οποία ιδρύθηκαν το 1928 στην Ελβετία με πρωτοβουλία μιας δυναμικής ομάδας νέων ως επί το πλείστον αρχιτεκτόνων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονταν οι Le Corbusier, Gropius, May, Oud, Berlage.

¹⁶ Ζ. Κοτιώνης, *Πες πού είναι η Αθήνα*, Αθήνα: Άγρα, 2006, σ.37.

¹⁷ Τεχνικά Χρονικά, τ.44,45,46, Αθήνα:1933, σσ.1062-1081.

¹⁸ Ζ. Κοτιώνης, *Πες πού είναι η Αθήνα*, ό.π., σ.133.

3_ΧΩΡΙΚΕΣ ΜΕΤΑΛΛΑΞΕΙΣ

3.1 Μετά-πολη: η νέα αναδυόμενη πόλη

Η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από μια διαρκώς εκτεινόμενη οικονομική και πολιτισμική παγκοσμιοποίηση του δυτικού, ευρωπαϊκού οικονομικού μοντέλου του ύστερου καπιταλισμού, η οποία συμπορεύεται με την εξάπλωση της αστικής κατάστασης πέρα από τα δεδομένα όρια της πόλης. Στο νέο, υπό διαμόρφωση, παγκόσμιο τοπίο, η καθησυχαστική γνώση του έως τώρα κεκτημένου αντικαθίσταται από την ανασφάλεια του καινούριου· παλιές βεβαιότητες καταρρίπτονται, ενώ νέες συμμαχίες δημιουργούνται. Και όσο και αν προσπαθούμε να κατακτήσουμε τα καινούρια δεδομένα, να κινηθούμε στις κατευθύνσεις που προστάζει η διεθνής αγορά, πάντα μας ακολουθεί η ανασφάλεια, η αμηχανία, η σύγκρουση συναισθημάτων ανάμεσα στο παγκόσμιο και το τοπικό.

Ολοένα και περισσότερο, η πόλη χάνει την παραδοσιακή της μορφή ως ένα ορισμένο δομημένο σύνολο και διασκορπίζεται σε πολλαπλά αστικά αποσπάσματα, σε μεμονωμένα τοπικά θραύσματα. Πρόκειται, βέβαια, για μια εξέλιξη που δε συνέβη ξαφνικά. Ήδη από τον 19^ο αιώνα αναφύονται, σταδιακά, ερωτήματα σχετικά με τη συμβολική ταυτότητα των πόλεων, τους αναδυόμενους μετασχηματισμούς που καταστρέφουν τελικά την ομοιογένεια, τη σταθερότητα των αρχών και εγκαθιδρύουν την κυριαρχία του θρυμματισμού (*fragmentation*). Η ταχύτατη ανάπτυξη καθιστά ορατή τη δύναμη του χρόνου και τον εφήμερο χαρακτήρα των καινοτομιών, ενώ η δημογραφική και κοινωνική επανάσταση, η επανοργάνωση της παραγωγής των αγαθών, οι νέες δυνατότητες των μέσων μεταφορών θέτουν, πλέον, καινούρια ζητήματα ως προς τα γεωγραφικά όρια των πόλεων.

Σε αυτή τη μεταβαλλόμενη κατάσταση, όπου τα πάντα κινούνται με φρενήρεις ρυθμούς και οι δυνατότητες πρόσβασης σε κάθε τόπο αποκτούν καθοριστική σημασία, διαμορφώνοντας σε μεγάλο βαθμό τη μελλοντική εξέλιξή του, η έννοια της «μητρόπολης», όπως και των σχέσεων ανάμεσα στη μητρόπολη και στις διαδικασίες μητροπολιτικοποίησης τίθενται ολοένα και περισσότερο υπό επανεξέταση.¹⁹ Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι μια ομάδα Γάλλων ερευνητών εστίασε την προσοχή της στη νέα, «αναδυόμενη πόλη» με σκοπό την αποκρυπτογράφηση των σύγχρονων αστικών μετασχηματισμών: τις προαστιακές αναπτύξεις, την αύξηση της κινητικότητας και

---

¹⁹ Η κλασική έννοια της μητρόπολης περιγράφει αστικά συγκροτήματα ικανά να αναλάβουν τις πιο απαιτητικές λειτουργίες στο πλαίσιο της περιφερειακής ή της τοπικής αστικής ιεράρχησης. Αδυνατεί, όμως, τόσο να δηλώσει τη νέα διάρθρωση των αστικών χώρων και την εμφάνιση ενός νέου χώρου οικονομικών και κοινωνικών καθημερινών δραστηριοτήτων, όσο και να συγκρατήσει την έκρηξη και την εξάπλωση του αστικού σε παγκόσμια κλίμακα. Η μητροπολιτικοποίηση, αντίθετα, υποδηλώνει τους σημαντικούς μετασχηματισμούς των μεγάλων πόλεων, των περιφερειών και των ευρύτερων περιοχών τους. Οι περιοχές αστικοποίησης που όλο και διευρύνονται, γίνονται ετερογενείς, ασυνεχείς και συμπεριλαμβάνουν συχνά ολόκληρες πόλεις, συνδεδεμένες με μια τοπική οικονομία, αλλά και με την ανάπτυξη περιοχών για υπηρεσίες και αναψυχή [F. Ascher, *Métapolis ou L'avenir des villes*, Παρίσι: Odile Jacob, 1995, σ.34].

τις δυνατότητες επιλογής στις μετατοπίσεις, την ανανεωμένη έννοια της κεντρικότητας μέσα από την κατασκευή εμπορικών κέντρων και πολλαπλών αιθουσών θεάματος, τις νέες μορφές κοινωνικής διαβίωσης, τον εντεινόμενο διαχωρισμό μεταξύ συμβολικών τόπων (κέντρο) και τόπων καθημερινής συχνότητας ως προς το συλλογικό φαντασιακό υποσυνείδητο, τη νέα σχέση φύσης-πόλης μέσα από την «οργανωμένη φύση» ως συστατικό στοιχείο της πόλης, τη σημασία που αποκτούν οι έννοιες του εφήμερου και του μεταβατικού αλλά και την ανταπόκριση που βρίσκουν στην αρχιτεκτονική των εμπορικών κέντρων, των γραφείων, των εστιατορίων/μπαρ και των ξενοδοχείων μέσα από σκηνογραφικές και ιστορικιστικές παιγνιώδεις προσεγγίσεις ή ακόμα τις επιπτώσεις της πληροφορικής και των οπτικοακουστικών μέσων στο δημόσιο χώρο.²⁰

Σε αντίθεση με την ομοιογένεια, την αρμονία, τη συνέχεια, η «αναδυόμενη πόλη»-μετάπολη μοιάζει να προτιμά την ασυνέχεια, τη ρήξη, τις σχισμές ως κατεξοχήν αστικά γνωρίσματα. Σύμφωνα με τον ορισμό του Francois Ascher «μια μετάπολη είναι το σύνολο των χώρων όπου το σύνολο ή το τμήμα των κατοίκων, των οικονομικών δραστηριοτήτων ή των περιοχών βρίσκεται ενσωματωμένο στην καθημερινή λειτουργία μιας μητρόπολης. Μια μετάπολη αποτελεί γενικώς ένα λεκανοπέδιο εργασίας, κατοίκησης και δραστηριοτήτων [...] και περιλαμβάνει το λιγότερο μερικές εκατοντάδες χιλιάδες κατοίκους. Οι χώροι που συνθέτουν μια μετάπολη είναι κατ' ουσίαν ετερογενείς και όχι εξ' ανάγκης συνεχείς».²¹ Η ουσιαστική διαφορά μεταξύ των εννοιών μητρόπολη και μετάπολη βρίσκεται στην αντιπαράθεση δύο διαγραμμάτων: του πρώτου, το οποίο, στην αστική γεωγραφία, συνοψίζει τη θεωρία των κεντρικών τόπων του Christaller (1933), αναπαριστώντας τη χωρική και ιεραρχική κατανομή των πόλεων και του δεύτερου, το οποίο δείχνει την εμφάνιση ενός αστικού συστήματος με σημεία πόλωσης γύρω από τις μητροπόλεις, που λειτουργούν σε δίκτυο και σε διεθνή κλίμακα, με επίκεντρα (hubs) και ακτίνες (spokes) και κατάδηλη την επίδραση των ταχέων μέσων μεταφοράς, ιδιαίτερα των αερομεταφορών.²²

Υπάρχει μια ανοικτή συζήτηση για τη σχέση της μετάπολης με τη μεταβιομηχανική πόλη ή τη μετά-την-πόλη εποχή, αλλά είναι σαφές ότι οι νέες τεχνολογίες μεταφορών και επικοινωνίας που συμμετέχουν στην ανασύσταση των αστικών και μη αστικών χώρων δε συνεπάγονται την εξαφάνιση των πόλεων. Η μητροπολιτικοποίηση και ο σχηματισμός μεταπόλεων αποτελούν προχωρημένες μορφές διαδικασιών αστικοποίησης που ακολουθούν το ρυθμό τους βασισμένες, κυρίως, στους τρόπους και στις τεχνολογίες ανταλλαγής και με διαδικασίες που, προφανώς, δεν είναι ούτε γραμμικές ούτε συνεχείς. Πέρα από αστικογεωγραφικά δεδομένα, η μετάπολη φέρει μια νέα πραγματικότητα: την παγκόσμια επικράτηση του αστικού, του αντικειμένου του τομέα γνώσης των αρχιτεκτόνων, των πολεοδόμων, των συγκοινωνιολόγων, αλλά και πλήθος

²⁰ G. Dubois-Taine και Y. Chalas (επιμ.), *La ville émergente*, Παρίσι: Ed. De l' aube, 1997, σ.59.

²¹ F. Ascher, *Métapolis ou L'avenir des villes*, ό.π., σ.34.

²² Γ. Σημαιοφορίδης, *Διελύσεις*, Αθήνα: Metapolis Press, 2005, σ.436.

άλλων σχετικών ειδικοτήτων. Η μετάπολη αντιπροσωπεύει ακόμη την απελευθέρωση από τους καταναγκασμούς της ιστορίας και του γεωγραφικού τόπου, την εξάπλωση νέων κανόνων, μεγεθών και προγραμμάτων, την κατάρριψη των τυποποιημένων, φορμαλιστικών αρχιτεκτονικών ασκήσεων, την ανάπτυξη επιχειρησιακών στρατηγικών και πλαισίων δράσης, την ανάμειξη πολλαπλών πολιτισμικών παραδειγμάτων, την ενσωμάτωση διαφορών, την εξερεύνηση του αγνώστου και, τέλος, την αναζήτηση του νέου.²³

3.1.1 Η έλευση του μεταμοντέρνου στο δημόσιο χώρο

Ο χώρος του νέου, υπό διαμόρφωση τοπίου μεταβάλλεται συνεχώς από τα εισαγόμενα κάθε φορά στοιχεία, τα οποία καθιστούν το εφήμερο και προσωρινό ένα μόνιμο χαρακτηριστικό του, ενώ παράλληλα μετατρέπουν την πόλη σε ένα πειραματικό χαοτικό μοντέλο σε πλήρη εξέλιξη. Στο δοκίμιο του «Η κουλτούρα της διαδικτυωμένης κοινωνίας», ο M.Castells²⁴ υποστηρίζει ότι ο χώρος είναι η οργάνωση της συγχρονικότητας, το ματεριαλιστικό έρεισμα των κοινωνικών πρακτικών και της ανθρώπινης συμπεριφοράς, που διέπονται από το ταυτόχρονο». Τι σημαίνει, όμως, αυτό για τη μορφή της αλλαγής στη δική μας κοινωνία; Ο Λυμπεράτος αναφέρει²⁵ ότι παραδοσιακά, η έννοια του συγχρονικού, δηλαδή του ταυτόχρονου ήταν ισοδύναμη με τη συνέχεια. Δεδομένων των σημερινών αλλαγών, βιώνουμε την εμπειρία του ταυτόχρονου χωρίς το συνεχές. Η συγχρονία, λοιπόν, συντίθεται πλέον από κτισμένα και μη ετερογενή αντικείμενα, διασκορπισμένα αποσπασματικά μέλη στον ιστό της πόλης.

Καθοριστική για την κοινωνική-πολιτιστική αναπροσαρμογή, την εξέλιξη των ιδεών και τον τρόπο με τον οποίο βιώνεται η αστική εμπειρία, αποτέλεσε η εγκαθίδρυση του μεταμοντερνισμού, ενός πολυμορφικού διανοητικού κινήματος που ξεκίνησε από την αρχιτεκτονική και τη θεωρία της λογοτεχνίας και μεταξύ των ποικίλων εκφάνσεών του, όρισε και το πλαίσιο αστικής εξέλιξης, το οποίο και συνδέθηκε με την επικράτηση των μεταφορτικών²⁶ οικονομικών μοντέλων παραγωγής.

Με την έλευση της μετα-νεωτερικότητας η χωρική οντότητα διασπάται, ενώ ταυτόχρονα ενθαρρύνονται οι σχέσεις με τους απόντες, γεωγραφικά αλλά και ψυχικά

²³ Γ. Σημαιοφορίδης - Γ. Αίσωπος. «Από τη μητρόπολη στη μετάπολη», Το ΒΗΜΑ (07/12/97) [<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=93828&ct=114>].

²⁴ M. Castells, «Η κουλτούρα της διαδικτυωμένης κοινωνίας», Futura, No 8, σ.105.

²⁵ Α. Λυμπεράτος, «Η διακειμενικότητα της σύγχρονης πόλης και η διαφορά ως μέγεθος συνάντησης και δημιουργίας», Αρχιτέκτονες, τ.35, Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2002,σ.53.

²⁶ Ο φορντισμός αποτέλεσε το βασικό μοντέλο παραγωγικής διαδικασίας κατά τον 20^ο αιώνα. Στηρίχθηκε στην παραγωγή μεγάλων ποσοτήτων τυποποιημένων προϊόντων έντασης εργασίας, που προορίζονται για μαζική κατανάλωση σε σταθερές αγορές. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, ο φορντισμός φαίνεται σταδιακά να εγκαταλείπεται αδυνατώντας να προσαρμοστεί στις μεταβολές των αναγκών της αγοράς. Στη θέση του αναπτύχθηκε μια σειρά από νέο-φορντικά μοντέλα παραγωγής από τα οποία φαίνεται να κυριαρχεί αυτό της «ευέλικτης εξειδίκευσης» [Ε. Ασπρογέρακας, «Στοιχεία μεταμοντερνισμού στο δημόσιο χώρο», Αρχιτέκτονες, τ.34, Ιούλιος-Αύγουστος 2002 σ. 61].

απομακρυσμένους, «άλλους». Ο χώρος, κατά τον A. Giddens,²⁷ γίνεται φαντασμαγορικός και διεισδύουν καθοριστικά κοινωνικές εμπειρίες που δεν είναι απαραίτητα παρούσες επί σκηνής. Το τοπικό και το παγκόσμιο αλληλοδιαπλέκονται, η οντολογική ασφάλεια που προσέφερε η τοπική κοινότητα χάνεται και τη θέση της παίρνει η ταύτιση με μια ευρύτερη «φαντασιακή κοινότητα». Αυτή η τεράστια σημασίας αλλαγή σηματοδοτεί την αποδέσμευση από τις τοπικές πρακτικές και συνήθειες και επαναπροσδιορίζει τη σχέση χώρου και χρόνου, προσφέροντας ένα νέο πλαίσιο δράσης και εμπειρίας.

Στη μεταμοντέρνα, ψηφιακή εποχή, η ταυτότητα είναι πολύπλοκη, διαταραγμένη, συνεχώς σε αλλαγή, ενίοτε κατασκευασμένη και χωρίς όρια. Ο κάτοικος καλείται, πλέον, να βιώσει τη συνύπαρξη αλλά και την υπέρβαση, την παράξενη σύνθεση από διάφορα αντιφατικά στοιχεία που κινούνται ανάμεσα στο τυχαίο και το οργανωμένο, το ορατό και το αόρατο, το συνειδητό και το ασυνείδητο, το γεινίασμα της αρχιτεκτονικής με το άχρηστο και περιττό. Ο Jameson, αναφερόμενος στο μεταμοντέρνο, δηλώνει ότι: « [...] δεν είναι, πλέον, ζήτημα διάσπασης μιας ορισμένης προϋπάρχουσας οργανικής ολότητας· πρόκειται για την εμφάνιση του πολλαπλού με τρόπους νέους και μη αναμενόμενους, μέσα από ασύνδετες σειρές συμβάντων, ειδών λόγου, ταξινομήσεων, μερισμάτων της πραγματικότητας. Αυτός ο απόλυτος και τυχαίος πλουραλισμός [...] δεν είναι καν συνύπαρξη πολλαπλών και αλληλοδιάδοχων κόσμων, παρά συμφυρμός ασύνδετων και συγκεχυμένων συνόλων και ημιαυτόνομων υποσυστημάτων, των οποίων η αλληλοεπικάλυψη συντηρείται στο επίπεδο της αντίληψης εν είδει παραισθησιακών επιπέδων βάθους σε χώρους πολλών διαστάσεων».²⁸ Και συμπληρώνει λίγο αργότερα χαρακτηριστικά πως στη μεταμοντέρνα κοινωνία, ο ψυχικός κόσμος αναπαράγει αλλά και αναπαράγεται ως η εικόνα του κόσμου που μιμείται, τόσο με τη μορφή της εμπειρίας όσο και με τη μορφή εννοιολογήσεων, με αποτελέσματα καταστροφικά «αντίστοιχα με εκείνα που θα είχαμε στην περίπτωση ενός σχετικά απλού οργανισμού που επιδίδεται στη μιμητική παραλλαγή και προσπαθεί να πλησιάσει τον κόσμο των διαστάσεων της οπτικής και των λέιζερ ενός περιβάλλοντος επιστημονικής φαντασίας απώτερου μέλλοντος».²⁹

Χαρακτηριστικά ο J.Portugali, σε μια προσπάθεια προσέγγισης της μεταμοντέρνας πόλης, αναφέρει: «Ουσιαστικά δεν πρόκειται για πόλη, αλλά για ένα κείμενο. Ένα κείμενο γραμμένο από εκατομμύρια αγνώστων συγγραφέων, οι οποίοι αγνοούσαν ότι ήταν συγγραφείς, διαβασμένο από εκατομμύρια αναγνωστών, ο καθένας των οποίων διαβάσει τη δική του προσωπική και υποκειμενική ιστορία σε αυτό το χαοτικό κείμενο που συνεχώς αλλάζει και έτσι το αλλάζουν, το αναδιαμορφώνουν και το κάνουν

²⁷ A. Giddens, *Οι συνέπειες της νεωτερικότητας*, μετφ: Γ. Μερτίκας, Επιμ: Γ. Λυκιαρδόπουλος, Αθήνα: Κριτική, 2001. Βλ. και Θ. Δραγώνα, «Πόλη: ο χαμένος παράδεισος; Η φωτεινή και η σκοτεινή πλευρά των τόπων όπου ζούμε», ΒΗΜΑ ΙΔΕΩΝ, τ.1. Ιούνιος 2007.

²⁸ F. Jameson, *Το μεταμοντέρνο ή η πολιτισμική λογική του ύστερου καπιταλισμού*, μετφ: Γ. Βάρσος, Αθήνα: Νεφέλη, 1999, σ.202.

²⁹ F. Jameson, *Το μεταμοντέρνο ή η πολιτισμική λογική του ύστερου καπιταλισμού*, ό.π., σ.203.

περισσότερο πολύπλοκο». ³⁰ Η μετανεωτερικότητα επιβάλλει την ανάγκη της διαφοροποίησης³¹ κατευθύνοντας τη μεταβολή των βασικών στόχων της παραγωγικής διαδικασίας, η οποία δεν ολοκληρώνεται με την παροχή αγαθών πρώτης ανάγκης, όσο με τη δημιουργία αναγκών χάριν πολιτισμικής επιβίωσης. Ως εκ τούτου, απορρέει μια αυξημένη διάθεση επένδυσης σε σχεδιασμένο και αισθητικά αναβαθμισμένο περιβάλλον φιλοξενίας των ανθρώπινων λειτουργιών. Ο **δημόσιος χώρος** μετατρέπεται στο κατ'εξοχήν **πειραματικό πεδίο** έκφρασης των ομάδων εκείνων, στο εσωτερικό της μεσαίας κοινωνικής τάξης, που αυτοορίζονται δημιουργοί, φορείς και καταναλωτές προτύπων ζωής, αναπτύσσοντας μοντέλα αποδοχής των μεταμοντέρνων προϊόντων και

εμπειριών. ³² Η αστική εμπειρία προσφέρεται, **προς κατανάλωση** φανερά ή λάθρα, ενώ σταδιακά γίνεται αποδεκτή η δυνατότητα κεφαλοποίησης του δημόσιου χώρου προς «όφελος» της κοινωνίας.

Η φωτεινή διαφήμιση δημιουργεί, πλέον, ένα νέο τρόπο ανάγνωσης του αστικού χώρου

3.1.2 Θεαματικές μεταλλάξεις

Δεν είναι, λοιπόν, τυχαίο ότι ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια έντονη (ανα)συνθετική προσέγγιση του αστικού τοπίου, του δομημένου αλλά και φυσικού περιβάλλοντος, μέσα από μια πληθώρα μεγαλεπήβολων, θεαματικών επεμβάσεων που προωθούνται ως «τεχνάσματα» ³³ αναμορφώσεων των πόλεων, με σκοπό την ένταξή τους στο παγκόσμιο χρηματιστήριο διανομής και εκποίησης εικόνων. ³⁴

Στη σύγχρονη μεταμοντέρνα κοινωνία, οι δημόσιοι χώροι εκλαμβάνονται ουσιαστικά ως ιδανικές εκτάσεις στις οποίες θα δημιουργηθούν εκτυφλωτικά έργα-τοπία, με την ελπίδα ότι θα εκπέμπουν το δικό τους ελκυστικό φως στο πλανητικό δίκτυο των πόλεων. Η σύγχρονη εκμετάλλευσή τους σκοπό έχει να δημιουργήσει νέα

³⁰ J. Portugali, «Notions Concerning the Natures of World Urbanisation», στο Progress in Planning, 1996, Vol. 46, Issue 3, σ. 154.

³¹ Λ. Λεοντίδου, «Το μεταμοντέρνο κίνημα στη γεωγραφία. Ο χώρος ως καλειδοσκόπιο μεταφορτικών τοπίων, κοινωνικών δικτύων και διυποκειμενικών κόσμων», στο Δ. Γεωργουλής (επιμ), *Κείμενα στη θεωρία και στην Εφαρμογή του Πολεοδομικού και του Χωροταξικού Σχεδιασμού*, Αθήνα: Παπαζήση, 1995.

³² M. Featherstone, «City Cultures and Postmodern Lifestyle», στο A. Amin, *Post-Fordism: A Reader*, Oxford: Blackwell, 1996.

³³ Ν. Καζέρος, «Το γεγονός του 'κατεπείγοντος' - Η πόλη του 'κατεπείγοντος'», ό.π., σ.100.

³⁴ Ζούμε στην εποχή της αποθέωσης της εικόνας, της μετατροπής της πόλης και της αρχιτεκτονικής σε θέαμα: από τη ρωμαϊκή αψίδα θριάμβου μπροστά από το Καλλιμάρμαρο στις επεμβάσεις του Καλατράβα στα Ολυμπιακά έργα. Πολύ πιο γρήγορα από τους αρχιτέκτονες και πολεοδόμους, ένας καθημερινός βίος σχεδιάζεται στα σήριαλ και στις συζητήσεις-talk show της τηλεόρασης. Η τηλε-θέαση διαμορφώνει την πραγματικότητά μας, επιδρώντας καθοριστικά στην αλλοίωση της συνείδησης και στο σχηματισμό μιας επίπλαστης φαντασμαγορίας.

τοπία, τα οποία μαγνητίζουν το βλέμμα, μέσα από τη δημιουργία θελκτικών σημείων, διαδρομών που σηματοδοτούν τα αγκυροβόλια της εξουσίας και που «οριοθετούν έναν εφήμερο χωρο-χρόνο», ένα «μη-τόπο». Οι «μη τόποι» του Augé «συνιστούν μια ιδιαίτερη μορφή κατάστασης εξαίρεσης, η οποία συνδυάζει την προσωρινότητα με την αναπαραγωγή της συνήθειας». ³⁵ Στους σύγχρονους χώρους συνάθροισης ατόμων, μεταξύ των οποίων αναγνωρίζονται και οι δημόσιοι χώροι, «οι χρήστες πελάτες διαμένουν προσωρινά σε καθεστώς εξατομικευμένης ανωνυμίας. Σε τέτοιους χώρους, όπου δεν επενδύεται η ιστορικότητα και ο χαρακτήρας ενός τόπου, η ταυτότητα του χρήστη είναι ταυτόχρονα προσωρινή, τυποποιημένη και χωρίς βάθος. Χρειάζεται να υπογράψει κανείς νοερά ένα πρωτόκολλο χρήσης, να δεχτεί τους όρους του χώρου και να αποδείξει προκαταβολικά την αθωότητά του». Σύμφωνα πάντα με τον ίδιο, «το σύχνασμα στους μη τόπους παρέχει μια εμπειρία μοναχικής ατομικότητας με μια εξω-ανθρώπινη διαμεσολάβηση μεταξύ του ατόμου και της δημόσιας αρχής. Στη συνεχή μετατόπιση και εναλλαγή, σε ένα περιβάλλον τόσο ρευστό, 'μη-ανθρωπολογικό', δεν μπορεί να αναπτυχθεί μια ουσιαστική κοινωνική επαφή» .

3.1.3 Η αμφισβήτηση του δημόσιου χώρου

«Αν ο δημόσιος χώρος αποτελούσε για τη νεωτερική πόλη το πεδίο ανάδειξης αλλά και απόδειξης των γενικών δικαιωμάτων, ο αντίστοιχος χώρος της σύγχρονης πόλης των θυλάκων αποτελεί το κατεξοχήν πεδίο της αναστολής τους. Η ιδιωτική διαχείριση του δημόσιου χώρου, η άρθρωσή του σε ελεγχόμενους θύλακες γεννά ένα υβριδίο: χώροι "δημόσιας χρήσης" με πρωτόκολλα χρήσης που επιβάλλουν οι ιδιοκτήτες τους προς το συμφέρον τους. Το δημόσιο εδώ παύει να είναι το πεδίο της συνύπαρξης, της διαπραγματεύσεως [...]»

Σταύρος Σταυρίδης³⁶

Στην μεταμοντέρνα εποχή, η διαστρέβλωση και η πτώση αξιών παράγουν ανεπαρκείς δημόσιους χώρους, που χαρακτηρίζονται από μοναξιά, αδιαφορία, απομόνωση. Τα έργα ανάπλασης και αποκατάστασης πολλών χώρων των σύγχρονων πόλεων φαίνεται να οδηγούν στη σταδιακή μείωση των διαδικασιών κοινωνικοποίησης, της συμμετοχικής δράσης, της συνύπαρξης του δικού μας «ιδιωτικού» χώρου με τον άλλο που μας περιβάλλει. Αναμφισβήτητα, πρόκειται για παρακμή του δημόσιου χώρου, καθώς φαίνεται «να μην έχει πια νόημα στο βαθμό που η όποια παραγωγική διαδικασία ή η λήψη αποφάσεων έχει αποχωροθετηθεί, αποεδαφοποιηθεί». ³⁷ Στη σύγχρονη, κατακερματισμένη κοινωνία, όπου συνεχώς ενισχύεται η ιδιωτική κατανάλωση και η εμπορική ανταλλαγή ενώ παράλληλα αποθαρρύνεται η συλλογικότητα, ο δημόσιος

³⁵ Χ. Κάλμπαρη, «Πανοπτικές Καταγραφές: η εικονογραφία της ολυμπιακής πόλης», στο Χ. Κάλμπαρη – Κ. Ντάφλος (επιμ.), *Η μετάβαση της Αθήνας*, Αθήνα: Futura, 2005, σ. 122.

³⁶ Σ. Σταυρίδης, *Διαφήμιση και το νόημα του χώρου*, Αθήνα: Στάχυ, 1996.

³⁷ B. Badie, *Un monde sans souveraineté-Les États entre ruse et raison*, Παρίσι: Fayard, 1999.

πολιτειακός χώρος δείχνει τελικά να αλλάζει φύση και να χάνει την έννοιά του, καθώς από τόπος διαλόγου, επιχειρηματολογίας και αντιπαράθεσης μετατρέπεται σε παθητικό, ή καλύτερα, ενεργητικό χώρο κατανάλωσης.

Στην αμφισβήτηση ή και την ακύρωση του δημόσιου χώρου έρχεται να συνεισφέρει και το γεγονός της αυξανόμενης αστυνόμευσής του, με την καταγραφή των όσων συμβαίνουν σε αυτόν. Ο μεταμοντέρνος δημόσιος χώρος απαιτεί μια διαρκή εποπτεία-ηλεκτρονική, κυρίως, παρακολούθηση είτε λόγω της αυξημένης συγκέντρωσης «ανεπιθύμητων» ομάδων, η οποία εγκυμονεί «κινδύνους» για ξέσπασμα κοινωνικών αναταραχών, είτε λόγω του ότι ανήκει σε ιδιωτικά κεφάλαια, οπότε κρίνεται αναγκαία η φύλαξη και προστασία του.

**Οι κάμερες ως το απόλυτο
μέσο επιτήρησης της κοινωνίας**
Πηγή: <http://anoihtipoli.blogspot.com>

Σε ένα τέτοιο περιβάλλον μόνιμης εποπτείας και ασφυκτικής παρακολούθησης, η αίσθηση, αλλά και εμπειρία της ελεύθερης έκφρασης στο δημόσιο χώρο, υποχωρεί διαρκώς και εκφυλίζεται στο να κινείται «παράνομα» με τη μορφή graffiti's ή την πραγματοποίηση περιθωριακών εκδηλώσεων. Παράλληλα, ο τρόπος ζωής σταδιακά μεταφέρεται στον εσωτερικό χώρο· τους άλλοτε ελεύθερους δημόσιους χώρους κερδίζουν οι κλειστοί στεγασμένοι,³⁸ ενώ καλλιεργείται και η λογική της καταβολής αντιτίμου για τη χρήση τους. Θέσεις στάθμευσης, μαγαζιά αναψυχής (απαραίτητα για να ξεκουράσουν το κοινό που ρίχνεται στη μάχη της του θεάματος) είναι ορισμένες μόνο από τις έξυπνες αντλίες είσπραξης χρημάτων από τους πολίτες.

Γκράφιτι στην Πολωνία
Πηγή: «Επτά Ημέρες», ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ,
Κυριακή 10 Απριλίου 2005

³⁸ Ακόμα και τα άλλοτε ανοιχτά αίθρια γίνονται ή δυσανάλογα μικρά ή στεγασμένα με υαλοστάσια.

4_ ΝΕΑ «ΔΗΜΟΣΙΑ» ΧΩΡΙΚΑ ΜΟΡΦΩΜΑΤΑ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ MALLS

«Τα malls, τα εμπορικά πάρκα και τα multi-culti-plex της τελευταίας δεκαπενταετίας, ως μαζικές εγκαταστάσεις (massive installations) είναι το νέο πολεοδομικό μέγεθος στις πόλεις που ζούμε. Είναι η απάντηση στο αδιέξοδο της ανεξέλεγκτα αυξανόμενης κινητικότητας των σύγχρονων αστικών κέντρων, όπου οι αποσπασματικές και διαρκώς αναπροσαρμοζόμενες διαδικασίες αστικοποίησης ανεκμετάλλευτων ή υποβαθμισμένων περιοχών-ζωνών, στην κυριολεξία διαλύουν τη συνοχή του πολεοδομικού ιστού. Αυτές οι μαζικές εγκαταστάσεις ορίζουν ένα καινούργιο μετα-αστικό τοπίο, μια αυτοτελή “τεχνητή” πολεοδομική νησίδα στη ‘θάλασσα’ των ανεξέλεγκτα διαμορφωμένων και κτισμένων χωρίς νόημα αστικών περιοχών. Κατ’ αυτή την έννοια, ως πολεοδομικό μέγεθος, το κάθε λογής mall είναι ένα μετα-αστικό τοπόσημο (post-urban landmark)».

Μιχάλης Λεφαντζής (αρχιτέκτονας-ιστορικός)³⁹

Τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται μια έντονη αναδιοργάνωση του χώρου των [μητρο]-[μετα]πόλεων, ιδιαίτερα των ευρωπαϊκών, η οποία συνδέεται κυρίως με τις αλλαγές στο παραγωγικό σύστημα που αφορούν στις διαδικασίες παγκοσμιοποίησης της οικονομίας. Στην κατεύθυνση αυτή επισημαίνονται μια σειρά από νέα φαινόμενα στα πεδία της αστικής ανάπτυξης, που τείνουν να συγκροτήσουν ένα καινούριο πρότυπο οργάνωσης του αστικού χώρου, ακόμα και του δημόσιου, κάτω από την ονομασία «mall». Το νέο αυτό πρότυπο, τουλάχιστον για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, που συνυπάρχει με παλιότερες μορφές και διαδικασίες αστικής ανάπτυξης, επιλέγει να δραστηριοποιείται κυρίως σε ζώνες υψηλής απόδοσης, όπως είναι οι μεγάλοι οδικοί άξονες στην αστική περιφέρεια και τις εισόδους των πόλεων, όπου εξαιτίας της προσπελασιμότητάς τους, η ζήτηση για εντατικές εμπορικές χρήσεις είναι αυξημένη.⁴⁰

Σύμφωνα με το περιοδικό *Re+D*,⁴¹ ως **εμπορικό κέντρο (mall)**, ορίζεται σήμερα ένα σύνολο από εγκαταστάσεις λιανικού εμπορίου, για τις οποίες ο σχεδιασμός, η κατασκευή, η ιδιοκτησία και η διαχείριση γίνονται ως ενιαία ιδιοκτησία. Προϋπόθεση για να ονομαστεί μια συγκέντρωση λιανικού εμπορίου «εμπορικό κέντρο» είναι να υπερβαίνει τα 10.000τ.μ. μεικτής ενοικιάσιμης επιφάνειας, να έχει τουλάχιστον δέκα καταστήματα λιανικού εμπορίου, να προσφέρει χώρους στάθμευσης και να συνδέεται άμεσα με τα μεταφορικά δίκτυα της ευρύτερης αστικής περιοχής.

³⁹ Ν. Βατόπουλος, «Οι μικρές πόλεις μέσα στη μεγάλη», ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (28/01/07) [http://news.kathimerini.gr/4Dcgi/4dcgi/_w_articles_civ_2_28/01/2007_7628015]

⁴⁰ Π. Δελλαδέτσιμας, «Η τρέχουσα δυναμική της ανάπτυξης της Αθήνας: Συμβατικό-Νέο Πρότυπο και έργα υποδομής», Γεωγραφίες, τ.7,σσ. 48-64.

⁴¹ S. Torok, «Το εμπορικό κέντρο δεν εξαντλείται σε μια ομάδα καταστημάτων», Real estate and Development, Retail and Entertainment in Greece, 2005, σσ. 110-111.

Οι Gollner και Wimmer αναλύοντας τους μετασχηματισμούς του λιανικού εμπορίου από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, διακρίνουν τρεις φάσεις ανάπτυξης των εμπορικών κέντρων στις ευρωπαϊκές πόλεις:⁴²

1. *Χωροθέτηση μεγάλων αλυσίδων λιανικού εμπορίου στην αστική περιφέρεια* (υπεραγορές τροφίμων), η οποία αντιστοιχεί ουσιαστικά σε ένα είδος εσωτερικής αναδιάρθρωσης του λιανικού εμπορίου της πόλης.
2. *Προσθήκη χώρων αναψυχής στις ήδη εγκατεστημένες συγκεντρώσεις* (urban entertainment centers, outlets), φαινόμενο το οποίο παρατηρείται μετά τη δεκαετία του '90.
3. Προσθήκη γραφείων, κατοικίας και υπηρεσιών στις εμπορικές συγκεντρώσεις (edge town centers).

4.1 Ιστορική διάσταση

«Οι στοές, ακτινοβολούσαν στο Παρίσι της Δεύτερης Αυτοκρατορίας, σαν σπηλιές με νεράιδες. [...] Κατασκευασμένες σαν εκκλησία σε σχήμα σταυρού, ώστε σε πραγματικό επίπεδο να συνδέονται και με τους τέσσερις δρόμους που τις περιβάλλουν, αυτά τα ιδιόκτητα περάσματα, που εντούτοις επιτρέπουν τη δημόσια κίνηση, εκθέτουν τα εμπορεύματα σε βιτρίνες, όπως τις εικόνες σε κόγχες ναών. Οι ιδιαίτερα βέβηλοι οίκοι απόλαυσης, που βρίσκεις εδώ, προκαλούν τον περαστικό, προσφέροντας γαστρονομικές εκλεπτύνσεις, μεθυστικά ποτά, άκοπο πλούτο στον τροχό της ρουλέτας, χαρά στα θέατρα ποικιλιών και εκτοπισμένη στα υπερώα των πρώτων ορόφων σεξουαλική απόλαυση, που πωλείται από θεσπέσιες οικοδέσποινες, κυρίες της νύχτας, ντυμένες με ρούχα του συρμού».

Suzan Buck-Morss⁴³

Ιδιαίτερα σημαντικός για τη νεότερη δυτική παράδοση των εμπορικών κτιρίων φαίνεται να είναι ένας παλαιότερος αρχιτεκτονικός τύπος, αυτός της εμπορικής στοάς μέσα από τον κτιριακό όγκο.⁴⁴ Γνωστή και με τους όρους «passage» ή «arcade», η εμπορική στοά συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη της αστικής τάξης και την ανάγκη της να προβάλλει τα νέα βιομηχανικά προϊόντα, επιβάλλοντάς τα ως προσοδοφόρα εμπορεύματα.

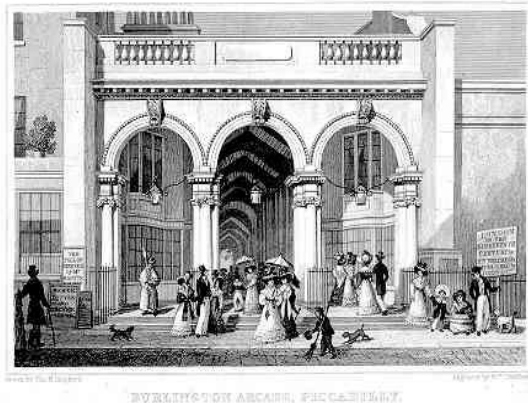
Σε μια προσπάθεια εύρεσης νέων μεθόδων για μεγαλύτερη προβολή των προϊόντων, η διάτρηση του κτιριακού κελύφους από εσωτερικούς «δρόμους» δίνει πραγματικά τη

⁴² C. Gollner and H. Wimmer, «Zwischen Kern und Peripherie, eue Urbane Zentren als Herausforderung fur Stadtplanung und tadtforschung», Trans Internet-Zeitschrift fur Kulturwissenschaften, Nr. 15, 2004 [http://www.inst.at/trans/15Nr/03_7/gollner_wimmer15.htm].

⁴³ S. Buck-Morss, *The dialectics of seeing. Walter Benjamin and the Arcades Project*, MIT Press, 1982, σ.83.

⁴⁴ Αξίζει να αναφέρουμε έναν ακόμα σημαντικό τύπο αγοράς, ακόμα παλαιότερο από την εμπορική στοά. Πρόκειται για τη Σκεπαστή Αγορά («Μπεζεστένι»=αγορά υφασμάτων), ένα από τα πιο χαρακτηριστικά κτίσματα του πρώτου αιώνα της τουρκοκρατίας. Το Μπεζεστένι για το οποίο μιλούν με θαυμασμό οι περιηγητές του 16ου αιώνα, στέγαζε διάφορα επαγγέλματα, κύρια όμως υφασματέμπορους και χρυσοχόους. Μάλιστα η αγορά λειτούργουσε με οργανωμένο τρόπο και με συντεχνιακούς κανονισμούς. [<http://www.it.uom.gr/project/monuments/bezesten.htm>]

δυνατότητα για αύξηση του εμβαδού των εκθετικών επιφανειών, σε σχέση με το διατιθέμενο εμβαδόν του οικοπέδου. Αν χωρίς τις εσωτερικές στοές, η εμπορική αξιοποίηση του οικοπέδου με εκθετικές επιφάνειες-βιτρίνες, έπρεπε να περιοριστεί στην περίμετρο του οικοπέδου, με την επινόηση της εσωτερικής στοάς αυξάνεται σημαντικά, καθώς οι ευκαιρίες της εκθετικής διαφάνειας πολλαπλασιάζονται. Μια από τις πιο αντιπροσωπευτικές στοές αποτελεί η *Burlington Arcade*, η οποία ανοίγει στην αγγλική πρωτεύουσα το 1819 με ιδιαίτερη επιτυχία.

Η Burlington Arcade το 1819

Σημερινή εικόνα της Burlington Arcade

Πηγή: <http://www.burlingtn-arcade.co.uk>

Παράλληλα, στη γαλλική πρωτεύουσα των αρχών του 19^{ου} αιώνα, όπου η πόλη δεν έχει προσαρμοστεί ακόμα ως προς τις αστικές συνθήκες (αδιαμόρφωτοι λασπωμένοι δρόμοι, περιορισμένος νυχτερινός φωτισμός) και ο περιπατητής αντιμετωπίζει δυσκολίες στον «χωρίς προφύλαξη» αγοραστικό του περίπατο, η γαλλική στοά («passage») φαίνεται ως μια σημαντική ικανοποιητική λύση για την προστασία, αλλά και το λειτουργικό-αισθητικό έλεγχο του χώρου κίνησης του αγοραστικού κοινού, χωρίς μάλιστα να καταργεί το δημόσιο πέρασμα, την ακολουθία της ζωής της πόλης. Αυτή, εξάλλου, φαίνεται να είναι και μια από τις βασικές διαφορές (πέραν του μεγέθους) των εμπορικών στοών σε σχέση με τους σύγχρονους επίγονούς τους (malls), οι οποίοι υιοθετούν μια άλλη στάση ζωής ως προς το δημόσιο. Σε αυτά, δεν πρόκειται πλέον απλά για πέρασμα, για συνέχεια της δημόσιας ζωής, αλλά για κάτι διαφορετικό, έναν τελείως αποκομμένο γιγαντιαίο χώρο που προβάλλει και επικροτεί μια ακρωτηριασμένη αστική εμπειρία.

4.2 Γέννηση κα εξέλιξη σε παγκόσμιο επίπεδο

Έναν αιώνα σχεδόν αργότερα, το 1922 δημιουργείται στο Κάνσας των ΗΠΑ από τον J.C. Nichols το *Country Club Plaza* (223.000τ.μ.), το πρώτο μεγάλο προαστιακό εμπορικό κέντρο, το οποίο οργανώνεται σε τέλεια συνάρτηση με το αυτοκίνητο.⁴⁵ Το Plaza, που σκοπό έχει να εξυπηρετήσει τις εμπορικές ανάγκες σε μια μεγάλης κλίμακας οικιστική ανάπτυξη, η οποία επιβάλλει την απομάκρυνση των πιο λαϊκών καταστημάτων της περιοχής ώστε να βελτιωθεί η εικόνα της, αποτελεί έναν τόπο σύγκλισης φαντασιακών καταστάσεων με ετερόκλητα μαγαζιά και εστιατόρια στο στυλ γαλλικής Προβηγκίας, πλούσιων σκοτσέζικων επαρχιακών αρχοντικών, παραθαλάσσιων σπιτιών της Βιρτζίνια. Ολοένα και περισσότερο μικρές εμπορικές «νησίδες» κάνουν την εμφάνισή τους, ενώ αυτό που ξεχωρίζει ιδιαίτερα είναι το *Highland Park Shopping Village* στο Ντάλας του Τέξας (1931), ένα αυτόνομο εσωστρεφές κτίριο που δε διατρέχεται από δημόσιο δρόμο - όπως συνέβαινε μέχρι εκείνη την εποχή- σηματοδοτώντας με αυτόν τον τρόπο την αποκοπή του διαλόγου των εμπορικών κέντρων με την πόλη.

Στις δεκαετίες του 1930 και 1940, οι επιχειρηματίες Sears Roebuck & Co και Montgomery Ward δημιουργούν μεγάλα εμπορικά κέντρα με παράπλευρα πάρκινγκ πολλών θέσεων, μακριά από τα κέντρα των πόλεων. Το 1956, το *Southdale Center* στην Edina της Μινεσότα ανοίγει ως το πρώτο κλειστού τύπου *mall*, σχεδιασμένο σε δύο επίπεδα. Διαθέτει κεντρικό κλιματισμό, έναν άνετο κοινόχρηστο χώρο και δύο ανταγωνιστικά πολυκαταστήματα που ενισχύουν την προσέλκυση μικρότερων επιχειρήσεων. Το προαστιακό mall εκείνης της περιόδου (δεκαετία του 1950), το οποίο σύμφωνα με τον Ian Buchanan,⁴⁶ υπήρξε ο «προάγγελος του μεταμοντέρνου χώρου - η κατάλληλη μορφή περιεχομένου για τον μεταμοντερνισμό», ως μορφή έκφρασης αρθρώνεται στη λογική του «τυφλού» κτίσματος, περικυκλωμένο από έναν τεράστιο χώρο στάθμευσης κοντά στην έξοδο κάποιου κλειστού αυτοκινητόδρομου. Εσωτερικά, κυριαρχεί η ελεγχόμενη ροή των μαζών μέσα από κατευθυνόμενες διαδρομές, η καθοδήγηση σε συγκεκριμένες δραστηριότητες. Θα λέγαμε ότι αποτελεί ένα είδος πειθαρχικού μηχανισμού, διαφορετικό από τους «κλασικούς» (φυλακή, σχολείο), στο οποίο ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην έννοια του εγκλεισμού (βασική προϋπόθεση της πειθαρχίας). Αν και θεωρητικά τα άτομα εντός του mall-κουβουκλίου κινούνται ελεύθερα, υπάρχει και εκεί ένας άτυπος κάρναβος στον οποίο τοποθετούνται χωροχρονικά τα επιμέρους σώματα.

Η περιφερειακή ανάπτυξη και η αισθητή αύξηση του πληθυσμού μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο δημιουργεί την ανάγκη για μεγαλύτερη οικιστική ανάπτυξη και ένα πιο

⁴⁵ Ήδη βέβαια το 1785 είχε ανοίξει στην Αγία Πετρούπολη το Gostiny Dvor, ένα από τα πρώτα δείγματα σύλληψης και κατασκευής εμπορικού κέντρου (αποτελούταν από περισσότερα από 100 καταστήματα, σε έκταση μεγαλύτερη των 53.000στρ) [<http://www.enpspb.ru/en/article.php?kod=2804002210>].

⁴⁶ I. Buchanan, «Practical Deleuzism and Postmodern Space», στο M. Fuglsang and B.M. Sorensen (επιμ.), *Deleuze and the Social*, Εδιμβούργο: Edinburgh University Press, 2006 σ. 136.

«βολικό» λιανικό εμπόριο. Στη δεκαετία του 1960 νέα εμπορικά κέντρα «φυτρώνουν» με απίστευτη ταχύτητα (μέχρι το 1964 κατασκευάζονται στις Η.Π.Α. περίπου 7.600 εμπορικά κέντρα), τα περισσότερα από τα οποία εξυπηρετούν οικιστικά συγκροτήματα που κατασκευάζονται εκείνη την περίοδο. Χαρακτηριστικό δείγμα της εποχής αποτελεί το *South Coast Plaza*, (250.000 τ.μ.), το οποίο οικοδομείται το 1967 διεκδικώντας τον τίτλο του μεγαλύτερου mall στην Αμερική. Μέχρι το 1972 ο αριθμός των εμπορικών κέντρων έχει ήδη διπλασιαστεί και ανέρχεται σε 13.174, ενώ αξιοσημείωτο είναι πως το *Learning from Las Vegas* (1972) θέτει για πρώτη φορά την έννοια της εμπορικής αρχιτεκτονικής, την αντίληψη της αρχιτεκτονικής ως συσκευασία, με αναπόφευκτη επιρροή στην αρχιτεκτονική των *malls*.

Μετά το 1970, το mall προσθέτει ένα ακόμα στοιχείο, το οποίο θα αποτελέσει την ικανή και αναγκαία συνθήκη για την μετεξέλιξή του σε αληθινό μεταμοντέρνο κατασκεύασμα. Πρόκειται για την τεχνολογία bar code, η οποία ουσιαστικά πέρα από την τιμολόγηση, επιτρέπει και τη στιγμιαία αποστολή πληροφοριών σε πλήθος αποδεκτών. Στη δεκαετία του 1980, η ανάπτυξη των εμπορικών κέντρων τύπου mall παραμένει σταθερή. Παρ' όλα αυτά, ο μεταμοντερνισμός είναι πλέον γεγονός και εισβάλλει ανεξέλεγκτα σε όλες τις πτυχές του πολιτισμικού και κοινωνικού γίνεσθαι. Έννοιες ταυτόσημες με το μεταμοντέρνο, όπως «περιπετειώδεις», «θεαματική απόλαυση» γίνονται κύρια συστατικά στο υπό σχεδιασμό τεχνητό και επιτηρούμενο περιβάλλον των εμπορικών κέντρων. Την εποχή εκείνη, τα υπερτοπικά, πλέον, malls με έκταση μεγαλύτερη από 75.000 τ.μ., γίνονται ιδιαίτερα δημοφιλή. Ανάμεσα σε αυτά ξεχωρίζει το *West Edmonton Mall* (570.000 τ.μ), το οποίο ολοκληρώνεται το 1985 στην Αλμπέρτα του Καναδά, καθώς και το *The Mall of America* (1992, 390.000 τ.μ) στο Bloomington της Μινεσότα, το οποίο περιλαμβάνει 800 καταστήματα, ξενοδοχείο 360 κλινών, 110 εστιατόρια, ψυχαγωγικό πάρκο, πισίνα με τεχνητή άμμο, ενυδρείο, μίνι-γκολφ και παραμένει, έως και σήμερα, το μεγαλύτερο κλειστό εμπορικό κέντρο της Βόρειας Αμερικής. Οι λειτουργίες του, οι οποίες είναι διαθέσιμες στο κοινό ολόκληρο το εικοσιτετράωρο, τοποθετούνται κατά μήκος διαδρόμων που μιμούνται τα παρισινά boulevards του 19^{ου} αιώνα. Όπως γράφει ο Michael Crawford, ⁴⁷ στην πραγματικότητα, το *The Mall of America* «αποτελεί εγκυκλοπαιδική συσσώρευση λειτουργιών σ' έναν 'αυτάρκη' κόσμο, μετενσάρκωση ενός αυτοπροσαρμοζόμενου συστήματος προϊόντων που χρησιμοποιεί τυποποιημένες ποικιλίες ενός δικτύου μυθικών και φανταστικών απολαύσεων». ⁴⁸

**Εσωτερική άποψη του The Mall of America, Bloomington, Μινεσότα.
Η θολωτή οροφή του παραπέμπει στις ευρωπαϊκές στοές του 19^{ου} αιώνα**

Πηγή: <http://www.sadas-pea.gr/teuchos58.htm>

⁴⁷ M. Crawford, «The world in a shopping mall», στο M. Sorkin (επιμ.), *Variations on a theme park*, Νέα Υόρκη: Will & Hang, 1992, σ. 28].

⁴⁸ Το *The Mall of America* προσελκύει σήμερα περίπου 40 εκ.καταναλωτές το χρόνο, οι οποίοι εκτιμάται ότι ξοδεύουν σε αυτό περίπου 1δισ δολάρια ετησίως [Ε. Λαίνα, «Malls: Η διεθνής εμπειρία», Αρχιτέκτονες, τ.58, Ιούλιος-Αύγουστος 2006, σ.57].

Σήμερα, τα μεγαλύτερα malls στον κόσμο βρίσκονται στην Ασία και ιδιαίτερα σε Κίνα, Μαλαισία και Φιλιππίνες. Την πρωτιά κατέχει το *South China Mall* στην Κίνα (2005, 600.00 τ.μ.) και ακολουθούν τα *Golden Resources Mall* στην Ιαπωνία (2004, 560.000 τ.μ.) και το *SM City North EDSA* στις Φιλιππίνες (1985, 460.000 τ.μ.).

Golden Resources Mall (Ιαπωνία, 2004)

Πηγή: <http://www.sadas-pea.gr/teuchos58.htm>

South China Mall (Κίνα, 2005)

Πηγή: <http://deseretnews.com/article/.html>

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τα malls είχαν ανάλογη εξέλιξη σε πιο περιορισμένο, όμως, αριθμό και μέγεθος, συγκρινόμενα με τα αντίστοιχα σε Αμερική και Ασία. Αναντίρρητα, η έλλειψη χώρου σε σχέση με την αμερικανική ύπαιθρο, οι διαφορετικοί πολεοδομικοί κανονισμοί, αλλά και αντιλήψεις-πολιτισμικά ήθη που επικρατούν στην Ευρώπη επιβάλλουν μικρότερες κλίμακες και διαφορετικής αισθητικής αρχιτεκτονικά οικοδομήματα. Τα εμπορικά κέντρα αναπτύσσονται στις ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις και τα προάστια τους από τη δεκαετία του '50, ενώ τα malls θα κάνουν την εμφάνισή τους μόνον τα τελευταία χρόνια, υπακούοντας περισσότερο στην προώθηση των πολυεθνικών εταιρειών και της παγκοσμιοποιημένης αγοράς, παρά σε πολεοδομικές ανάγκες.

Αν και τα ευρωπαϊκά malls ακολουθούν τα κτηριολογικά προγράμματα των αμερικανικών, εκφράζουν παρ' όλα αυτά μια διαφορετική ογκοπλαστική σύλληψη, πιο ανανεωμένη, σύγχρονη. Όταν η θολωτή μεταλλική οροφή του *The Mall of America* αναπτολεί ακόμα τις ευρωπαϊκές στοές του 19ου αιώνα, ο *Massimiliano Fuksas* σχεδιάζει το *Δίδυμο Πύργο Wienerberg* στη Βιέννη (1999-2001, 139.000τ.μ.), ο οποίος εκφράζει απόλυτα τη στάση του σημερινού mall στο αστικό τοπίο, ως ξένο σώμα στο εδαφικό υπόστρωμα στο οποίο ορθώνεται.

Δίδυμος Πύργος Wienerberg (Αυστρία, 1009-2001)

Πηγή: <http://www.sadas-pea.gr/teuchos58.htm>

Λίγο αργότερα, ο Renzo Piano εμπνευσμένος από τον κρατήρα του Βεζουβίου, σχεδιάζει το εμπορικό κέντρο CIS στη Νάπολη, ενώ με βασικό αρχιτέκτονα τον Daniel Libeskind και συνεργάτες τους Zaha Hadid, Irata Isozaki σχεδιάζεται το *Fiera Milano*, ένα ιδιότυπο

mall υψηλής αισθητικής το οποίο παραπέμπει στο Wienerberg και αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2014.

Το Fiera Milano, βασιζόμενο ως αρχιτεκτονική σύλληψη στις κινήσεις του ανεμοστρόβιλου

Πηγή:<http://www.homepages.nyu.edu/nz312/Architecture.htm>

4.3 Η ταυτότητα των νέων καταναλωτικών (μη) τόπων

«Εδώ αγοράζετε ό,τι σας πουλάμε εμείς, εδώ διασκεδάσετε με ό,τι σας δίνουμε εμείς, εδώ ακούτε τη μουσική που θέλουμε εμείς, εδώ τρώτε αυτό που σας ταΐζουμε εμείς, εδώ όλα, θεμιτά και μη, ήλθατε εδώ, ξεχάστε τον εαυτό σας, εμείς φροντίζουμε για σας πριν από σας και δεν σας προσφέρεται καμία άλλη επιλογή αφού περάσατε την πύλη του Mall».

Γιώργος Σαρηγιάννης⁴⁹

Η «mallοποίηση» αποτελεί, πλέον, το σταθερό σκηνικό για την «ανάπτυξη» των σύγχρονων πόλεων. Πρόκειται για το βασικό συστατικό του οικοδομικού χαλιού που απλώνεται στις πόλεις και σκεπάζει, με θεαματικό τρόπο, προβλήματα και αδυναμίες. Στο mall συντίθενται σε συμπυκνωμένη μορφή τα ειδοποιά γνωρίσματα του μεταμοντέρνου καπιταλισμού. Στο ελεγχόμενο και κλιματιζόμενο περιβάλλον του, όπου απαγορεύεται η ενδεχομενικότητα και η πολυσημία του αστικού τοπίου, όλοι είναι ευπρόσδεκτοι, αρκεί να δηλώνουν την πίστη τους στο οποίο λογότυπο προβάλλεται, στα σημαινόμενα που λαμβάνουν. Σε αυτό, έννοιες όπως συμμετοχή, διεκδίκηση εξαλείφονται και τη θέση τους καταλαμβάνουν άλλες όπως τυποποίηση, εντυπωσιασμός. Από το είναι, λοιπόν, και την ουσία των πραγμάτων περνάμε στο φαίνεσθαι, το επιφανειακό. Σημασία, πλέον, δεν έχει το αληθινό, ανεξάρτητα από την ομορφιά που ενδέχεται να έχει ή όχι, αλλά οτιδήποτε προβάλλεται, προωθείται στο κοινό. Αυτό οφείλουν να λατρέψουν, να προσκυνήσουν τα άτομα ως ιερό αντικείμενο, ως ένα είδος αποκάλυψης που τους φανερώθηκε.

Βασικό ζητούμενο για τους διαχειριστές των εμπορικών κέντρων αποτελεί η μεγιστοποίηση του χρόνου παραμονής του καταναλωτή στους χώρους του. Μέσα από

⁴⁹ Γ. Σαρηγιάννης, «Ο εκφυλισμός των κέντρων της πόλης, τα malls και τα παιχνίδια των επενδυτών», Αρχιτέκτονες, τ.58, Ιούλιος-Αύγουστος 2006, σ.78.

ένα πλήθος δραστηριοτήτων, χώρων διασκέδασης και ψυχαγωγίας, οι κάτοικοι παρασύρονται σε ένα ξέφρενο καταναλωτικό χορό, χάνοντας κάθε αίσθηση του «έξω» κόσμου, της χρονικής ροής των πραγμάτων.⁵⁰ Η είσοδος σε αυτό σηματοδοτεί το πέρασμα σε μια άλλη διάσταση, όπου τα πάντα οφείλουν να είναι λαμπερά, χαρούμενα σε πλήρη αντιδιαστολή με τη «μιζέρια» της αληθινής ζωής. Εκεί, ο κάθε επισκέπτης υποχρεούται να αποκτήσει την τυπική ταυτότητα που αντιστοιχεί στο συγκεκριμένο χώρο, αφήνοντας εκτός των τειχών του τη δική του ταυτότητα, τα προσωπικά του βιώματα.

Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι το mall προσφέρεται, κατά κάποιον τρόπο ως **τόπος συλλογικής επιθυμίας**, καθώς σε αυτό εκπληρώνεται η διαφυγή αλλά και η αιχμαλώτιση των διαφευγόντων, οι οποίοι σαν μαγεμένοι περνούν ατελείωτες ώρες από τη ζωή τους στους αμέτρητους διαδρόμους, τα μαγαζιά και τις αίθουσες που διαθέτει αυτό το ερμητικά κλειστό δοχείο ζωής. Κύριος στόχος του είναι η μετατροπή των ατόμων σε μια άμορφη, εύκολα χειραγωγούμενη μάζα, μέσα από τη δημιουργία ενός «ονειρικού» περιβάλλοντος, το οποίο οφείλει να ικανοποιεί όλες τις αισθήσεις του επισκέπτη: όραση, ακοή, οσμή, αφή και γεύση. Αν και η όραση είναι η περισσότερο άμεση (κατασκευή εικόνων), επιστρατεύονται και οι υπόλοιπες αισθήσεις, όπως η ακοή και η όσφρηση, οι οποίες «ξυπνούν» μέσα από τη ψευδαίσθηση γνωστών βιωμάτων. Εικόνες, είδωλα και αναπαραστάσεις ενεργοποιούν παραισθήσεις στον άνθρωπο, που εκλαμβάνονται ως αληθινές και δημιουργούν παροξυντική εφορία και μανία κατανάλωσης. Παράλληλα, βομβαρδίζουν τον καταναλωτή, προσπαθώντας να τον πείσουν ότι είναι ιδιαίτερος, χάρη στη μοναδικότητα του κάθε διαφημιζόμενου προϊόντος. Μια μοναδικότητα, όμως, που αντιστοιχεί σε εκατομμύρια άλλα ανώνυμα άτομα που κινούνται ανάμεσα στο πλήθος...

Αξίζει, επίσης, να αναφέρουμε ότι οι λειτουργίες των malls δεν προκύπτουν αυθόρμητα από τις ανάγκες του συγκεκριμένου χωροχρόνου, αλλά επιβάλλονται από την αγορά, μέσα από μια διαρκή διαφημιστική εκστρατεία από τα μέσα ενημέρωσης, αδιαφορώντας για την ιστορικότητα του κάθε τόπου. Πολλές φορές, μάλιστα, οι συγκεκριμένοι χώροι όχι μόνο δεν επιθυμούν να ορίζονται ως τμήματα της πόλης, αλλά μετατρέπονται τελικά σε χωρικές ενότητες, ικανές να αντικαταστήσουν ή να υποκαταστήσουν τις πόλεις μέσα στις οποίες γεννιούνται. Δεν είναι, εξάλλου, τυχαίο ότι ως επί το πλείστον παράγουν κλειστές σχέσεις με το δρόμο και την πόλη, με αποτέλεσμα να παραμένουν στο σύνολό τους αυτοαναφορικές και σαφώς οριοθετημένες οργανώσεις. Πρόκειται, εξάλλου, για «θρησκευτικούς-καταναλωτικούς» χώρους που οφείλουν να επιδεικνύουν την «ιερότητά» τους και να σκηνοθετούνται ως «μικρόκοσμοι» στην ευρύτερη πόλη όπου ανήκουν, μια πόλη σε μικρογραφία όπου τα πάντα όμως είναι τέλεια, έτσι ώστε να μείνουν ευχαριστημένοι οι χιλιάδες επισκέπτες-προσκυνητές τους.

---

⁵⁰ Χαρακτηριστικά, μάλιστα, η Eva Jirínca σχολιάζει πως είναι καταθλιπτικό να βλέπεις αμερικάνικες οικογένειες, νέους ανθρώπους, να περνούν μέρες ολόκληρες στα shopping malls, αντιμετωπίζοντας τα ως χώρους αναψυχής, πηγαίνοντας από το ένα κατάστημα στο άλλο [E. Jirínca 2005, «Η αρχιτεκτονική ως τέχνη» (συνέντευξη στη Σ. Φιλίππου), τ.13, σ.5].

Αυτή η επιμελημένη διάζευξη από την περιβάλλουσα πόλη, η απουσία σύνδεσης των malls με το άμεσο ιστορικό και πολιτισμικό περιβάλλον, καθώς και η αποφυγή της συσχέτισης με την πραγματικότητα που βιώνει ο κόσμος έξω από αυτά είναι που μας επιτρέπει να τα χαρακτηρίσουμε, τελικά, ως μη-τόπους,⁵¹ ως τόπους όπου το βλέμμα του επισκέπτη μπορεί να σταματάει μόνο σε φωτεινές επιγραφές και διαφημίσεις, παραβλέποντας κάθε άλλη κοινωνική δραστηριότητα.

4.3.1 Δημιουργώντας τα malls

Όπως ήδη αναφέρθηκε, τα σύγχρονα εμπορικά κέντρα, ως κτισμένη υλική πραγματικότητα και ταυτόχρονα ως φαντασιακά επενδεδυμένοι χώροι, αποτελούν τις αστικές ζώνες, όπου συγκλίνουν οι **υποσχέσεις των απολαύσεων**, ώστε να προβληθούν στη συνέχεια στο έκθαμβο αστικό κοινό. Έτσι η αρχιτεκτονική αποβαίνει και υλική συνθήκη και ψυχικό πλαίσιο για την επιβολή των αγοραστικών ηθών, γεγονός που φαίνεται να χαρακτηρίζει ένα μεγάλο εύρος κτηριακών παραδειγμάτων, που επιμένουν να εγκλωβίζουν το ενδιαφέρον μας στο εσωτερικό, προκαθορίζοντας όσο το δυνατόν περισσότερο την αγοραστική μας απόκριση.

Ως εκ τούτου, τα νέα υπερτοπικά τοπόσημα δημιουργούνται στη λογική του **big box**, του κλειστού εσωστρεφούς κελύφους που σκοπό έχει να κρατήσει εντός των πολυτελών τειχών του, όσο περισσότερο γίνεται τα υποψήφια καταναλωτικά θύματα. Δεν είναι τυχαίο ότι η μεταμοντέρνα αρχιτεκτονική των συγκεκριμένων οικοδομημάτων χαρακτηρίζεται, συνήθως, από συμπαγή στοιχεία, που δεν επιτρέπουν οπτικές φυγές από το εσωτερικό προς το εξωτερικό αλλά και αντίστροφα. Ο φυσικός φωτισμός καταργείται με αποτέλεσμα να εξαφανίζονται οι σκιές, η ποικιλότητα των φυσικών χρωμάτων, ενώ παράλληλα οι μόνιμα κλιματιζόμενες αίθουσες συρρικνώνουν τις εποχές και τις εναλλαγές του τοπίου κατά τη διάρκεια της ημέρας. Χάνεται κάθε ανθρώπινη κλίμακα, η αίσθηση του μέτρου, η ικανότητα αντίληψης του χώρου και του χρόνου.

Ας σημειώσουμε ότι η λογική της συγκράτησης των μαζών εντός των οικοδομημάτων αντανακλάται και στον περίγυρο των κτηρίων, καθώς συνήθως αποφεύγεται η δημιουργία χώρων συνεύρεσης, αλλά και στάσης, όπως σκαλιά, καθιστικά. Η μείωση της φυσικής, αλλά και οπτικής προσπελασιμότητας, η οποία διαφοροποιεί τη λειτουργία του δημόσιου κτηρίου ως χώρου κοινωνικής συνεύρεσης και συνδιαλλαγής έχει από πολλούς κατακριθεί λόγω της εσωστρέφειας και της σχετικής απομόνωσης του δημόσιου χώρου⁵² που παράγει, τουλάχιστον σε σχέση με τη

⁵¹ Μ. Πανταζή - Α. Φιλίππου, «Shopping malls... αναζητώντας ταυτότητα στους καταναλωτικούς μη-τόπους της σύγχρονης πραγματικότητας», Αρχιτέκτονες, τ.58, Ιούλιος-Αύγουστος 2006. σ.82.

⁵² S. Christopherson, «The Fortress City: Privatized Spaces, Consumer Citizenship», στο Ash Amin, *Post-Fordism: A Reader*, Oxford: Blackwell, 1996.

λειτουργία της παραδοσιακής πλατείας ή ενός πεζόδρομου, που παραμένουν άρρηκτα συνδεδεμένοι με την αστική ζωή.

Στην πραγματικότητα, τα malls ως μια ιδιαίτερη μορφή οργάνωσης της αγοράς επιχειρούν να μεταφέρουν το «έξω» «μέσα», να αντικαταστήσουν την εμπειρία του δημόσιου χώρου με την κατανάλωση της εικόνας του. Όπως αναφέρει ο Σταυρίδης, «στις περισσότερες εποχές και σε κοινωνίες διαφορετικές μεταξύ τους η αγορά ήταν σημαντικό τμήμα της δημόσιας ζωής της πόλης. Και στη δημόσια ζωή ήταν που πάντα η κοινωνία εμφάνιζε τις εσωτερικές της εντάσεις: Όχι μόνον τις κυρίαρχες αξίες της αλλά και εκείνες που την αμφισβητούσαν [...] Αντίθετα, σε μια καλά οργανωμένη προσομοίωση του δημόσιου χώρου της αγοράς, με τους δρόμους, τις πλατείες, τα στέκια και τα καταστήματά της, τα σύγχρονα εμπορικά κέντρα αφαιρούν την ίδια την ουσία της ζωής στον δημόσιο χώρο. Στη θέση της προσφέρουν την αίσθηση της ασφάλειας: Τίποτε απρόβλεπτο δεν μπορεί να συμβεί. Η φαντασμαγορία του χώρου, τα χρώματα, η ίδια η αρχιτεκτονική των κτιρίων, όλα εγγυώνται ένα ήρεμο περιβάλλον κατανάλωσης».⁵³

Στο απόλυτα ελεγχόμενο περιβάλλον των malls, τα πάντα οφείλουν να είναι υπό έλεγχο, γεγονός το οποίο επιτυγχάνεται με την **αυξημένη αστυνόμευση και παρακολούθηση του χώρου**, κυρίως με μηχανές σταθερής λήψης (κάμερες).⁵⁴ Αν και συνολικά αναγνωρίζεται η ανάγκη ορθολογικής διαχείρισης του δημόσιου χώρου και ασφάλειας του κοινού,⁵⁵ οι επικριτές του συγκεκριμένου προτύπου σχεδιασμού και λειτουργίας το συνδέουν με την εμπορική εκμετάλλευση και κάνουν λόγο για «αρχιτεκτονική αστυνόμευσης των κοινωνικών συνόρων».⁵⁶ Παράλληλα, αν και τελικά τα malls δείχνουν να καταργούν την «ανασφάλεια» του άλλοτε ανοιχτού, ελεύθερου δημόσιου χώρου, ας μη ξεχνάμε ότι μαζί με αυτή καταργούν και την ελευθερία κίνησης και έκφρασης διαφορετικότητας των ατόμων στους αισθητικά ευχάριστους χώρους τους.

4.3.2 Αναδυόμενα ερωτήματα γύρω από τα malls

Αναντίρρητα, η κλίμακα των νέων εμπορικών συγκεντρώσεων και η πολλαπλασιαστική εμφάνισή τους δημιουργεί πλήθος ερωτημάτων σχετικά με το ρόλο που διαδραματίζουν στην αστική ανάπτυξη, αλλά και τις επιπτώσεις που μπορεί να έχουν στην οικονομία της πόλης, την οργάνωση του χώρου και της αστικής ζωής. Παράλληλα, ας μη ξεχνάμε ότι τα malls, προκειμένου να παγιώσουν τη θέση τους στο αστικό τοπίο και να εξασφαλίσουν στους χώρους τους ένα διαρκώς αυξανόμενο καταναλωτικό κοινό, επεμβαίνουν δραστικά

⁵³ <http://ypeppas.blogspot.com/2009/04/62.html>

⁵⁴ Σύμφωνα με τον R. Cybriwsky, αποτελούν ιδιαίτερο γνώρισμα της μεταμοντέρνας αστικής ζωής, με αμφισβητήσιμη αποτελεσματικότητα [R. Cybriwsky, «Changing patterns of urban public», στο *Cities*, 1999, Vol.16, No 4, σ. 227].

⁵⁵ S. Carr, M. Francis, L. Rivlin, A. Stone, *Public space*, Cambridge: Cambridge University Press, 1992

⁵⁶ R. Cybriwsky, «Changing patterns of urban public», ό.π.

και στην ψυχολογία των ατόμων, λειτουργώντας ως παιχνίδια του συνειδητού και του ασυνειδητού, του «εγώ» και του «αυτό» (με όρους ψυχολογίας) των επισκεπτών.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, τα ερωτήματα που προκύπτουν σχετικά με τα malls και την ενδεχόμενη απόρριψή τους δεν είναι αποτέλεσμα μιας άκριτης στάσης απέναντι σε αυτά, ως μια αντίδραση στη παγκοσμιοποίηση και το σημερινό καταναλωτικό σύστημα. Πηγάζουν από μια βαθύτερη αναζήτηση γύρω από το νόημα των σύγχρονων εμπορικών κέντρων, τη δυνατότητα ύπαρξής τους ως πραγματικών «δοχείων ζωής»,⁵⁷ με την ανάλογη ένταση, ποιότητα και ατμόσφαιρα που είχαν οι προκάτοχοί τους, όσον αφορά στις παλαιότερες τυπικές εμπειρίες της εμπορικής συναλλαγής και της δημόσιας διατροφής: η αγορά και τα πωλητήρια, οι ταβέρνες, η πλατεία, τα μαγαζιά και οι σκεπαστές αγορές, τα μεγάλα καταστήματα...Χώροι με ζωή, κίνηση και έντονη θεατρικότητα όχι όμως φτιαχτή και επίπλαστη όπως συμβαίνει σήμερα. Μπορούν άραγε τα σημερινά εμπορικά μεγαθήρια να αποδώσουν αντίστοιχες ποιότητες ζωής ή το μόνο που θα μας μένει τελικά μετά την «επίσκεψη» σε ένα mall θα είναι τα άπειρα ψώνια που κάναμε και ο προβληματισμός του τι θα κάνουμε όλα αυτά που αγοράσαμε αλόγιστα;

4.4 Το μέλλον των σύγχρονων αστικών προορισμών. Η προοπτική των malls

«Life in the Box?»⁵⁸

Rem Koolhaas

Νέα εμπορικά κέντρα στην Ευρώπη με ρεκόρ το νούμερο των 15.000.000τ.μ. εγκαινιάστηκαν τους τελευταίους μήνες του 2008, σύμφωνα με την τελευταία μελέτη European Shopping Centre Development Report της εταιρείας συμβούλων ακίνητης περιουσίας Cushman & Wakefield.

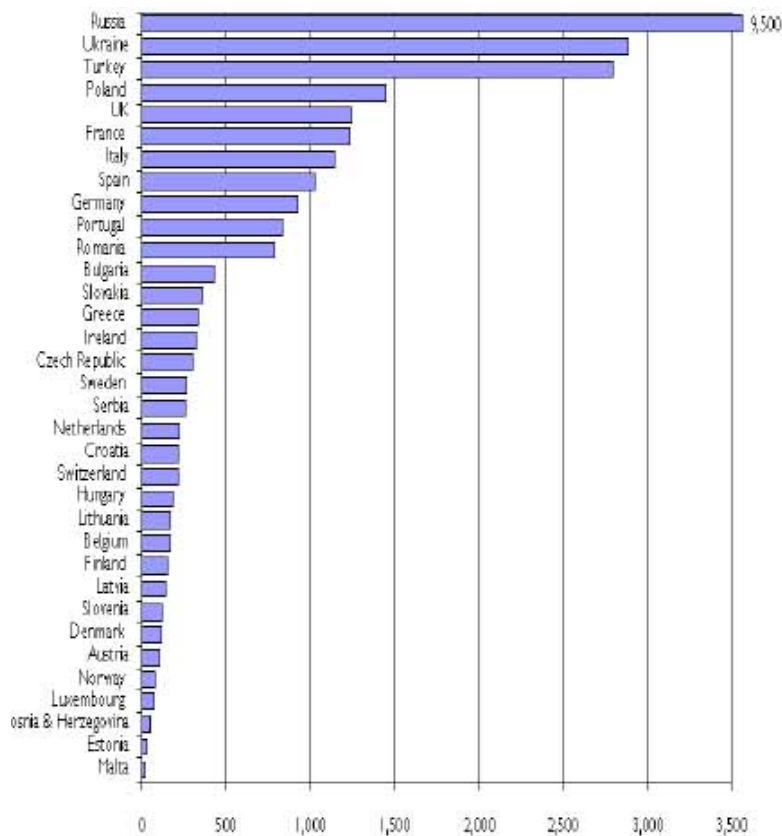
Κοιτώντας μακρύτερα, τα υπό σχεδιασμό εμπορικά κέντρα, έτοιμα να παραδοθούν στο καταναλωτικό κοινό έως το τέλος του 2009, είναι ακόμα περισσότερα και αυτή τη στιγμή υπολογίζονται στα 26.000.000 τ.μ. με τις υπό ανάπτυξη ευρωπαϊκές αγορές της Ρωσίας, Ουκρανίας και Τουρκίας να αποτελούν το 58% του συνόλου.⁵⁹ Έτσι, η Ρωσία βρίσκεται στην κορυφή της σχετικής κατάταξης με 10.000.000τ.μ.⁶⁰ εμπορικών χώρων υπό κατασκευή, ενώ την τρίτη θέση λαμβάνει η Τουρκία, στην οποία αναμένεται να εγκαινιασθεί στα τέλη του 2009 το μεγαλύτερο εμπορικό κέντρο, το *Forum Istanbul*, το οποίο θα ξεπερνά τα 172.000τ.μ.

⁵⁷ Φράση που χρησιμοποίησε ο αρχιτέκτονας Άρης Κωνσταντινίδης, αναφερόμενος στο νόημα της κατοικίας.

⁵⁸ «Kunstall II», OMA, Ρότερνταμ, 1992.

⁵⁹ Κατά τους επόμενους 18 μήνες τα τετραγωνικά μέτρα εμπορικών κέντρων αναμένεται να διπλασιαστούν σε Ρωσία και Ουκρανία [<http://www.estatereview.gr/researches/117/article/142466/Article.aspx>]

⁶⁰ Αυτός ο αριθμός περιλαμβάνει 14 «υπερ-τοπικά» σχήματα άνω των 100.000 τ.μ.

Ευρωπαϊκά εμπορικά κέντρα υπό σχεδιασμό

Πηγή: http://www.mapic.com/images/100543/pdf/cw_shopping_centre_autumn2008.pdf

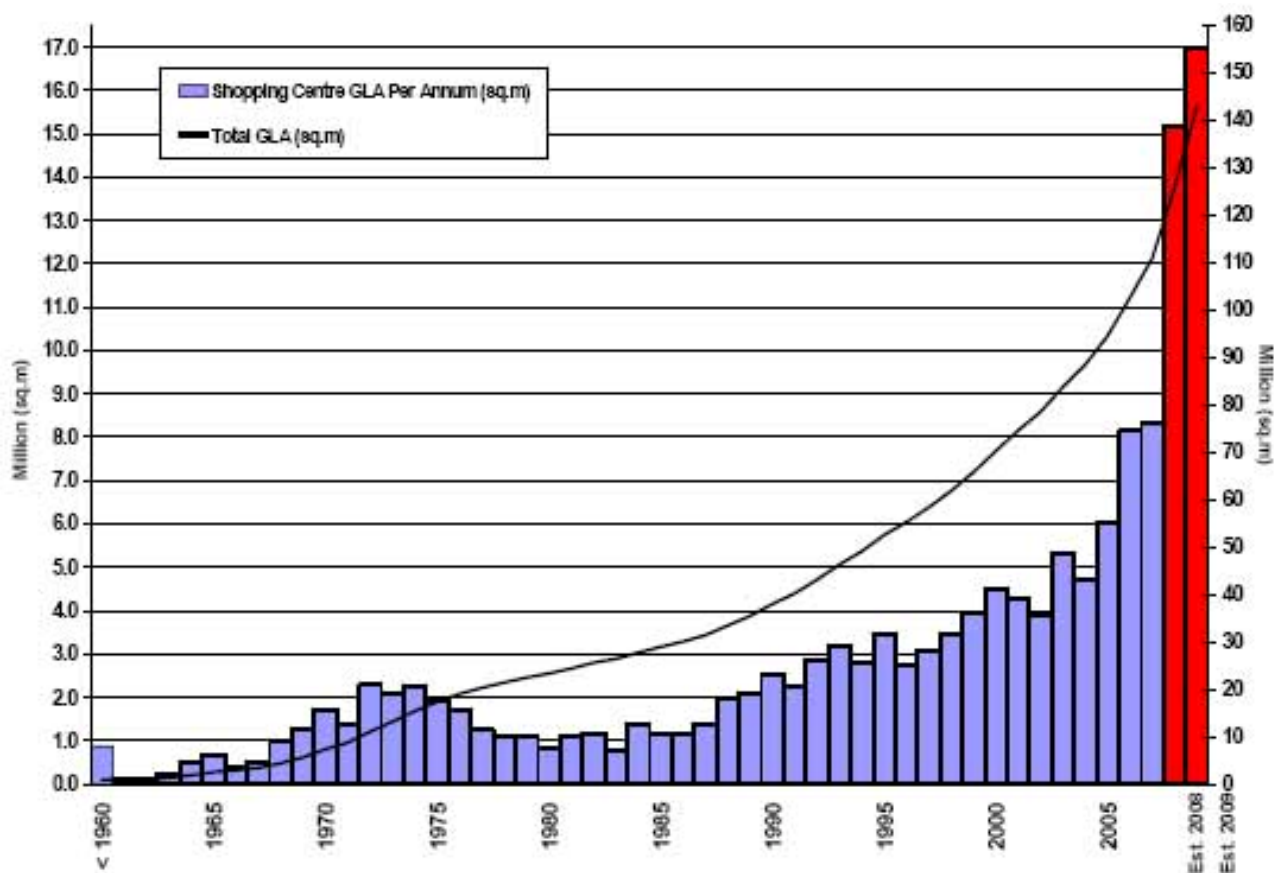
Βάσει της επιφάνειας των εμπορικών κέντρων που έχουν ήδη λειτουργήσει στο πρώτο μισό του 2008 προκύπτει ότι, στη Δυτική Ευρώπη, η Ισπανία και η Ιταλία καταγράφουν τα μεγαλύτερα νούμερα, παρόλο που το Ηνωμένο Βασίλειο σημείωσε την είσοδο των μεγαλύτερων σε επιφάνεια εμπορικών κέντρων με τρία σχήματα που αριθμούν περίπου 280.000τ.μ. Σε αυτά περιλαμβάνονται τα 151.000τ.μ. του *Liverpool One*, το οποίο ήταν και το μεγαλύτερο εμπορικό κέντρο που άνοιξε στην Ευρώπη. Η αγορά της Ισπανίας ενισχύθηκε με το άνοιγμα τοπικών εμπορικών κέντρων όπως το *Islazul* στην Μαδρίτη (90.000τ.μ.) και το *Ballonti* στην Portugalete (53.000τ.μ.), ενώ και η γειτονική Ιταλία παρουσίασε ρεκόρ ανάπτυξης το περασμένο έτος λόγω της λειτουργίας υπερτοπικών σχημάτων.⁶¹

Ως προς την περαιτέρω εξέλιξη των malls, ο B. van Haare Heijmeijer, στην εταιρεία συμβούλων ακινήτων Cushman & Wakefield, αναφέρει χαρακτηριστικά:⁶² «Η ανάπτυξη νέων εμπορικών κέντρων αναμένεται να συνεχιστεί μέσα στο 2009 παρόλο που μερικά σχήματα που έχουν προγραμματισθεί για παράδοση μπορεί να αναβληθούν λόγω της οικονομικής κρίσης. Η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη παραδοσιακά υπολείπεται και υπάρχει συγκρατημένη ζήτηση από εμπόρους και καταναλωτές σε αυτές τις αγορές. Ακόμα και στην Δυτική Ευρώπη, η πλειονότητα των νέων σχημάτων και επεκτάσεων που η κατασκευή τους έχει ξεκινήσει αναμένεται να ολοκληρωθεί με μόνο

⁶¹ http://www.mapic.com/images/100543/pdf/cw_shopping_centre_autumn2008.pdf

⁶² <http://www.estatereview.gr/researches/117/article/142466/Article.aspx>

έναν μικρό αριθμό να αναβάλλεται λόγω χρηματοδότησης [...] Οι περισσότεροι διεθνείς έμποροι μένουν σταθεροί στα σχέδια επέκτασής τους και τα 'καλά' εμπορικά κέντρα θεωρούμε ότι θα προχωρήσουν ομαλά ως προς τις μισθώσεις».

Ανάπτυξη εμπορικών κέντρων

Πηγή: http://www.mapic.com/images/100543/pdf/cw_shopping_centre_autumn2008.pdf

Σε μια προσπάθεια συλλογής χωροχρονικών πληροφοριών για τα δομικά και μορφικά χαρακτηριστικά του μελλοντικού mall, ιδιαίτερα σημαντική θα μπορούσε να είναι η συμβολή του κινηματογράφου -ως ένα από τα πλέον προνομιακά μοντέλα αναπαράστασης της χωρικής εμπειρίας- και, ιδιαίτερα, του κινηματογράφου φαντασίας, ο οποίος εμφανίζει μια άλλη οπτική στον τρόπο αντίληψης και γνωριμίας με την πόλη, ανάλυσης του χτισμένου τοπίου στο χρόνο.

Αξίζει, απλά να αναφέρουμε σε αυτό το σημείο ότι το 2002 προβάλλεται η ταινία φαντασίας *Minority Report* (St.Spielberg), στην οποία αναπαρίσταται η φανταστική μελλοντική πόλη (2054), ως μια κοινωνία με τον απόλυτο έλεγχο ως το ζητούμενο. Σε αυτήν, το mall εμφανίζεται ως ο νέος πολυχώρος, ένα ερμητικά κλειστό κέλυφος που εγκλωβίζει όλη τη δημόσια ζωή, χωρίς να αφήνει κανένα περιθώριο διαφυγής από αυτό.

Σχέδιο για τη σκηνική αναπαράσταση
mall στην ταινία *Minority Report* του
St.Spielberg

Πηγή: <http://www.sadas-pea.gr/teuchos58.htm>

«Τι κάναμε χθες το απόγευμα;

- Δεν θυμάμαι πια. Νομίζω τίποτε το ιδιαίτερο. Απλά φλυαρούσαμε, νομίζω».⁶³

Ίσως, στο μέλλον, η απάντηση να είναι: «Δεν θυμάμαι πια. Απλά ψωνίζαμε, νομίζω».⁶⁴

⁶³ R. Koolhaas & M. Bruce, *S,M,L,XL*, Νέα Υόρκη: The Monacelli Press, 1995, σ.431-467.

⁶⁴ Ο William Severini Kowinski στο βιβλίο του *Consuming the Future* αναφέρει: «Όταν αναλώνουμε το παρόν, καταναλώνουμε το μέλλον. Αυτό που μας διαχωρίζει ως νοήμονα όντα είναι η ευθύνη μας. Έχουμε ευθύνη στο παρόν και στο μέλλον μας», ενώ ο Jim Harrison συνοψίζει τα παραπάνω σε μια απλή φράση: «Ζωή είναι ό,τι κάνεις κάθε μέρα», Έλενα Λαΐνα, *Malls: «Η διεθνής εμπειρία»*, ό.π., σ.57.

5_ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

5.1 Η μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας

«Η Αθήνα είναι ήδη πολύ μεγάλη σε μέγεθος και πολύ μικρή σε επίγνωση του εαυτού της».

Ζήσης Κοτιώνης⁶⁵

Το **αναπτυξιακό μοντέλο** που υιοθετείται στην Αθήνα τις τελευταίες, κυρίως, δεκαετίες μετασχηματίζει ολοένα και περισσότερο την πόλη σε έναν τόπο αφιλόξενο, απάνθρωπο, χωρίς πράσινο και διαφυγές. Σταδιακά, μια νέα χαοτική κατάσταση κάνει την εμφάνισή της, ευνοώντας την προώθηση ενός χωρικού μοντέλου που βασίζεται στην αόριστη και, χωρίς όρια, επέκταση της πόλης στα προάστια. Δυστυχώς, ο **χωρικός εκτοπισμός της πόλης** γίνεται ολοένα και πιο έντονος, εξαιτίας της σταδιακής αύξησης του πληθυσμού της,⁶⁶ της διόγκωσης της επιφάνειας του κτισμένου χώρου, αλλά και των νέων συγκοινωνιακών υποδομών που φέρνουν κοντύτερα χρονικά την υπόλοιπη Αττική στην πόλη απ' ό,τι είναι τα σημεία της υπάρχουσας πόλης μεταξύ τους. Εντούτοις, παρ' όλο που η Αθήνα φαίνεται να έχει υποστεί χωρικά μια ριζική συμπύκνωση, αυτό που εφαρμόζεται στην περιαστική ζώνη είναι αντίστροφο: η πανταχόθεν εξαπλούμενη οικιστική ανάπτυξη, ιδίως στην περιοχή των Μεσογείων, έχει δημιουργήσει ένα αντίπαλο -σε σχέση με αυτό του λεκανοπεδίου- οικιστικό πρότυπο ανάπτυξης που κατατρώει τεράστιες ποσότητες εδαφών για ελάχιστες -αναλόγως- οικιστικές χρήσεις.

Πράγμα, όμως, «φυσικό» για την ελληνική πραγματικότητα, σε όλη αυτή την εξάπλωση, η οποία χαρακτηρίζεται από τον απόλυτο κατακερματισμό της γης προς όλες τις κατευθύνσεις, δεν υπάρχει ο παραμικρός σχεδιασμός, η παραμικρή πρόβλεψη. Μην ξεχνάμε εξάλλου ότι στην Ελλάδα τα περισσότερα γεγονότα γίνονται στα «μουλωχτά». Η δημόσια σκέψη, ο δημόσιος λόγος ποτέ δεν προβλέπει, ποτέ δεν οραματίζεται και ποτέ δεν προσδοκά. Αντιθέτως πάντα υποτιμά. Αποτιμάται, λοιπόν και ασφαλώς κριτικάρεται ο έντονος εποικισμός της αττικής υπαίθρου, η απόλυτη αστικοποίηση των Μεσογείων, η συνεχής εμφάνιση πολυχώρων σε μεγάλες εκτάσεις, ποτέ όμως δεν προβλέπεται. Μια ενοχική ιδεολογική σχέση με το γεγονός της συνεχούς οικοδομής της πόλης, το αφήνει να αναπαράγεται διαρκώς ασχεδιάστο. Σύμφωνα με τον Κοτιώνη, εάν βέβαια, ήμασταν σε θέση να προβλέπουμε το προφανές, θα οφείλαμε να κατανοήσουμε σχεδιάζοντας και όχι απωθώντας τη νέα αυτή πραγματικότητα.

⁶⁵ Ζ. Κοτιώνης, *Πες πού είναι η Αθήνα*, ό.π., σ.83.

⁶⁶ Σε αυτό σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η μαζική μετανάστευση από την Ανατολική Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική.

5.2 Σύγκρουση δημόσιου-ιδιωτικού στην περιοχή της Αθήνας

Αναντίρρητα, η πόλη έχει πάρει, πλέον τη μορφή πυκνοδομημένων ή ασυνάρτητα δομημένων περιφερειών πρώτης και δεύτερης κατοικίας που, στις περισσότερες περιπτώσεις, αναπτύσσονται ως συσσωρεύσεις ιδιωτικών κατασκευών, χωρίς συλλογικές εξυπηρετήσεις και δημόσιους χώρους, με επεμβάσεις στα ερείπια της ιστορικής κληρονομιάς και με καταστροφές ακτών, δασών, γεωργικής γης. Χωρίς κάποιο συνολικό σχεδιασμό, οι ελεύθερες εκτάσεις φαίνεται να αντιμετωπίζονται ως τα περισσευούμενα τμήματα της οικοδόμησης, τυχαία απομεινάρια της εκάστοτε κατασκευαστικής ενέργειας, στα οποία βρίσκουν πρόσφορο έδαφος για την εγκατάστασή τους «υπολειμματικές» ρυπογόνες λειτουργίες της πόλης -μπουζούκια, ξενυχτάδικα-αλλά και μεγάλοι πολυώροιοι, στο πλαίσιο φαινομενικά νομότυπων επενδυτικών κινήσεων από κοινωνικές ομάδες επιχειρηματιών αναψυχής. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Καζέρος⁶⁷ πρόκειται για τους νέους διαπραγματευτές των επιμέρους χώρων της πόλης, ακόμα και των δημόσιων, για χάρη των οποίων ακυρώνονται ή τροποποιούνται θεσμοθετημένες διαδικασίες που ορίζουν αυστηρά τα παγιωμένα, έως σήμερα, όρια δημόσιου και ιδιωτικού. Ο δημόσιος χώρος σταδιακά περνάει στη δικαιοδοσία του ιδιωτικού και ένα νέο είδος κατάληψης-επιχειρηματικής κατοχής λαμβάνει χώρα. Δεν θα ήταν μάλιστα υπερβολή να ισχυριζόμασταν ότι όσα περισσότερα κέρδη, στον ιδιωτικό πάντα τομέα, αποφέρει η εκμετάλλευσή του, τόσες περισσότερες πιθανότητες αποκτά για να υπάρχει, να συντηρείται και να προβάλλεται. Δεν έχει σημασία αν αγνοεί το ιδιωτικό την οποιαδήποτε πολιτισμική αξία, μοναδικότητα αλλά και ταυτότητα του δημόσιου χώρου, σημασία έχει ότι δικαιούται ως ισχυρό ιδιωτικό την εκμετάλλευσή του, την εξαντλητική οικονομική διαχείρισή του.

5.3 Η διαμόρφωση του τοπίου της Αττικής από τα σύγχρονα έργα

Κατ' αντιστοιχία με τις διεθνείς τάσεις, οι αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια, ιδίως με αφορμή τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων και συνεχίζονται, σε μικρότερο βαθμό, σήμερα στο τοπίο της Αττικής είναι ιδιαίτερα μεγάλες, σε μια προσπάθεια να ενταχθεί η χώρα στο παγκόσμιο πολιτισμικό λόμπι. Σκαπτικά μηχανήματα και φορτηγά που μεταφέρουν χιλιάδες τόνους υλικών, εργοταξιακοί χώροι μεγάλων εκτάσεων είναι εικόνες που μας γίνονται αρκετά οικείες με την πάροδο των ετών. Η πόλη, μέσα από μια σειρά παρεμβάσεων ή «αστραφτερών» επεμβάσεων, φαινομενικά ανασυντάσσεται, αναδιαμορφώνεται, συναρμολογείται και από-συναρμολογείται προκαλώντας το ενδιαφέρον στους πολίτες και μια αίσθηση ανακούφισης και αισιοδοξίας ότι, επιτέλους, αλλάζει πρόσωπο. «Σύγχρονα μνημεία», φαντασμαγορικές μορφές στο

⁶⁷ Ν. Καζέρος, «Το γεγονός του κατεπείγοντος- η πόλη του κατεπείγοντος», ό.π., σ. 103.

δημόσιο χώρο εγκλωβισμένες στην αμείλικτη δύναμη του εμπορεύματος, του συμβολισμού και της διαφήμισης δημιουργούνται με κύριο σκοπό να αιχμαλωτίσουν τη ματιά του επισκέπτη, έτσι ώστε «να τον αποτρέψουν να δει τις σκοτεινές περιοχές της πόλης». ⁶⁸

Η αληθινή πόλη που δεν εκτέθηκε ποτέ πραγματικά, βαθμιαία εξαφανίζεται από τη θέα: το χάος της, οι ταξικές διακρίσεις, οι παγίδες και τα ελαττώματά της, όλα αυτά τοποθετούνται έξω από το κυκλικό πλαίσιο, πάνω από τον ορίζοντα που δέσποζε στη ματιά του παρατηρητή.

*Christine Boyer*⁶⁹

Ουσιαστικά, «η πόλη μοιάζει να είναι σε μια διαδικασία συνεχούς ανολοκλήρωσης». Το προσωρινό εκλαμβάνεται ως το μόνιμο πρόσκαιρο καθεστώς της. «Αγωνίζεται να μοιάσει στο ευρωπαϊκό ιδεώδες των πόλεων της κεντρικής και δυτικής Ευρώπης και πιο πρόσφατα των Η.Π.Α.[...] με αποτέλεσμα να βιώνει μια διαρκή αγχωτική, μιμητική προσπάθεια εκσυγχρονισμού, εξευρωπαϊσμού ή αμερικανοποίησης που υπονομεύεται εξ' αρχής, από επίμονες και σύνθετες στο χαρακτήρα τους αντίρροπες δυνάμεις». ⁷⁰

Στην πραγματικότητα, η Αθήνα δείχνει να έχει μπει στη λογική της επιχείρησης «μαζικού λίφτινγκ», της βιαστικής «αξιοποίησης» μεγάλων χώρων χωρίς ολοκληρωμένο σχεδιασμό, ιεραρχικής δομής των καταστάσεων. Φιλοδοξεί να δημιουργήσει εικόνες-«μύθους», που σε καμία όμως περίπτωση δεν αναπαριστούν την πραγματικότητα, δεν αντανακλούν τον αληθινό χαρακτήρα των αλλαγών. Είναι, στην ουσία, σαν να βλέπει κανείς ειδυλλιακά τοπία με πλούσια βλάστηση, ξεχνώντας ότι μέσα σε αυτή κρύβονται και φίδια. ⁷¹ Η κατάσταση, βέβαια, αυτή δεν είναι παρά απόρροια του σύγχρονου πολιτισμού, ο οποίος εθίζεται στην κατασκευή εντυπωσιακών, συμβολικών εικόνων, με διφορούμενα και παραπλανητικά νοήματα, που αποπροσανατολίζουν τον κόσμο και δεν του αφήνουν περιθώρια να αναζητήσει το βάθος, την αληθινή υπόσταση των πραγμάτων. Ενδιαφέρεται μόνο πώς θα γεμίσει τα κενά του, πώς θα ανταποκριθεί στις απαιτήσεις και σε όλα όσα προστάζουν τα σύγχρονα κέντρα εξουσίας, οι κυρίαρχες δυνάμεις της αγοράς και της παγκοσμιοποίησης.

Ως εκ τούτου, στην Αττική αλλά και γενικότερα σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια, οι δημόσιοι χώροι ως επί το πλείστον παρουσιάζονται αμήχανοι, απρόσωποι, ενώ ταυτόχρονα κάθε μελλοντική απόπειρα συναρμολόγησής τους σε ένα ενιαίο σύνολο μοιάζει σχεδόν ακατόρθωτη. Αξίζει, μάλιστα, να πούμε ότι σε αρκετές περιπτώσεις τις

⁶⁸ Ν. Καζέρος, «Το γεγονός του κατεπείγοντος- η πόλη του κατεπείγοντος», ό.π., σ. 101.

⁶⁹ C. Boyer, *The city of collective memory*, Massachusetts: MIT press, 1994.

⁷⁰ Ν. Παναγιωτόπουλος, «Αθήνα: Πραγματικότητες και αναπαραστάσεις», στο Χ. Κάλμπαρη - Κ. Ντάφλος (επιμ.), *Η μετάβαση της Αθήνας*, Αθήνα: Futura, 2005, σ.127.

⁷¹ Κ. Γρίβας - Θ. Καναρέλης, «'please, no photo sir'», στο Χ. Κάλμπαρη - Κ. Ντάφλος (επιμ.), *Η μετάβαση της Αθήνας*, Αθήνα: Futura, 2005, σ.130.

επιμέρους συνδέσεις των δημόσιων χώρων επιχειρούν οι ίδιοι οι χρήστες, με τη μετατροπή μικρών τμημάτων γης μεταξύ των δρόμων σε παρτέρια, καθώς επίσης και άκτιστων, φαινομενικά εγκαταλελειμμένων οικοπέδων σε γήπεδα για παιχνίδι. Παρ' όλα αυτά, οι κάτοικοι ως επί το πλείστον νιώθουν ανήμποροι, πλέον, να αισθανθούν την έννοια του «δημόσιου», να νιώσουν το χώρο ως ένα «δικό τους κομμάτι», ως ένα τμήμα του αστικού ιστού που μπορούν να οικειοποιηθούν. Έτσι, «περιπλανώμενοι» και όντας ουσιαστικά ξένοι στην ίδια τους την πόλη, μετατρέπονται τελικά σε παθητικούς θεατές, καταναλωτές των νέων τοπίων και των εμπορευμάτων που κατακλύζουν το χώρο της, ενώ παράλληλα υποβάλλονται και σε ψυχικό κλονισμό. Σύμφωνα με τον Benjamin,⁷² η μεταβαλλόμενη αλλαγή του τοπίου, η κρίση της μνήμης, εμφανίζεται με τη μορφή της αποστασιοποίησης για την προστασία από τα σοκαριστικά ερεθίσματα καθώς «το τεχνολογικά αλλοιωμένο περιβάλλον εκθέτει το ανθρώπινο αισθητήριο σε φυσικό σοκ, το οποίο αντιστοιχεί σε ψυχικό σοκ».

5.4 Χωρικές δημόσιες mall-συμπιέσεις

Σήμερα βιώνουμε την απόλυτη εξάπλωση της αθηναϊκής πόλης και την πλήρη οικοδόμηση της γεωγραφικής οντότητας του λεκανοπεδίου. Η παραλυμένη πολεοδομία, έχοντας χάσει κάθε ίχνος φαντασίας, ακολουθεί με ευλάβεια τα ξενόφερτα πρότυπα, τα οποία υπαγορεύουν την επισυσσώρευση τεράστιων εμπορικών οικοδομικών μαζών σε κάθε μεγάλη έκταση, δημόσια ή μη. Ολοένα και περισσότερο, η παρουσία των malls και η διαφημιστική τους προβολή φαίνεται να αναστατώνουν όχι μόνο την αγοραστική ζωή της ελληνικής πρωτεύουσας, αλλά πολύ περισσότερο την πολιτιστική χρήση της ίδιας της πόλης.

Ο καθημερινός Έλληνας ζει, πλέον (ή τουλάχιστον έτσι επιδιώκει, ως επί το πλείστον) το δικό του «ελληνικό όνειρο», αντίστοιχο σε μεγάλο βαθμό με το προ 50ετίας αμερικανικό όνειρο. Οι οικογενειακές εξορμήσεις τα Σάββατα, κυρίως, έχουν το χαρακτήρα επιδρομών σε καταστήματα οικιακού εξοπλισμού ή ένδυσης που λόγω της χρονοβόρου διαδικασίας που απαιτούν κλέβουν ένα μεγάλο μέρος του πολύτιμου, κατά τ' άλλα, ελεύθερου χρόνου του μεσοαστού. Πρόκειται για μια νέα σχετικά, για την ελληνική πραγματικότητα, πολιτισμική τάση, η οποία υπαγορεύει μια διαρκή κινητικότητα από τις πολυκατοικίες στους ναούς του εμπορίου και της αναψυχής, από το μικρό ιδιωτικό σύμπαν στο χαοτικό δημόσιο, σε «πάρκα» που πουλάνε ρούχα, υπολογιστές, ηλεκτρικά είδη και φθηνούς καναπέδες. Εκεί, σε ένα περιβάλλον ταυτόσημης και αναγνωρίσιμης αρχιτεκτονικής, τα άτομα μπορούν να φάνε προκατασκευασμένη τροφή, να δουν μια κινηματογραφική ταινία, να περιπλανηθούν στους αχανείς διαδρόμους του

---

⁷² W. Benjamin, *Illuminations*, Λονδίνο: Fontana press, 1992.

καταναλωτικού «πράττειν», όπως αντίστοιχα κάνουν και οι ευρωπαίοι ή αμερικάνοι ομοϊδεάτες τους.

Η διαφορά, βέβαια, με τα εμπορικά μεγαθήρια του εξωτερικού, είναι ότι στην περίπτωση της Ελλάδας, τα εμπορικά κέντρα αντιστοιχούν σε μια ακόμα «πολυκατοικία», ένα εργολαβικό έργο, δίχως ουσιαστική προσφορά στην πόλη και τη ζωή της. Χωρίς ίχνος ταυτότητας και σεβασμού στη μνήμη του τόπου όπου εγγράφονται, τα ελληνικά malls διαθέτουν απλά τη σφραγίδα του εργολάβου, την ταυτότητα των ενοικιαστών του και το μάταιο μύθο του σύγχρονου Κροίσου, βάσει του οποίου η ευτυχία είναι άρρηκτα δεμένη με το χρήμα. Δεν διακρίνεται κάποια αρχιτεκτονική σύλληψη, μορφολογική διάπλαση, πέρα από την ορθολογική διάταξη των υπό εκμετάλλευση χώρων. Φαίνεται, απλά, να προσπαθούν να μεταφέρουν σε αυτά τη δημόσια ζωή της άλλοτε αρχαίας ελληνικής αγοράς, λησμονώντας βέβαια ότι τότε η αγορά αποτελούσε αληθινό φυτώριο ιδεών, κοινωνικών δεσμών, πολιτικών συζητήσεων, γεγονός που σε καμία περίπτωση δεν αντιπροσωπεύει τα σύγχρονα εμπορικά κέντρα.

Στη σύγχρονη αθηναϊκή κοινωνία, τα malls ολοένα και περισσότερο διεισδύουν σαν υπνωτική ουσία στη ζωή μας, σε τέτοιο βαθμό ώστε πολλοί από τους κατοίκους της πόλης να τα εντάσσουν ως ένα είδος υποχρεωτικής ενασχόλησης στο εβδομαδιαίο τους πρόγραμμα. Η επιτυχία τους, οφείλεται, μεταξύ άλλων, τόσο στην αλλαγή που συνέβη στον τρόπο της εμπορικής συναλλαγής, όσο και στην εξασθένηση του δημόσιου βίου στην πόλη, την απώλεια των κοινωνικών διαπροσωπικών σχέσεων. Ο άλλοτε πλανόδιος πωλητής που έφερνε τιςπραμάτειες του στο σπίτι, αποκτώντας προσωπική σχέση με τον κάθε κάτοικο, στη συνέχεια αναγκάστηκε σταδιακά να μεταφέρει εδώδιμα αποικιακά προϊόντα στα καταστήματα, τις υπεραγορές και τα σούπερ μάρκετ, καταλήγοντας στα εμπορικά κέντρα, ως τον απόλυτα απρόσωπο τόπο. Σε αυτή την αλυσίδα μεταβαλλόμενων καταστάσεων, δεν αναπροσαρμόστηκαν μόνο οι δομές του εμπορίου και των εμπορικών συναλλαγών, αλλά και οι ίδιες οι σχέσεις κοινωνικής επαφής, η αντιλήψεις μας για την ίδια την πόλη και το παραγόμενο προϊόν.

5.4.1 Τα malls στο αττικό τοπίο

«Τι θα κάνουμε απόψε το βράδυ; Δε πάμε καμιά βόλτα στο The Mall; Ναι, το πολυδιαφημισμένο εμπορικό κέντρο στο Μαρούσι εννοώ. Εγκαίνια έκανε την Παρασκευή, έγινε πανικός κυριολεκτικά απ' ό,τι έμαθα. Εγώ με την παρέα μου το επισκεφθήκαμε Σάββατο. Η πρώτη εντύπωση που σου δίνει είναι τέλεια. Τεράστιος χώρος που τα έχει όλα...Από μαγαζιά με ηλεκτρικές συσκευές, υπολογιστές, καταστήματα ρούχων, αξεσουάρ, εστιατόρια, καφετέριες, κινηματογράφους και ό,τι άλλο μπορείτε να φανταστείτε!».

Γ. Κ.⁷³

---

⁷³ <http://www.xblog.gr/?p=53>

Στην Αθήνα, τα πρώτα συγκροτήματα αμερικανικού τύπου εισβάλλουν στην πόλη τη δεκαετία του '80 με τη μορφή των τεράστιων προαστιακών υπεραγορών. Εξυπηρέτηση πελάτη, κάλυψη των απαιτήσεων σε χώρους στάθμευσης, συγκέντρωση καταναλωτικών προϊόντων κάτω από τη ίδια στέγη. Η διαφήμιση και η δύναμη της εικόνας, στο πλαίσιο ενός γενικότερου αιτήματος για παγκοσμιοποίηση, φέρνουν ολοένα και περισσότερα ξενόφερτα κατασκευάσματα στο αττικό τοπίο τα επόμενα χρόνια.

Το 1992 το Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. αναθεωρεί το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας (Νόμος 1515/1985), θεσπίζοντας εκτός από τα δύο μεγάλα κέντρα Αθήνας και Πειραιά, τέσσερα ακόμη «κέντρα χωροταξικών ενότητων», στο Μαρούσι, το Μενίδι, το Χαϊδάρι και το Ελληνικό. Κοινό χαρακτηριστικό τους η δημόσια γη ή η προσφερόμενη με ευνοϊκούς όρους. Ας μη ξεχνάμε εξάλλου, ότι τα malls αποτελούν συγκροτήματα τα οποία απαιτούν μεγάλη προσπελασιμότητα, μεγάλο χώρο και φθηνή -ή και δωρεάν- γη (η οποία τις περισσότερες φορές είναι δημόσια) .

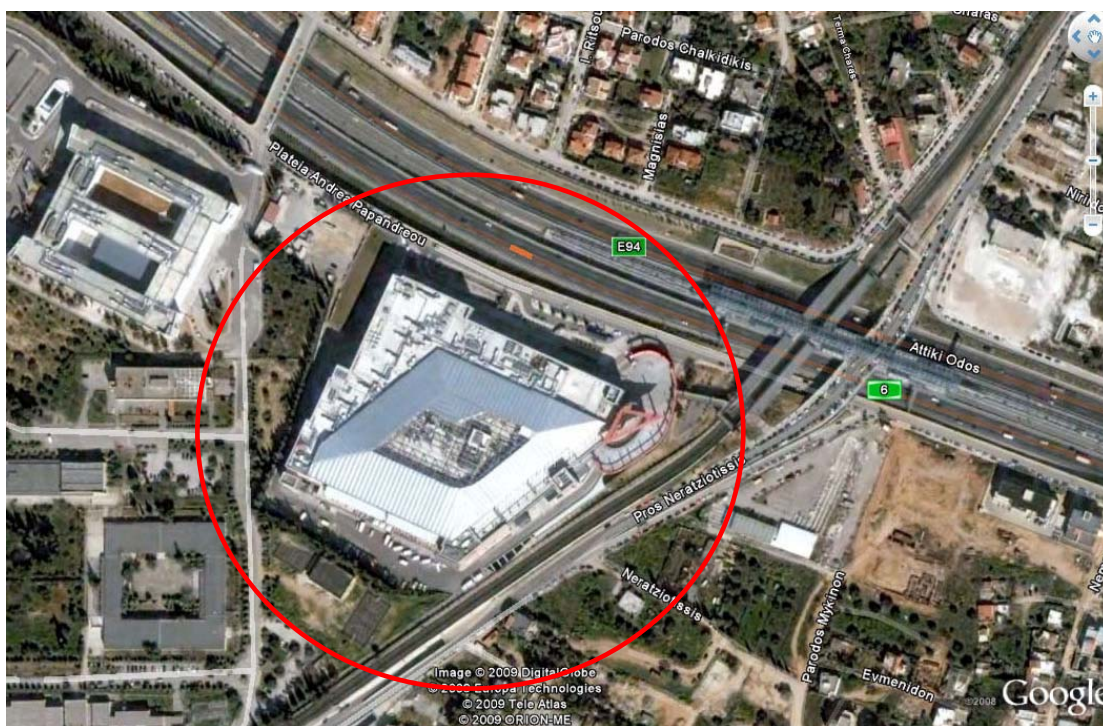
Παράλληλα, κάθε μεγάλη εταιρεία που κατασκευάζει έργα, προσπαθεί και αυτή να εξασφαλίσει γη για μελλοντική αξιοποίηση, όπως η Αττική Οδός που διασφαλίζει στη συμφωνία παραχώρησης την υποχρέωση του κράτους να της παράσχει γη όπου και όση επιθυμεί ή η Hochtief που κρατάει γύρω στα 20.000 στρ. από την πρώτη απαλλοτρίωση υπέρ του αεροδρομίου για μελλοντική χρήση. Έτσι, σταδιακά η δημόσια γη και ιδιαίτερα εκείνη που βρίσκεται πλησίον της Αττικής οδού, ώστε να υπάρχει εύκολη πρόσβαση από τα οδικά δίκτυα, αρχίζει να ξεπουλιέται και να παραχωρείται -ως αντάλλαγμα- σε ιδιωτικά συμφέροντα.

Ως προς το πρώτο mall στην Αττική, χωροταξικά εκείνο που πληρούσε άμεσα όλες τις συνθήκες, ήταν το Ολυμπιακό Χωριό Τύπου, καθώς βρισκόταν στη διασταύρωση τριών ισχυρών μεταφορικών συστημάτων (Αττικής οδού, προαστιακού και ΗΣΑΠ), με εγγύτητα ακόμη και από τη Λ. Κηφισίας. Το πρόβλημα της εύρεσης φθηνής γης αντιμετωπίστηκε από το Δήμο Αμαρουσίου, ο οποίος με την απειλή της απαλλοτρίωσης μεθόδευσε την αγορά γης από τους μεγαλοκτηματίες της περιοχής σε καλή τιμή και στη συνέχεια, την «προικοδότησε» σε δημοτική αναπτυξιακή εταιρεία (ΝΠΔΔ). Η εταιρεία, κατόπιν, μετατράπηκε σε ΝΠΙΔ και τέλος πωλήθηκε στην LD (=Lamda Development) [μετέπειτα LOV (=Lamda Olympia Village)].⁷⁴ Το mall στο Μαρούσι (58.500τ.μ. και 90.000τ.μ. υπόγεια) ανοίγει, τελικά, τις πύλες του στις 25/11/05 και μαγεύει τον κόσμο που «τρέχει» να περιπλανηθεί στους διαδρόμους του.

⁷⁴ Γ. Σαρηγιάννης, «Ο εκφυλισμός των κέντρων της πόλης, τα malls και τα παιχνίδια των επενδυτών», ό.π., σ.78.

Λίγα χρόνια αργότερα, βέβαια, έρχονται στο προσκήνιο αποκαλύψεις σε ευρεία κλίμακα που αφορούν σε παρατυπίες που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διαδικασία κατασκευής του πρώτου mall στην Ελλάδα.⁷⁵ Ιδιαίτερα διαφωτιστικό είναι ένα άρθρο του περιοδικού *Γαλέρα*, στο οποίο αναφέρεται χαρακτηριστικά:⁷⁶ «Με το πρόσχημα των Ολυμπιακών Αγώνων χτίστηκε και λειτουργεί το μεγαλύτερο αυθαίρετο της Ευρώπης. Ένα πολεοδομικό θρίλερ όπου συμπρωταγωνιστούν εταιρείες real estate, κατασκευαστικές και εμπορικές, ο δήμος Αμαρουσίου, πολιτικοί όλων των κομμάτων, media. Παράνομο και αυθαίρετο εξακολουθεί να είναι το νέο εμπορικό κέντρο». Αξίζει, να σημειώσουμε ότι στις αρχικές δεσμεύσεις της Lamda για την ανάληψη του έργου υπήρχε και η δημιουργία ενός «ενιαίου πάρκου 80 στρεμ., το οποίο θα αποτελούσε αληθινό πνεύμονα πρασίνου», όπως ανέφερε τότε η εταιρεία.⁷⁷ Φυσικά, για μια ακόμα φορά, το πάρκο (όπως και πολλά άλλα πάρκα που κατά καιρούς εξαγγέλλονται) δεν υλοποιήθηκε ποτέ..

Είναι φανερή η δυσαναλογία δομημένου-μη δομημένου χώρου στο mall του Αμαρουσίου, καθώς και η τερατώδης κλίμακά του σε σχέση με τα γύρω κτίσματα.

Πηγή: google earth

⁷⁵ Ως προς το mall στο Μαρούσι εκκρεμεί η οριστική απόφαση του ΣτΕ. Είχε ήδη κηρυχθεί παράνομο με την απόφαση του ΣτΕ 1528/2003 και η «νομιμοποίησή» του με το Νόμο 2307/23.12.03 έχει προσβληθεί στο ΣτΕ, καθώς ο νόμος είναι αντισυνταγματικός και ήδη στις υπενοικιάσεις ή πωλήσεις χώρων ο ενοικιαστής ή αγοραστής υπέγραφε δήλωση ότι οι μελλοντικές νομικές συνέπειες που τυχόν θα προκύψουν, αφορούν στον ίδιο και όχι την LOV ΑΕ. Είναι προφανές ότι αν κηρυχτεί για δεύτερη φορά παράνομο από το ΣτΕ θα πρέπει να πληρώνουν όλοι «τέλη νομιμοποίησης αυθαίρετου» εφ' όρου ζωής. Αυτός είναι ίσως και ο λόγος που η LOV ΑΕ πούλησε ήδη το μισό mall σε άλλη ξένη εταιρεία (HSBC) [Γ. Σαρηγιάννης, «Ο εκφυλισμός των κέντρων της πόλης, τα malls και τα παιχνίδια των επενδυτών», ό.π., σ.80]

⁷⁶ <http://galera.gr/magazine/modules/articles/article.php?id=68>.

⁷⁷ Ανακοίνωση Lamda, 9.5.2002. Στο site, μάλιστα, της Lamda Olympia Village εκείνης της περιόδου, το πάρκο παρουσιαζόταν στα διαγράμματα σαν να έχει γίνει.[<http://galera.gr/magazine/modules/articles/article.php?id=68>].

Παρ' όλα αυτά, το mall εξακολουθεί και κερδίζει τις εντυπώσεις, σε τέτοιο σημείο ώστε πολλοί να μιλάνε για την απαρχή της επίθεσης μιας ολόκληρης μελλοντικής στρατιάς εμπορικών κέντρων. Και μάλιστα, ενώ παλαιότερα χωροταξικά εντοπιζόνταν σε περιοχές εκτός σχεδίου, όπου οι κατατμήσεις ήταν μεγάλες και η πρόσβαση επιτυγχανόταν εύκολα από το δίκτυο των αυτοκινητόδρομων, με την πάροδο του χρόνου και προφανώς την επιτυχία του mall στο Μαρούσι, τα malls φαίνεται ότι άρχισαν να διεκδικούν δυναμικά τη θέση τους και εντός της πόλης, σε σημαντικά μεγάλα εδαφικά κομμάτια, ώστε να μπορέσουν να καταστήσουν αισθητή την παρουσία τους. Έτσι, σιγά σιγά, στους άξονες των μεγάλων κυκλοφοριακών αρτηριών, στα βόρεια προάστια, στις δυτικές συνοικίες της Αθήνας, αλλά και γενικότερα στις αναπτυσσόμενες επαρχιακές πόλεις της Ελλάδας, εμφανίστηκαν και συνεχίζουν να εμφανίζονται, με ανεξέλεγκτη, αλόγιστη ταχύτητα οι σύγχρονοι «ναοί» της κατανάλωσης και του εμπορίου. Η εποχή του «Μινιόν», του «Λαμπρόπουλου» φαίνεται να έχει περάσει ανεπιστρεπτή και τα ελάχιστα μεγάλα λαϊκά καταστήματα που έχουν απομείνει παραδίδουν το ένα μετά το άλλο τη σκυτάλη στα σύγχρονα εμπορικά κέντρα. Όπως αναφέρει ο Γ.Τζιρτζιλιάκης, «τα τεράστια εμπορικά κέντρα μπήκαν στη ζωή των Αθηναίων μόλις τα τελευταία τρία χρόνια, αλλά η επιτυχία τους είναι πως έχουν καταφέρει πολύ γρήγορα να διαμορφώσουν μια 'κουλτούρα mall', κάτι που οι 'πρόγονοί' τους δεν κατάφεραν ποτέ και γι' αυτό μαράζωσαν [...] Τα εμπορικά κέντρα της δεκαετίας του '80 είχαν τοπικό χαρακτήρα και δεν ήταν πραγματικά μεγάλα, με αποτέλεσμα να μοιάζουν μίζερα [...] Αντίθετα, τα σημερινά μοιάζουν με διαγαλαξιακούς σταθμούς που προκαλούν δέος με τη μεγάλη τους κλίμακα και την υπερσυγκέντρωση πλήθους».⁷⁸

5.4.2 Εμπορικά κέντρα Vs Τοπικών αγορών

Η νέα κουλτούρα κατανάλωσης των κατοίκων της Αθήνας, αλλά σταδιακά και των υπολοίπων μεγάλων ελληνικών πόλεων (ιδίως της Θεσσαλονίκης και της Λάρισας) ωστόσο έχει ιδιαίτερα σημαντικές επιπτώσεις στις παραδοσιακές αγορές των πόλεων, καθώς ο ανταγωνισμός με τα malls φαίνεται να μην ευνοεί τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Όπως επισημαίνει ο Κωνσταντίνος Λαμπρόπουλος, διευθύνων σύμβουλος του Attica, «με τη δημιουργία του mall οι αγορές κάποιων περιοχών όπως το Μαρούσι και το Χαλάνδρι έχασαν αρκετή από την πελατεία τους [...] Παρόμοια προβλήματα θα αντιμετωπίσουν και άλλες αγορές από τη λειτουργία των νέων εμπορικών κέντρων».⁷⁹

⁷⁸ Σύμφωνα με τον ίδιο, καταλυτική σημασία ως προς την επικράτηση αυτής της κουλτούρας είχε το πέρασμα της Αθήνας, μέσω των Ολυμπιακών Αγώνων, στο μοντέλο της μεταφορτικής πόλης, η οποία στηρίζεται στο τρίπτυχο: κατανάλωση, αναψυχή και διασκέδαση [B. Δανέλλης, «Κουλτούρα mall, αγορά small», ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ (29/11/08)].

⁷⁹ B. Δανέλλης, «Κουλτούρα mall, αγορά small», ό.π.

Έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την Palmos Analysis για λογαριασμό του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Θεσσαλονίκης⁸⁰ (σε δείγμα 1.980 Θεσσαλονικέων καταναλωτών), έδειξε ότι πράγματι τα εμπορικά κέντρα κερδίζουν τις εντυπώσεις έναντι των παραδοσιακών αγορών, καθώς συνδυάζουν τα ψώνια με την *ψυχαγωγία* (σύμφωνα με το 74% των ερωτηθέντων), αλλά και γιατί υπερτερούν σε κάποια άλλα σημεία, όπως είναι η *ύπαρξη χώρων στάθμευσης* (89%), *προσωπικής εξυπηρέτησης*- (π.χ. τουαλέτας-87%), αλλά και *απασχόλησης παιδιών* (83%). Επίσης, βασικά πλεονεκτήματα θεωρούνται από τους καταναλωτές το *ωράριο λειτουργίας* (77%) και η *συγκέντρωση πολλών καταστημάτων σε ένα σημείο* (71%).

Μπορείς να βρεις πολλά καταστήματα συγκεντρωμένα σε ένα χώρο για να κάνεις τα ψώνια σου και ταυτόχρονα να πιεις έναν καφέ ή να φας. Σε ένα εμπορικό κέντρο μπορεί χωρίς προβλήματα να κάνει αγορές ολόκληρη η οικογένεια, καθώς το επιτρέπουν οι διευκολύνσεις που υπάρχουν, όπως το πάρκινγκ, οι τουαλέτες, ακόμα και οι παιδότοποι. Προτιμώ τα εμπορικά κέντρα γιατί προσφέρουν ευκολία.

Ε. Γ., καταναλώτρια

Οι «πιστοί» των τοπικών αγορών θεωρούν ότι αυτές είναι πιο «ανθρώπινες» από τα εμπορικά κέντρα (σε ποσοστό 64,9%) και σχεδόν οκτώ στους δέκα (78,5%) συμφωνούν ότι θα τις επισκέπτονταν συχνότερα αν υπήρχαν κοντά τους μετρό και επαρκείς χώροι στάθμευσης. Οι τοπικές αγορές θα μπορούσαν να εκμεταλλευθούν την άποψη που έχουν οι καταναλωτές για το πιο «ανθρώπινο» πρόσωπό τους, αφού το ευγενικό, φιλικό προσωπικό αποτελεί τον τρίτο κυριότερο παράγοντα επιλογής ενός καταστήματος μετά την ποιότητα και την τιμή (που αποτελούν τους σημαντικότερους παράγοντες επιλογής). Οι τοπικές αγορές υπερτερούν επίσης στην πρόσβαση με λεωφορεία (71%), αλλά και στην άποψη που έχουν οι καταναλωτές για τα επίπεδα των τιμών (το 39% βρίσκει τις τιμές χαμηλότερες στις αγορές, έναντι ποσοστού 36%, που «ψηφίζει» εμπορικά κέντρα).

Πηγή: Εμπορικό και Βιομηχανικό
Επιμελητήριο Θεσσαλονίκης

ΕΡΕΥΝΑ 3-4 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2009

ΕΜΠΟΡΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ	Vs	ΤΟΠΙΚΩΝ ΑΓΟΡΩΝ
Συνδυάζουν αγορές με ψυχαγωγία		Καλύτερη πρόσβαση με μέσα μαζικής μεταφοράς
Μεγαλύτερο ωράριο λειτουργίας		Δυνατότητα διαπραγμάτευσης της τιμής στο ταμείο
Συγκεντρώνουν πολλά καταστήματα σε ένα σημείο προστατευμένο από ακραίες καιρικές συνθήκες		Προσωπικές σχέσεις με τους εμπόρους
Διαθέτουν πάρκινγκ και άθλιους χώρους εξυπηρέτησης (τουαλέτες κ.λπ.)		Οι καταναλωτές θεωρούν ότι έχουν πιο φιλικό και ανθρώπινο πρόσωπο από τα εμπορικά κέντρα

Πηγή: Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Θεσσαλονίκης

⁸⁰ <http://www.inout.gr/showthread.php?t=32389>

Αν και ο χρόνος είναι χρήμα, όταν θέλουμε να κάνουμε αγορές προτιμούμε τις τοπικές αγορές ή το κέντρο. Νομίζω ότι οι επιλογές που έχει κανείς είναι μεγαλύτερες και οι τιμές που μπορεί να επιτύχει στο ταμείο καλύτερες. Στα μικρά καταστήματα των τοπικών αγορών και του κέντρου τα ψώνια δεν είναι απρόσωπα. Εμπεριέχουν το στοιχείο της προσωπικής επαφής και αυτό είναι πολύ σημαντικό. Επιπλέον, έχουν εύκολη πρόσβαση με σχεδόν όλα τα μέσα μαζικής μεταφοράς, ακόμα και με τα πόδια.

Δ. Α., καταναλωτής

Όσο για τα εμπορικά κέντρα, ένας στους τρεις καταναλωτές δεν σκοπεύει να αγοράσει κάτι όταν πηγαίνει στο συγκεκριμένο χώρο, καθώς το επισκέπτεται, κυρίως, για βόλτα ή ψυχαγωγία. Παρ' όλα αυτά, τελικά δύο στους τρεις αγοράζουν κάτι, με μέση δαπάνη ανά επίσκεψη τα 108 ευρώ για προϊόντα και 25 ευρώ για υπηρεσίες. Στην περίπτωση των τοπικών αγορών, μόνο το 14% τις επισκέπτεται για βόλτα, όμως το 50% αγοράζει κάτι, με μέση δαπάνη ανά επίσκεψη 92 ευρώ για προϊόντα και 27 ευρώ για υπηρεσίες. Τέλος, βάσει της έρευνας, ο μέσος καταναλωτής πραγματοποιεί έξι επισκέψεις σε εμπορικά κέντρα ετησίως, ενώ το 24,3% δήλωσε ότι τα επισκέπτεται μία φορά τον μήνα, το 21,5% κάθε δεκαπενθήμερο και το 18% κάθε εβδομάδα. Στην περίπτωση των τοπικών αγορών, το 30,7% τις επισκέπτεται δύο-τρεις φορές εβδομαδιαίως και το 27,4% καθημερινά. Ποσοστό 77,3% φτάνουν στα εμπορικά κέντρα με αυτοκίνητο, ενώ για την πρόσβαση στις τοπικές αγορές το κυριότερο μέσο μεταφοράς είναι τα «πόδια» (40,6%), με δεύτερο το λεωφορείο (25,8%) και τρίτο το αυτοκίνητο (23,1%). Αξίζει, επίσης, να αναφέρουμε ότι η πλειονότητα των καταναλωτών που επισκέπτονται εμπορικά κέντρα περνάει σε αυτά περίπου μία με δύο ώρες (33,1%), αλλά υπάρχει και ένας διόλου ευκαταφρόνητος αριθμός (αντιστοιχεί στο 30%), που περνάει εκεί μέχρι και μισή εργάσιμη ημέρα (από δύο έως τέσσερις ώρες). Αντίθετα, στις τοπικές αγορές το 26,3% δεν «ξοδεύει» πάνω από μισή ώρα, το 26% από μισή έως μία ώρα, το 24,8% μία-δύο και το 14,5% δύο έως τέσσερις ώρες.

5.4.3 Μελλοντικά επενδυτικά σχέδια

Είναι, πλέον, γεγονός ότι και στην Ελλάδα και ιδιαίτερα την ελληνική πρωτεύουσα, ο «ιστός» των εμπορικών κέντρων και των χώρων κατανάλωσης απλώνεται ολοένα και περισσότερο σε κάθε γειτονιά, αναπροσαρμόζοντας το χάρτη του λιανικού εμπορίου, αλλά και τις έως σήμερα παγιωμένες ισορροπίες ανάμεσα στην αγορά και το καταναλωτικό κοινό. Το παράδοξο είναι ότι αν και σε πολλούς από εμάς φαίνεται ότι η χώρα γέμισε εμπορικά κέντρα, η αλήθεια είναι ότι πρόκειται για μία από τις πιο παρθένες αγορές, συγκρίσιμη μόνο με χώρες του πρώην κομμουνιστικού κόσμου.

Έτσι, μετά το *Golden Hall*⁸¹ (40.000τ.μ., εγκαίνια 28/11/08), στη λεωφόρο Κηφισίας που αποτέλεσε την πρώτη «exclusive» αγορά ισχυρών διεθνώς επωνυμιών στην ελληνική πρωτεύουσα, αλλά και το *Athens Heart* (20.000τ.μ., εγκαίνια 04/12/08) στην Πειραιώς,⁸² νέα πολυάριθμα malls φαίνεται ότι πρόκειται να εμφανιστούν τα επόμενα χρόνια τόσο στην αθηναϊκή πρωτεύουσα, όσο και σε άλλα ισχυρά ελληνικά πολεοδομικά κέντρα.⁸³

Σύμφωνα, μάλιστα, με στοιχεία που δημοσιοποίησε ο Γενικός Γραμματέας Εμπορίου, Δ.Σκιαδάς,⁸⁴ τα επόμενα 2-3 χρόνια θα δημιουργηθούν στη χώρα μας άλλα 15 μεγάλα εμπορικά κέντρα, εκ των οποίων τα 10 στο λεκανοπέδιο και τα πέντε στην υπόλοιπη Ελλάδα. Υπολογίζεται ότι ως το 2011 θα υπάρχουν περίπου 1,3 εκατ. τ.μ. εκμισθωμένης επιφάνειας σε τέτοιου είδους επιχειρήσεις.⁸⁵ [...] Στα υπάρχοντα εμπορικά κέντρα, που σήμερα προσεγγίζουν τα 300.000 τ.μ. ωφέλιμης επιφάνειας και δημιουργήθηκαν τα τελευταία επτά χρόνια, αναμένεται να προστεθούν περίπου 550.000 τ.μ. τα επόμενα τέσσερα χρόνια. Έτσι, ο συνολικός αριθμός εμπορικών κέντρων και άλλων αγορών αναμένεται να ανέλθει σε 30». Οι σχεδιασμοί των συγκεκριμένων επιχειρηματικών κινήσεων βασίζονται στο γεγονός ότι η Ελλάδα κατέχει την 20η θέση - μεταξύ 25 χωρών- σε ό,τι αφορά στη λειτουργία των εμπορικών κέντρων. Και αυτό διότι, όπως αναφέρει και ο Δ.Σκιαδάς, «ο σημερινός ευρωπαϊκός μέσος όρος σε επιφάνειες εμπορικών κέντρων ανά 1.000 κατοίκους είναι 200τ.μ., ενώ ο αντίστοιχος ελληνικός δείκτης είναι 55τ.μ. και εκτιμάται ότι θα φτάσει τα 104τ.μ. σε τρία χρόνια. Επίσης, οι κατά κεφαλή λιανικές πωλήσεις στην Ελλάδα το 2006 ήταν 4.288 ευρώ, ενώ το 2018

⁸¹ Το Golden Hall βρίσκεται σε κομβικό σημείο επί της Λεωφόρου Κηφισίας στο ύψος του Ολυμπιακού Σταδίου και αναπτύσσεται σε τρία επίπεδα. Είναι πλήρως μισθωμένο σήμερα και φιλοξενεί 131 καταστήματα, τα οποία καταλαμβάνουν τα 41.000 υπέργεια τ.μ. του, ενώ στα 60.000 τ.μ. υπόγειων χώρων διατίθενται 1.400 θέσεις στάθμευσης [<http://www.lamda-development.net/>].

⁸² Το Athens Heart βρίσκεται στη συμβολή 2 κεντρικών οδικών αξόνων της Αθήνας, της Πειραιώς και της Χαμοστέρνας, στο ιστορικό κέντρο της πόλης. Η πρόσβαση εξυπηρετείται μέσω ΟΑΣΑ και Μετρό, λίγα μόνο μέτρα από το Γκάζι. Διαθέτει επίσης υπόγειο χώρο στάθμευσης 30.000 τ.μ. με 750 θέσεις [<http://www.athensheart.gr/>].

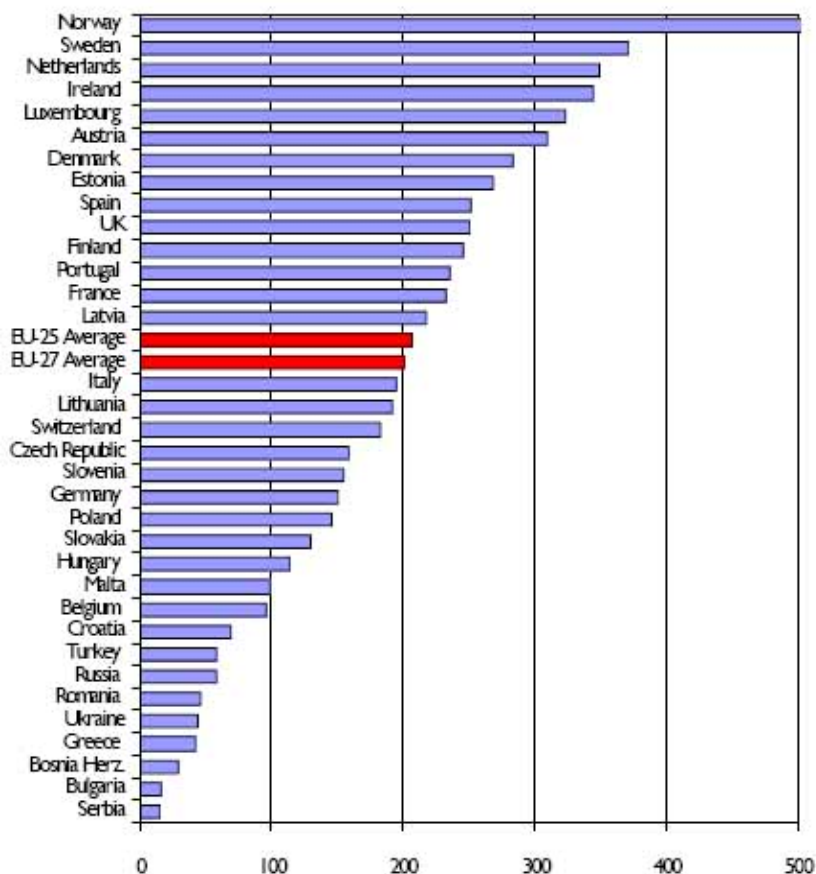
⁸³ Ας μη ξεχνάμε, εξάλλου, ότι πάνω από 10 εκατομμύρια άτομα επισκέφθηκαν το 2008 το Mall, ενώ ο τζίρος του συγκεκριμένου εμπορικού κέντρου, καθώς και του IKEA, έφθασε τα 540 εκατομμύρια ευρώ ετησίως, δηλαδή είναι ανάλογος με τον τζίρο της τσιμεντοβιομηχανίας TITAN, που δραστηριοποιείται σε δεκάδες χώρες του εξωτερικού [<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=179167&ct=3&dt=18/02/2007>]. Ας αναφέρουμε, επίσης, ότι μόλις στις 23/11/08 άνοιξε στη Λάρισα το εμπορικό κέντρο Pantheon Plaza της Sonnae Sierra - το μεγαλύτερο έως τώρα στην πόλη- στο οποίο περιλαμβάνονται 110 καταστήματα σε 27.000τ.μ. Βάσει στοιχείων της εταιρείας, 5 εκατ. περίπου επισκέπτες αναμένονται κατά τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του εμπορικού [<http://www.sonnaesierra.gr/uploadfiles/pressreleases/fbcbcd38-9231-4162-87be-5b248ec920bf.pdf>].

⁸⁴ Θ. Ηλιοδρομίτης, «Mall και IKEA αλλάζουν το χάρτη της αγοράς», ΗΜΕΡΗΣΙΑ (11/03/09) [<http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=12336&subid=2&tag=12734&pubid=6123111>].

⁸⁵ Ήδη, σύμφωνα με στοιχεία του Εμπορικού Συλλόγου της Αθήνας και της Ένωσης Ιδιοκτητών Ελλάδος, 10 από τις μεγαλύτερες εμπορικές αλυσίδες ελέγχουν το 85% του λιανικού εμπορίου τροφίμων, 15 μεγάλες επιχειρήσεις ελέγχουν το 40% στον τομέα της ένδυσης και υπόδησης, στα ηλεκτρονικά είδη, 6 επιχειρήσεις ελέγχουν το 78% των πωλήσεων, ενώ γενικά 4 όμιλοι ελέγχουν το 60% του συνόλου των λιανικών πωλήσεων. Επιπλέον έντονο είναι και το πρόβλημα ύπαρξης κενών καταστημάτων στην Αττική, με έμφαση στο κέντρο της Αθήνας -και ιδιαίτερα σε εμπορικούς δρόμους- όπου τα προσφερόμενα ακίνητα αποτελούν το 13,4% [http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_100003_19/06/2008_274367].

αναμένεται να ανέλθουν στα 6.387 ευρώ ανά πολίτη [...] Τα δεδομένα αυτά δημιουργούν τεράστια περιθώρια ανάπτυξης στην εν λόγω αγορά...».⁸⁶

Ευρωπαϊκός μέσος όρος σε επιφάνειες εμπορικών κέντρων ανά 1.000 κατοίκους

Πηγή: http://www.mapic.com/images/100543/pdf/cw_shopping_centre_autumn2008.pdf

Ως προς τα εμπορικά κέντρα που βρίσκονται σε εξέλιξη, τόσο στο λεκανοπέδιο της Αττικής όσο και στον υπόλοιπο ελλαδικό χώρο, αναφέρουμε ενδεικτικά τα παρακάτω:⁸⁷

- **Κάντζα:** Εμπορικό και ψυχαγωγικό πάρκο (318.000τ.μ.)
Αν και ήδη παρουσιάζονται σημαντικά προβλήματα που σχετίζονται με τη διάσπαση της ενδιαφερόμενης κοινοπραξίας, σε περίπτωση υλοποίησής του θα αποτελεί το μεγαλύτερο πάρκο του είδους στη χώρα μας.
- **Σπάτα (περιοχή Γυαλός):** Εμπορικό πάρκο (55.000τ.μ.-REDS, θυγατρική του κατασκευαστικού Ομίλου Ελληνική Τεχνοδομική-ΤΕΒ Α.Ε.), από τα οποία περίπου 21.000τ.μ. θα αφορούν στο «εκπτώτικό χωριό» της McArthurGlen.
- **Βοτανικός:** Εμπορικό κέντρο (70.000τ.μ - Μπάμπης Βωβός Διεθνής Τεχνική).

⁸⁶ Αντίθετα, πτώση της τάξης του 7,1% σημείωσε ο όγκος των λιανικών πωλήσεων το Δεκέμβριο του 2008, ενώ στο σύνολο του 2008 η μείωση έφτασε το 1,5%, πιστοποιώντας με τον πιο σαφή τρόπο ότι η κρίση πλήττει ήδη το ελληνικό λιανεμπόριο. Θα πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι για πρώτη φορά από τις αρχές της δεκαετίας του '90, που καταρτίζεται ο σχετικός δείκτης, οι λιανικές πωλήσεις εμφανίζονται μειωμένες σε ετήσια βάση [Θ. Ηλιοδρομίτης, « Mall και ΙΚΕΑ αλλάζουν το χάρτη της αγοράς», ό.π.].

⁸⁷ http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_1_19/06/2008_274366

- Γαλάτσι: Εμπορικό κέντρο (38.000τ.μ.-Όμιλος Χαραγκιώνη & Sonae Sierra), στο χώρο του Ολυμπιακού γυμναστηρίου Γαλατσίου.
- Αγ. Κοσμάς: Εμπορικό κέντρο «Allcity» (60.000τ.μ.), στις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις
- Αθήνα, κέντρο: Εμπορικό κέντρο «Capitol» (27.000τ.μ.- Όμιλος Χαραγκιώνη), στην περιοχή του μουσείου, στη συμβολή των οδών 3ης Σεπτεμβρίου και Ιουλιανού. Πρόκειται για μια επένδυση ύψους 37 εκατ. ευρώ (συμπεριλαμβανομένης της αξίας της γης), η οποία σύμφωνα με εκτιμήσεις θα προσελκύει σε ετήσια βάση 4 εκατ. επισκέπτες.

**Το μελλοντικό «Capitol»
του Ομίλου Χαραγκιώνη**

Πηγή: <http://www.charagionis.com>

- Αθήνα, κέντρο: Εμπορικό κέντρο «Victoria», κοντά στην πλατεία Βικτωρίας.
- Ίλιον: Εμπορικό κέντρο «Escape Center» (15.000τ.μ.-REDS, Όμιλος Ελληνική Τεχνοδομική ΤΕΒ).
- Θρακομακεδόνες: Εμπορικό κέντρο, υπό εξέταση (52.000τ.μ.).
- Ελευσίνα: Εμπορικό κέντρο (15.000τ.μ.-REDS, Όμιλος Ελληνική Τεχνοδομική ΤΕΒ).
- Λαύριο: Ψυχαγωγικό, εμπορικό και οικιστικό κέντρο «Euroterra».
- Θεσσαλονίκη: (ανατολική πλευρά, σε έκταση που ανήκει στη Γεωργική Σχολή): Εμπορικό κέντρο (16.000τ.μ. – Εταιρεία κατασκευών Φέσσα).
- Θεσσαλονίκη: (Ωραιόκαστρο): Εμπορικό κέντρο «Castle Mall» (6.000τ.μ. – Τεχνική Κατασκευαστική).
- Ιωάννινα: Εμπορικό κέντρο (20.000 τ.μ.-Sonae Sierra-Αθωνική τεχνική).

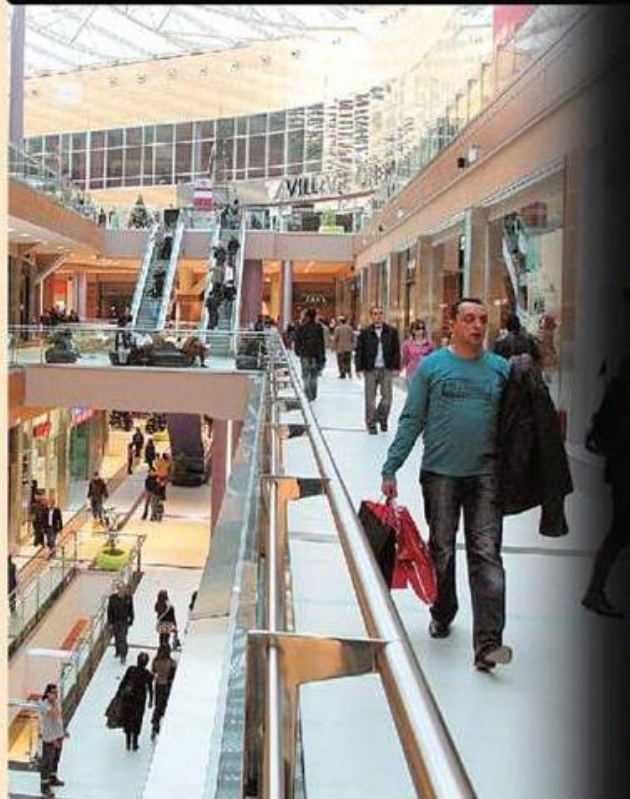
Τα σχέδια για νέα κέντρα

1 εκατ. τ.μ.

νέων χώρων σε εμπορικά κέντρα αναμένεται να προστεθούν μεταξύ 2009 και 2011

20%

πτώση στις πωλήσεις στα εμπορικά κέντρα βλέπουν οι λιανέμποροι τους τελευταίους τρεις μήνες

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ

ΑΤΤΙΚΗ

Golden Hall	40.000 τ.μ.	Lambda Development	Νοέμβριος 2008
Athens Heart	20.000 τ.μ.	Pasal	Δεκέμβριος 2008
Βοτανικός	70.000 τ.μ.	Μπόμπης Βωβός	2009
Βιοχάλκο	22.000 τ.μ. (μαζί με ΙΚΕΑ) 48.000 τ.μ.	Βιοχάλκο	2009
Άγιος Κοσμάς	60.000 τ.μ.	Αττικατ	2010
Γαλάτσι	38.000 τ.μ.	Χαραγκιώνης	2010
Capitol Mall	10.000 τ.μ.	Χαραγκιώνης	2009
Γυαλού	20.000 τ.μ.	Reds	2009
McArthurGlen	25.000 τ.μ.	McArthurGlen	2010
Ελευσίνα	9.000 τ.μ.	Reds	2009
Καμπάς	54.000 τ.μ.	Reds LSGI	Αρχικό στάδιο
Μινιόν	20.000 τ.μ.	Elmec Sport	2009

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Εμπορικό Χωριό	16.000 τ.μ.	Φέσσας	2011
Castle Mall	6.000 τ.μ.	Τεχνική Κατασκευαστική	2010
Στοά Χιρς	20.000 τ.μ.	Χαραγκιώνης	2010

ΛΑΡΙΣΑ

Gaea Lifestyle Centre	8.000 τ.μ.	Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμ. Λάρισας-Τυρνάβου-Αγίας	Οκτώβριος 2008
Pantheon Plaza	27.000 τ.μ.	Sonae Sierra - Rockspring	Οκτώβριος 2008
Olympia Mall (Τρίκαλα-Καρδίτσα)	18.000 τ.μ.	Λάμκο	Οκτώβριος 2008
Κόμβος Νίκαιας	57.000 τ.μ.		2009

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Ioannina Retail Leisure Centre	20.000 τ.μ.	Sonae Sierra - Αθωνική Τεχνική	2010
--------------------------------	-------------	--------------------------------	------

ΞΑΝΘΗ

Παλιό Εργοστάσιο Δείρας	22.600 τ.μ.	Αθωνική Τεχνική - Όμιλος Σφακιανάκη	2010
-------------------------	-------------	-------------------------------------	------

Πηγή: <http://www.tanea.gr/default.asp?pid=2&ct=3&artid=4495002>

5.4.4 Το πράσινο στο λεκανοπέδιο της Αττικής

Ολοένα και περισσότερο οι μεγάλοι δημόσιοι χώροι φαίνεται να πολιορκούνται και να περνάνε στα χέρια ιδιωτικών συμφερόντων προκειμένου να «αξιοποιηθούν» και να επενδυθούν, τις περισσότερες φορές, με τον ιδεολογικό αλλά και οικοδομικό μανδύα των malls. Το αστικό πράσινο θεωρείται είδος «πολυτελείας», αν μάλιστα αναλογιστεί κανείς ότι στην Αθήνα η αναλογία του είναι 2,15 μ²/κάτοικο, σε αντίθεση με τις διεθνείς προδιαγραφές οι οποίες «επιτάσσουν» 9μ²/κάτοικο, προκειμένου να θεωρούνται οι πόλεις βιώσιμες. Το έλλειμμα πρασίνου στο λεκανοπέδιο αυξάνεται δραματικά και, πλέον, υπολογίζεται σε 10.000 στρ., τα οποία ουσιαστικά ισοδυναμούν με 63 πάρκα αντίστοιχης κλίμακας με τον Εθνικό Κήπο.⁸⁸

Πώς καταλήξαμε, όμως, σε αυτή τη γιγάντωση του ελλείμματος;

⁸⁸ Χ. Τζαναβάρα, «Πράσινο στην Αθήνα», ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (01/03/08).

Τα στοιχεία ομάδας ειδικών του Ινστιτούτου Στρατηγικών και Αναπτυξιακών Μελετών (ΙΣΤΑΜΕ) είναι αποκαλυπτικά:

- Κατά τη δεκαετία 1991-2000, η επιφάνεια των νέων κατοικιών στην Αττική αυξήθηκε κατά 18,1%, που μεταφράζεται σε απώλεια αδόμητης γης συνολικής έκτασης 90.000 στρ.
- Στο ίδιο διάστημα κήκαν 103.000 στρ. δασικών εκτάσεων, που αντιστοιχούν στο 4% της συνολικής επιφάνειας της Αττικής, εκ των οποίων τα 2.300 στρ. οικοδομήθηκαν.
- Η αναδάσωση και η φυσική αναγέννηση καμένων περιοχών καλύπτει μόλις 20.000 στρ., γεγονός το οποίο σημαίνει ότι η δασοκάλυψη μειώθηκε κατά 24%.
- Η δόμηση επεκτάθηκε και σε αγροτική γη, από την οποία καλύφθηκαν επιπλέον 58.000 στρ., που αντιστοιχούν στο 1,9% της συνολικής επιφάνειας στην Αττική. Η μεγαλύτερη οικιστική ανάπτυξη εντοπίζεται κατά μήκος της Αττικής οδού, με έμφαση στον Γέρακα, τα Βριλήσσια, το Μαρούσι, την Πεύκη και τα Άνω Λιόσια.

Ίσως, βέβαια, κάποιοι να αναρωπιούνται για το πώς επιδεινώνεται η περιβαλλοντική κρίση, με την πάροδο του χρόνου, δεδομένου ότι τις τελευταίες δεκαετίες η πόλη (κατ' αντιστοιχία με τα ευρωπαϊκά πρότυπα) προσπαθεί να επιδείξει ένα πιο φιλικό, «πράσινο» πρόσωπο.⁸⁹ Μήπως, τελικά, γιατί το περιβάλλον σαν λέξη αυτή καθ' εαυτή παραπέμπει απλά σε μια άσαρκη και μελοδραματική ηθικολογία, σε σελίδες με παιδικές ζωγραφιές και διαφημιστικές καταχωρίσεις «πράσινων» προϊόντων; Πράσινο μιας νέας δημαγωγίας, οικολογία για το ανοιχτόμυαλο τμήμα των ανώτερων μεσαίων στρωμάτων με τη συνοδεία έθνικ κρουστών και γλυκανάλατων στιχουργημάτων παγκόσμιου φωτισμού. Το απόλυτα κατ' εξοχήν σκληρό και συγκρουσιακό ζήτημα του περιβάλλοντος έχει μετατραπεί, ουσιαστικά σε κονσέρτο της ποπ, σε παρέλαση κοινών τόπων. Το παράλογο είναι ότι αυτή η μετατροπή εξοικειώνει ολοένα και περισσότερο τον κόσμο με την ιδέα ότι τα «περιβαλλοντικά» είναι προβλήματα που δεν θέτουν σε διερώτηση τις κοινωνικές σχέσεις των συγχρόνων, την ίδια την οικονομία του συλλογικού μας βίου, παρά μόνο κάποιες ανεύθυνες ατομικές συμπεριφορές. Προβάλλει την αντίληψη ότι υπάρχει ένα νεφελώδες τοπίο συλλογικής ευθύνης που προσομοιάζει σε εκείνο το μυστηριώδες αντικείμενο το οποίο βαφτίζουμε εθνικό θέμα για να πάψουν να ασχολούνται σοβαρά μαζί του οι πολίτες. Στην πραγματικότητα, καλλιεργείται μια επίπλαστη ευαισθησία με όρους θρησκευτικότητας χωρίς θρησκεία, μια «καλή περιβαλλοντική συνείδηση» που βασίζεται, όμως, στη λήθη και στη σκανδαλώδη παραμέληση κρίσιμων παραμέτρων της οικολογικής κρίσης, όπως η φιλοσοφία του «πάντα περισσότερο», η αμέτρητη ανάπτυξη που προτάσσει η μοντέρνα ιδεολογία.

---

⁸⁹ Ήδη μάλιστα από τη δεκαετία του '90 είχε σχεδιαστεί ένα δίκτυο μεγάλων πάρκων και χώρων πρασίνου στην Αθήνα για να αντιμετωπιστεί το τεράστιο έλλειμμα της πρωτεύουσας σε ελεύθερους χώρους και χώρους πρασίνου. Τότε, περί το 1996, εμφανίστηκε και στην Ελλάδα ο όρος Μητροπολιτικό Πάρκο, αναφερόμενος κυρίως στο Γουδή και το Ελληνικό [Ερευνα του Εργαστηρίου Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, στο πλαίσιο του Φόρουμ για το Μητροπολιτικό Πάρκο του Ελληνικού. Διοργάνωση: Δήμοι Ελληνικού, Αλίμου, Αργυρούπολης, Γλυφάδας, 18-20 Φεβρουαρίου 2008].

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Ν. Σεβαστάκης,⁹⁰ «στο βαθμό που ένα μεγάλο κομμάτι της 'εκσυγχρονιστικής' ανάταξης της χώρας από τη δεκαετία του '80 και έπειτα στηρίχτηκε στην κουλτούρα των τραπεζοκαθισμάτων και του beach bar, στα νυχτερινά κέντρα και στην έκρηξη ατομικής επίδειξης, η διατήρηση πιο λιτών τοπίων και τρόπων αναψυχής φαντάζει σε πολλούς ως 'μιζέρια' και 'ακινήσια'. Το ίδιο φαίνεται να συμβαίνει και με οτιδήποτε θα προσέγγιζε την εικόνα ενός δημόσιου χώρου χωρίς τη σημερινή παντοκρατορία του ιδιωτικού αυτοκινήτου και το μεταμοντέρνο φαραωνισμό των malls και των 'μεγάλων επιφανειών'».

5.5 Απειλές δημόσιων χώρων

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια συνοπτική παρουσίαση κάποιων ενδεικτικών έργων σε ελεύθερες, μεγάλες επιφάνειες στην περιοχή της Αττικής, που είτε έχουν ήδη κατασκευαστεί και αποτελούν, πλέον, εγκαταταλελλειμένα νεκρά κύτταρα, που για να «αναγεννηθούν» παραδίδονται σε κερδοσκοπικά συμφέροντα, είτε σχεδιάζεται να κατασκευαστούν στο μέλλον, αντανακλώντας πάντα τα κυρίαρχα αιτήματα και τις προσταγές της θεοποιημένης αγοράς. Πρόκειται, εξάλλου, για την απτή απόδειξη του πόσο πραγματικές είναι οι περιβαλλοντικές ανησυχίες, από τις οποίες διατυμπανίζουν ότι διακατέχονται τα σημερινά κομματικά στελέχη μας...

5.5.1 Ελαιώνας

Στην περιοχή του Ελαιώνα, σε μια έκταση 220 στρεμ.,⁹¹ που είναι ήδη χαρακτηρισμένη ως «κοινόχρηστο πράσινο» (ΦΕΚ 1049 Δ/95), στο πλαίσιο της σύγχρονης ασύδοτης εκμετάλλευσης των ελεύθερων χώρων, αποφασίστηκε η αλλαγή της χρήσης της και η εμφύτευση σε αυτήν των παρακάτω κατασκευών:⁹²

- Ενός γηπέδου (40 στρεμ.- ΠΑΟ)
- Ενός mall (70.000 τ.μ. υπέργεια και 50.000 τ.μ. υπόγεια⁹³ - Όμιλος Μπ.Βωβός Διεθνής Τεχνική)

⁹⁰ Ν. Σεβαστάκης, «Το περιβάλλον: Μια νέα θεότητα;», ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» (14/06/08).

⁹¹ Τα 220 στρεμ. για την «ανάπλαση» του Ελαιώνα κατανέμονται ως εξής: 75 στρ. διαθέτει η Εθνική Τράπεζα (ΕΤΕ), 100 στρ. αγόρασε ο όμιλος Βωβός από την πρώην κλωστοϋφαντουργία ΕΤΜΑ και, τέλος, 45 στρεμ. ανήκουν σε μικροϊδιοκτήτες.

⁹² Κ. Γιαννούλια, «Ελαιώνας-Βωβός-ΠΑΟ: Τσιμέντο και τρελά κέρδη» (08/01/09) [http://www.dea.org.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=1576&Itemid=42]

⁹³ Ήδη με την έκδοση της υπ' αριθμ. 278/2008 οικοδομικής άδειας της Πολεοδομίας του Δήμου Αθηναίων άρχισαν οι εργασίες κατασκευής μέρους των υπογείων του κτιρίου που θα ανεγείρει η εταιρεία «babis nonos» στο οικόπεδο ιδιοκτησίας της επί των οδών Αγίας Άννης και Αγίου Πολυκάρπου στο Βοτανικό. Όπως ήταν αναμενόμενο, τα σχέδια χαρακτηρίζονται από παρανομίες, πράξεις απόκρυψης στοιχείων και παραπλάνησης των υπηρεσιών. Συγκεκριμένα, όπως επισημαίνει η Ελένη Πορτάλιου (τοποθέτηση στο Δημοτικό Συμβούλιο 7/4/2008, <http://elaionas.wordpress.com>), «στα σχέδια

- Ενός «εμπορικού και πολιτιστικού κέντρου» του Δήμου Αθηναίων (42.500 τ.μ. υπέργεια).⁹⁴
- Ενός κλειστού γηπέδου μπάσκετ-βόλεϊ 10.000 θέσεων.
- Υπέργειων και υπόγειων χώρων στάθμευσης τουλάχιστον 4.000 θέσεων.
- Υπαίθριων χώρων διασκέδασης (καφετέριες, extreme sports κλπ).

Η περιοχή του Ελαιώνα

Πηγή: <http://www.elaionas.wordpress.com>

Η περιοχή ανάπτυξης του Ελαιώνα (ιδιοκτησία Δ. Αθηναίων)

Η περιοχή όπως θα έπρεπε να ήταν, με βάση το Π. Δ/μα του 1995

Η περιοχή, αν στο Π.Δ/μα του 1995 «προσθέταμε» και το γήπεδο του ΠΑΟ

Η περιοχή όπως τελικά αναμένεται να γίνει ...

Πηγή: <http://elaionas.wordpress.com>

Το παράδοξο είναι ότι παρά τις επιφοβούμενες μελλοντικές επιπτώσεις (πολεοδομική ασφυξία, επιβάρυνση του περιβάλλοντος,⁹⁵ κυκλοφοριακή συμφόρηση,

για την άδεια που υπεβλήθησαν στην Πολεοδομία και αφορούν σε κάλυψη του 40% περίπου της συνολικής κάλυψης του κτιρίου που θα ανεγερθεί, εμφανίζονται 182 θέσεις στάθμευσης (65 στο 3ο υπόγειο, 65 στο 2ο, 52 στο 1ο). Σ' ένα χώρο 8x8 που χωρούν 3-4 αυτοκίνητα τα σχέδια εμφανίζουν 1 μόνο θέση στάθμευσης. Αντιθέτως, τα σχέδια που συνοδεύουν τη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, η οποία είναι προβληματική, εμφανίζονται 2.200 αυτοκίνητα, όπως ο νόμος ορίζει για το μέγεθος και τις χρήσεις του κτιρίου το οποίο οικοδομεί ο κ. Βωβός. Γιατί υπάρχει αυτό το ασύμπτωτο μεταξύ των δύο μελετών; Γιατί εάν ο κ. Βωβός υπέβαλε στο Δήμο Αθηναίων τον πραγματικό αριθμό αυτοκινήτων που θα στεγάσει στο τμήμα του κτιρίου που σήμερα οικοδομεί, αυτός θα ήταν τουλάχιστον 1.000 αυτοκίνητα και επομένως η Πολεοδομία θα ζητούσε Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Δείχνει, λοιπόν, ψευδώς 182 αυτοκίνητα και παρακάμπτει τη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και το ΥΠΕΧΩΔΕ».

⁹⁴ Πιθανή βέβαια κατάληξη και αυτού είναι να περάσει στη δικαιοδοσία τα χέρια του ομίλου Μπ. Βωβού, μέσω της διαδικασίας των Συμπράξεων Δημοσίου-Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ).

εκτόξευση τιμών ακινήτων, απομάκρυνση ενεργών, μικρού μεγέθους, τοπικών βιοτεχνιών), το παραπάνω σενάριο βαφτίζεται ως «Διπλή Ανάπλαση»⁹⁶ και παρουσιάζεται από τα κέντρα εξουσίας ως ένα θετικό στοιχείο στην ανάπλαση και αναβάθμιση της ευρύτερης περιοχής του Ελαιώνα, καθώς θα μετατραπεί σε μεγάλο πόλο αναψυχής, αθλητισμού και πολιτιστικών λειτουργιών που θα εξυπηρετεί ζωτικές λειτουργίες ολόκληρου του Μητροπολιτικού Συγκροτήματος της Αθήνας.⁹⁷

Σήμερα, ο Βοτανικός είναι μια περιοχή-χαβούζα. Μόλις ένα χιλιόμετρο από το κέντρο της Αθήνας και δεν μπορείς να κυκλοφορήσεις το βράδυ. Τα οικοπέδα και τα κτήρια που είναι σπαρμένα στην περιοχή αποτελούν πόλο έλξης κάθε είδους παρανόμων [...] Ως προς το γήπεδο, παρ' όλο που είμαι Ολυμπιακός, είμαι υπέρ της κατασκευής του. Θα είναι αληθινό στολίδι. Κι επίσης, τάσσομαι υπέρ του εμπορικού κέντρου, καθώς πιστεύω ότι θα δώσει ζωή στην περιοχή και θα προσφέρει νέες θέσεις εργασίας.

Κάτοικος περιοχής⁹⁸

Ως κάτοικος της περιοχής είμαι υπέρ της Διπλής Ανάπλασης, καθώς αυτή τη στιγμή ο Βοτανικός μαστίζεται από βιοτεχνίες, φορτηγά, παράνομους οικισμούς που δεν έχουν καν υπονόμους για να φεύγουν τα λύματα [...] Η μητέρα μου, όταν ήταν 20 ετών, είχε ένα όνειρο: να αναβαθμιστεί η περιοχή. Σήμερα είναι 90 και το όνειρό της κινδυνεύει να σβήσει [...] Για το λόγο αυτό είμαι υπέρ της Διπλής Ανάπλασης, γιατί έχω την ελπίδα ότι θα φτιαχτούν οι δρόμοι και ότι θα φύγουν τα σκουπίδια.

Κάτοικος περιοχής⁹⁹

**Η αίσθηση της εγκατάλειψης
είναι ιδιαίτερα έντονη σήμερα στην περιοχή**

Πηγή: <http://www.elaionas.wordpress.com>

⁹⁵ Αναμένεται ότι το νέο εμπορικό κέντρο, οι άλλες σχεδιαζόμενες κατασκευές και, παράλληλα, οι φίλαθλοι του γηπέδου θα φέρουν αύξηση των ρύπων στην περιοχή κατά 40% [Κ. Γιαννούλια, «Ελαιώνας-Βωβός-ΠΑΟ: Τιμέντο και τρελά κέρδη», ό.π.

⁹⁶ Εννοώντας την περιοχή του Ελαιώνα και, παράλληλα, της Λ. Αλεξάνδρας απ' όπου θα «μετακομίσει» ο ΠΑΟ. Ως προς τη Λ. Αλεξάνδρας το σχέδιο προβλέπει τη δημιουργία ενός μουσείου του ΠΑΟ (150 τ.μ.), μιας καφετέριας και 17 στρ. πρασίνου. Σε αντάλλαγμα, η πολιτεία αναλαμβάνει να χτίσει για λογαριασμό της ΠΑΕ, αλλά και του Ερασιτέχνη, αθλητικές εγκαταστάσεις που θα καλύπτουν το σύνολο των δραστηριοτήτων τους / Κ. Γιαννούλια, «Ελαιώνας-Βωβός-ΠΑΟ: Τιμέντο και τρελά κέρδη», ό.π.

⁹⁷ Αυτονόητο είναι ότι τα κέντρα εξουσίας επιδιώκουν να αποπροσανατολίσουν την κοινή γνώμη και να ατροφήσουν τη συλλογική δράση.

⁹⁸ Μ. Ψαρά, «Το γήπεδο που έγινε...αρένα», ΕΘΝΟΣ (20/12/08).

⁹⁹ Μ. Ψαρά, «Το γήπεδο που έγινε...αρένα», ό.π.

Ας επισημάνουμε, βέβαια, ότι στην πραγματικότητα, η περιοχή του Ελαιώνα, όπως και πολλές άλλες περιοχές, όλα αυτά τα χρόνια εγκαταλείφθηκε συνειδητά για να απαξιωθεί και να αποτελέσει αργότερα, όταν οι συνθήκες «ωριμάσουν», ιδανικό πόλο έλξης και «αξιοποίησης» από καιροσκόπους, με κύριο σκοπό την προώθηση των συμφερόντων και τη μεγιστοποίηση του κέρδους τους.

5.5.2 Ελληνικό

Η θέση του πρώην Αεροδρομίου του Ελληνικού, ως χώρου επάλληλων στρώσεων ιστορίας και μνήμης μέσα στα όρια της πόλης και η έκτασή του (5.300 στρ.), θα μπορούσε να αποτελέσει μια αληθινή πρόκληση για την «αναγέννηση» της Αθήνας και τον επαναπροσδιορισμό της σχέσης των ελεύθερων χώρων και των δομημένων επιφανειών, μέσα από ένα συνολικό επανασχεδιασμό των υπαίθριων χώρων της Αττικής.

Ο χώρος του πρώην αεροδρομίου

Πηγή: <http://www.skai.gr>

Σύμφωνα με το Σχέδιο Διαμόρφωσης Μητροπολιτικού Πάρκου Ελληνικού του ΥΠΕΧΩΔΕ που δόθηκε στη δημοσιότητα το Νοέμβριο του 2007, από τα **5.300 στρ. της έκτασης δε θα είναι πράσινο:**¹⁰⁰

- **629 στρ.** «ζώνης αστικής ανάπτυξης», δηλαδή ζώνης με κτίρια επιχειρήσεων, εμπορικά κέντρα και κατοικία
- **560 στρ.** με «σκληρές» επιφάνειες για κίνηση και στάθμευση οχημάτων
- **192 στρ.** με κτίρια του πρώην αεροδρομίου
- **205 στρ.** των αεροδιαδρόμων του πρώην αεροδρομίου
- **130 στρ.** της Λεωφόρου Ποσειδώνος και της νέας Λεωφόρου Ελληνικού

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι τα κτήρια, το μπετόν και η άσφαλτος καλύπτουν 1.716 στρ. της συνολική έκτασης. Πρόκειται δηλαδή, στην πραγματικότητα, για μία πόλη με δρόμους, κτήρια γραφείων, εμπορικών κέντρων και κατοικιών, χώρους στάθμευσης και αυτοκίνητα.¹⁰¹ Επίσης, σύμφωνα με το συντελεστή δόμησης, τις

¹⁰⁰ Έρευνα του Εργαστηρίου Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, στο πλαίσιο του Φόρουμ για το Μητροπολιτικό Πάρκο του Ελληνικού. Διοργάνωση: Δήμοι Ελληνικού, Αλίμου, Αργυρούπολης, Γλυφάδας, 18-20 Φεβρουαρίου 2008

¹⁰¹ Η πρόθεση της πολιτείας να μεγιστοποιήσει στο μέλλον, την οικοδομική ανάπτυξη, παραδίδοντας άνευ ηθικών όρων, την περιοχή σε κερδοσκοπικά συμφέροντα, φαίνεται και από την εξής χαρακτηριστική δήλωση του Γ.Σουφλιά: «Το Πάρκο του Ελληνικού σχεδιάζεται με υψηλό βαθμό

επιφάνειες δόμησης και την αναλογία κατοικιών, εμπορικών, επιχειρηματικών και τουριστικών δραστηριοτήτων, όπως προτείνονται από το ΥΠΕΧΩΔΕ, προκύπτει ότι στους κατοίκους της «ζώνης αστικής ανάπτυξης» θα αντιστοιχούν 4.000-6.000 Ι.Χ. αυτοκίνητα, ενώ, με μετριοπαθείς εκτιμήσεις, υπολογίζεται ότι οι εργαζόμενοι και οι επισκέπτες των εμπορικών κέντρων, των κτηρίων γραφείων και των υπολοίπων χρήσεων θα προσθέτουν καθημερινά στο χώρο 10.000-15.000 Ι.Χ. αυτοκίνητα. Συνολικά, εντός του χώρου του πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού θα σταθμεύουν δηλαδή περίπου 14.000-21.000 Ι.Χ. αυτοκίνητα από κατοίκους, εργαζόμενους και επισκέπτες.

**Το σχέδιο του Μητροπολιτικού Πάρκου,
όπως έχει σήμερα**

Πηγή: <http://www.skai.gr>

Τελικά, απομένουν για πράσινο 3.584 στρ. Όμως, σύμφωνα με το Σχέδιο του ΥΠΕΧΩΔΕ οι φυτεύσεις υψηλού πρασίνου θα καλύψουν μόνο 2.650 στρ., με 40.000 έως 60.000 δένδρα. Σημειώνεται δε ότι αυτά θα είναι κατακερματισμένα, λόγω της διατήρησης των αεροδιαδρόμων, όπως και των μεγάλων συγκροτημάτων κτιρίων στο εσωτερικό του. Αξίζει εδώ να αναφέρουμε, ότι βάσει έρευνας του Εργαστηρίου Αστικού Περιβάλλοντος ΕΜΠ, η διαμόρφωση του Ελληνικού ως αστικού πάρκου προϋποθέτει τη φύτευση τουλάχιστον 100.000-150.000 μεγάλων δένδρων (πεύκα, πλατάνια, κυπαρίσσια, λεύκες, ακακίες, ελιές κ.α.) και 400.000-600.000 μικρότερων δένδρων και θάμνων. Συνολικά δηλαδή θα έπρεπε να φυτευτούν στο Ελληνικό 500.000-750.000 μεγάλα και μικρά δένδρα, καθώς και θάμνοι.

Επιπρόσθετα, οι εξαγγελίες του ΥΠΕΧΩΔΕ ότι θα αποτελέσει «το μεγαλύτερο πάρκο της Ευρώπης, αλλά και ένα από τα μεγαλύτερα στον κόσμο σε αστική περιοχή», πραγματοποιούνται σε μια προσπάθεια εντυπωσιασμού της κοινής γνώμης, προβολής του μητροπολιτικού χαρακτήρα της Αθήνας, χωρίς βέβαια να έχουν καμία υπόσταση. Η Μαδρίτη, για παράδειγμα, διαθέτει τουλάχιστον δέκα μεγάλα πάρκα, με πρωτοπόρο (ως προς το μέγεθος) το *Casa de Campo* έκτασης 17.220 στρ., η Βιέννη, το πασίγνωστο *Wiener Prater* με έκταση 12.870 στρ., η Μόσχα τα πάρκα *Kuzminsky-Lyublino* με έκταση 3.750 στρ. και *Sokolniki* με έκταση 6.000 στρ. Παράλληλα, στο Παρίσι υπάρχουν δέκα μητροπολιτικής σημασίας χώροι πρασίνου, εκ των οποίων ξεχωρίζουν το *Bois de Vincennes* με 9.950 στρ., το *Bois de Boulogne* με 8.460 στρ. και το *Parc de Saint Cloud* με 4.600 στρ. Τέλος, στο Λονδίνο, η συνολική έκταση των βασιλικών και δημοτικών πάρκων της πόλης ανέρχεται σε 60.000 στρ., δώδεκα δηλαδή φορές η έκταση του

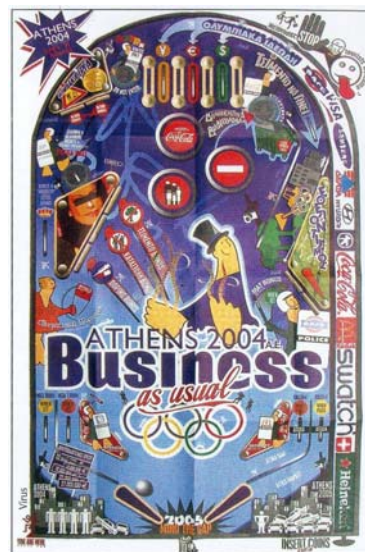

ευελιξίας και ευ-μεταβλητότητας έτσι ώστε να προσαρμόζεται σε...μελλοντικές προτάσεις» [<http://green-attack.blogspot.com>, Συνέντευξη Τύπου Γ.Σουφλιά 2/8/2007].

πρώην αεροδρομίου του Ελληνικού. Εξ αυτών το γνωστό *Hyde Park*, είναι ένα από τα πιο μικρά, με έκταση 1.420 στρ., με τη διαφορά ότι βρίσκεται (όπως και το διάσημο πάρκο *Central Park* της Νέας Υόρκης με έκταση 3.372 στρ.) στο κέντρο της πόλης. Αντιστοιχούν δηλαδή, ως προς τη θέση, στον Εθνικό Κήπο της Αθήνας, μόνο που ο Εθνικός Κήπος έχει έκταση μόλις 158 στρ. ή 288 στρ. μαζί με το Ζάππειο. Άλλα πάρκα του Λονδίνου, όπως το *Richmont Park*, το *Bushy Park* ή το *Hampstead Heath* έχουν έκταση 9.550, 4.400 και 3.650 στρ. αντίστοιχα.

5.5.3 Η περίπτωση των Ολυμπιακών Έργων

Στην Αθήνα, στα μέσα της δεκαετίας του 1990, ο σχεδιασμός των Ολυμπιακών Αγώνων ενίσχυσε το συγκεντρωτισμό στο λεκανοπέδιο της Αττικής. Τα Ολυμπιακά Έργα προμοδότησαν την επεκτατική πολιτική και τις κατ' ευφημισμόν (σημειακές) αναπλάσεις, δηλαδή την εμφύτευση Ολυμπιακών Πόλων σε αδόμητες δημόσιες εκτάσεις. Οι εκτάσεις, όμως, αυτές αποτελούσαν πολύτιμες εφεδρείες για την ανασύσταση της κατακερματισμένης πόλης ή ήταν τμήματα του φυσικού τοπίου, που έπρεπε να παραμείνουν στη φυσική τους κατάσταση (π.χ. ακτές Σαρωνικού).¹⁰²

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες συγκρότησαν και επιτάχυναν την εφαρμογή των σύγχρονων νεοφιλελεύθερων πολιτικών στο χώρο, οι οποίες εστιάζουν στην ενίσχυση του μεγάλου κατασκευαστικού κεφαλαίου μέσω νέων επενδυτικών ευκαιριών κλίμακας, στο πλαίσιο βελτίωσης του διεθνούς ρόλου και του «γοήτρου» της Αθήνας ως μητρόπολης, ως τόπου διεθνούς τουριστικού προορισμού και επιχειρηματικού ενδιαφέροντος. Υπερέβησαν νόμους και θεσμούς και εγκαθίδρυσαν ένα σύγχρονο *laissez faire* στο χώρο, σπαταλώντας δημόσια γη ανυπολόγιστης αξίας και δημόσιο χρήμα δισεκατομμυρίων ευρώ.

Ολυμπιακός Πόλος Φαληρικού Όρμου

Πηγή: <http://www.monumenta.org>

¹⁰² Ε. Πορτάλιου, «Αστικός ανασχεδιασμός στην Αθήνα», MONUMENTA (30/04/07) [<http://www.monumenta.org>].

Ας μη ξεχνάμε, επίσης, ότι εξαιτίας όλων αυτών των έργων, μετακινήθηκαν και «ταξίδεψαν» τεράστιοι όγκοι γης προς τους γύρω λόφους της Αττικής, οι οποίοι έγιναν οι κύριοι αποδέκτες των υπέρογκων αποθέσεων. Στη διαδικασία της μεταφοράς τους, επιβάρυναν το λεκανοπέδιο ιδιαίτερα με ένα νέο είδος συνδυασμένου νέφους και σκόνης, το οποίο συνταξίδευε μαζί με τα ολυμπιακά εργοτάξια από περιοχή σε περιοχή, υλοποιώντας το χάρτη των επιβαρημένων με την επιβλαβή σκόνη περιοχών.

Σε ρεπορτάζ των Νέων της Τρίτης 15-05-2003, αναφέρεται μάλιστα χαρακτηριστικά: «[...] Από τις μετρήσεις του Τομέα Επιχειρησιακής Έρευνας του Ε.Μ.Π. και των Πανεπιστημίων της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, οι περιοχές που βρίσκονται στο 'κόκκινο' είναι οι Θρακομακεδόνες, η Λυκόβρυση, το Μαρούσι, ο Πειραιάς, το Μοσχάτο, το Νέο Φάληρο και το Παλαιό Φάληρο [...] Σε κάποιες από τις παραπάνω περιοχές η μέγιστη συγκέντρωση σκόνης έχει φθάσει και τα 97,2 μικρογραμμάρια ανά κυβικό μέτρο (mg/m^3), όταν το όριο επιβολής εκτάκτων μέτρων είναι τα 90 μικρογραμμάρια. Σημειώνεται ότι τα PM10 είναι σωματίδια με διάμετρο μικρότερη των 20 εκατομμυριοστών του μέτρου, για τα οποία έχει αποδειχθεί ότι σε μεγάλες συγκεντρώσεις προκαλούν ακόμα και θανάτους».¹⁰³

Είναι προφανές ότι η επινόηση και διοργάνωση μαζικών πολιτισμικών εκδηλώσεων που προωθούνται συστηματικά ανά την Ευρώπη -θεσμοί πολιτιστικής πρωτεύουσας, εορτασμοί χιλιετηρίδας, κλπ- δημιουργούν απλά αφορμές εξαναγκασμού για την «ανάπτυξη» και «κατανάλωση» της πόλης ως πολιτισμικού προϊόντος, σε δημόσιους χώρους της οποίας δημιουργούνται εφήμερα θεματικά πεδία διασκέδασης και άμετρου καταναλωτισμού, κτήρια-«μνημεία» (σε αντίθεση με ό,τι γινόταν, για παράδειγμα, στην αρχαιότητα, κατά την τέλεση των αγώνων στον τόπο της Ολυμπίας, σε εγκαταστάσεις, ήπιας και απέριπτης έκφρασης λιτότητας, που ενίσχυαν το διάλογο με το φυσικό περιβάλλον και το τοπίο), χωρίς αληθινό περιεχόμενο, υποβιβάζοντας την αρχιτεκτονική σε αναλώσιμο εικονογραφικό προϊόν.

Ολυμπιακό Αθλητικό Κέντρο Αθήνας

Πηγή: <http://www.monumenta.org>

Στην πραγματικότητα, οι Ολυμπιακοί Αγώνες δεν ήταν παρά ένα «πάρτυ» που διοργάνωσε η χώρα για να προβληθεί μέσω των Μ.Μ.Ε., των «συλλεκτικών» εκδόσεων για την ολυμπιάδα, των γυαλιστερών, υπερ-φωτισμένων φωτογραφιών που περιέχουν «σημαντικές» προσωπικότητες της showbiz, ως τόπος παγκόσμιας αναφοράς, «μια

¹⁰³ Κ. Ντάφλος, «Η αριθμολογία της μεταβολής του Αθηναϊκού τοπίου», στο Χ. Κάλμπαρη - Κ. Ντάφλος (επιμ.), *Η μετάβαση της Αθήνας*, Αθήνα: Futura, 2005, σ.184.

γοιρτή στην οποία βιαστήκαμε να ντύσουμε την πόλη φτιάχνοντας περιβλήματα ευρωπαϊκής ανάπτυξης-όλα να δείχνουν καλά εξωτερικά. Σαν κακοραμμένο θεατρικό κοστούμι, που το κοιτάζουμε από απόσταση να καλύπτει το χαρακτήρα του ηθοποιού, που παίζει σωστά το ρόλο που του ανέθεσε ο μεγάλος σταρ σκηνοθέτης». ¹⁰⁴

Το χειρότερο είναι ότι καλλιεργήθηκε ένα κλίμα συναίνεσης με απαίτηση συμμετοχής και συνυπευθυνότητας στο όνομα της «Ολυμπιακής ιδέας» (όποιος αντιδρούσε βαφτιζόταν σχεδόν «ανθέλληνας»), την ίδια ώρα που η δυσσομία της εμπορευματοποίησης και της πολιτικής εκμετάλλευσης έπνιγε το περιβάλλον. Η χώρα υποτάχθηκε εξ ολοκλήρου στη δύναμη της προβολής. Ας μη ξεχνάμε, εξάλλου, το άγχος από το οποίο διακατέχονταν οι διοργανωτές των Ολυμπιακών Αγώνων κατά την τελετή έναρξης: όλα είχαν σχεδιαστεί για την τηλεοπτική κάλυψη. Αυτό «το παράδειγμα είναι ενδεικτικό για τη φιλοσοφία του σχεδιασμού των σύγχρονων δημόσιων χώρων. Στους σύγχρονους δημόσιους χώρους υπάρχουν ως θεατές». ¹⁰⁵

Και, βέβαια, όπως ήταν αναμενόμενο (έστω από μια μικρή μερίδα ανθρώπων), τα προβλήματα της Αθήνας όχι μόνο δεν τελείωσαν με τη λήξη των Ολυμπιακών Αγώνων, αλλά αντίθετα επιδεινώθηκαν, όταν έσβησαν οι εντυπώσεις, τα φανταχτερά πυροτεχνήματα των Ολυμπιακών οικοδομημάτων και τη θέση τους πήραν σταδιακά απογυμνωμένες, μαραζωμένες εκτάσεις, με εγκαταλελειμμένα κτήρια και νεκρούς δημόσιους χώρους που τα περιέβαλαν.

Προκειμένου, λοιπόν, τα Ολυμπιακά ακίνητα να μπορέσουν να «σωθούν» και να «αξιοποιηθούν» μεταολυμπιακά, παραδόθηκαν στο σύνολό τους στην Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε. (μια εταιρεία που δεν ανήκει στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και ενεργεί χωρίς να ελέγχεται από τη Βουλή), παρά το γεγονός ότι είχαν χρηματοδοτηθεί εξ ολοκλήρου με δημόσιους πόρους σε γη και χρήμα. Παράλληλα, ο νόμος 3342 (ΦΕΚ 131/Α/6-6-2005), ¹⁰⁶ έδωσε στην εταιρεία το «πράσινο φως» για την εκμίσθωση των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων σε ιδιώτες μεγαλοεπιχειρηματίες, παραχωρώντας τους ταυτόχρονα δικαίωμα επιπλέον δόμησης, αλλά και δημόσιων αδόμητων εκτάσεων εκατοντάδων στρεμμάτων.

¹⁰⁴ Γ. Γυπαράκης, «Crowd.without background», στο Χ. Κάλμπαρη - Κ. Ντάφλος (επιμ.), *Η μετάβαση της Αθήνας*, Αθήνα: Futura, 2005, σ.96.

¹⁰⁵ Κ. Γρίβας - Θ. Καναρέλης, «'please, no photo sir'», ό.π., σ.133.

¹⁰⁶ Ο νόμος αφορούσε στη «Βιώσιμη ανάπτυξη και κοινωνική αξιοποίηση των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων, αδειοδότηση, χρήσεις, λειτουργίες τους-Διάρθρωση».

6_ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΑΝΑΔΙΑΤΑΞΗ ΤΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

6.1 Προτάσεις για την Αθήνα του αύριο

Είναι, πλέον, προφανές ότι στο αττικό τοπίο, οι τελευταίοι εναπομείναντες ελεύθεροι χώροι με ήπιες ή παρωχημένες χρήσεις δέχονται τεράστιες πιέσεις και συχνά εκχωρούνται στις δυνάμεις της αγοράς. Η αστική γη έχει μετατραπεί στο βασικό οικονομικό συντελεστή για τη χρηματοδότηση και την υλοποίηση των σημερινών επιχειρηματικών σχεδίων, με αποτέλεσμα ολοένα και περισσότερο να αφαιρείται από τους πολίτες ως ελεύθερος δημόσιος ή κοινόχρηστος χώρος και να επαναπροσφέρεται, με νέους όμως όρους, ως δομημένο προϊόν γύρω από το οποίο απουσιάζει το πράσινο ή, στο πιο αισιόδοξο σενάριο, κρίνεται απλά ελλειμματικό, ως το απομεινάρι της δόμησης.

Η κάθε επιχειρηματική δράση πραγματοποιείται ανεξέλεγκτα, χωρίς κάποιον ορθό καθορισμό των παραμέτρων της. Ίσως, βέβαια, κάτι τέτοιο να φαντάζει σχεδόν φαιδρό, δεδομένου ότι γενικότερα από ολόκληρη την Αθήνα λείπει μια μακροπρόθεσμη, ολοκληρωμένη σύλληψη της κατεύθυνσης της αστικής εξάπλωσης της μελλοντικής πόλης, ως μια προβολή στον ορίζοντα του μέλλοντος της σύγχρονης Αθήνας. Όπως αναφέρει και ο Κοτιώνης,¹⁰⁷ η έλλειψη αυτής της κατεύθυνσης της αστικής εξάπλωσης έχει ένα ιδεολογικό περιτύλιγμα βασικά ηθικολογικό. Όποια οικοδομική πρακτική είναι σε ισχύ νομιμοποιείται καταφανώς μόνο και μόνο επειδή τελεί σε ισχύ, ενώ οποιαδήποτε πρόβλεψη για την εξάπλωση της Αθήνας, η οποία απλώς θα είχε την πρόνοια να εκτιμήσει το παρόν εν προόδω και να κάνει στρατηγικές υποθέσεις για το μέλλον της πόλης, θα ενέπιπτε σε δυσμένεια εξ ορισμού, εφ' όσον θα ανέτρεπε το ισχύον μοντέλο ανάπτυξης στο όνομα κάποιας ιδεολογικής διαχείρισης των σλόγκαν τύπου «διατήρηση του αττικού τοπίου», «περιορισμός της οικοδομικής ανάπτυξης», κλπ.

Οι εκάστοτε αρμόδιοι φορείς δείχνουν τελικά ανήμποροι να δούνε, να σχεδιάσουν και να συλλάβουν συνολικά, βάσει των αληθινών αναγκών και προσδοκιών των κατοίκων της, το εδαφικό και γεωγραφικό γεγονός της Αθήνας, να συνυπολογίσουν - στο χειρονομιακό τους χαρακτήρα- την πόλη και τη γη ως ένα ενιαίο υπό διαμόρφωση γεγονός του πολιτισμού μας. Ιδίως στην Ελλάδα, επιζητούμε τις βεβιασμένες σκέψεις, τις αποφάσεις υπό πίεση, λόγω έλλειψης πλέον χρόνου. Μονίμως, γινόμαστε έρμαιο της βιασύνης, του πανικού και μόνο τότε προβαίνουμε σε αναγκαστικές αποφάσεις, καθώς, με τα χέρια σηκωμένα, σαν να μη φταίμε εμείς πραγματικά για την κατάντια των επιλογών, κανείς δε μπορεί να μας κατηγορήσει απόλυτα..«Μα δυστυχώς, δεν είχαμε άλλη επιλογή, ήταν η έσχατη λύση..» είναι κάτι που ακούγεται συχνά στο τόπο μας.

Πώς θα πραγματοποιηθεί, λοιπόν, η διαχείριση των δημόσιων χώρων ως σημαντικό ειδοποιό στοιχείο υγιούς ανάπτυξης της πόλης; Πώς θα απεμπλακούμε από το υπάρχον, παγιωμένο μοντέλο «ανάπτυξης» του τόπου; «Έτοιμες συνταγές»,

¹⁰⁷ Ζ. Κοτιώνης, *Πες πού είναι η Αθήνα*, Αθήνα: Άγρα, 2006, σ.96.

όπως θα πρότειναν κάποιοι αβίαστα, δεν υπάρχουν. Η **σκέψη**, ως η ματιά που σκοπεύει (σκέπτομαι=σκοπεύω), οφείλει να στοχεύει μακριά, για κάθε τόπο μεμονωμένα αλλά και ταυτόχρονα συνολικά, να κάνει υποθέσεις και υπολογισμούς, προβάλλοντας στον ορίζοντα του μέλλοντος τις επιθυμίες και τις προσδοκίες της παροντικής ζωής.

Δύσκολο πράγμα η σκέψη [...] Είναι πάνω κάτω το ίδιο με το να λες δύσκολο πράγμα το κοίταγμα: μπορεί κανείς να κοιτάει προσηλωμένος, κι ωστόσο να μη βλέπει, ή να νομίζει κάθε φορά πως βλέπει, κι ωστόσο να μη βλέπει καθαρά. Μπορεί κανείς να κουραστεί από το κοίταγμα, ακόμα και όταν δε βλέπει τίποτε.

Ludwig Wittgenstein¹⁰⁸

Η κάθε μορφή επέμβασης στην πόλη απαιτεί, αρχικά, μετάφραση της ίδιας της λέξης πόλη, προκειμένου να κατανοήσουμε τη βαθύτερη ερμηνεία της και να καταστούμε πιο ικανοί, ενδεχομένως, για πιο ουσιαστικές δράσεις. Η «πόλις», λέξη κοινή στη νεοελληνική καθομιλουμένη, είναι μια αρχαία ελληνική λέξη, της οποίας η ερμηνεία ανάμεσα στο τότε και το τώρα έχει αλλάξει ριζικά. Ενώ για τη νεοελληνική, η λέξη «πόλις» είναι ό,τι για την αγγλική η λέξη «city», για την αρχαιοελληνική, η ίδια λέξη σήμαινε την πόλη-κράτος, δηλαδή μια οντότητα κοινωνική, χωρική αλλά και πολιτική που κατά τον Αριστοτέλη το βασικό της χαρακτηριστικό ήταν η αυτάρκεια, η δυνατότητά της δηλαδή να παρέχει ευζωία στους πολίτες της, χωρίς να προστρέχει σε βοήθεια ή σε εξάρτηση από άλλη πόλη για τον προσπορισμό των προς το ζην.¹⁰⁹

Σήμερα, βέβαια, την εποχή της παγκοσμιοποιημένης αγοράς είναι σχεδόν αδύνατο να κατανοήσουμε την ιδέα της πόλης ως μιας αυτάρκους ενότητας. Και όπως λέει και ο Κοτιώνης,¹¹⁰ αν και είναι δύσκολο να κατανοήσουμε αυτή την ιδέα ως κάτι που μας αφορά, εντούτοις είναι ιδιαίτερα σημαντικό να κατανοήσει κανείς την ιδέα του πολιτικού ως προερχόμενου και ως αναπόσπαστα συνδεδεμένου με την πόλη.

Αναντίρρητα, το φόντο της πολιτικής και κοινωνικής ζωής του ανθρώπου είναι η πόλη, αλλά και αντίστροφα επειδή υπάρχει η πόλη, ο άνθρωπος καθίσταται οντότητα πολιτική. Η πόλη, λοιπόν, είναι εγγενώς πολιτική και ο άνθρωπος καθίσταται άνθρωπος επειδή ζει μέσα στην πόλη πολιτικά. Παρ' όλα αυτά, η βαθύτερη αυτή σημασία έχει πλέον περιέλθει σε βαθιά λήθη, καθώς οι σύγχρονες πόλεις αντιμετωπίζονται ως πολιτικά αδιάφορες κατασκευές. Να κάτι, λοιπόν, που μπορεί και πρέπει να ενεργοποιηθεί πάλι στην Αθήνα: η πολιτική της διάσταση, μέσα από τη δημιουργία χώρων ανθρώπινης κλίμακας, στους οποίους ο «ιδιωτικός χώρος» θα μπορεί να συνυπάρχει με τον άλλο «ιδιωτικό χώρο» που τον περιβάλλει, με μια «περιέργεια» για αυτό που συμβαίνει έξω από μας, δημιουργώντας διαφορετικά επίπεδα και κατευθύνσεις διάδρασης με το

¹⁰⁸ L. Wittgenstein (1948), *Πολιτισμός και αξίες*, Αθήνα: Καρδαμίτσα, 2000.

¹⁰⁹ Ζ. Κοτιώνης, *Πες πού είναι η Αθήνα*, ό.π., σ.56.

¹¹⁰ Ζ. Κοτιώνης, *Πες πού είναι η Αθήνα*, ό.π.

περιβάλλον και με τους άλλους κατοίκους. Η αξιοποίηση των δημόσιων χώρων πρέπει να στοχεύει στη μετατροπή τους σε αληθινούς τόπους συνάντησης, παραγωγής και ανταλλαγής προβληματισμών, ζύμωσης και προώθησης συλλογικότητας.¹¹¹

Είναι αναγκαία η **συνύπαρξη των διαφορετικότητων**, που έχουν διαφορετικές ανάγκες, διαφορετικές ιδέες, διαφορετικές θέσεις και εν τέλει αποτελούν διαφορετικές υποκειμενικότητες. Ας μη ξεχνάμε εξάλλου ότι βάσει των σημερινών ενδείξεων,¹¹² στο μέλλον αναμένεται μεγάλη πληθυσμιακή αύξηση στην Αθήνα, κυρίως από τους μετανάστες του Τρίτου Κόσμου. Η κοινωνική σμίλευση της πόλης θα επανασυγκροτηθεί από την ήδη ορατή επέλευση και εγκατάσταση Ανατολικοευρωπαίων, Ασιατών και Αφρικανών μεταναστών. Η Αθήνα που τώρα θεωρούμε απρόσωπη και αφιλόξενη, δίχως επαρκείς δημόσιους χώρους πώς θα είναι άραγε, σε μερικά χρόνια αν συνυπολογίσουμε τα μεγέθη των εισερχόμενων μεταναστών, καθώς επίσης και την εντόπια αναπαραγωγή τους; Προς τα πού θα κοιτάζει η μελλοντική εκρηγνυόμενη πόλη, που είναι ήδη εγκλωβισμένη σε ένα στριμωγμένο κέντρο;¹¹³

Βασική προϋπόθεση για το σχεδιασμό της αυριανής Αθήνας και των υπαίθριων χώρων της είναι η κατανόηση της σύγχρονης, λοιπόν, Αθήνας, των προβλημάτων και των προσδοκιών της. Οι αρμόδιοι φορείς οφείλουν να οργανώσουν το μέλλον της βάσει των ιδιαίτερων εδαφικών, κοινωνικοπολιτικών και οικονομικών, τεχνολογικών συνθηκών που διέπουν την πόλη. Μέσα από μια καθαρή, αποστασιοποιημένη και ταυτόχρονα γενναιόδωρη ματιά, μπορούμε να αποκρυπτογραφήσουμε τα σημεία όπου προσφέρονται για ανασύνθεση και αλλαγή, εκμεταλλευόμενοι τις επιτόπιες συνθήκες και επινοώντας ένα σχεδιασμό που θα αναδεικνύει την κρυμμένη εγγενή δυναμική που υποβόσκει στον τόπο της επέμβασης. Αν το αποσπασματικό αρχίζει, επιτέλους να διαβάζεται ως μέρος του καθολικού, το καθημερινό ως μέρος του αιώνιου, ίσως τότε υιοθετηθεί μια στάση απέναντι στο χαοτικό τοπίο, τόσο απαραίτητη σήμερα, με την επινόηση μιας φαντασίας και ενός οράματος ικανού να απελευθερώσει τα όνειρα και τις ιδέες μας.

Παράλληλα, το «οικοδομείν», σε περίπτωση που κρίνεται αναγκαίο στους υπαίθριους χώρους, είναι αναγκαίο να ενθαρρύνει το «φύεσθαι» και το «αναφύεσθαι», δηλαδή την καλλιέργεια με την κυριολεκτική και τη μεταφορική της έννοια. Σε κάθε απόπειρα σχεδιαστικής προσέγγισης, αξιοποίησης των ελεύθερων χώρων οφείλουμε να θέτουμε ερωτήματα σχετικά με τη σχέση του οικοδομικού κτίζειν και του αδόμητου υπό

¹¹¹ Το αίτημα για σύσταση ενός δημόσιου χώρου που να τον υποστηρίζει η εκφορά ενός ουσιαστικού δημόσιου λόγου χωρίς πολιτικές κοινοτοπίες, μα με τη μεθοδική συμμετοχή των πολιτών και ελευθερίες που εγγυάται η δημόσια χρήση της ομιλίας, είναι αίτημα που προέβησαν φιλόσοφοι του δεύτερου μισού του 20^{ου} αιώνα, όπως ο Habermas, Apel, κ.ά.

¹¹² Δεδομένου ότι οι συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών στις χώρες από τις οποίες προέρχονται δε φαίνεται να καλυτερεύουν μακροπρόθεσμα, οπότε και θα συνεχιστεί η εισροή προς τη γερασμένη πληθυσμιακά Ευρώπη.

¹¹³ Αξίζει βέβαια να σημειώσουμε ότι η εγκατάσταση των ξένων μεταναστών δεν παγιώνεται τόσο ακόμα σε μια νέα οικοδομική πραγματικότητα, όσο αναδιτάσσει τις χωρικές σχέσεις κυρίως ως σχέσεις δημόσιου και ιδιωτικού στην υπάρχουσα πόλη: οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί καταλαμβάνουν ευρείες εκτάσεις της δημόσιας ζωής, πάραυτα πλατείες, δημόσιους χώρους αναψυχής.

διαμόρφωση υλικού χώρου,¹¹⁴ με σκοπό την αποφυγή της φετιχοποίησης του σχεδιασμού εις βάρος του κτίζειν, την άκριτη αποδοχή των ξενόφερτων τάσεων εις βάρος της ιστορικότητας του τόπου, η οποία πρέπει να λαμβάνεται πάντα υπ' όψιν.

Η πόλη, η μοντέρνα Αθήνα, που όσο να χτίζεται και να φτιασιδώνεται, μοντέρνα δε μπορεί να γίνει, γιατί πήρε το στραβό το δρόμο, αγνοεί τις σχέσεις της με τον εαυτό της, με τους βιολογικούς νόμους της ύπαρξής της και η εικόνα της είναι το καταφάγωμα του πιο όμορφου και σημαντικού τοπίου του κόσμου.

Αριστομένης Προβελλέγιος¹¹⁵

Το ίδιο το **εδαφικό υπόστρωμα** των υπαίθριων χώρων μπορεί να δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την αναδιάταξη της πόλης, τη ριζική ανασυγκρότηση της αττικής τοπογραφίας, βάσει της ιδιαιτερότητάς της και όχι των ξενόφερτων σύγχρονων τάσεων. Όπως ήδη έχει επισημανθεί, το πεδίο της πόλης επάνω στο γεωγραφικό της υπόστρωμα, είναι ένα μνημονικό περιέχον σαν τα αντίστοιχα ψηφιακά δεδομένα, εν μέρει γραμμένο ως περιεχόμενο από υπάρχουσα μνήμη και, εν μέρει άδειο, σε μια κατάσταση δυνητική, έτοιμο να παραλάβει νέα, πιθανώς ασύμβατα μεταξύ τους και καθόλου αναγκαστικά προκαθορισμένα περιεχόμενα μνήμης. Χαρακτηριστικά ο Κοτιώνης,¹¹⁶ δανειζόμενος τον όρο defragmentation από το μνημονικό χώρο της υπολογιστικής, είχε αναφερθεί στην αναγκαιότητα «από-θραυσματοποίησης» του πολεοδομικού χώρου, συμπεριλαμβανομένων των υπαίθριων εκτάσεων. Μια τέτοια διαδικασία θα επανασυγκροτούσε τα όρια ανάμεσα στην αττική πόλη και την αστική ύπαιθρο, το δομημένο και μη δομημένο περιβάλλον.¹¹⁷ Σε αυτή τη διαδικασία από-θραυσματοποίησης, θα αποκαθίστατο διαδοχικά και η μνήμη της πόλης, θα αποφορτιζόταν από τις προσταγές της σύγχρονης αγοράς.

¹¹⁴ Γενικότερα κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική η σχέση ανάμεσα στην αρχιτεκτονική και τη φύση. Ήδη από το 19^ο αιώνα ο Μαρξ ασκούσε κριτική στους αρχιτέκτονες που δεν έκτιζαν σε αρμονία με τη φύση, αναφέροντας ότι «η μέλισσα ντροπιάζει πολλούς από αυτούς με την κατασκευή των κελιών της κερήθρας της. Εντούτοις, αυτό που ξεχωρίζει το χειρότερο αρχιτέκτονα από την καλύτερη μέλισσα είναι ότι ο αρχιτέκτονας στήνει το οικοδόμημά του στη φαντασία του, πριν το χτίσει στην πραγματικότητα». Παράλληλα, την ίδια περίοδο ο Ένγκελς στο ημιτελές έργο του «Διαλεκτική και φύση» (1875) έγραφε: «Ωστόσο μην το παίρνουμε απάνω μας υπερβολικά για τις ανθρώπινες νίκες μας απέναντι στη φύση, γιατί για κάθε τέτοια νίκη η φύση μάς εκδικείται. Είναι αλήθεια ότι κάθε νίκη σε πρώτη φάση φέρνει τα αποτελέσματα που περιμέναμε, μα στη δεύτερη και τρίτη φάση έχει εντελώς διαφορετικές, απρόβλεπτες συνέπειες, που πάρα πολύ συχνά εξουδετερώνουν τις πρώτες. Έτσι σε κάθε βήμα τα γεγονότα μας θυμίζουν ότι με κανέναν τρόπο δεν κυριαρχούμε πάνω στη φύση, όπως ένας κατακτητής πάνω σ' ένα ξένο λαό, όπως κάποιος που στέκεται έξω από τη φύση, αλλά πως εμείς -με τη σάρκατο αίμα και το μυαλό μας- ανήκουμε σ' αυτήν, υπάρχουμε μέσα της, και πως όλη μας η εξουσία πάνω της οφείλεται στο πλεονέκτημα που έχουμε πάνω από όλα τα άλλα όντα, να είμαστε σε θέση να μαθαίνουμε τους νόμους της και να τους εφαρμόζουμε σωστά». [Μ. Σουβατζίδης, «Ουτοπία-Δυστοπία_Συναισθηματική τοπογραφία_Βιοκλιματικός σχεδιασμός», Αρχιτέκτονες, τ.44, Μάρτιος-Απρίλιος 2004. σ.70].

¹¹⁵ Αριστομένης Προβελλέγιος, Εθνική Πινακοθήκη, Αθήνα: 1982, σ.23.

¹¹⁶ Ζ. Κοτιώνης, *Πες πού είναι η Αθήνα*, ό.π., σ.32.

¹¹⁷ Ακόμα και ο ανθρώπινος εγκέφαλος, βάσει επιστημονικών ερευνών, προβαίνει καθημερινά, κατά τη διάρκεια του ύπνου, σε ένα είδος defragmentation και σε κάποια καθημερινή επανασυγκρότηση του μνημονικού του χώρου [Ζ. Κοτιώνης, *Πες πού είναι η Αθήνα*, ό.π., σ.36].

Οι σημερινοί διάσπαρτοι κενοί χώροι της μνήμης θα μπορούσαν να οργανωθούν σε μια συνεχή ενότητα, η οποία θα αποτελούσε το συνδετικό κρίκο ανάμεσα στη συλλογική μνήμη και τη βιωμένη αστική εμπειρία. Ο σύγχρονος αστικός άνθρωπος, αν και δε γίνεται άμεσα πάντα αντιληπτό, έχει πραγματικά ανάγκη -μέσα στην τρομερή οικοδομική πυκνότητα που ζει- από ελεύθερο χώρο μνήμης (και περισυλλογής, όπως θα έλεγε ο Νίτσε) για να στοχαστεί, να αναλογιστεί, να ζήσει.

Κάθε τοποθεσία της πόλης είναι φορτωμένη με μνήμες. Κάθε σημείο της συμπυκνώνει πολλαπλά βιώματα, διαφορετικών χρονικών περιόδων, ενώ σημαίνει για κάθε έναν από εμάς, διαφορετικά πράγματα. Η γωνία ενός δρόμου θυμίζει σε κάποιον το σημείο των εφηβικών του ραντεβού, για άλλον μπορεί να είναι η ίδια ακριβώς γωνία που τον συνέλαβαν στη φοιτητική διαδήλωση...

Τάσσης Παπαϊωάννου¹¹⁸

Όλες, βέβαια, οι παραπάνω, σκέψεις δεν αντιστοιχούν παρά σε προτάσεις που «θα» μπορούσαν ιδανικά να υλοποιηθούν μελλοντικά από αρμόδιους φορείς, υψηλά ιεραρχικά υφιστάμενα στελέχη του τόπου. Αυτό, όμως, τι σημαίνει; Ότι θα αφήσουμε το μέλλον μας σε «τρίτους» με την ελπίδα ότι κάποτε θα συνεισθούν και θα πραγματοποιήσουν τις επιθυμίες μας; Μήπως, τελικά, το θέμα είναι τι μπορεί να πραγματοποιηθεί από εμάς, τους πολίτες, που έχουμε πλέον καταντήσει να παρακολουθούμε σαν απλοί θεατές τη ζωή μας σε ταινία που έχουν σκηνοθετήσει «τρίτοι»; Μήπως ήρθε η ώρα να αλλάξουμε το παρόν, το οποίο εμφανίζεται, πια ως κατ'εξοχήν εξωγενές και απροσδιόριστο; ...Επ-έρχεται και τα περιλαμβάνει εκ προοιμίου όλα, απαλλάσσοντάς μας έτσι από την ανάγκη να σκεφτούμε τον απομαγικοποιημένο κόσμο ως προσπελάσιμο και ολοκληρωμένο σύστημα. Ως εκ τούτου, αποδεχόμαστε όλες τις ασυνέχειες, όλες τις ασυνέπειες και όλα τα «τυχαία» γεγονότα που οροθετούν την προκειμένη ζωή μας, ενώ παράλληλα εκ-παιδευόμαστε να οικειοποιούμαστε και να «απολαμβάνουμε» έναν κατακερματισμένο κόσμο, άνευ σημασιών και προσδιορισμένων κατευθύνσεων.

Αυτό που χρειάζεται σήμερα για να μεταβάλλει τους ανθρώπους από παθητικούς θεατές σε ενεργούς συμμετέχοντες είναι μια συναισθηματική εμπειρία που να μπορεί να ξαναξυπνήσει την προφανώς χαμένη ικανότητά τους για αυθορμητισμό. Αλλά για να εκδηλωθεί αυτό πρέπει να δημιουργηθούν τόποι, ανοικτοί χώροι κάτω από τον ουρανό που, όπως τα παλιά χρόνια δεν διαταράσσονται από τροχήλατες συγκοινωνίες [...].

S.Giedon¹¹⁹

¹¹⁸ Τ. Παπαϊωάννου, «Η πόλη ως συνεχές και αέναο παλίμψηστο κοινωνικών γεγονότων», Διάλεξη που παρουσιάστηκε στο πλαίσιο του συνεδρίου «Σύγχρονη Τέχνη και Δημόσιος Χώρος», 17-20 Απριλίου 2008, Τεχνόπολις, Γκάτζι [<http://www.eete.gr/uploads/File/>].

7_ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΔΡΑΣΗ / ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ

«Τα αστικά θέματα βρίσκονται στην πρώτη γραμμή των σύγχρονων πολιτικών συγκρούσεων και η πολιτική έχει γίνει η καρδιά της αστικής διαδικασίας. Από την άλλη, η έρευνα για το χωρικό νόημα και την πολιτιστική ταυτότητα, οι απαιτήσεις για κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες και η πορεία προς την τοπική αυτονομία, έχουν πυροδοτήσει την τελευταία δεκαετία μια σειρά από αστικά κινήματα διαμαρτυρίας που, σε πολύ διαφορετικά περιβάλλοντα, αναζήτησαν αστικές μεταρρυθμίσεις και οραματίστηκαν μια εναλλακτική πόλη».

Manuel Castells¹²⁰

Τα τελευταία, κυρίως, χρόνια ολοένα και περισσότερο, στο πλαίσιο ενός γενικότερου αιτήματος για ποιότητα ζωής μέσα στην πόλη, αναπτύσσονται μαζικές δράσεις, ισχυρές κοινωνικές αντιστάσεις ενάντια στο παγκοσμιοποιημένο σύστημα που αντιμετωπίζει τους δημόσιους χώρους σαν εμπορεύσιμο είδος. Πρόκειται για μαχητικά κοινωνικά κινήματα ως επιμέρους συνιστώσες ενός ευρύτερου αστικού αγώνα,¹²¹ τα οποία αντιδρούν στην κερδοσκοπία της γης και στην πολιτική «αξιοποίησης» των σύγχρονων δημόσιων χώρων, η οποία χαρακτηρίζεται από κινήσεις «περιτυλίγματος» (όπως η διακοσμητική τακτική των πολύχρωμων μπάνερς -η οποία υιοθετήθηκε κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών αγώνων και συνεχίζεται έως τις μέρες μας- που γεμίζουν το δημόσιο χώρο, προκαλώντας την αίσθηση της αλλαγής, της «αισιοδοξίας» ή μάλλον του «τσίρκου»), κινήσεις επιφανειακής αντιμετώπισης της έλλειψης εκτάσεων πρασίνου (με την τοποθέτηση απλά κάποιων επιφανειών από γκαζόν, δέντρα, ζαρντινιέρες).

Τα κινήματα σκύβουν συλλογικά, διεπιστημονικά, με ανεπτυγμένη την αίσθηση της αυτογνωσίας και της θέλησης για ουσιαστική ανασυγκρότηση, αξιοποίηση του δημόσιου χώρου, με βάση κάποια οράματα που ανταποκρίνονται στις αληθινές ανάγκες των κατοίκων και όχι στις επιταγές της σύγχρονης καταναλωτικής εποχής. Οι επεμβάσεις που επιδιώκουν χαρακτηρίζονται από το «πραγματικό»... Μου έρχεται στο μυαλό ένα κείμενο του Σεφέρη, που μιλά για την τέχνη των τοιχογραφιών της Κατπαδοκίας:¹²² «Η τέχνη αυτή χαρακτηρίζεται από μια ροπή προς το ζωντανό, το πραγματικό, το συγκεκριμένο, το χειροπιαστό. Θέλει τη ζωντανή λεπτομέρεια». Έτσι, πρέπει να είναι και

¹¹⁹ S.Giedon, «The heart of the City: a summing up», στο Γ. Σημαιοφορίδης, *Διελεύσεις-Κείμενα για την αρχιτεκτονική και τη μετάπολη*, Αθήνα: Metropolis Press, 2005, σ.203.

¹²⁰ Ε. Πορτάλιου, *Μεταβιομηχανική/Μετανεωτερική κοινωνία-Θεωρίες των κοινωνικών κινήματων*, Διδακτικές σημειώσεις στο πλαίσιο του μαθήματος «Η πόλη ως κοινωνικό έργο, αντικείμενο και πεδίο πολιτικής: αστικά κοινωνικά κινήματα», Αρχιτεκτονική-Σχεδιασμός του χώρου, Ε.Μ.Π., 2008.

¹²¹ Αξίζει να αναφερθεί ότι «Το Παρατηρητήριο των Ελεύθερων Χώρων» (του οποίου επιμελητής είναι ο Ηλίας Γιαννίρης) έχει καταγράψει περίπου 70 κινηματικές αντιστάσεις για την υπεράσπιση της ποιότητας ζωής στην Αθήνα. Πρόσφατα δημιουργήθηκε το «Παναττικό Δίκτυο Κινήματων Πόλης και ευαισθητοποιημένων πολιτών» στο οποίο συμμετέχουν πάνω από 100 συλλογικότητες, διαφόρων μορφών και επιπέδου οργάνωσης, όπως π.χ. οικολογικοί-περιβαλλοντικοί- εξωραϊστικοί σύλλογοι, επιτροπές κατοίκων και δίκτυα πολιτών, δημοτικές κινήσεις και παρατάξεις [http://www.prosanatolismoi.gr].

¹²² Μ. Κεσίσογλου-Καρουσινού, *Βυζαντινές τοιχογραφίες από την Κατπαδοκία*, Σπάρτη: Ιδιομορφή, 1999.

οι σύγχρονες αξιοποιήσεις των δημόσιων χώρων.. ζωντανές, με κύριο άξονα τον άνθρωπο και την επιθυμία εξασφάλισης μιας άξιας, να βιωθεί, ζωής.

Ως εκ τούτου, οι κινήσεις πολιτών για τις ελεύθερες δημόσιες εκτάσεις της Αττικής αγωνίζονται για χώρους των οποίων το κέντρο οφείλει να είναι ο άνθρωπος και όχι η εικόνα. Αντιδρούμε στο σχεδιασμό μεγαλοπρεπών χώρων που έχουν μόνο ως σκοπό να διαφημίσουν και να προβάλλουν τους συντελεστές τους. «Ο δημόσιος χώρος δεν πρέπει να βασίζεται στις φαντασιοπληξίες μας, αλλά να ανταποκρίνεται στις πολύ απλές μας ανάγκες. Να ανταποκρίνεται στα όνειρα, αλλά όχι στα εκφυλισμένα όνειρα». Σε αυτόν, η έννοια της ζωής έχει καταλυτικό ρόλο, αφού «αν αφαιρέσεις τη ζωή από το χώρο, δεν υπάρχει χώρος. Η ζωή θέλει μαρτυρία. Χωρίς τον άνθρωπο, δεν υπάρχει η μαρτυρία του χώρου».¹²³

Τα μέλη των κινημάτων διεκδικούν ελεύθερους και ανοιχτούς δημόσιους χώρους, αντανακλώντας με αυτόν τον τρόπο την ιδιοσυγκρασία ολόκληρης της πόλης, η οποία οφείλει να είναι γενικότερα «ανοιχτή» σε ιδέες, χώρους και ανθρώπους. Η «ελευθερία στο χώρο» δεν ταυτίζεται μόνο με τους ελεύθερους χώρους, χωρίς τους οποίους δεν υφίσταται κοινωνική ζωή, πολιτιστική δράση που αναζητάμε, αλλά αποτυπώνει και την ίδια την ψυχή του τόπου, τις αξίες και τα οράματά του. Το «δικαίωμα στην πόλη» για το οποίο μίλησε ο Lefebvre (1977) μπορεί σήμερα να σημαίνει δικαίωμα στη συνύπαρξη, δικαίωμα στη συνάντηση, δικαίωμα στην ίδρυση τόπων και σχέσεων ανάμεσα σε κοινωνικές ετερότητες· και οι δημόσιοι χώροι μπορούν να αποτελέσουν το πεδίο στο οποίο μπορεί να αναπτυχθεί και να καλλιεργηθεί αυτό το δικαίωμα...

Οι συλλογικές δράσεις μάχονται για την πόλη και τους δημόσιους χώρους της, σε μια προσπάθεια να σταματήσουν ή έστω να περιορίσουν τη σύγχρονη ασύδοτη εκμετάλλευσή τους και να ξαναδώσουν σε αυτήν ένα πιο ανθρώπινο πρόσωπο. Χαρακτηριστικά, ο Ψυχοπαίδης¹²⁴ αναφέρει για αυτό το «τερατώδες» κατασκευάσμα, την απρόσωπη πόλη που μας απωθεί, αλλά, παράλληλα θα πρέπει να αγαπήσουμε, έτσι ώστε να την σώσουμε και να σωθούμε οι ίδιοι: «...Η ιδιαιτερότητα και ο ατομισμός που απειλούν αυτήν την πόλη δεν έχουν ακόμη διαβρώσει την οργανικότητά της.....Θα έφτανε η στιγμή να περπατάμε [...] σε μια Αθήνα που έχουμε εμείς οι ίδιοι κατασκευάσει σαν κάτι τερατώδες, κατά τρόπο που μας απωθεί, που θα θέλαμε να αρνηθούμε, αλλά και να το αγαπήσουμε αφού είναι κάτι 'δικό μας'...». Και ως προς το τερατώδες της «κολασμένης» πόλης, ο Καλβίνο τονίζει:¹²⁵ «Δύο τρόποι υπάρχουν για να γλιτώσεις από το μαρτύριό της. Ο πρώτος είναι εύκολος: δέξου την κόλαση και γίνε μέρος της. Ο δεύτερος είναι επικίνδυνος κι απαιτεί συνεχή επαγρύπνηση και γνώση: ψάξε και

¹²³ Κ. Γρίβας - Θ. Καναρέλης, «'please, no photo sir'», ό.π., σ.133.

¹²⁴ Κ. Ψυχοπαίδης, «Οι κατασκευαστές της Αθήνας», Η ΛΕΞΗ, τ.166, 2001.

¹²⁵ Ι. Καλβίνο, *Οι αόρατες πόλεις*, μετφ: Α. Χρυσοστομίδης, Αθήνα: Καστανιώτη, 2004.

μάθε να αναγνωρίζεις, ποιος και τι στη μέση της κόλασης δεν είναι κόλαση, κι αυτά κάν' τα να διαρκέσουν, δώσ' τους χώρο [...]».¹²⁶

7.1 Θεωρίες για τη συλλογική δράση και τα κοινωνικά κινήματα

Πριν προχωρήσουμε στην καταγραφή ορισμένων σύγχρονων αστικών κοινωνικών κινήματων που δρουν στην Αττική, υπερασπιζόμενα σημαντικούς μεγάλους δημόσιους χώρους της, κρίνεται αναγκαία μια συνοπτική παρουσίαση βασικών θεωριών σχετικά με τη συλλογική δράση και τα κοινωνικά κινήματα, τα οποία εμφανίζονται σήμερα ως ένα από τα πιο ελκυστικά επιστημονικά και ερευνητικά αντικείμενα στο πεδίο των κοινωνικών και πολιτικών επιστημών.

7.1.1 Συλλογική δράση

Σύμφωνα με τον Αλεξανδρόπουλο,¹²⁷ η αναλυτική διακριτότητα της συλλογικής έναντι της ατομικής δράσης χαρακτηρίζει τις νεωτερικές κοινωνίες, στις οποίες ο ιδιωτικός χώρος διαχωρίζεται από το δημόσιο ή συλλογικό χώρο. Ανάλογα θεμελιώνεται η διάκριση του ατομικού συμφέροντος από το κοινό αγαθό ή συμφέρον. Παράλληλα, το ίδιο το καπιταλιστικό σύστημα που πριμοδοτεί στην εξέλιξή του το ατομικό, το αγοραίο και το εγωιστικό αποτελεί, κατ' αντιπαράθεση, το έδαφος της ανάπτυξης του συλλογικού, του αντιαγοραίου, του αλληλέγγυου. Φαίνεται, τελικά, ότι η ίδια η κοινωνία των αστών, που διαλύει τις προγενέστερες μορφές κοινοτισμού και αλληλεγγύης, δημιουργεί τις προϋποθέσεις νέων συλλογικών δεσμών και κοινωνικών συγκροτήσεων.

Την έννοια της συλλογικής δράσης πραγματεύεται ήδη από τον 17ο αιώνα ο Hobbes, η θεωρία του οποίου, όμως, έχει ως αφετηρία το εγωιστικό *a priori*. Σύμφωνα με τον ίδιο, η συλλογικότητα γίνεται αντιληπτή ως «μέσον» από τη σκοπιά της χρησιμότητάς της στην ικανοποίηση των επιθυμιών και συμφερόντων των ατόμων, καθώς και ως μέσον αύξησης της δύναμης αυτών που συμμετέχουν. Ο Hobbes αρνείται τον πρωταρχικό ρόλο της κοινωνικότητας, υποστηρίζοντας ότι «δεν επιζητούμε εκ φύσεως την κοινωνία ως αυτοσκοπό, αλλά γιατί μπορούμε να αποκομίσουμε κάποιο αξίωμα ή κέρδος από αυτήν». Μπορούμε συνεπώς, στην περίπτωση του Hobbes, να μιλήσουμε για τη θεμελίωση μιας ατομιστικής χρησιμοθηρικής παράδοσης, στο πλαίσιο της οποίας η συλλογική δράση

¹²⁶ «Δωσ' τους χώρο» σημαίνει για τον κάθε συνειδητό πολίτη να υπερασπιστεί τον ατομικό και το δημόσιο χώρο που του ανήκει, να αγωνιστεί για μια καλύτερη ποιοτικά ζωή.

¹²⁷ Ε. Πορτάλιου, *Εισαγωγή στις θεωρίες της συλλογικής δράσης και των κοινωνικών κινήματων*, Διδακτικές σημειώσεις στο πλαίσιο του μαθήματος «Η πόλη ως κοινωνικό έργο, αντικείμενο και πεδίο πολιτικής: αστικά κοινωνικά κινήματα», Αρχιτεκτονική-Σχεδιασμός του χώρου, Ε.Μ.Π., 2008.

προσεγγίζεται και αιτιολογείται με βάση το κριτήριο της χρησιμότητάς της στην προώθηση της σκοποθεσίας των ατομικών ορθολογικών δρώντων.¹²⁸

Στην παράδοση του ατομιστικού ορθολογισμού εντάσσονται κλασικοί θεωρητικοί, όπως ο Hume και ο Mill, οι οποίοι προσπαθούν να λύσουν το λογικό πρόβλημα της μετάβασης από το ατομικό στο συλλογικό επίπεδο. «Το πώς δηλαδή οι άκρατοι εγωιστές του ιδιωτικού χώρου και της αγοράς θα μπορούσαν να μεταβούν σε μια κατάσταση λελογισμένου και μετριασμένου εγωισμού που είναι αναγκαία, για να υπάρξει συλλογική δράση και κοινωνική ζωή». Οι θεωρητικοί δεν αποδέχονται «τα κίνητρα της στρατηγικής επικράτησης πάνω στον αντίπαλο, αλλά του μετριασμού των αντιθέσεων και της καθολίκευσης στη βάση κοινά αποδεκτών αξιών».¹²⁹ Παρ' όλα αυτά, η συγκεκριμένη προσέγγιση δεν καταργεί το «κοινωνιολογικό» ερώτημα του αν αυτά που ισχυρίζονται οι θεωρητικοί μπορούν να συμβαίνουν και με ποιους όρους.

Τον 19ο αι. εμφανίζονται τόσο οι σοσιαλιστικές ιδέες όσο και η νεόκοπη επιστήμη της κοινωνιολογίας. Σε αντίθεση με τις αγοραίες οικονομολογικές προσεγγίσεις, τις παραδοχές της κλασικής πολιτικής οικονομίας και του ατομιστικού ορθολογισμού, στο χώρο της κοινωνιολογίας (όπως και του σοσιαλισμού) θα κυριαρχήσει μια αντιοικονομολογική στάση στην προσέγγιση της συλλογικής δράσης. Την περίοδο εκείνη, ο Καρλ Μαρξ, ο οποίος ασκεί ριζική κριτική στον οικονομικό ορθολογισμό και την κλασική οικονομική σκέψη, θεμελιώνει τη θεωρία του της συλλογικής δράσης, η οποία βασίζεται στην ταξική ανάλυση της κοινωνίας. Με βάση τη θεωρητική του προσέγγιση, κατανοούμε το άτομο υπό το πρίσμα της ομάδας στην οποία ανήκει και όχι τη συλλογικότητα υπό το πρίσμα του ατόμου και του ατομικού συμφέροντος. Η συλλογική ομάδα, δηλαδή, είναι εκείνη που δίνει ταυτότητα στα επιμέρους υποκείμενα και όχι τα δρώντα υποκείμενα στη συλλογικότητα.

Ανάμεσα στον ωφελιμιστικό ατομισμό και τον μαρξισμό και καθοδηγούμενος από την παράδοση της κοινωνικής αλληλεγγύης, ο Emile Durkheim επιχειρεί μια νέα προσέγγιση των αρχών που διέπουν τη συλλογική δράση. Πρόκειται για μια θεωρία, η οποία βασίζεται στην *a priori* ανάγκη του ατόμου για κοινωνικότητα, για συνύπαρξη μέσα σε ένα ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. «Δεν είναι δυνατόν, να φανταστούμε έναν άνθρωπο που έχει διαμορφώσει τις ανάγκες, τις επιθυμίες και τα συμφέροντά του έξω από τη συλλογικότητα και που απλώς χρησιμοποιεί τη συλλογική δράση ως μέσον για την ικανοποίησή τους».¹³⁰ Για τον ίδιο, η συλλογική δράση δεν είναι απλώς ένα μέσον για την ικανοποίηση επιθυμιών και αναγκών, αλλά το πεδίο στο οποίο αυτές διαμορφώνονται, διαμεσολαβούνται και ελέγχονται. Αυτό γίνεται, πρώτα απ' όλα, μέσα από τα σημεία, τα

¹²⁸ Σ. Αλεξανδρόπουλος, *Θεωρίες για τη συλλογική δράση και τα κοινωνικά κινήματα*. Τόμος Α' Κλασικές θεωρίες, Αθήνα: Κριτική, 2001, σ.45.

¹²⁹ Σ. Αλεξανδρόπουλος, *Θεωρίες για τη συλλογική δράση και τα κοινωνικά κινήματα*, ό.π., σ.56.

¹³⁰ Σ. Αλεξανδρόπουλος, *Θεωρίες για τη συλλογική δράση και τα κοινωνικά κινήματα*, ό.π., σ.101.

σύμβολα και τις συλλογικές παραστάσεις, που είναι συλλογικά δημιουργήματα, ανήκουν δηλαδή στην ομάδα.

Αν ο Μαρξ είχε εκφράσει μια αντιθητικιστική προσέγγιση του προβλήματος του κοινωνικού μετασχηματισμού και του σοσιαλισμού, έχοντας “λυγίσει το κλειδί” υπερβολικά προς τη μεριά των οικονομικών και υλιστικών προσδιορισμών της συλλογικής δράσης [...] ο Emile Durkheim [...] έδινε την προτεραιότητα στα ηθικά φαινόμενα και στους πολιτιστικούς παράγοντες, τους οποίους (είναι αλήθεια) ο Μαρξ είχε υποβαθμίσει».

Στέλιος Αλεξανδρόπουλος¹³¹

Η πρώτη θεωρητική σχολή που αναδείχθηκε στην προσπάθεια της μελέτης της συλλογικής δράσης ήταν αυτή που αναφερόταν στο πλήθος (Λεμπόν 1895/1982). Η συλλογική δράση θεωρείτο παράλογη και ανώμαλη, τα πλήθη έχουν νοοτροπία που βρίσκεται εκτός ορίων, εκτός, δηλαδή, του πλαισίου των ομαλών και συνηθισμένων ανθρώπινων κινήτρων και εμπειριών. Το πλήθος αποκτά ένα «συλλογικό νου» και κάθε άτομο του πλήθους κυριεύεται από σκέψεις και συναισθήματα τέτοια που το ωθούν σε πράξεις εντελώς διαφορετικές από εκείνες που θα μπορούσε να διαπράξει από μόνο του. Άρα, κατά τη θεωρία αυτή, τα πλήθη είναι επιρρεπή στη βία. Ακόμη και οι πιο πολιτικές μορφές κινητοποίησης διαμαρτυρίας (απεργίες, συγκεντρώσεις κλπ) θεωρούνται ότι στηρίζονται σε βασικά στοιχεία της ψυχολογίας του πλήθους (φήμες, πανικός κλπ). Τα αναποφάσιστα και ανήσυχα μέλη του πλήθους απλώς μιμούνται το ένα το άλλο χωρίς να διαθέτουν συνεκτικό εναλλακτικό σχέδιο. Μεταδίδεται έτσι μια «κυκλική διαντίδραση». Ο κυρίαρχος ρόλος του κοινωνικού πλαισίου σ' αυτή την προσέγγιση αφορά στην εξήγηση των μη κανονικών συνθηκών -π.χ. μαζική κοινωνία ή εντάσεις προκαλούμενες από την ραγδαία κοινωνική μεταβολή- που επιτρέπουν την περιοδική έκρηξη συλλογικής «τρέλας».¹³²

Κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου, στη Σχολή του Σικάγο στην Αμερική, στο χώρο της κοινωνιολογίας, πραγματοποιείται μια ιδιαίτερα σημαντική στροφή προς τη μελέτη της «συλλογικής συμπεριφοράς» (collective behavior). Πρόκειται για την πιο «ορθόδοξη» από τις θεωρίες μέσης κλίμακας, η οποία υποστηρίζει ότι τα κοινωνικά κινήματα αποτελούν ημι-ορθολογικές αποκρίσεις ατόμων και ομάδων στις μη κανονικές συνθήκες που προκύπτουν σε φάση δομικής έντασης μεταξύ των κύριων κοινωνικών θεσμών¹³³. Σύμφωνα με τον Park, θεμελιωτή της παραπάνω σχολής, «ένας αριθμός ατόμων γίνεται ομάδα ή συλλογικότητα από τη στιγμή που υπάρχει μια αλληλοδιείσδυση του νου, μια συναίνεση γύρω από κοινές ιδέες και αντιλήψεις, μια κατασκευή ενός κοινού πνευματικού πεδίου, που από τη στιγμή που θα συγκροτηθεί αποκτά ανεξαρτησία και

¹³¹ Σ. Αλεξανδρόπουλος, *Θεωρίες για τη συλλογική δράση και τα κοινωνικά κινήματα*, ό.π., σ.91.

¹³² Θ. Τσακίρης, «Οι θεωρίες για τα κοινωνικά κινήματα», (13/05/2006) [<http://politikokafeneio.com>].

¹³³ Θ. Τσακίρης, «Οι θεωρίες για τα κοινωνικά κινήματα», ό.π.

επηρεάζει τα επιμέρους άτομα». ¹³⁴ Ο ίδιος πιστεύει ότι η πόλη μπορεί να ειδωθεί ως ένα «κοινωνικό εργαστήριο» και να μελετηθεί ως προς τις συλλογικότητες που αναπτύσσει. ¹³⁵ Το βασικό πεδίο της ανθρώπινης συμπεριφοράς δεν συγκροτείται κατά τον Park ως «ασυνείδητος ανταγωνισμός και συνεργασία», αλλά μάλλον ως «συνείδητη συμμετοχή σ' έναν κοινό σκοπό και μια κοινή ζωή». ¹³⁶ Οι κοινωνικές αναταραχές που δημιουργούνται, όπως δηλώνει, θεωρούνται πρωτογενείς μορφές συλλογικής δράσης και ουσιαστικά είναι απόρροια προβλημάτων που γεννιούνται στον κοινωνικό ιστό και ξεσπούν με την μορφή μιας «επανάστασης».

Η κοινωνική αναταραχή αρχικά μεταδίδεται επικοινωνιακά, μετά παίρνει τη μορφή του πλήθους και του μαζικού κινήματος και τελικά αποκρυσταλλώνεται σε θεσμούς. Η ιστορία σχεδόν κάθε μεμονωμένου κινήματος επιδεικνύει σε γενικές γραμμές, αν όχι και στις λεπτομέρειες, αυτή την προσοδευτική αλλαγή χαρακτήρα. Στην αρχή υπάρχει μια διάχυτη γενική δυσαρέσκεια και δυσφορία. Μετά ένα βίαιο, συγκεχυμένο και ανοργάνωτο αλλά ενθουσιώδες λαϊκό κίνημα ξεπηδάει. Τελικά, το κίνημα παίρνει μορφή. Αναπτύσσει ηγεσία και οργάνωση. Διαμορφώνει δόγματα και ιδεολογίες. Συχνά το κίνημα γίνεται αποδεκτό, εγκαθιδρύεται και νομιμοποιείται. Το κίνημα πεθαίνει, αλλά ο θεσμός παραμένει.

Park & Burgess ¹³⁷

7.1.2 Κοινωνικά κινήματα

Τα κοινωνικά κινήματα, τα οποία εμφανίζουν μια ιδιαίτερη δυναμική σε παγκόσμιο επίπεδο, αντιμετωπίζουν «τη συλλογική δράση ως τμήμα ενός ευρύτερου αναστοχασμού πάνω στις προϋποθέσεις συγκρότησης του κοινωνικού. Με άλλα λόγια, η άποψή τους για τη συλλογική δράση είναι τμήμα της γενικότερης θεωρητικής προβληματικής τους για την κοινωνία». ¹³⁸

Σύμφωνα με τον Blumer, μαθητή του Park, τα κοινωνικά κινήματα διακρίνονται αισθητά από τις στοιχειώδεις μορφές συλλογικής συμπεριφοράς (πλήθος, μάζα, κοινό), καθώς αυτές χαρακτηρίζονται από αυθορμητισμό, έλλειψη παράδοσης και κανόνων, ενώ τα κοινωνικά κινήματα από την προσθήκη των στοιχείων οργάνωσης, των κανόνων και της ρύθμισης των συμπεριφορών. ¹³⁹

¹³⁴ Σ. Αλεξανδρόπουλος, *Θεωρίες για τη συλλογική δράση και τα κοινωνικά κινήματα*, ό.π., σ.121.

¹³⁵ E.R. Park & W.E. Burgess (1924), *Introduction to the Science of Sociology*, Chicago: University of Chicago Press.

¹³⁶ Σ. Αλεξανδρόπουλος, *Θεωρίες για τη συλλογική δράση και τα κοινωνικά κινήματα*, ό.π.

¹³⁷ E.R. Park & W.E. Burgess (1924), *Introduction to the Science of Sociology*, ό.π., σ.874

¹³⁸ Ε. Πορτάλιου, *Εισαγωγή στις θεωρίες της συλλογικής δράσης και των κοινωνικών κινήματων*, ό.π.

¹³⁹ Ε. Πορτάλιου, *Εισαγωγή στις θεωρίες της συλλογικής δράσης και των κοινωνικών κινήματων*, ό.π.

Τα τελευταία χρόνια, δύο είναι οι βασικές θεωρίες που αναπτύσσονται γύρω από τα κοινωνικά κινήματα:¹⁴⁰

- Η «**Θεωρία Κινητοποίησης Πόρων**» - Θ.Κ.Π. (Resource Mobilization Theory)» συγκροτείται στην Αμερική και υιοθετεί την αντίληψη ότι η δράση των κοινωνικών κινήματων δεν προέρχεται από τάσεις σύγκρουσης και αντιπαράθεσης με το πολιτικό σύστημα, αλλά χαρακτηρίζεται από την επιθυμία συμμετοχής στους επιμέρους θεσμικο-πολιτικούς μηχανισμούς ρύθμισης των κοινωνικών συμφερόντων.
- Η «**Θεωρία των Νέων Κοινωνικών Κινήματων**» - Θ.Ν.Κ.Κ. (New Social Movement Theory) αναπτύσσεται στην Ευρώπη και αποσκοπεί στο να εξηγήσει την ανάδυση ενός πλήθους νέων κινήματων που δεν φαίνονταν να ταιριάζουν στο παραδοσιακό μαρξιστικό μοντέλο της ταξικής πάλης.

Αξίζει να αναφέρουμε ότι οι σύγχρονες αυτές θεωρίες, οι οποίες αποσυνδέουν τη συλλογική δράση και τα κοινωνικά κινήματα από ευρύτερες μακροκοινωνικές θεωρίες, συγκροτήθηκαν στα συμφραζόμενα της εποχής μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και ενώ στα «παλιά» κοινωνικά κινήματα είχαν προστεθεί «νέα». Νέα όσον αφορά σε αντιδράσεις σε νέες αντιφάσεις, τις οποίες γεννά ο σύγχρονος καπιταλισμός - π.χ. αστικά κοινωνικά κινήματα, που δραστηριοποιούνται σε αντικείμενα συλλογικής κατανάλωσης δημόσιου χαρακτήρα - αλλά και όσον αφορά σε οργανωτικές μορφές και περιεχόμενα της συλλογικής ταυτότητας των δρώντων υποκειμένων.

Ευρωπαϊκό κοινωνικό forum (Αθήνα, Μάιος 2006)

Πηγή: δικτυακή πηγή: <http://www.sam.tee.gr>

Σύμφωνα με τον Charles Tilly, έναν από τους βασικούς εκπροσώπους της Θ.Κ.Π., τα κοινωνικά κινήματα τα οποία δεν είναι παρά μια επινοηθείσα πολιτική μορφή του τέλους του 18^{ου} αιώνα, συνθέτουν στοιχεία όπως διαρκή, οργανωμένη δημόσια προσπάθεια προβολής συλλογικών διεκδικήσεων προς τις αρχές, ενεργοποίηση συνδυασμών διάφορων μορφών πολιτικής δράσης (δημόσιες συναθροίσεις, διαδηλώσεις, κ.λ.π.) και, τέλος, συντονισμένες, δημόσιες επιδείξεις ενότητας και μαζικότητας από τους συμμετέχοντες.¹⁴¹ Σε αυτά, έννοιες όπως «πρόγραμμα», «συλλογική ταυτότητα» και «υπόσταση» παίζουν καθοριστικό ρόλο για τη στερέωση και τη αρμονική λειτουργία τους. Ο Tarrow υποστηρίζει ότι τα κοινωνικά κινήματα είναι

¹⁴⁰ Οι θεωρίες αυτές αναπτύσσονται, κυρίως, στις δεκαετίες 1960 και 1970 [Μ. Ψημίτης, *Εισαγωγή στα Σύγχρονα Κοινωνικά Κινήματα*, Αθήνα: Ατραπός, 2006, σ.95].

¹⁴¹ Ε. Πορτάλιου, *Μεταβιομηχανική/Μετανεωτερική κοινωνία-Θεωρίες των κοινωνικών κινήματων*, ό.π.

συλλογικοί αγώνες από ανθρώπους «που έχουν κοινούς σκοπούς και αλληλεγγύη μεταξύ τους και βρίσκονται σε κατάσταση παρατεταμένης αλληλεπίδρασης με το κράτος, τις δημόσιες και ιδιωτικές αρχές και τις σχετικές ελίτ». ¹⁴²

Ο Melucci, βασικός εκπρόσωπος της Θ.Ν.Κ.Κ., τονίζοντας τη διαμεσολαβημένη επικοινωνία που υφίσταται στα μέρες μας και την ανάγκη για αντίσταση σε αυτή την πραγματικότητα, μέσω των «challenging codes» (αμφισβητώ τους κώδικες και κώδικες που αμφισβητούν), επισημαίνει ότι «τα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα είναι μορφές δράσης ικανές να εντοπισθούν σε αυτό το επίπεδο της αμφισβήτησης: με την ύπαρξή τους προτείνουν τη δυνατότητα ενός διαφορετικού νοήματος και αναγκάζουν την κοινωνία να συζητήσει για τους σκοπούς και τις αξίες της συμβίωσης». ¹⁴³ «Για να διαρκέσουν, οι αιτίες της συνύπαρξης και της συλλογικής δράσης πρέπει να ευρεθούν και να οικοδομηθούν στο εσωτερικό της κουλτούρας και δεν εξασφαλίζονται από μια κοινή κατάσταση ή από τη σύγκλιση των συμφερόντων. Μόνο η αναφορά σε αξίες ή ιδανικά που επιλέχθηκαν από κοινού δίνει ζωή σε ένα συλλογικό υποκείμενο». ¹⁴⁴

Ο Touraine, ένας άλλος σημαντικός εκπρόσωπος της Θ.Ν.Κ.Κ τονίζει ότι «ένα κοινωνικό κίνημα είναι συγχρόνως κοινωνική σύγκρουση και πολιτισμικό σχέδιο που δεν περιορίζεται σε προτάσεις βελτίωσης της υπάρχουσας κοινωνίας, αλλά επινοεί μια άλλη κοινωνία με διαφορετικές αρχές οργάνωσης». ¹⁴⁵ Για να αναπτύξει αγώνα ένα κοινωνικό κίνημα, οι απαραίτητες προϋποθέσεις είναι: ¹⁴⁶

- ο αγώνας να διεξάγεται στο όνομα ενός πληθυσμού που τον αφορά
- ο αγώνας να είναι οργανωμένος και όχι απλώς να υπάρχει στο επίπεδο της γνώμης
- το κίνημα να μάχεται έναν αντίπαλο που εκπροσωπείται από μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, ακόμα και όταν ως αντίπαλος ορίζεται αφηρημένα ο καπιταλισμός ή το κράτος και
- η σύγκρουση με τον αντίπαλο να μην είναι εξειδικευμένη, αλλά να αφορά σε ένα πρόβλημα που απασχολεί το σύνολο της κοινωνίας

7.2 Αστικά κοινωνικά κινήματα

Τα αστικά κοινωνικά κινήματα δεν είναι παρά μια πτυχή των κοινωνικών κινήματων, τα οποία αναπτύσσονται στις πόλεις και συνδιαμορφώνονται με αυτήν. Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι οι μεταβολές στο χώρο από τη δράση των αστικών κοινωνικών κινήματων είναι ταυτόχρονα και αλλαγές στην κοινωνία της πόλης, στις συμπεριφορές και αντιλήψεις των κοινωνικών ομάδων και των πολιτών που την κατοικούν, όπως και στην

¹⁴² S. Tarrow, *Power in Movement: Social Movements, Collective Action and Politics*, Κέμπριτζ: Cambridge University Press, 1998.

¹⁴³ A. Melucci, *Culture in gioco. Differenze per convivere* [Μιλάνο: il Saggiatore, 2000], μετφ: Μ. Ψημίτης. Αθήνα: Gutenberg, 2002, σ.253.

¹⁴⁴ A. Melucci, *Culture in gioco. Differenze per convivere*, ό.π., σ.104.

¹⁴⁵ A. Melucci, *Culture in gioco. Differenze per convivere*, ό.π., σ.131.

¹⁴⁶ A. Melucci, *Culture in gioco. Differenze per convivere*, ό.π., σ.135.

πολιτική συγκρότηση της πόλης. Τα θεματικά επίπεδα γύρω από τα οποία στρέφονται τα αστικά κινήματα ποικίλουν από χώρα σε χώρα, ανάλογα με τα επιμέρους προβλήματα που ταλανίζουν τους κατοίκους της.

Στην Ελλάδα, και ιδιαίτερα στην Αττική, η προάσπιση του δημόσιου χώρου ανάγεται σε μείζον πρόβλημα και η παρουσία των αστικών κοινωνικών κινημάτων κρίνεται αναγκαία στον αγώνα αυτόν. Ο ρόλος τους, αναντίρρητα, είναι ιδιαίτερα σημαντικός λόγω της φύσης, της λειτουργίας και του χαρακτήρα τους, καθώς καταφέρνουν να ενώνουν ανθρώπους από διαφορετικές ιδεολογικές και κοινωνικές ομάδες, ευνοώντας την άμεση και δημοκρατική συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων με στόχο την άρση εκμετάλλευσης του αττικού τοπίου προς όφελος της αγοράς. Παράλληλα, αρνούνται την υποταγή σε μεγάλα ή μικρά συμφέροντα που λειτουργούν σε βάρος της πόλης και του περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα δημιουργούν νέες διεργασίες και νέες εκφράσεις πολιτικής και επικοινωνιακής παρέμβασης (mails, forum συζητήσεων,

ανταλλαγή πληροφοριών, συντονισμό δράσης, κτλ). Χαρακτηριστικό είναι ότι, συνήθως, υιοθετούν μορφές αυτοδιαχειριστικής οργάνωσης, προσπαθώντας να ελαχιστοποιήσουν τις κρατικές παρεμβάσεις, ενώ πολλές φορές ενεργοποιούν ακόμα και μεθόδους δράσης που τα συνδικάτα έχουν λησμονήσει ή απωθήσει.

Ίδρυση του Παναττικού Δικτύου Κινημάτων Πόλης και Ενεργών Πολιτών στη Δημοτική Αγορά της Κυψέλης (13 Μαΐου 2007)

Πηγή: Αρχείο Ελένη Πορτάλιου

7.3 Δυναμικά αστικά κοινωνικά κινήματα στην Αττική για την προάσπιση μεγάλων ελεύθερων εκτάσεων

Στο κεφάλαιο 5.5 αναφερθήκαμε σε ορισμένες χαρακτηριστικές πολιορκίες μεγάλων δημόσιων χώρων (Ελαιώνας, Ελληνικό, Ολυμπιακά ακίνητα) που πραγματοποιούνται ολοένα και πιο έντονα στην Αττική τα τελευταία χρόνια. Στο σημείο αυτό, κρίνεται, πλέον, αναγκαίο να γίνει μια ενδεικτική παρουσίαση των αντιστοιχών κινηματικών μορφών που αναπτύσσονται και μάχονται κατά της εμπορευματοποίησης των παραπάνω χώρων και της εκχώρησης της δημόσιας γης σε ιδιωτικά συμφέροντα.

7.3.1 Επιτροπή πολιτών για τη διάσωση του Ελαιώνα ¹⁴⁷

«Ό,τι δεν χωράει ή δεν είναι επιθυμητό αλλού, ρίχνεται στον Ελαιώνα, με συνεχή καταστρατήγηση του ισχύοντος διατάγματος χρήσεων γης, χωρίς ένα συνολικό σχέδιο οργάνωσης και αναβάθμισης της περιοχής».

Επιτροπή πολιτών για τη διάσωση του Ελαιώνα

Α) Σύντομο ιστορικό

Η Επιτροπή πολιτών για τη διάσωση του Ελαιώνα δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία της Συντονιστικής Επιτροπής συλλόγων και κινήσεων για την προστασία των ελεύθερων χώρων και την ποιότητα ζωής της Αθήνας. Σκοπός της ήταν να στρέψει την προσοχή των ενεργών πολιτών και των δημόσιων και δημοτικών αρχών προς αυτή την ξεχασμένη, αλλά, ζωτικής σημασίας για το λεκανοπέδιο περιοχή ¹⁴⁸ πραγματοποιώντας εκδηλώσεις, μαζικούς αγώνες και κινητοποιήσεις. Η Συντονιστική Επιτροπή ήδη από το 1998 είχε διοργανώσει ημερίδα σχετικά με τον Ελαιώνα στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο και είχε αναδείξει τα προβλήματά του. Στη συνέχεια, όμως, οι αγώνες της Επιτροπής για την αποτροπή των αρνητικών επιπτώσεων από τα έργα και τους ίδιους τους Ολυμπιακούς αγώνες, δεν της επέτρεψαν να επικεντρωθεί περισσότερο σε αυτά τα προβλήματα. Από την άλλη πλευρά βέβαια, ούτε οι δημόσιες αρχές ασχολήθηκαν με τον Ελαιώνα κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών αγώνων, με αποτέλεσμα να καλλιεργηθεί μια αντίληψη απαξίωσης για την περιοχή. Ακόμα και ο διαδημοτικός «Σύνδεσμος Οργάνωσης, Διαχείρισης και Ανάπτυξης του Ελαιώνα» που είχε συσταθεί το 1990, μαζί με τον «Οργανισμό Διαχείρισης και Ανάπτυξης του Ελαιώνα» που συστάθηκε το 2003 με συμμετοχή των Δήμων Αθηναίων, Αιγάλεω, Περιστερίου, Ταύρου και Ρέντη περιέπεσαν σε αχρηστία, μη μπορώντας να αποτελέσουν ισχυρά μέτωπα προάσπισης της περιοχής.

Κάλεσμα της Επιτροπής για συμμετοχή του κόσμου

Πηγή: <http://elaionas.wordpress.com>

Μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες αρχίζει η κατά μέτωπον επίθεση στον Ελαιώνα, καθώς η περιοχή αντιμετωπίζεται, πλέον, ως «φιλέτο» στο βωμό της οικοπεδοποίησης, εμπορευματοποίησης. Αρχικά στο κτήμα Μερκάτη, εκδηλώνεται ενδιαφέρον για επέκταση

¹⁴⁷ <http://elaionas.wordpress.com>

¹⁴⁸ Ζωτικής σημασίας γιατί αυτά τα 9000 στρεμ. στην καρδιά του λεκανοπεδίου που σήμερα είναι εστία ρύπανσης και δίνουν την εικόνα περιβαλλοντικής υποβάθμισης, θα μπορούσαν και θα έπρεπε να γίνουν πηγή ζωής και αναπνοής για την Αθήνα, χωρίς να υπονομεύονται και οι παραγωγικές δραστηριότητες χαμηλής όχλησης και οι θέσεις εργασίας που αναπτύσσονται σε αυτά.

του ΤΕΙ Πειραιά. Στη συνέχεια, ακολουθεί η απόφαση Σουφλιά για την χωροθέτηση όλων των σταθμών υπεραστικών ΚΤΕΛ της Αθήνας, δίπλα στην Ιερά Οδό¹⁴⁹ και, τέλος, ξεσπάει το μεγάλο σκάνδαλο του εμπορικού-αθλητικού συγκροτήματος Παναθηναϊκού - Βωβού - Εθνικής Τράπεζας - Δήμου σε χαρακτηρισμένο χώρο πρασίνου από το Πρ. Δ/μα του 1995, συνολικής έκτασης 220 στρ. Και σαν να μην έφταναν όλα αυτά, ο Βουλγαράκης εξαγγέλλει νέο αρχαιολογικό μουσείο, πέραν αυτού της Ακρόπολης για τον αρχαιολογικό χώρο της Ακαδημίας Πλάτωνος, καταλαμβάνοντας χώρο 20 στρ., ενώ παράλληλα αποφασίζεται να διατεθεί για την κατασκευή του μουσουλμανικού τεμένους χαρακτηρισμένος χώρος πρασίνου και δημόσια γη έκτασης 40 στρ. στην πρώην ναυτική βάση Βοτανικού.¹⁵⁰

Β) Δράση επιτροπής

11/02/07: Συγκέντρωση στο χώρο του Ελαιώνα, με κύρια αιτήματα τη διακοπή όλων αυτών των περιβαλλοντοκτόνων ρυθμίσεων που αφαιρούν ελεύθερους χώρους και προσθέτουν τσιμέντο, καθώς, και την εφαρμογή του Πρ. Δ/τος του 1995 ως προς τη διασφάλιση των χώρων πρασίνου και την απομάκρυνση των ρυπογόνων και οχλουσών χρήσεων.

27/01/08: (Ποδηλατο)πορεία στην ευρύτερη περιοχή (Κεραμεικός, Βοτανικός) και δενδροφύτευση στην καρδιά του Αθηναϊκού Ελαιώνα (οικόπεδο Εθνικής). Την ίδια μέρα, πραγματοποιείται από την Επιτροπή (σε συνεργασία με τον Περιβαλλοντικό Φυσιολατρικό Σύλλογο Περιστερίου) και σύσκεψη ενημερωτικού χαρακτήρα για τον Ελαιώνα (το «Κάλλιστον Προάστειον»), την υποβάθμιση και τη τσιμεντοποίησή του. Τα μέλη της Επιτροπής καλούν τους παρευρισκόμενους να αγωνιστούν για τη διάσωση του Ελαιώνα, να βοηθήσουν στη διάσωση όσων χώρων έχουν παραμείνει ακόμα ελεύθεροι και να φυτευτεί υψηλό πράσινο.¹⁵¹

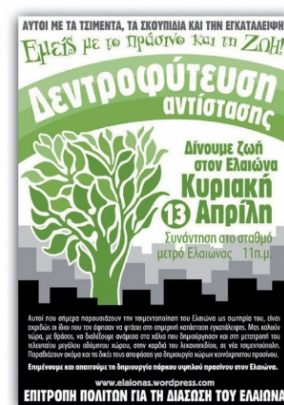
Πηγή: <http://elaioussa.wordpress.com>

¹⁴⁹ Έτσι βέβαια ακυρώνεται η σχεδιασμένη από τον Αντώνη Τρίτση πεζοδρόμηση της Ιεράς Οδού.

¹⁵⁰ Σε όλα αυτά, ας προσθέσουμε ότι ήδη έχει προκηρυχθεί μελέτη για κατασκευή εγκατάστασης μεταμόρφωσης απορριμμάτων δίπλα στην οδό Αγίας Άννας [<http://www.syn.gr/gr/keimeno.php?id=8793>]

¹⁵¹ Ιδιαίτερη ευθύνη καταλογίζεται στους Δήμους Αιγάλεω και Περιστερίου, στους οποίους ανήκει διοικητικά ένα τμήμα του Ελαιώνα. Πρότεινε στις δημοτικές κινήσεις και δημοτικούς συμβούλους που πήραν μέρος στη σύσκεψη να πάρουν θέσεις συζητήσεις στα αντίστοιχα δημοτικά συμβούλια [<http://indy.gr/newswire/egine-syskepsi-gia-ton-elaioussa-sto-peristeri>].

13/04/08: Δενδροφύτευση στην περιοχή του Ελαιώνα, υπό το γενικότερο σύνθημα «αυτοί με τα τσιμέντα, τα σκουπίδια και την εγκατάλειψη, εμείς με το πράσινο και τη ζωή» και αίτημα τη δημιουργία πάρκου υψηλού πρασίνου. Μέλη της Επιτροπής τονίζουν ότι είναι «ιδιαίτερα κρίσιμο το επόμενο διάστημα για το μέλλον του μοναδικού αδόμητου μεγάλου χώρου στο κέντρο του λεκανοπεδίου καθώς το «μπλοκ της τσιμεντοποίησης» επιχειρεί να λάβει τις κρίσιμες οικοδομικές άδειες ώστε να ξεκινήσει την κατασκευή των αθλητικών-εμπορικών κέντρων».

Πηγή: <http://elaionas.wordpress.com>

«Σας καλούμε να συμμετέχετε δραστήρια και πρωταγωνιστικά, όπως μέχρι σήμερα, στη δενδροφύτευση αντίστασης στις 11.00 π.μ. στο σταθμό μετρό Ελαιώνας. Φυτεύουμε ελιές εκεί που οι άλλοι θέλουν να φυτέψουν μπετόν. Πρέπει όλες και όλοι, να είμαστε εκεί, μαζί με τα παιδιά μας και τις παρέες μας. Η μαζική συμμετοχή θα φέρει αποτέλεσμα και είναι πιο αναγκαία από ποτέ!!!».

Επιτροπή πολιτών για τη διάσωση του Ελαιώνα

Ιδιαίτερα μεγάλη η συμμετοχή των πολιτών στη δενδροφύτευση του Ελαιώνα στις 13/04/08

Πηγή: <http://elaionas.wordpress.com>

18/04/08: Κατάθεση προσφυγής από την Επιτροπή στο Συμβούλιο της Επικρατείας εναντίον της απόφασης του Δημοτικού Συμβουλίου με το οποίο εγκρίνεται το Ιδιωτικό Συμφωνητικό μεταξύ Δήμου Αθηναίων και ΠΑΕ ΠΑΟ.¹⁵² Μέλη της Επιτροπής δηλώνουν: «Πρόκειται για μια ληστρική για το δημόσιο συμφέρον και σκανδαλώδη σύμβαση. Αυτό είναι το κεντρικό ζήτημα που θέλουμε να αναδείξουμε μέσα από την προσφυγή που υποβάλλουμε».¹⁵³

¹⁵² Η Επιτροπή είχε ήδη καταθέσει προηγουμένως μια ακόμα προσφυγή στο ΣτΕ που αφορούσε στην αγορά, από το Δήμο Αθηναίων, σε σκανδαλώδη τιμή των οικοπέδων ιδιοκτησίας της Εθνικής Τράπεζας (Με βάση την εκτίμηση του Σώματος Ορκωτών Εκτιμητών το τίμημα όφειλε να είναι 7 εκατ. ευρώ, ενώ ο Δήμος Αθηναίων πλήρωσε 20,3 εκατ. ευρώ) [<http://indy.gr/newswire/katatethike-nea-prosfyg-gia-ton-elaina>].

¹⁵³ Πιο συγκεκριμένα, ενώ η κοινή γνώμη βομβαρδίζεται με παραπληροφόρηση ότι με τη νέα σύμβαση είναι η ΠΑΕ ΠΑΟ που με δικές της δαπάνες θα κατασκευάσει το γήπεδο, η αλήθεια είναι εντελώς διαφορετική, καθώς το γήπεδο το πληρώνει στην πραγματικότητα ο Δήμος Αθηναίων, δηλαδή οι πολίτες

«Με τις προσφυγές προς το ΣτΕ, μορφοποιούμε ένα ευρύ κοινωνικό και πολιτικό μέτωπο, το οποίο έτσι κι αλλιώς δρα σε κινηματικό επίπεδο, αγωνιζόμενο ενάντια στην τσιμεντοποίηση του Ελαιώνα και διεκδικώντας άμεσα την υλοποίηση των (από το 1995 θεσμοθετημένων) 3.500 στρεμμάτων κοινόχρηστου υψηλού και πυκνού πρασίνου».

Επιτροπή πολιτών για τη διάσωση του Ελαιώνα

22/02/09: Συγκέντρωση στον Ελαιώνα για ενημέρωση και συζήτηση των τελευταίων εξελίξεων της υπόθεσης.¹⁵⁴ Σε σχετικό δελτίο τύπου αναφέρεται: «Την Κυριακή 22 Φεβρουαρίου, στις 11.00 π.μ. συναντιόμαστε όλοι και όλες στον Ελαιώνα. Είναι πολύ κρίσιμη στιγμή για την έκβαση αυτού του αγώνα και κανείς/καμία δεν περισσεύει! Συναντιόμαστε στο σταθμό ΚΕΡΑΜΕΙΚΟΣ, πορευόμαστε προς το μάτι του Κυκλώνα, ξέρετε...εκεί που χτίζουν και φυτεύουμε και άλλα δέντρα.. Στη συνέχεια συγκεντρωνόμαστε στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο να κουβεντιάσουμε, να ενημερωθούμε, να φάμε και να πιούμε».

Να αναφέρουμε ότι στις **15/05/09**, το ΣτΕ γνωμοδοτεί, τελικά, κατά του Εμπορικού Κέντρου στον Ελαιώνα, ύστερα από την προσφυγή 130 πολιτών σε αυτό. Στο αντίστοιχο δελτίο τύπου, αναφέρεται: « [...] Μετά την Αναστολή εργασιών που είχε κερδηθεί στο παρελθόν και ήταν το πρώτο καθοριστικό βήμα σήμερα γίνεται το δεύτερο: ακυρώνεται το Εμπορικό Κέντρο, το Δημορχιακό Μέγαρο και το δεύτερο Εμπορικό Κέντρο του κ. Κακλαμάνη. Οφείλουμε και θα κάνουμε κάθε προσπάθεια για να αφήσουμε στις επόμενες γενιές έναν Ελαιώνα με 700 στρέμματα κοινόχρηστου πρασίνου στην Αθήνα και 2.000 στρέμματα πρασίνου συνολικά. Η Επιτροπή μας εκφράζει τις θερμότερες αγωνιστικές ευχαριστίες σε όλα τα κινήματα, τις συλλογικότητες, τις οργανωμένες δυνάμεις και τους ενεργούς πολίτες, που τη στήριξαν με την αλληλεγγύη τους».¹⁵⁵

και οι κάτοικοι της Αθήνας. Και μάλιστα δεν το πληρώνει καν στην τιμή που είχε προβλεφθεί από προηγούμενες συμβάσεις μεταξύ ΔΑ και ΠΑΕ ΠΑΟ, αλλά σε πολύ μεγαλύτερη. Με προηγούμενη σύμβαση, το τίμημα του γηπέδου ήταν 82 εκατ. ευρώ, αν δε ληφθούν υπόψη και οι τόκοι αποπληρωμής δεν υπερβαίνει τα 125 εκατ. ευρώ. Κι όμως η ΠΑΕ ΠΑΟ αποζημιώνεται με 192,5 εκατ. ευρώ. Προκύπτει, λοιπόν, τεράστια ζημία για το δημόσιο Ταμείο, της τάξης των 67,5 εκατ. ευρώ τουλάχιστον. Παράλληλα, αν και η ζώνη του γηπέδου είναι το πολύ 40 στρ., στην ΠΑΕ ΠΑΟ εκμισθώνεται χώρος 97 στρ., χωρίς καμία δέσμευση για το τι θα γίνει εκεί, αν και όπως δείχνουν τα στοιχεία οδηγούμαστε σε πλήρη τσιμεντοποίηση. Εντύπωση στη Σύμβαση προκαλεί το γεγονός ότι ο Δήμος Αθηναίων έχει μόνο υποχρεώσεις και ποινικές ρήτρες, σε αντίθεση με τη ΠΑΕ ΠΑΟ που έχει μόνο δικαιώματα [<http://indy.gr/newswire/katatethike-nea-prosfyg-gia-ton-elaina>].

¹⁵⁴ Στις 14.01.2009 η Επιτροπή Αναστολών του ΣτΕ αποφάσισε να σταματήσουν προσωρινά οι οικοδομικές εργασίες για την ανέγερση του εμπορικού κέντρου ώστε να μη δημιουργηθούν τετελεσμένες καταστάσεις οι οποίες θα καθιστούσαν ουσιαστικά άνευ αντικειμένου την κύρια δίκη, η εκδίκαση της οποίας ορίζεται, τελικά, για τις 6.3.2009 [http://khfi-sos.blogspot.com/2009/01/blog-post_7272.html].

¹⁵⁵ <http://indy.gr/analysis/anakoinosi-tis-epitrops-politn-gia-ti-diasosi-toy-elaina-s3c7etika-me-tin-apofasi-toy-ste>

7.3.2 Κοινή Δράση, Πρωτοβουλία κατοίκων στα νότια

I/ Κοινή Δράση¹⁵⁶

«Ζητάμε τη συσπείρωση και την ενεργή συμπαράσταση και αρωγή όσο το δυνατόν περισσότερων πολιτικών, κοινωνικών, επιστημονικών, συνδικαλιστικών και οικολογικών δυνάμεων μιας και θεωρούμε ότι κοινός πρέπει να είναι ο αγώνας, όχι μόνο για το Μητροπολιτικό Πάρκο στο Ελληνικό, αλλά και για την υπεράσπιση των δημόσιων χώρων και την αναβάθμιση του πράσινου σε όλη την Αττική».

«Κοινή Δράση»

A) Σύντομο ιστορικό

Τόσο για την προάσπιση του χώρου του αεροδρομίου του Ελληνικού από την οικοπεδοποίηση, όσο και για τη μετατροπή του σε πάρκο υψηλού πρασίνου, ελεύθερο για χρήση και προσβάσιμο από όλους ανεξαιρέτως τους κατοίκους του Λεκανοπεδίου, οι δήμοι Αλίμου, Αργυρούπολης, Γλυφάδας και Ελληνικού αποφασίζουν να συσπειρωθούν και να δημιουργήσουν το φορέα «Κοινή Δράση».

B) Δράση

18-20/01/08: Με πρωτοβουλία της «Κοινής Δράσης» διοργανώνεται το πρώτο FORUM για το μητροπολιτικό πάρκο στο Ελληνικό και το περιβάλλον, στο οποίο συμμετέχουν η Υπερνομαρχία Αθηνών Πειραιώς, η Νομαρχία Αθηνών, η ΤΕΔΚΝΑ, το ΕΜΠ, το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο, το Τ.Ε.Ε., ο Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών, το Ε.Κ.Α και η WWF καθώς και δεκάδες οικολογικές οργανώσεις, αλλά και κινήσεις πολιτών.

Πηγή: <http://www.koinidrasi.gr>

Όπως δηλώνει η Ελένη Πορτάλιου,¹⁵⁷ «η διοργάνωση του FORUM αποτελεί μία αξιόπαινη πρωτοβουλία των τεσσάρων Δήμων και γενικά της αυτοδιοίκησης, οι οποίοι βέβαια πλαισιώνονται από τα κινήματα πόλης, τις οικολογικές οργανώσεις, κλπ. Στα κινήματα πόλης έρχονται να συμπράξουν και οι ενεργοί πολίτες που κατανοούν ότι υπάρχει σημαντικό πρόβλημα και ότι η ανάγκη για τη δημιουργία μητροπολιτικού πάρκου στο Ελληνικό είναι επιτακτική», καθώς η διαμόρφωση πάρκου υψηλού πρασίνου στο

¹⁵⁶ <http://www.koinidrasi.gr>

¹⁵⁷ <http://www.cosmo.gr>

συγκεκριμένο χώρο θα συμβάλλει στην περιβαλλοντική ανόρθωση της Αθήνας (καθαρισμός ατμοσφαιρικών ρύπων, μείωση της θερμοκρασίας).

II// Πρωτοβουλία Κατοίκων στα νότια¹⁵⁸

A) Σύντομο ιστορικό

Η Πρωτοβουλία κατοίκων στα νότια (ΠΡΩΚΑΤ), αποτελεί μια ανεξάρτητη συλλογικότητα κατοίκων της Νότιας Αθήνας, η οποία δραστηριοποιείται από το καλοκαίρι του 2005 και σταδιακά αναπτύσσει σημαντική δράση γύρω από το θέμα του Ελληνικού.¹⁵⁹

B) Δράση

11/12/07: Εκδήλωση-συζήτηση με κύρια θέματα το πρώην αεροδρόμιο, τη σήραγγα του Υμηττού και την παραλία της Γλυφάδας. Σε αυτήν, υιοθετείται έντονο ψήφισμα διαμαρτυρίας:

«[...] Τελικά, το μεγαλύτερο πάρκο της Ευρώπης δεν θα είναι παρά ένα θηριώδες επιχειρηματικό πάρκο, πλήρως εμπορευματοποιημένο και 'πλαστικό', με κάποιες τούφες γκαζόν που είναι απαραίτητες για την επένδυση των επιχειρηματικών κτιριακών ή μη εγκαταστάσεων, των νέων λεωφόρων, των ξενοδοχείων, των μαρίνων και της νέας πόλης πλουσίων που θέλουν να κατασκευάσουν μέσα στην έκταση αυτή. [...] Και σαν να μην έφταναν όλα αυτά, μαζί με το πάρκο, ο Σουφλιάς μας ανακοινώνει πάλι την κατασκευή της Περιφερειακής Λεωφόρου και της Σήραγγας Υμηττού. Δεν θα μπορούσε βέβαια να κάνει και αλλιώς, γιατί πραγματικά ο δρόμος αυτός υπαγορεύεται και από την επιχειρηματική εκμετάλλευση του πάρκου του Ελληνικού και όσο σχεδιάζουν να χτίσουν μια νέα πόλη εκεί, τόσο θα μιλάνε και για νέες λεωφόρους. Εμείς, από την πλευρά μας δεν μπορούμε παρά να τους επιστρέψουμε το σχέδιο αυτό, όπως είναι συστημένο. Οι δικές μας επιθυμίες δεν προσπαθούν να κοροϊδέψουν κανέναν, όπως συνειδητά κάνει η κυβέρνηση. Είναι σαφείς, απλές, κατανοητές και συνοψίζονται σε:

- Καμία συμμετοχή των Δήμων σε 'διαβούλευση' επί ειλημμένων αποφάσεων.
- Το πρώην Αεροδρόμιο του Ελληνικού να γίνει Πάρκο Φυσικού Πρασίνου και Αναψυχής, με δυνατότητες ήπιου μαζικού αθλητισμού και ελεύθερης μη εμπορευματικής πολιτιστικής δραστηριότητας.

¹⁵⁸ <http://prwkat.blogspot.com>

¹⁵⁹ Η παρέμβασή της «ΠΡΩΚΑΤ» ξεκινά από τα τοπικά ζητήματα της πόλης, του περιβάλλοντος και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και εκτείνεται σε κάθε θέμα που μπορεί να αφορά και να ενδιαφέρει τα μέλη της και την τοπική κοινωνία. Περιοχές παρέμβασής της είναι η Άνω Γλυφάδα, το Ελληνικό και η Αργυρούπολη, ενώ μοναδικό όργανο αποφάσεων της είναι η εβδομαδιαία γενική της συνέλευση [<http://prwkat.blogspot.com>]

- Να κατοχυρωθεί άμεσα η ελεύθερη και δωρεάν πρόσβαση στο χώρο του πρώην αεροδρομίου και στις ολυμπιακές εγκαταστάσεις.
- Να απομακρυνθούν όλες οι χρήσεις και να απαγορευτούν όλες οι δραστηριότητες που υπονομεύουν τη μετατροπή του σε Πάρκο Φυσικού Πρασίνου (πίστες αυτοκινήτων, εκθέσεις, εγκαταστάσεις κινηματογραφίσεων κλπ).
- Καμία οικοπεδοποίηση και οικιστική ανάπτυξη. Καμία εκχώρηση τμήματος του χώρου σε ιδιώτες επιχειρηματίες για κανέναν λόγο. Το κράτος να αναλάβει τις ευθύνες του για την κατασκευή και τη συντήρηση του πάρκου.
- Να απομακρυνθούν οι κάμερες παρακολούθησης που βρίσκονται τριγύρω.
- Οι υπάρχουσες ή άλλες υποδομές να αξιοποιηθούν για πραγματικές ανάγκες των κατοίκων της νότιας Αθήνας και οι όποιες υπηρεσίες εντός του χώρου να είναι σε τιμές κόστους και να είναι συμβατές με το χαρακτήρα του Πάρκου Φυσικού Πρασίνου.
- Καμία νέα λεωφόρος στην περιοχή.

Για να πετύχουμε την προώθηση αυτών των αιτημάτων δεν μπορούμε παρά να οργανωθούμε όλοι όσοι συμφωνούμε ανά δήμο και διαδημοτικά και με συνελεύσεις και επιτροπές αγώνα να ξεκινήσουμε από τα Δημοτικά Συμβούλια και να φτάσουμε μέχρι τον Υπουργό».

20/01/08: Μετά από πρόσκληση της «ΠΡΩΚΑΤ» και τη στήριξη των «Ποδηλατών Νοτίων Προαστίων» πραγματοποιείται ποδηλατοπορεία, ως εκδήλωση αντίθεσης σε κάθε σχέδιο οικιστικής και επιχειρηματικής εκμετάλλευσης του πρώην αεροδρομίου και απαίτησης για μετατροπή του σε πάρκο υψηλού πρασίνου, ανοιχτό και δωρεάν σε όλη του την έκταση σε ποδηλάτες και πεζούς. Επιδίωξη της «ΠΡΩΚΑΤ» είναι η συσπείρωση των επιμέρους συλλογικοτήτων, ο συντονισμός με ανεξάρτητες κινήσεις και κυρίως απλούς κατοίκους.

Τέτοιο «πάρκο» θέλουμε στο Ελληνικό;

ΔΙΕΚΔΙΚΟΥΜΕ

- Πάρκο φυσικού πρασίνου ελεύθερο για όλους!
- Πάρκο για τις ανάγκες των κατοίκων όλων των κοινωνικών και επαγγελματιών φασμαμάτων.
- Καμία νέα λεωφόρος στη νότια Αθήνα!

Μετα Μάκης Μπαρτζός, πεζοδρομολογία, ποδηλατοδρομολογία παντού.

να πάρουμε τον αγώνα στα χέρια μας!

Συγκέντρωση Διαμαρτυρίας

Κυριακή 20/1, 10.00 Αγ. Τριάδα Αργυρούπολης

Π ο δ ή λ α τ ο Π Ο Ρ Ε Ι Α

-> 10.00 από Αγ. Τρύφωνα Τερψιθέας

-> 10.30 από Αγ. Τριάδα Αργυρούπολης

ΠΡΩΚΑΤ ΠΡΩτοβουλία ΚΑΤοίκων στα ΝΟΤΙΑ

www.prowkat.org.gr email: prowkat@prorowkat.com

Πηγή: <http://prwkat.blogspot.com>

«Ο στόχος 'να πάρουν οι κάτοικοι τον αγώνα στα χέρια τους' παραμένει περισσότερο επίκαιρος και αναγκαίος από ποτέ, γιατί μόνο τότε μπορεί να είναι νικηφόρος και να αφήσει στην περιοχή μας, εκτός από άπλετο πράσινο, τις απαραίτητες εκείνες κοινωνικές σχέσεις και δομές αυτοοργάνωσης των αγωνιζόμενων κατοίκων, που μπορούν να φέρουν την πραγματική αναβάθμιση της ζωής σε όλα τα επίπεδα στο μέλλον. Η ποδηλατοπορεία της Κυριακής ήταν μόνο η αρχή. Ο αγώνας συνεχίζεται...»

ΠΡΩΚΑΤ

14/05/08: Λαϊκή συζήτηση στο πλαίσιο ενημέρωσης για το θέμα του Ελληνικού, αλλά και την παραλία. Στην αντίστοιχη ενημερωτική αφίσα αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Διεκδικούμε το πρώην αεροδρόμιο του Ελληνικού και την παραλία του Αγ. Κοσμά, ενάντια στο μοντέλο ζωής και πόλης που μας σερβίρουν»

Πηγή: <http://prwkat.blogspot.com>

«Δε θέλουμε να αντιπροσωπεύσουμε κανέναν, επιδιώκουμε να βρεθούμε μαζί στο δρόμο με όσους μοιραζόμαστε κάποιες κοινές αντιλήψεις, να συζητήσουμε πρόσωπο με πρόσωπο και να πετύχουμε υλικές και άμεσες νίκες για τη βελτίωση της καθημερινότητάς μας, να αφήσουμε έναν καλύτερο κόσμο στα παιδιά μας. Αυτό δεν μπορεί να γίνει με τρόπο άλλο από τη διεξαγωγή λαϊκών συγκεντρώσεων, συνελεύσεων και κινητοποιήσεων ανά γειτονιά, δήμο και διαδημοτικών κινητοποιήσεων, που εμείς οι κάτοικοι θα ορίζουμε κάθε φορά πού και πότε θα γίνονται, θα τις προετοιμάζουμε και θα τις προπαγανδίζουμε με δικά μας μέσα, ανεξάρτητα από τους δήμους και οποιονδήποτε άλλο θελήσει να χειραγωγήσει τον αγώνα μας».

ΠΡΩΚΑΤ

7.3.3 Επιτροπή Αγώνα για το Μητροπολιτικό πάρκο Γουδή¹⁶⁰

«Για να επιτευχθούν οι στόχοι μας είναι αναγκαίο να υπάρχει μαζική κινητοποίηση από τους πολίτες, τους αρμόδιους φορείς, τα κόμματα, και τις παρατάξεις [...] Η αναμέτρηση θα είναι σκληρή και μακροχρόνια. Χρειάζεται επίμονη διεκδίκηση με όλα τα μέσα νομικά και αγωνιστικά, συνδυασμό διαφόρων και εναλλασσόμενων μορφών πάλης, πολλή υπομονή και γερά νεύρα».

Επιτροπή Αγώνα για το Μητροπολιτικό Πάρκο Γουδή¹⁶¹

Α) Σύντομο ιστορικό

Η Επιτροπή Αγώνα για το Μητροπολιτικό πάρκο Γουδή αφορά σε μια μαζική δράση πολιτών, μια κινηματική μορφή με σκοπό τη διασφάλιση της ελεύθερης έκτασης στο Γουδή, η οποία σύμφωνα με τους νόμους 732/77 και 1515/85 και τη μελέτη του Ε.Μ.Π.¹⁶² έχει χαρακτηριστεί ως «Μητροπολιτικό Πάρκο». Εντούτοις, όπως είναι ευρέως

¹⁶⁰ <http://parkostogoudi.wordpress.com/>

¹⁶¹ <http://www.asda.gr/elxoroii/goudi1.htm>

¹⁶² Το 1997 ο Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας ανέθεσε στο Ε.Μ.Π. μελέτη για τη δημιουργία Μητροπολιτικού Πάρκου. Η μελέτη παραδόθηκε το 1999 και αφορούσε στην αξιοποίηση 4.500 στρεμμάτων με πυρήνα τα 965 στρέμματα του κεντρικού αδόμητου χώρου. Ωστόσο ουδέποτε θεσμοθετήθηκε [<http://www.asda.gr/elxoroii/goudi1.htm>].

γνωστό, στο πλαίσιο των Ολυμπιακών αγώνων, χωροθετήθηκε κατ' εξαίρεση το λυόμενο κλειστό στάδιο για το αγώνισμα Badminton, με ειδική διάταξη (Ν.2947/2000), η οποία όμως συνοδευόταν από ρητή υποχρέωση για απομάκρυνση της κατασκευής έξι μήνες μετά το τέλος των αγώνων.¹⁶³ Παρ' όλα αυτά, η εγκατάσταση όχι μόνο δεν απομακρύνθηκε, αλλά παραχωρήθηκε, το Μάιο του 2006 μαζί με 29 στρ. περιβάλλοντα χώρο προς ιδιωτική αξιοποίηση, στην εταιρεία ABCD (Athens Badminton Cultural Development). Παράλληλα, από τον κεντρικό πυρήνα του πάρκου, παραχωρήθηκαν 10 στρ. για την ανέγερση Ογκολογικού Νοσοκομείου, ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι κατά καιρούς, ιδιώτες και φορείς του Δημοσίου, αλλά, και της Εκκλησίας διεκδικούν εκτάσεις για κατασκευή οικοδομημάτων στο χώρο.¹⁶⁴

Χαρακτηριστικά, μέλη του κινήματος τονίζουν: «Δεν είμαστε αντίθετοι και συμφωνούμε απόλυτα με την ανέγερση νοσοκομείων ή άλλων κτιρίων που εξυπηρετούν κάποιο κοινωνικό αγαθό. Διαφωνούμε όμως απόλυτα με τη φιλοσοφία ότι πρέπει να θέτουμε σε αντιπαράθεση τη δυνατότητα απόκτησης κοινωνικών αγαθών, καταστρέφοντας το ένα προς όφελος του άλλου».¹⁶⁵ Το πάρκο, αστικό και περιαστικό, έκτασης 4.500 στρ., το οποίο παλεύει να προστατεύσει η Επιτροπή, κρίνεται απολύτως αναγκαίο, καθώς θα μπορούσε να αποτελέσει αληθινό πνεύμονα οξυγόνωσης και θερμοκρασιακής ισορροπίας, ανάσα για τις γύρω πυκνοδομημένες περιοχές. «Σε αντίθεση με τα άλλα κοινωνικά αγαθά, εάν καταστραφεί το συγκεκριμένο χάνεται για την περιοχή, αλλά και για ολόκληρη την Αττική».

Κύρια ζητήματα της Επιτροπής είναι η ακύρωση σύμβασης παραχώρησης του Badminton και των στρεμμάτων που το περιβάλλουν, η άρση της απόφασης ανέγερσης του Νοσοκομείου στη συγκεκριμένη έκταση, η ματαίωση κάθε σχεδιασμού που προβλέπει τσιμεντοποίηση στο χώρο του Μητροπολιτικού Πάρκου και στη Β' Ζώνη Υμηττού και, τέλος, η απαγόρευση έκδοσης οικοδομικών αδειών για ανέγερση νέων κτιρίων, γηπέδων, νοσοκομείων στο χώρο αυτό.

---

¹⁶³ <http://www.indy.gr/analysis/gia-to-mitropolitiko-parko-goydi>

¹⁶⁴ Ας μην ξεχνάμε ότι έκταση από το χώρο ζητούσε επίμονα, για αρκετά χρόνια, και η ηγεσία της ομάδας του Παναθηναϊκού για την κατασκευή του νέου γηπέδου. Παράλληλα, στην Εκκλησία έχει ήδη παραχωρηθεί έκταση 600 τ.μ. για το ναό της Αγ. Φωτεινής και σήμερα διεκδικούνται άλλα 1000 τ.μ. Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο των Ολυμπιακών αγώνων, τμήματα του χώρου είχαν προταθεί για την κατασκευή των δημοσιογραφικών χωριών, καθώς και για των γραφείων του «ΑΘΗΝΑ 2004». Τέλος, κατά καιρούς έχουν γίνει εξαγγελίες για τη δημιουργία Ασκληπείου Ιδρύματος, Στρατιωτικής Ακαδημίας, Πάρκου Κυκλοφοριακής Αγωγής, νέων χώρων που θα στεγάσουν Υπουργεία και Πανεπιστήμια [<http://www.asda.gr/elxoroi/goudi1.htm>]

¹⁶⁵ <http://www.indy.gr/analysis/gia-to-mitropolitiko-parko-goydi>

Β) Δράση

Στην πραγματικότητα, ο αγώνας για τη διασφάλιση της μεγάλης ελεύθερης έκτασης στην περιοχή Γουδή πραγματοποιείται εδώ και πολλά χρόνια,¹⁶⁶ με τη συμπαράσταση διαφόρων συλλογικών δράσεων και φορέων της Αττικής, όπως είναι η «Συντονιστική Επιτροπή Συλλόγων και Κινήσεων για την προστασία των ελεύθερων χώρων της Αθήνας», η «Συντονιστική Επιτροπή Αττικής (Σ.Ε.Α.) - Πρωτοβουλία Αττικής», η «Δημοτική Πρωτοβουλία Ζωγράφου (Δ.Π.Ζ.)»,¹⁶⁷ η «Συμπαρατάξη για την Αθήνα», κ.ά.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ - ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Η Επιτροπή Αγώνα για το Μητροπολιτικό Πάρκο Γουδή, αφού διεξήρασε τις προτάσεις των φορέων και πολιτών που συμμετείχαν στην σύσκεψη της 29ης Νοεμβρίου 2006 στο 7^ο διαμέρισμα του Δήμου Αθηναίων, αποφάσισε ότι:

Επιβάλλεται να αντιμετωπίσουμε με όλα τα μέσα που διαθέτουμε (κινητοποιήσεις, ένδικα μέσα, παραστάσεις σε αρμόδιους πολιτικούς και κοινωνικούς φορείς, υπογραφές κ.λ.π.) τον κίνδυνο κατακερματισμού, εμπροσματοποίησης και καταστροφής του τελευταίου, μοναδικού σε μέγεθος και αξία, ελεύθερου χώρου της Αθήνας στη περιοχή Γουδή.

Άμεσες προτεραιότητες του αγώνα μας είναι:

1. Η ακύρωση της σύμβασης παραχώρησης του Μπάνιμντον και των 20 στρεμμάτων που το περιβάλλουν, την οποία υπέγραψαν τα «Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε.» με εταιρεία ιδιωτικών συμφερόντων.
2. Η άμεση θεσμοθέτηση και διαμόρφωση του Μητροπολιτικού Πάρκου Γουδή πυκνού και υψηλού πρασίνου των 4.500 στρεμμάτων σύμφωνα με την μελέτη του Ε.Μ.Π. χωρίς εμπροσματοποίηση.
3. Απόρριψη και ματαίωση κάθε σχεδιασμού που προβλέπει την τσιμεντοποίηση στο χώρο του Μητροπολιτικού Πάρκου Γουδή και στη Β' ζώνη Υμηττού (Μητροπολιτικός Ναός, Συνοδικό Μέγαρο, ιδιωτικοποίηση μέρους του χώρου του νοσοκομείου Σωτηρία, Υπουργείων κ.α.)

Η επιτροπή μας προγραμματίζει συγκέντρωση διαμαρτυρίας και αντίστασης στο χώρο Γουδή κοντά στο χώρο του Μπάνιμντον την **31 Ιανουαρίου 2007**.

Για την καλύτερη οργάνωση και την επιτυχία αυτής της κινητοποίησης μας, σας καλούμε σε σύσκεψη την **Δευτέρα 8 Ιανουαρίου 2007, ώρα 7:30 μ.μ.** στα γραφεία του Συλλόγου Κρητών Ζωγράφου «Ν. Καζαντζάκης», οδός Βακχολίδου 1 & Γρηγορίου Αυξεντίου 2.

Στη σύσκεψη αυτή επιπλέον θα συζητηθούν και θα αποφασιστούν τρόποι δράσης που σταδιακά θα πραγματοποιηθούν μέχρι την επίτευξη των στόχων μας.

Η Γραμματεία της Επιτροπής
Γεωργίου Ν. Κλεφτοδήμος, Δ. Κοσμά Μ.
Πετρίδης Μ., Σαργίδου Κ.

«Είμαστε αποφασισμένοι να παλέψουμε πολύ σκληρά και να μην επιτρέψουμε την τσιμεντοποίηση».

Γεωργακόπουλος Δ. (πρόεδρος Σ.Ε.Α.¹⁶⁸)

31/01/07: Διαδήλωση στο χώρο του Θεάτρου Badminton, κατά τη διάρκεια επίσημης πρεμιέρας παράστασης διεθνούς βεληνεκούς. Με πανό και πλακάτ στα χέρια και συνθήματα όπως «πολιτισμός δεν είναι μόνο το θέατρο, είναι και το πράσινο, η αναπνοή», μέλη της Επιτροπής απαιτούν την «κατεδάφιση και απομάκρυνση του θεάτρου» και την «άμεση θεσμοθέτηση και διαμόρφωση του Μητροπολιτικού Πάρκου Γουδή».¹⁶⁹

03/03/08: Ενημερωτικός περίπατος εντός του πάρκου, από την Επιτροπή. Όπως

¹⁶⁶ Από το 1975 οι κάτοικοι του Ζωγράφου, των Αμπελοκήπων, του Παπάγου και των γύρω περιοχών διεκδικούν το αναφαίρετο ανθρώπινο δικαίωμα στο πράσινο και την ποιότητα ζωής. Μετά από έντονες κινητοποιήσεις, η πρώτη μεταπολεμική κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Καραμανλή προχώρησε το 1977 στην απόφαση να παραχωρήσει, μέσω του υπουργείου Εθνικής Άμυνας (υπουργός Ευ. Αβέρωφ), 965 στρέμματα στρατιωτικών εγκαταστάσεων στην περιοχή Γουδή στους Δήμους Αθηναίων και Ζωγράφου για «τη δημιουργία ελευθέρων χώρων πρασίνου...» [<http://www.asda.gr/elxoroigoudi1.htm>].

¹⁶⁷ Πρόκειται για μια επιτροπή που έχουν συστήσει οι κάτοικοι της περιοχής Ζωγράφου, όσον αφορά στην έκταση των 965 στρ. που έχουν θεσμοθετηθεί σύμφωνα με τον Ν.732/77, ο οποίος προβλέπει ότι ο χώρος του πρώην στρατοπέδου θα δενδροφυτευτεί σε ποσοστό 90%, ενώ το υπόλοιπο 10% θα παραχωρηθεί για την κατασκευή αθλητικών και πολιτιστικών εγκαταστάσεων [«ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» (02/07/01), <http://www.asda.gr/elxoroigoudi1.htm>]

¹⁶⁸ <http://www.asda.gr/elxoroigoudi1.htm>

¹⁶⁹ Φωτεινή Μπάρκα, Από «Λίμνη των κύκνων», νύχτα... ταιλαιπωριών, «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» (02/02/07).

αναφέρει μέλος της Επιτροπής,¹⁷⁰ «ο περίπατος δεν έχει μόνον ενημερωτικό, αλλά και αγωνιστικό χαρακτήρα. Δεν θα επιτρέψουμε περιβαλλοντοκτόνα σχέδια οικοδόμησης του χώρου. Έχουμε το δικαίωμα να ζήσουμε σ' ένα καλύτερο περιβάλλον. Είναι ανεπίτρεπτο εντός του χώρου να υπάρχουν περιφράξεις».

16/04/2008: Με πρωτοβουλία της Επιτροπής, πραγματοποιείται παναθηναϊκή συγκέντρωση στο Άλσος Χωροφυλακής (Μεσογείων), καθώς και πορεία προς το ΥΠΕΧΩΔΕ.

«Ο μοναδικός τρόπος, να υποχρεωθούν Κυβέρνηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση να πάρουν αποφάσεις χρήσιμες για την ποιότητα της ζωής μας, είναι οι κινητοποιήσεις των πολιτών του Λεκανοπεδίου, οι οποίες πρέπει να είναι μαζικές και να υποστηρίζονται ολόπλευρα».

Επιτροπή Αγώνα για το Μητροπολιτικό Πάρκο Γουδή
(Ανακοίνωση Γραμματείας Επιτροπής - 14/03/2008)¹⁷¹

Οι κινητοποιήσεις της Επιτροπής αναμένεται να ενταθούν, καθώς, έχει ήδη κατατεθεί πρόταση από την εταιρεία εκμίσθωσης του Badminton για δημιουργία νέων εμπορικών-ψυχαγωγικών εγκαταστάσεων στον περιβάλλοντα χώρο του, τα οποία περιλαμβάνουν: υπαίθριο κινηματογράφο, εστιατόρια, χώρους στάθμευσης.

**Μάμμα Μία...
σώστε το Γουδή
από την Κοινοπραξία...**

Τίτλος άρθρου εφημερίδας

Ζωγράφου «Το σκονάκι» (1-15 Ιούνη 2008)

Πηγή: <http://parkostogoudi.files.wordpress.com>

/2008/06/sk239_0906_sel1_4x.pdf

---

¹⁷⁰ <http://www.enet.gr>

¹⁷¹ <http://www.asda.gr/elxoroι/goudi2.htm>

8_CASE STUDY: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥ ΓΥΜΝΑΣΤΗΡΙΟΥ (ΠΑΛΑΙ) ΣΤΟ ΓΑΛΑΤΣΙ

8.1 Αντικείμενο και σκοπός της έρευνας

Προκειμένου να καταστούν πιο κατανοητές οι διαδικασίες με τις οποίες κεφαλαιοποιείται (ή καλύτερα «mall»οποιείται) σήμερα η δημόσια γη [=ΔΡΑΣΗ], ιδιαίτερα στο πλαίσιο της μεταολυμπιακής «αξιοποίησης» των ολυμπιακών ακινήτων και παράλληλα να διερευνηθούν διεξοδικά οι ενδεχόμενες αντίστοιχες μορφές ΑΝΤΙ-ΔΡΑΣΗΣ, κρίθηκε σκόπιμη η επιλογή ενός συγκεκριμένου πεδίου έρευνας, ικανού να πληροί ταυτόχρονα, ως επί το πλείστον τις παρακάτω παραμέτρους:

Δ
Ρ
Α
Σ
Η

I/ Μεγάλη **δημόσια έκταση** στην Αθήνα ⇒ Δημιουργία «**προσωρινής**» εγκατάστασης στο πλαίσιο των Ολυμπιακών Αγώνων ⇒ Παραχώρηση (μετά το πέρας των Αγώνων) σε **ιδιωτικά συμφέροντα**, προς «αξιοποίηση» ⇒ Σχέδια μετατροπής του σε **mall**...

≠

II/ **Μορφές αντίδρασης** από την πλευρά πολιτών, φορέων, τοπικής αυτοδιοίκησης, κλπ

Α
Ν
Τ
Ι
Δ
Ρ
Α
Σ
Η

Το ερευνητικό ενδιαφέρον, επικεντρώθηκε, τελικά στο Ολυμπιακό Γυμναστήριο Γαλατσίου (Παλαί), απέναντι από το άλσος Βεΐκου, το οποίο όχι μόνο πληρούσε τις παραπάνω προϋποθέσεις (I), αλλά ταυτόχρονα εμφάνιζε και την ιδιαιτερότητα, ότι πλησίον αυτού λειτουργούν ήδη άλλα δύο εμπορικά κέντρα τύπου mall (Αμαρουσίου-Golden Hall). Απέναντι σε αυτή την επιχειρηματική κίνηση (η οποία δεν επηρεάζει μόνο τους κατοίκους του Γαλατσίου και των γύρω περιοχών, αλλά εκτείνεται και σε ένα ευρύ φάσμα διαφόρων συσχετιζόμενων φορέων, όπως π.χ. τοπικά εμπορικά καταστήματα, αθλητικά σωματεία) και με κύριο σκοπό τη ματαίωσή της, δημιουργήθηκε, πριν από περίπου δύο έτη, η «**Πρωτοβουλία φορέων και πολιτών Γαλατσίου και Νέας Ιωνίας**, ενώ λίγο αργότερα εμφανίστηκε και το «**Κίνημα φορέων και πολιτών Γαλατσίου και Νέας Ιωνίας**».¹⁷² Παρ' όλη, όμως, τη σοβαρότητα του θέματος, φαίνεται τελικά πως οι κινήσεις φορέων και πολιτών που αναπτύσσονται στο Γαλάτσι ενάντια στο εμπορικό κέντρο δε κατορθώνουν να βγουν εκτός των τειχών της τοπικής κοινωνίας και, κυρίως, να ωθήσουν μαζικά τον κόσμο να τις στηρίξει ενεργά.

Αντικείμενο της μελέτης είναι η διερεύνηση των κύριων μορφών δράσης-αντίδρασης από την πλευρά των επιμέρους εμπλεκόμενων φορέων, το μοντέλο βάσει

¹⁷² Τόσο στην Πρωτοβουλία, (η οποία δημιουργήθηκε με «πρωτοβουλία» της δημοτικής συμβούλου Ελένης Αυλωνίτου), όσο και στο Κίνημα φορέων και πολιτών Γαλατσίου και Ν.Ιωνίας υπάρχουν πολλοί κοινοί πολιτιστικοί σύλλογοι, αθλητικά σωματεία, ενώ παράλληλα, ο εμπορικός σύλλογος συμμετέχει και στις δύο κινήσεις. Αν και επιδιώκουν το ίδιο αποτέλεσμα, η Πρωτοβουλία εμφανίζεται πιο ενεργή, με μεγαλύτερη γνώση των εσωτερικών μηχανισμών της τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά και πίεση προς τους τοπικούς φορείς, ενώ το Κίνημα κρατάει μια στάση πιο ουδέτερη και συγκαταβατική ως προς τη δημοτική αρχή.

του οποίου διεκδικείται το Παλαί από τις εκάστοτε δυνάμεις,¹⁷³ ο τρόπος με τον οποίο αναπτύσσεται ο δημόσιος λόγος γύρω από το Ολυμπιακό αθλητικό κέντρο μέσω του τοπικού τύπου, των κινήσεων φορέων και πολιτών, της Βουλής και γενικότερα της Πολιτείας, και τέλος η αναζήτηση της πραγματικής θέσης της τοπικής αυτοδιοίκησης ως προς την κατασκευή του Παλαί, αλλά και των «άμαχων» κατοίκων του δήμου Γαλασίου, εκείνων δηλαδή που αντιμετωπίζουν με απάθεια τις εξελίξεις γύρω από το ζήτημα του Παλαί.

Σκοπός της έρευνας είναι:

I/ Να αναζητηθούν τα αίτια εγκλωβισμού του ζητήματος του Παλαί εντός της τοπικής κοινωνίας του Γαλασίου.

- Γιατί το θέμα του Παλαί δεν προβάλλεται ιδιαίτερα στα Μ.Μ.Ε.;
- Ποιος ο λόγος έλλειψης ενημέρωσης της ευρύτερης κοινωνίας γύρω από τις εξελίξεις του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου;

II/ Να διερευνηθούν τα αίτια μη συμμετοχής των κατοίκων του Γαλασίου στις κινητοποιήσεις κατά του εμπορικού κέντρου.

Αναλυτικότερα:

- Σε τι οφείλεται η αδιαφορία των κατοίκων για το θέμα; Γιατί δε συμμετέχει μαζικά ο κόσμος;
- Μήπως επιθυμεί την κατασκευή του εμπορικού κέντρου, μέσα στη γενικότερη κουλτούρα malls που αναπτύσσεται έντονα στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια ή απλά δεν έχει διάθεση να αγωνιστεί;

Ως εκ τούτου, κύριο μέλημα είναι η *μελέτη των απόψεων των κατοίκων του Γαλασίου*, σχετικά με τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

[ΚΑΤΟΙΚΟΙ+ΤΟΠΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ]

- Έχουν γνώση οι κάτοικοι ως προς τα σχέδια «αξιοποίησης» του Παλαί;
- Μήπως δεν υπάρχει επαρκής ενημέρωση από την πλευρά του τοπικού τύπου;
- Πώς προβάλλεται το ζήτημα του Παλαί από τις τοπικές εφημερίδες;

[ΚΑΤΟΙΚΟΙ +MALL]

- Ποια η θέση των κατοίκων ως προς την κατασκευή του mall;
- Πώς αντιλαμβάνονται το χώρο του mall;

---

¹⁷³ Ας σημειώσουμε, ότι η περίπτωση του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου χαρακτηρίζεται από αυξημένο συντελεστή «δυσκολίας», καθώς αφορά σε ένα υφιστάμενο κτίσμα, στο οποίο προτείνεται αλλαγή χρήσης (από αθλητικό σε εμπορικό) και όχι σε ένα νέο, μελλοντικό υπό ανέγερση κτίριο (όπως στην περίπτωση, για παράδειγμα, του Ελαιώνα).

- Τι πλεονεκτήματα, αλλά και μειονεκτήματα θα επιφέρει το εμπορικό κέντρο στην περιοχή τους;
- Αποτελεί τη βέλτιστη λύση για την αξιοποίηση του συγκεκριμένου χώρου; Τι εναλλακτικές υπάρχουν;
- Πώς βλέπουν την εξέλιξη του ζητήματος του Παλαί;

[ΚΑΤΟΙΚΟΙ+ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΔΡΑΣΗ / ΚΙΝΗΜΑ ΦΟΡΕΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΩΝ]

- Πώς αντιλαμβάνονται την έννοια της συλλογικής δράσης;
- Έχουν γνώση των κινήσεων φορέων και πολιτών Γαλασίου και Ν.Ιωνίας, αλλά και των επιμέρους δράσεων, οι κάτοικοι του Γαλασίου; Ποιες από αυτές θεωρούν ότι είναι αποτελεσματικές;

Και απ' την άλλη:

- Μήπως οι κινηματικές μορφές (Πρωτοβουλία/Κίνημα φορέων και πολιτών) δε πραγματοποιούν τους κατάλληλους χειρισμούς απέναντι στο ζήτημα του Παλαί;
- Μήπως υφίστανται οργανωτικά προβλήματα;

[ΚΑΤΟΙΚΟΙ+ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ]

- Ποια πιστεύουν ότι είναι η στάση των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης ως προς την κατασκευή του εμπορικού κέντρου;
- Θεωρούν ότι είναι ικανοποιητική η διαχείριση του ζητήματος του Παλαί από την τοπική αυτοδιοίκηση;

III/ Να διερευνηθούν τα αίτια αδράνειας των εμπόρων του Γαλασίου ως προς την υπόθεση του Παλαί.

- Γιατί ο εμπορικός σύλλογος δεν μετέχει μαζικά στις κινητοποιήσεις; Μήπως δεν αντιλαμβάνεται την κατασκευή του νέου εμπορικού κέντρου ως απειλή για την τοπική αγορά; Μήπως το θεωρεί «τελειωμένη» υπόθεση; Μήπως οι καταστηματαρχες αισθάνονται ανίκανοι να αναμετρηθούν με τα μεγάλα ιδιωτικά κεφάλαια που έχουν απέναντί τους; Ή μήπως, ακόμα και ανάμεσα σε αυτούς, στους οποίους θίγονται άμεσα τα συμφέροντα, δεν υφίσταται η έννοια της συλλογικής δράσης;

[ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ+ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ]

- Επίσης, εξετάζεται και η άποψή τους ως προς την τοπική αυτοδιοίκηση: Ποια πιστεύουν ότι είναι η στάση των τοπικών φορέων ως προς την κατασκευή του εμπορικού κέντρου; Τους θεωρούν «συμμάχους» ή όχι;

IV/ Να μελετηθεί η θέση της τοπικής αυτοδιοίκησης, οι βαθύτεροι μηχανισμοί στήριξης ή μη του νέου εμπορικού κέντρου στο Γαλάτσι.

Το ερώτημα αυτό κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς η τοπική αυτοδιοίκηση αν και φαινομενικά στηρίζει τις κινήσεις φορέων και πολιτών (δεσμεύεται για τη μη υλοποίηση του εμπορικού, συμμετέχει σε αγώνες), κατά καιρούς πράττει με τρόπο αντίθετο από τα παραπάνω.

- Μήπως, δηλαδή, τελικά όλα γίνονται για το «φαίνεσθαι» και όχι για το «είναι»; Μήπως, η τοπική αυτοδιοίκηση αλλάζει ρόλους κάθε φορά ανάλογα με το ποιους έχει απέναντί της; Μήπως επιθυμεί την κατασκευή του εμπορικού, αλλά αδυνατεί να το εκφράσει λόγω της αναμενόμενης σύγκρουσης που θα έχει, στη συνέχεια, με όσους μάχονται για την αποτροπή δημιουργίας του mall; Ποια είναι πραγματικά η θέση της;

Τέλος, για την καλύτερη κατανόηση των ερευνητικών ερωτημάτων, να αναφέρουμε ότι ως προς την υπόθεση της κατασκευής του εμπορικού κέντρου στο Παλαί αναπτύσσονται δύο αντίπαλα «στρατόπεδα», με τους παρακάτω άμεσα εμπλεκόμενους φορείς:

A/ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ :

- Κυβέρνηση
- Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε.
- Ακροπόλ Χαραγκιώνης Α.Ε. και Sonae Sierra SGPS S.A. (της έχει παραχωρηθεί από την εταιρεία Ολυμπιακά Ακίνητα η εκμετάλλευση του Παλαί).

B/ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ:

- Πρωτοβουλία/Κίνημα φορέων και πολιτών Γαλασίου και Νέας Ιωνίας
- Τοπικοί έμποροι
- Αντιπολίτευση (όταν το θέμα μεταφέρεται στη Βουλή)

- *Κάτοικοι Γαλασίου (υπό διερεύνηση)*
- *Τοπική αυτοδιοίκηση Γαλασίου (υπό διερεύνηση))*
- *Τοπικός τύπος Γαλασίου (υπό διερεύνηση)*

8.2 Μεθοδολογικό πλαίσιο

Για την έρευνα των υπό μελέτη ερωτημάτων, αποφασίστηκε η συλλογή και επεξεργασία στοιχείων από πρωτογενείς (συνεντεύξεις, επιτόπια παρατήρηση) ή δευτερογενείς πηγές (εφημερίδες-περιοδικά, διαδίκτυο), σχετικά με την έκβαση του ζητήματος του Παλαί από το 2004 έως σήμερα.

Πιο αναλυτικά, για τη διερεύνηση των κύριων μορφών δράσης-αντίδρασης από την πλευρά των επιμέρους εμπλεκόμενων φορέων, κατά το χρονικό διάστημα 2007-2009, χρησιμοποιήθηκε κυρίως διαδικτυακό υλικό, καθώς και υλικό από τον τοπικό και ημερήσιο τύπο (εφημερίδες, περιοδικά).

Ως προς τη μελέτη των απόψεων των κατοίκων του Γαλασίου για το θέμα του Παλαί, τη θέση τους για τις κινηματικές μορφές, την τοπική αυτοδιοίκηση και τον τοπικό τύπο, αποφασίστηκε η πραγματοποίηση συνεντεύξεων σε βάθος με κατοίκους της περιοχής, οι οποίες θα στηρίζονται σε ανοιχτές ερωτήσεις, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στους ερωτηθέντες να εκφραστούν ελεύθερα σε συγκεκριμένα ζητήματα και να τοποθετηθούν «ανοιχτά» σε θέσεις, αλλά και ενδεχόμενα προβλήματα, τα οποία δεν είμαστε πάντα σε θέση να γνωρίζουμε πλήρως. Λόγω χρονικής συμπίεσης, στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, πραγματοποιήθηκαν, τελικά, δέκα συνεντεύξεις με κατοίκους της περιοχής του Γαλασίου. Παρ' όλα αυτά, προκειμένου να είναι όσο το δυνατόν πιο αντιπροσωπευτικό το δείγμα το κατοίκων, επιλέχθηκαν άτομα και από τα δύο φύλα (έξι γυναίκες, τέσσερις άντρες), διαφόρων ηλικιών (από 24-60 ετών). Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι από τους δέκα ερωτηθέντες, οι επτά έχουν πραγματοποιήσει σπουδές σε κάποιο ανώτερο/ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα (πέντε σε Α.Ε.Ι, δύο σε Τ.Ε.Ι.), δύο είναι απόφοιτοι ιδιωτικών σχολών, ενώ ένας έχει ολοκληρώσει μόνο τη βασική εκπαίδευση.

Παράλληλα, στο πλαίσιο μιας γενικότερης αναζήτησης εάν το ζήτημα του Παλαί είναι γνωστό εκτός τοπικής κοινωνίας, πραγματοποιήθηκαν και δεκαπέντε συνεντεύξεις σύντομης διάρκειας με κατοίκους (άντρες και γυναίκες, ποικίλων ηλικιών) εκτός Γαλασίου, στο άλσος Βεΐκου, την Καθαρά Δευτέρα.

Για την αναζήτηση των αιτιών αδράνειας των εμπόρων του Γαλασίου ως προς το ζήτημα του Παλαί, την αναζήτηση της θέσης τους τόσο για την κατασκευή του νέου εμπορικού κέντρου όσο και για τη στάση της τοπικής αυτοδιοίκησης, αποφασίστηκε η πραγματοποίηση συνεντεύξεων με έντεκα καταστηματαρχές της περιοχής, επί της Λεωφόρου Βεΐκου, όπου και υφίσταται η τοπική αγορά του Γαλασίου. Ως προς την επιλογή των συγκεκριμένων ατόμων, αυτή πραγματοποιήθηκε κυρίως βάσει του εμπορεύματος του μαγαζιού που διέθεταν, ώστε να υπάρχει όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ποικιλία καταστημάτων (ενδύματα, υποδήματα, κλπ), οπότε ενδεχομένως και απόψεων ως προς την περίπτωση του Παλαί.

Τέλος, για τη διερεύνηση των βαθύτερων μηχανισμών του συστήματος της τοπικής αυτοδιοίκησης, του τοπικού τύπου αλλά και της Πρωτοβουλίας/Κινήματος φορέων και πολιτών Γαλασίου και Ν.Ιωνίας, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις, σε βάθος, με πέντε πρόσωπα-«κλειδιά» από την τοπική αυτοδιοίκηση, τον τοπικό τύπο και το κίνημα φορέων και πολιτών.

8.3 Ο δήμος Γαλασίου

Το Γαλάτσι, το οποίο ξεδιπλώνεται στους πρόποδες του λόφου Τουρκοβούνια¹⁷⁴ σε υψόμετρο 160 μέτρων υπάγεται διοικητικά στη νομαρχία Αθηνών. Δήμο του πολεοδομικού συγκροτήματος της Αθήνας αποτελεί από το 1963,¹⁷⁵ ενώ γεωγραφικά ανήκει στα βόρεια προάστια, αν και με τη συνεχόμενη επέκταση της πρωτεύουσας, βρίσκεται πλέον στο κέντρο της πόλης, από το οποίο απέχει μόνο 4 χλμ. Είναι μια από τις περιοχές της πρωτεύουσας με ιδιαίτερα σημαντικό ποσοστό πρασίνου, αλλά και έντονο πληθυσμιακό πρόβλημα. Στα διοικητικά όρια του Δήμου υπάγονται εκτάσεις συνολικού εμβαδού επιφάνειας 4.192 στρεμμάτων, εκ των οποίων τα 2.303 στρέμματα βρίσκονται εντός του εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου, ενώ τα υπόλοιπα 1.889 στρέμματα βρίσκονται εκτός. Ο δήμος Γαλασίου, ο οποίος συνορεύει με τους δήμους Αθηναίων (νότια, δυτικά και βορειοδυτικά), Νέας Ιωνίας (βόρεια), Ψυχικού (ανατολικά) και Φιλοθέης (ανατολικά)¹⁷⁶ απαριθμεί περίπου 58.000 κατοίκους¹⁷⁷ σύμφωνα με την απογραφή του 2001 και περιλαμβάνει τις συνοικίες Κρητικά, Περιβόλια, Καραγιαννέικα, Ακτημόνων, Μενιδιάτικα και Λαμπρινή.

Το Γαλάτσι, όπως είναι σήμερα

Πηγή: <http://images.google.gr/>

8.3.1 Ιστορική αναδρομή¹⁷⁸

Α) Η ονομασία «Γαλάτσι»¹⁷⁹

Ως προς το όνομα «Γαλάτσι» υπάρχουν διάφορες εκδοχές για την προέλευσή του. Μια από αυτές είναι ότι το 1851, κάποιος Συμεών Γαλάκης αγόρασε με συμβολαιογραφική πράξη στρέμματα γύρω από την Αγία Γλυκερία. Σύμφωνα με την ιδιωτική προφορά των Αθηναίων, που πρόφεραν το τ, τσ (κατά το Καρύτη - Καρύτση, Χαλκούτι - Χαλκούτσι)

¹⁷⁴ Τα Τουρκοβούνια είναι η λοφοσειρά της Αθήνας η οποία εκτείνεται Β.Α. του Λυκαβητού. Περιλαμβάνει, εκτός από το σημερινό Γαλάτσι, το Πολύγωνο, το Παλαιό Ψυχικό, τη Φιλοθέη και φθάνει μέχρι τη Νέα Ιωνία. Έχει ύψος 338 μέτρα και το έδαφός της αποτελείται από ασβεστολιθικά πετρώματα [<http://www.galatsinews.gr/images/stories/books/istoria/index.html>]

¹⁷⁵ Αξίζει να αναφέρουμε ότι το Γαλάτσι αποσχίζεται κατ' αρχήν από το δήμο Αθηναίων το 1954 (βάσει των στοιχείων της απογραφής του 1951, ο πληθυσμός του Γαλασίου είναι 9.600 κάτοικοι), ενώ το 1963 όπου γίνεται δήμος απαριθμεί περίπου 14.000 κατοίκους [http://www.galatsicity.com/blog/?page_id=1]. Η πρώτη, πάντως, απόπειρα για την απόσχιση του Γαλασίου από το δήμο Αθηναίων και τη δημιουργία κοινότητας πραγματοποιείται το 1927· δεν πετυχαίνει, όμως, καθώς δεν συγκεντρώνει τον απαραίτητο πληθυσμό για την ίδρυσή της, μιας και από το σύνολο των κατοίκων της περιοχής (400) εκείνη την εποχή, οι περισσότεροι ήταν ετεροδημότες [<http://www.galatsinews.gr/images/stories/books.istoria/index.html>],

¹⁷⁶ <http://el.wikipedia.org/wiki>

¹⁷⁷ Νόμιμος πληθυσμός: 38.421 (πηγή: ΕΣΥΕ, 2001)

¹⁷⁸ http://www.galatsicity.com/blog/?page_id=11

¹⁷⁹ <http://el.wikipedia.org/wiki>

είναι λογικοφανής η εκδοχή το - κ - του ονόματός του να έγινε - τσ - και το Γαλάκης να έγινε Γαλάτσης - Γαλάτσι. Μια άλλη, η οποία είναι πιο λογικοφανής, είναι αυτή που αναφέρει ο Θεόδωρος Γκούντερα, φιλόλογος, που γράφει ότι τσοπάνηδες της περιοχής γύριζαν και φώναζαν: «Γάλα - γάλα - φρέσκο γαλατάκι»

B) Ιστορική εξέλιξη

Έως τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, το Γαλάτσι παραμένει μια ακατοίκητη περιοχή, με το όνομα Εύμορφη Εκκλησιά¹⁸⁰ (Ομορφοκκλησιά) από τον ομώνυμο ναό της περιοχής.¹⁸¹ Μεγάλες εκτάσεις κατέχουν ο Λάμπρος Βεΐκος, οπλαρχηγός του 1821 και ο μεγαλοκτηματίας Καραγιάννης. Σταδιακά καταφθάνουν στην περιοχή βοσκοί από τη Στερεά Ελλάδα, οι οποίοι φέρνουν μαζί και τα ζώα τους και αποφασίζουν να φτιάξουν προσωρινές κατοικίες, ώστε να μένουν τους καλοκαιρινούς μήνες. Αργότερα με την ανάπτυξη της Αθήνας τα κύματα εσωτερικής μετανάστευσης πολλαπλασιάζονται ενώ, παράλληλα δημιουργούνται και τα πρώτα ασβεστοκάμινα, τα οποία απασχολούν μεγάλο εργατικό δυναμικό. Είναι εκείνη την εποχή (δεκαετία του **1910**) όπου έρχονται ουσιαστικά οι πρώτοι μόνιμοι κάτοικοι στο Γαλάτσι, Ναξιώτες ως επί το πλείστον, οι οποίοι εργάζονται κυρίως στα καμίνια. Αν και μέχρι το 1925 το Γαλάτσι αποτελεί εξοχική περιοχή της Αθήνας για πολλούς αριστοκράτες της πρωτεύουσας, στη συνέχεια, λόγω της ανόδου του πληθυσμού, συσσωρεύεται στην περιοχή πλήθος κατοίκων που προέρχονται από όλες τις περιοχές της Ελλάδας. Με την πάροδο του χρόνου δημιουργούνται τα πρώτα καταστήματα, ενώ το **1935** το Γαλάτσι αποκτά την πρώτη του λεωφορειακή γραμμή.¹⁸²

Τα Τουρκοβούνια, παρόλο που μέχρι το 1941 διατηρούν τη πυκνή τους βλάστηση, βαθμιαία πλήττονται λόγω των αυξανόμενων αναγκών των Αθηναίων για καύσιμα και της κατασκευής λατομείων στην περιοχή. Το μεγαλύτερο μέρος του δάσους καταστρέφεται και, ολοένα και περισσότερο απειλείται η φυσική του ομορφιά. Το **1961**, η πρώτη διάνοιξη της Λ.Βεΐκου μέχρι το σημερινό νέο τέρμα συμπαρασύρει μέρος των Τουρκοβουνίων, ενώ η μορφή τους αλλοιώνεται ακόμα περισσότερο αρκετά χρόνια αργότερα με την πλήρη διάνοιξή της και τη σύνδεση του Γαλατσίου με τα βόρεια προάστια. Μέσα στα τελευταία 150 χρόνια, τα Τουρκοβούνια αλλοιώνονται δραματικά και σε τίποτα δε θυμίζουν την περιγραφή του Γάλλου περιηγητή του 17^{ου} αιώνα Guilletier, ο

¹⁸⁰ Να σημειώσουμε ότι το 1833 η «Εύμορφη Εκκλησιά» χαρακτηρίζεται ως «Θέσις αγροτική και ακατοίκητος». Εκείνη την περίοδο ο κόμης Άρμανσπεργκ, υπουργός εξωτερικών του Όθωνα υπογράφει το υπ' αριθμ. 17/11/11 1833 διάταγμα «Περί Δήμων και Κοινοτήτων», στο οποίο καθορίζονται ο πληθυσμός της πόλης των Αθηνών (618.973 κάτοικοι), τα χωριά και οι συνοικισμοί που υπάγονται σε αυτήν. Συνολικά αναφέρονται 24. Ένας από αυτούς ήταν η «Εύμορφη Εκκλησιά» [<http://3gym-galats.att.sch.gr/files/studentspages/galatsi.html>].

¹⁸¹ Η Εύμορφη Εκκλησιά χτίστηκε το τρίτο τέταρτο περίπου του 12ου αιώνα και είναι αφιερωμένη στον Άγιο Γεώργιο [<http://3gym-galats.att.sch.gr/files/studentspages/galatsi.html>].

¹⁸² Αξίζει, επίσης, να αναφέρουμε ότι το οδικό δίκτυο του Γαλατσίου αποτυπώνεται στο χάρτη που συντάσσεται από τον V.J.A. Kawpert το 1875 (σε κλίμακα 1:25.000) και περιλαμβάνει τα ίχνη των σημερινών Λ.Γαλατσίου, Γλυκερίας και Βεΐκου [<http://www.attiko-prasino.gr/>]

οποίος μιλάει για όρος «δρυμώδες, μέσα στο οποίο ζουν πολλά άγρια ζώα και πουλιά».¹⁸³

Μόλις το **1978**,¹⁸⁴ τμήμα της συνολικής έκτασης της λοφοσειράς των Τουρκοβουνίων που ανήκει στο δήμο Γαλασίου εντάσσεται στο σχέδιο με το υπ. αριθμ.8.2.78 Π.Δ. (ΦΕΚ121 Δ /18.3.78) με χρήση κοινοχρήστου πρασίνου, ενώ με το νόμο 1515/1985 η κυβέρνηση καταρτίζει και θεσμοθετεί το Ρυθμιστικό Σχέδιο Προστασίας Περιβάλλοντος Αθήνας, στο οποίο υπάγεται ολόκληρη η λοφοσειρά των «Τουρκοβούνια». Ήδη με το Προεδρικό Διάταγμα της 6ης Αυγούστου **1980** (ΦΕΚ 475 Δ 728-8-1980) που αφορά στην τροποποίηση των όρων δόμησης της εκτός σχεδίου περιοχής των Τουρκοβουνίων προβλέπονται οι εγκαταστάσεις που μπορούν να γίνουν υπό την εποπτεία του Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ μέσα στην έκταση (χώροι αναψυχής, πάρκα, άλση, αθλητικές εγκαταστάσεις κλπ.). Το **1991** στο ισχύον μέχρι σήμερα Γ.Π.Σ. του Δήμου Γαλασίου (ΦΕΚ 797 Δ/91) προτείνεται η οργάνωση της εκτός σχεδίου περιοχής των Τουρκοβουνίων, σε υπερτοπικό πόλο αναψυχής με τη δημιουργία αλσών, αθλητισμού, παιδικών χαρών, κλπ. Με την υπ' αριθμ. 1147/10-10-**1994** (ΦΕΚ 110 Δ /25.10.94) απόφαση της Νομαρχίας Αθηνών η συγκεκριμένη περιοχή κηρύσσεται αναδασωτέα. Το **2001** συντάσσεται μελέτη αναδάσωσης της περιοχής και τελικά οι προβλεπόμενες φυτεύσεις της μελέτης γίνονται τμηματικά τη διετία 2002-2004 με τη συνδρομή των δήμων της περιοχής, αλλά και την προστασία της αστυνομίας λόγω των αντιδράσεων που υπάρχουν. Πρόκειται για αντιδράσεις, οι οποίες ξεκίνησαν το 1994, όταν 39 άνθρωποι που φέρονταν ως ιδιοκτήτες οικοπέδων στην περιοχή προσέφυγαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας ενάντια στην απόφαση του νομάρχη για αναδάσωση της περιοχής· η προσφυγή τους όμως απορρίφθηκε το 2000 (απόφαση αρ. 1968/2000). Άλλες, όμως, αποφάσεις δικαστηρίων αναγνώρισαν, κατά περίπτωση, ότι ορισμένα οικόπεδα στην ευρύτερη περιοχή του κτήματος Βεΐκου δεν αποτελούσαν δάσος, αλλά ιδιωτικά ακίνητα.¹⁸⁵

Το **2005** η Διεύθυνση Αναδασώσεων Αττικής υποβάλλει δύο φορές μελέτη για τη δημιουργία χώρου δασικής αναψυχής στην περιοχή με σκοπό την ένταξή της στο Γ' Κ.Π.Σ, πρόταση που όμως δεν πραγματοποιείται τελικά, καθώς, κρίνεται ως μη επιλέξιμη δαπάνη. Τέλος, τον Ιούνιο του **2007** τα Δημοτικά Συμβούλια των δήμων Αθηναίων, Γαλασίου, Ν. Ιωνίας, Φιλοθέης και Ψυχικού, στα διοικητικά όρια των οποίων ανήκει η λοφοσειρά των Τουρκοβουνίων, προχωρούν στην έγκριση Ψηφίσματος με το οποίο αποφασίζουν να συνεργαστούν για το συντονισμό της αντιμετώπισης του ιδιοκτησιακού, πολεοδομικού και δασικού καθεστώτος της λοφοσειράς, την αποκατάσταση του ανάγλυφου του βουνού, αλλά και την ενοποίηση της έκτασης με τους υπάρχοντες

¹⁸³ <http://www.galatsinews.gr/images/stories/books.istoria/index.html>

¹⁸⁴ <http://www.attiko-prasino.gr>

¹⁸⁵ Γ. Λιάλιος, «Άσος Βεΐκου: Το πιο pop πάρκο της Αθήνας!», ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (09/07/07).

ελεύθερους χώρους, ώστε να αναδειχθεί σε μητροπολιτικό χώρο πρασίνου στον οποίο θα έχουν πρόσβαση οι κάτοικοι όλου του Λεκανοπεδίου.

Σήμερα, τα Τουρκοβούνια αποτελούν ένα πολύχρωμο μωσαϊκό, με μοναδικές εναλλαγές τοπίου και οικιστικής ανάπτυξης. Τα υψώματά τους φιλοξενούν βυζαντινά ξωκλήσια, ερείπια αρχαίων ναών και υδραγωγείων, αμφιθέατρα, εγκαταλελειμμένα λατομεία, οικισμούς που θυμίζουν χωριό, πολυτελείς οικίες, ενώ τα βάθη των σπηλαίων τους παραμένουν ακόμα απάτητα. Αν και πρόκειται, αναντίρρητα, για ένα χωρικό σύμπλεγμα με επάλληλες στρώσεις ιστορικής μνήμης, δυστυχώς για πολλούς ο ορισμός των Τουρκοβουνίων είναι, πλέον, άρρηκτα συνδεδεμένος με την έννοια της εδαφικής κυριαρχίας και της τσιμεντοποίησης

8.4 Το άλσος Βεΐκου

8.4.1 Υφιστάμενες εγκαταστάσεις αθλητισμού, πολιτισμού και αναψυχής

Το άλσος Βεΐκου, το οποίο ανήκει στα όρια του δήμου Γαλασίου, αποτελεί ένα καταπράσινο πάρκο 256 στρεμμάτων, στο οποίο ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να απολαύσει την ομορφιά της φύσης, να χαλαρώσει, να αθληθεί και να ψυχαγωγηθεί. Τη διαχείριση του άλσους, την έχει άτυπα ένα «Ίδρυμα» στο οποίο συμμετέχουν, εκτός του δημάρχου Γαλασίου, ένας αντιπρόσωπος του δήμου Αθηναίων και κάποιος κληρονόμος της οικογένειας Βεΐκου. Βέβαια το Ίδρυμα αυτό υπάρχει μόνο για το «φαίνεσθαι», καθώς ποτέ έως σήμερα δεν έχει συνεδριάσει, ούτε έχει παρέμβει στη λειτουργία και τη διαχείρισή του. Εντούτοις, τον Ιανουάριο του 2008 ο δήμος Αθηναίων, ανακινώντας τις άτυπες αρμοδιότητές του, ζήτησε από το δήμο Γαλασίου να παραχωρήσει το γήπεδο ποδοσφαίρου για τις προπονήσεις πέντε Αθηναϊκών Ποδοσφαιρικών Σωματείων. Όπως φάνηκε από την συζήτηση, σε περίπτωση μη εφαρμογής των παραπάνω, ο Δήμος Αθηνών «απειλήσε» να ενεργοποιήσει τις λειτουργίες του Ίδρύματος, με στόχο ακόμα και τη συνδιαχείριση του Άλσους.¹⁸⁶

**Η είσοδος του Δημοτικού
Γυμναστηρίου του Γαλασίου.**
Πηγή: <http://www.attiko-prasino.gr>

Στο χώρο λειτουργούν σημαντικές αθλητικές εγκαταστάσεις, όπως γήπεδα μπάσκετ (δύο ανοιχτά γήπεδα με κερκίδες), τένις (έξι ανοιχτά γήπεδα και δύο τοίχοι προπόνησης τένις), βόλεϊ, ποδοσφαίρου (με χλοοτάπητα, κερκίδες και αποδυτήρια), γήπεδο 5Χ5, κολυμβητήριο (περιλαμβάνει δύο ανοιχτές θερμαινόμενες πισίνες, μια για μικρά παιδιά

¹⁸⁶ <http://www.e-galatsi.gr/>

και μια για μεγάλους, σε πλήρη λειτουργία), στίβο, πίστα πατινάζ, κλειστό Γυμναστήριο πολλαπλών χρήσεων (με τμήματα βόλεϊ, μπάσκετ, ενόργανης γυμναστικής, καθώς και χώρο ειδικά διαμορφωμένο σε ποδηλατοδρόμιο), στο οποίο φιλοξενούνται σημαντικές αθλητικές εκδηλώσεις.

Εκτός, όμως, από τις αθλητικές εγκαταστάσεις, στο άλσος Βεΐκου υπάρχουν παιδικές χαρές, αλλά, και σημαντικές εγκαταστάσεις πολιτισμού, όπως ένας ανοιχτός εκθεσιακός χώρος, ένας θερινός κινηματογράφος, ένα ανοιχτό θέατρο με εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης ηθοποιών (καμαρίνια), καθώς, και πέντε διαμορφωμένοι μικροί κλειστοί χώροι που χρησιμοποιούνται περιστασιακά για εκθέσεις ζωγραφικής και διάφορες άλλες εκδηλώσεις του δήμου Γαλασίου.

Αποψη του άλσους στο χώρο όπου βρίσκονται οι παιδικές χαρές. Στο βάθος διακρίνεται το Παλαί

Πηγή: <http://www.attiko-prasino.gr>

Παιδικές ακαδημίες λειτουργούν όλη τη διάρκεια του χρόνου με αθλητικά προγράμματα για παιδιά ηλικίας 4-14 ετών, ενώ παράλληλα το καλοκαίρι οργανώνονται προγράμματα αθλητικού camp. Το άλσος φυλάσσεται όλο το 24ωρο, ενώ στους χώρους του απασχολούνται εκτός από τους φύλακες, γυμναστές, γιατρός και νοσηλεύτρια, κηπουροί και υπάλληλοι καθαριότητας.

8.4.2 Οι χρήστες του άλσους

Το άλσος υποδέχεται καθημερινά πάνω από 5.000 επισκέπτες,¹⁸⁷ αποτελώντας ένα από τα πιο ζωντανά πάρκα της Αττικής, αλλά και ταυτόχρονα την απόδειξη ότι ο κόσμος δε συνωστίζεται μόνο σε εμπορικά κέντρα. Ιδιαίτερα τις Κυριακές, ήδη από νωρίς το πρωί, οι δρόμοι γύρω από το άλσος αρχίζουν να γεμίζουν από σταθμευμένα αυτοκίνητα. Τις πρωινές ώρες έρχονται, κυρίως, ηλικιωμένοι και οικογένειες με μικρά παιδιά, ενώ προς το μεσημέρι είναι η σειρά των 20-40 για να αθληθούν ή να απολαύσουν απλά έναν καφέ στη σκιά των πεύκων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Λιάλιος,¹⁸⁸ «αν είσαι πιτσιρικάς δύσκολα θα βρεις στη μητροπολιτική Αθήνα έναν ωραιότερο χώρο για να παίξεις. Περιφραγμένος, για να μην ανησυχούν οι γονείς ότι θα βγεις στο δρόμο, με γρασίδι, δέντρα και κιόσκια για να σκηνοθετήσεις με τους φίλους σου τις περιπέτειές σου, με δαντελωτά δρομάκια ιδανικά για ποδήλατο, με παιδική χαρά για τους πιο μικρούς, με γήπεδα μπάσκετ και ποδοσφαίρου για τους πιο 'μεγάλους'. Αν έπρεπε να περιγράψεις με λίγα λόγια το άλσος, τότε θα αρκούσε να πεις ότι είναι ένα πάρκο περιποιημένο και φιλικό προς τον ταλαίπωρο Αθηναίο».

¹⁸⁷ Από αυτούς, οι 3.000 περίπου προσέρχονται, κυρίως, λόγω των αθλητικών εγκαταστάσεων του άλσους [<http://www.attiko-prasino.gr>].

¹⁸⁸ Γ. Λιάλιος, «Άλσος Βεΐκου: Το πιο pop πάρκο της Αθήνας!», ό.π.

Αυτός είναι και ο λόγος, άλλωστε, που το άλσος Βεΐκου είναι ένας από τους πιο δημοφιλείς (αν όχι ο πιο δημοφιλής) χώρους πρασίνου στη μητροπολιτική Αθήνα. «Είναι ένας πολύ ωραίος χώρος με πράσινο, στον οποίο μπορείς άνετα να κάνεις τη βόλτα σου, να περπατήσεις, να πιεις έναν καφέ, να πας το παιδί σου στις κούνιες... Είμαστε πολύ τυχεροί που έχουμε έναν τέτοιο χώρο κοντά μας», λέει κάτοικος της περιοχής. «Μάλιστα στο άλσος Βεΐκου διοργανώνονται και πολλές πολιτιστικές εκδηλώσεις το Σεπτέμβριο, αλλά και την Καθαρά Δευτέρα».¹⁸⁹

Αν δει κάποιος την περιοχή από ψηλά, το άλσος Βεΐκου είναι ένα μικρό καταπράσινο τμήμα μιας μεγάλης «αλάνας», η οποία βρίσκεται ανάμεσα στα σύνορα Γαλασίου, Νέας Ιωνίας και Φιλοθέης. Η «αλάνα» είναι ό,τι απέμεινε αδόμητο από το λεγόμενο «κτήμα Βεΐκου», που καταλαμβάνει έκταση περίπου 4.000 στρεμμάτων. Σύμφωνα με τον κ. Αχιλλέα Βρέτζο, υπεύθυνο του χώρου, από το Δήμο Γαλασίου, στα μέσα της δεκαετίας του '80, ο τότε δήμαρχος Β. Παπαδιονυσίου καταπάτησε μέρος του κτήματος και δημιούργησε το αθλητικό κέντρο, που αποτέλεσε τον πυρήνα του άλσους. Σταδιακά το πάρκο από κακόφημο μέρος (στο λατομείο που βρίσκεται στην κορυφή του έχουν γίνει βιασμοί, ακόμα και φόνοι) έγινε σημείο αναφοράς στην ευρύτερη περιοχή Γαλασίου, Νέας Ιωνίας και Φιλοθέης. «Το 1986-87, όταν ξεκίνησε η λειτουργία των αθλητικών εγκαταστάσεων, το άλσος επισκέπτονταν μόλις 300-400 άτομα την ημέρα». Σήμερα, βέβαια ο αριθμός αυτός έχει πολλαπλασιαστεί, ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι ακόμα και πολλά σχολεία καθημερινά έρχονται εκδρομές».¹⁹⁰

8.4.3 Ομορφοκκλησιά

Απέναντι ακριβώς από την είσοδο του άλσους Βεΐκου, βρίσκεται η Ομορφοκκλησιά, ένα από τα λίγα Βυζαντινά μνημεία που σώζονται μέχρι σήμερα. Χτίστηκε το 12^ο αιώνα και έχει χαρακτηριστεί, από το 1921, διατηρητέο μνημείο, κυρίως λόγω των τοιχογραφιών που την κοσμούν.¹⁹¹ Πιστεύεται ότι ο τόπος όπου είναι χτισμένη η εκκλησία κατοικούνταν στην αρχαιότητα, γεγονός το οποίο ενισχύεται από την εύρεση ακίνητων και κινητών λειψάνων που έχουν εντοπιστεί εκεί κοντά (ή είναι εντοιχισμένα στο νάρθηκα και τον κυρίως ναό). Δίπλα στο κτίσμα, διατηρούνται σημαντικές κατασκευές του 3^{ου}- 4^{ου} αιώνα (στέρνα, κάλυμμα σαρκοφάγου ρωμαϊκών χρόνων, γλυπτά). Ο περιβάλλον χώρος της (κτήμα Ομορφοκκλησιάς) ήταν σημαντικά μεγαλύτερος πριν λίγα χρόνια, όμως, για τις ανάγκες των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, ένα μέρος του χρησιμοποιήθηκε για την ανέγερση του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου Γαλασίου σε απόσταση περίπου 200 μέτρων από το ναό. Οι κάτοικοι του Γαλασίου μαζί με την

¹⁸⁹ Γ. Λιάλιος, «Άλσος Βεΐκου: Το πιο pop πάρκο της Αθήνας!», ό.π.

¹⁹⁰ Γ. Λιάλιος, «Άλσος Βεΐκου: Το πιο pop πάρκο της Αθήνας!», ό.π.

¹⁹¹ Οι ειδικοί, μάλιστα, την αποκαλούν Μουσείο Αγιογραφίας [<http://www.matia.gr>]. Πιστεύεται ότι η Όμορφη Εκκλησιά είναι χτισμένη στα ερείπια παλαιοχριστιανικού ναού, που και αυτός ήταν χτισμένος στα ερείπια αρχαίου τόπου λατρείας [<http://www.galatsinews.gr/images/stories/books.istoria/index.html>].

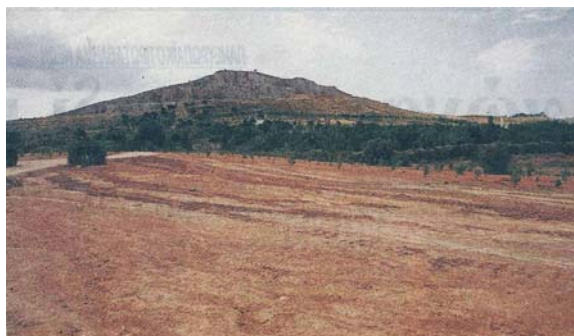

πρώτη εφορεία Βυζαντινών αρχαιοτήτων προσέφυγαν στο Συμβούλιο της Επικρατείας, ώστε να μη γίνει το παραπάνω γυμναστήριο στη συγκεκριμένη περιοχή. Εντούτοις, η προσφυγή τους απορρίφθηκε και το Ολυμπιακό Γυμναστήριο κατασκευάστηκε καταστρέφοντας έτσι μια μεγάλη έκταση πρασίνου, τόσο σημαντική για τους κατοίκους του λεκανοπεδίου

8.5 Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου (Παλαί)

Τα τελευταία χρόνια η ευρύτερη έκταση των Τουρκοβουνίων, στα όρια της οποίας περιλαμβάνεται και το άλσος Βεΐκου, βρίσκεται στο επίκεντρο δικαστικών διαμαχών μεταξύ ιδιωτών και κράτους σχετικά με το χαρακτηρισμό τμημάτων του ως δασικά-αναδασωτέα. Φυσικά, ο μόνος που δε χρειάστηκε δικαστικές αποφάσεις ήταν η ελληνική Πολιτεία, η οποία στο όνομα της Ολυμπιάδας του 2004, χωροθέτησε με τον ειδικό νόμο **2947/2000** το Ολυμπιακό Κέντρο επιτραπέζιας αντισφαίρισης και ρυθμικής γυμναστικής 5.200 θέσεων (**36.068τ.μ**¹⁹²) σε ελεύθερο τμήμα του κτήματος, συνολικής έκτασης **92.800τ.μ.**, παρά το γεγονός ότι η συγκεκριμένη περιοχή είχε χαρακτηριστεί αναδασωτέα με την υπ. αριθμ. 108.424/1934 απόφαση του Υπουργού Γεωργίας, η οποία δεν έχει μέχρι σήμερα ανακληθεί ή καταργηθεί με άλλη ισοδύναμη νομική πράξη. Την περίοδο εκείνη δημοσιεύματα τύπου «Θάβουν και την Ομορφοκκλησιά,»¹⁹³ «Κτήμα Ομορφοκκλησιάς: Αντί για αναδάσωση, το πουλάνε με το κομμάτι»¹⁹⁴ κάνουν την εμφάνισή τους, προσπαθώντας να αφυπνίσουν την κοινή γνώμη και να συμβάλλουν στη ματαίωση του έργου, κάτι όμως που δεν έγινε ποτέ...

**Αντί για δάσος, η περιοχή
επιχωματώνεται προκειμένω να
φιλοξενήσει το Ολυμπιακό Γυμναστήριο**
Πηγή: ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ, 20/07/1999

8.5.1 Μετα-ολυμπιακή «αξιοποίηση»

Μετά το πέρας των Ολυμπιακών αγώνων, ο νόμος **3342** (ΦΕΚ 131/Α/6-6-2005), άνοιξε κυριολεκτικά τον «ασκό του Αιόλου» για την εμπορευματοποίηση τόσο της συγκεκριμένης όσο και των υπόλοιπων ολυμπιακών εγκαταστάσεων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο άρθρο 13 του Ν.3342/2005, στο *Ολυμπιακό Κέντρο*

¹⁹² Υπάρχει, βέβαια, δυνατότητα δόμησης άλλων 8.000τ.μ., προς την πλευρά της Ν.Ιωνίας [<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=226147&ct=87>]

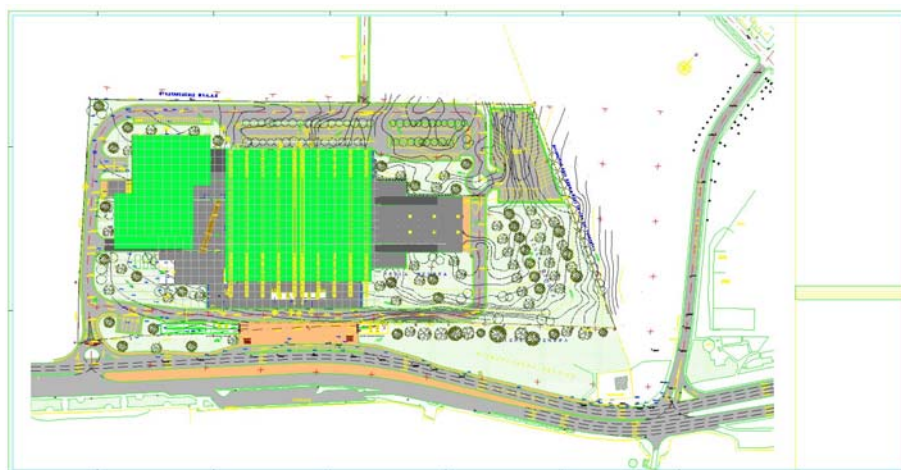
¹⁹³ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ (20/07/1999) [<http://www2.rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=3779801>]

¹⁹⁴ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ (08/06/2000) [<http://www2.rizospastis.gr/wwwengine/story.do?id=308102&publDate=8/6/2000>]

Γαλατσίου επιτρέπονται, πλέον, πέρα των χρήσεων που δόθηκαν για την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων και οι εξής λειτουργίες:

- Εμπορικά Καταστήματα, Χώροι Εστίασης Κοινού
- Πολιτιστικές Εκδηλώσεις
- Θεματικός Χώρος Ψυχαγωγίας

Το **Μάιο** του **2006**, στο δελτίο Τύπου της Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε. (23/05/2006), με τον τίτλο «Μεταολυμπιακή αξιοποίηση του Ολυμπιακού Κέντρου Γαλατσίου» αναφέρεται ότι στο πλαίσιο της μεταολυμπιακής στρατηγικής του κτίσματος κύριο μέλημα είναι η εύρεση χρήσεων βιώσιμων, φιλικών στον πολίτη και ταυτόχρονα συμβατών με τους ευρύτερους στόχους ανάδειξης και αναβάθμισης της περιοχής. Σύμφωνα με την εταιρεία, προκειμένου να διαπιστωθεί το επίπεδο πραγματικής ζήτησης των αναγκών της ευρύτερης περιοχής, πραγματοποιήθηκε στενή συνεργασία με τα Υπουργεία Πολιτισμού, ΠΕΧΩΔΕ, Οικονομίας και Οικονομικών, ενώ επιδιώχθηκαν και επαφές με την τοπική αυτοδιοίκηση και αρκετούς φορείς της ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Μελετήθηκε η ευρύτερη περιοχή, οι επιμέρους προσβάσεις, το οδικό και συγκοινωνιακό δίκτυο και, τελικά, επιλέχθηκε **ως βέλτιστη λύση η κατασκευή ενός εμπορικού κέντρου, τύπου mall**, παρά τις αρχικές δεσμεύσεις της πολιτείας ως προς το συγκεκριμένο κτίσμα, οι οποίες αφορούσαν στη διατήρηση του αθλητικού χαρακτήρα του και την απόδοσή του, μετά το πέρας των Ολυμπιακών αγώνων, ως αθλητικό κέντρο στους κατοίκους της περιοχής. Ως βασικό επιχείρημα της εταιρείας υπήρξε το γεγονός ότι «η περιοχή δεν διαθέτει ολοκληρωμένα ψυχαγωγικά ή εμπορικά κέντρα μεγάλων διαστάσεων».¹⁹⁵

Κάτοψη του Ολυμπιακού κέντρου Γαλατσίου

Πηγή <http://www.olympicproperties.gr>

¹⁹⁵ <http://www.olympicproperties.gr>

Το Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου, όπως είναι σήμερα. Είναι, βέβαια, εμφανές ότι κανένα από τα δέντρα που υποτίθεται ότι θα υπήρχαν στον περιβάλλον χώρο του κτιρίου, βάσει των σχεδίων του, δεν έχουν φυτευτεί.

Πηγή <http://www.olympicproperties.gr>

Μετά, λοιπόν, τη δημοσίευση του Ν.3342/2005 οι διατάξεις του οποίου κατέστησαν πρακτικά δυνατή την υλοποίηση της μεταολυμπιακής στρατηγικής, η Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε., κρίνοντας ότι η εγκατάσταση του Γαλασίου ήταν από τις πλέον ώριμες για οριστική αξιοποίηση, προκήρυξε στις **30/08/2005 διεθνή διαγωνισμό** για τη μακροχρόνια εκχώρηση δικαιώματος χρήσης (εκμίσθωση) του Ολυμπιακού κέντρου Γαλασίου. Τελικά, υψηλότερη αποδείχθηκε η οικονομική προσφορά της ένωσης των εταιριών **Ακροπόλ Χαραγκιώνης Α.Ε. και Sonae Sierra SGPS S.A.** Ως εκ τούτου, στις **23/05/2006** η Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε. προχώρησε στην υπογραφή της **οριστικής σύμβασης** με την οποία το Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου ενοικιάζεται, πλέον, στο ανάδοχο σχήμα για μια περίοδο **σαράντα ετών**, με δικαίωμα **εξαετούς παράτασης**.¹⁹⁶

8.5.2 Αναμενόμενες οικονομικές απολαβές

Βάσει του ίδιου δελτίου τύπου, το ετήσιο μίσθωμα που θα καταβληθεί στην εταιρεία Ολυμπιακά Ακίνητα για το πρώτο μισθωτικό έτος θα ανέρχεται στα 3.000.000€, ενώ ποσό του ίδιου ύψους θα καταβληθεί ως εφ' άπαξ. Κατά τα επόμενα έτη το μίσθωμα θα αυξάνεται βαθμιαία, σταθεροποιούμενο τελικά περίπου στα 4.000.000€. Σημειώνεται ότι όλα τα παραπάνω ποσά είναι πραγματικά (σταθερά ποσά 2006), καθώς το μίσθωμα θα αναπροσαρμόζεται κατ' έτος και τιμαριθμικά. Συνεπώς, από τη σύμβαση προκύπτει συνολικό οικονομικό αντάλλαγμα της τάξεως των 154.000.000€ περίπου, σε σημερινές τιμές. Παράλληλα, το Ελληνικό Δημόσιο απαλλάσσεται από τα κόστη φύλαξης,

¹⁹⁶ <http://www.olympicproperties.gr>

συντήρησης, λειτουργίας και καθαρισμού της εγκατάστασης, το οποίο έχει προϋπολογισθεί σε 2.720.686,95€.

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 7 του Ν.3342, σε όλες τις εκμεταλλεύσεις εντός ολυμπιακών εγκαταστάσεων επιβάλλεται φόρος υπέρ του οικείου Ο.Τ.Α. της τάξεως του 2% επί των εισπράξεων των καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος και των λοιπών εμπορικών χρήσεων. Βάσει, λοιπόν, του επιχειρηματικού σχεδίου των αναδόχων, τα ετήσια έσοδα του Δήμου Γαλασίου, όταν η εγκατάσταση καταστεί πλήρως λειτουργική, θα ξεπεράσουν τα 3.000.000€.¹⁹⁷

Αξιοσημείωτο είναι ότι το σενάριο παρουσιάζεται σχεδόν ονειρικό από την εταιρεία Ολυμπιακά Ακίνητα. Σε σχετικό δελτίο τύπου (23/05/2006) αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Το Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου μετασκευαζόμενο σύμφωνα με το επιχειρηματικό σχέδιο των αναδόχων, θα μετατραπεί σε ένα καινοτόμο εμπορικό και ψυχαγωγικό κέντρο πολλαπλών χρήσεων». Παράλληλα η πραγματοποίηση της σχετικής επένδυσης, η οποία εκτιμάται από τους αναδόχους ότι θα ανέλθει στα €78.000.000,¹⁹⁸ θα έχει «σημαντικά αναπτυξιακά αποτελέσματα, τα οποία θα ωφελήσουν τη συνολική οικονομία της πόλης».¹⁹⁹

8.5.3 Κίνητρα επένδυσης

Η θέση του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου Γαλασίου φαίνεται να φαντάζει στην κοινοπραξία Ακροπόλ Χαραγκιώνης Α.Ε. και Sonae Sierra SGPS S.A., σχεδόν ιδανική για την προώθηση των αναπτυξιακών της σχεδίων, μέσα από τη μετατροπή του υφιστάμενου οικοδομήματος σε ένα ακόμα εμπορικό κέντρο. Ας δούμε, όμως, γιατί:

- ✓ Η εγκατάσταση βρίσκεται ανάμεσα σε ιδιαίτερα **πυκνοκατοικημένες** περιοχές. Ενδεικτικά, εντός ακτίνας 6 χιλιομέτρων από το Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου κατοικούν περισσότεροι από 1,18 εκατομμύρια πολίτες, ενώ παράλληλα υψηλός εκτιμάται ότι είναι και ο αριθμός εργαζομένων κοντά στην εγκατάσταση.
- ✓ Η θέση είναι εύκολα **προσβάσιμη** από πολλές περιοχές της Αττικής και ωφελείται στην **πολύ καλή οδική σύνδεση**, μέσω μεγάλων αρτηριών, όπως η Λεωφόρος Βεΐκου, η Λεωφόρος Κηφισίας, η Λεωφόρος Κύμης, η Αττική Οδός, η Εθνική Οδός, κ.λπ.
- ✓ Η εξυπηρέτηση από τα **μέσα μαζικών συγκοινωνιών** είναι, επίσης, ιδιαίτερα **ικανοποιητική**, αφού υπάρχουν αρκετές γραμμές αστικών συγκοινωνιών, δια των οποίων η εγκατάσταση συνδέεται με το κέντρο της Αθήνας, καθώς και με σταθμούς ΗΣΑΠ/Μετρό.

¹⁹⁷ Ο.π.

¹⁹⁸ Ο όμιλος Χαραγκιώνη θα σχεδιάσει γύρω στα 180 καταστήματα, μεταξύ άλλων σουπερμάρκετ, επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα στεγνοκαθαριστήρια, καταστήματα τεχνολογίας, ειδών σπιτιού, αίθουσες bowling, εστιατόρια, καφέ, καθώς και πολυκινηματογράφο [<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=226147&ct=87>].

¹⁹⁹ Τα έργα, όταν υπογράφηκε η σύμβαση, προγραμματίζονταν να έχουν ολοκληρωθεί στα μέσα του 2008 [<http://www.olympicproperties.gr>].

✓ Επίσης, από την **Αττικό Μετρό Α.Ε.** μελετάται, ήδη, η **επέκταση** του Μετρό μέχρι το άλσος Βεΐκου - δηλαδή, ως και το Ολυμπιακό Κέντρο Γαλατσίου.

ΜΕΛΕΤΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

8.6 Δράσεις-αντιδράσεις των επιμέρους δυνάμεων που διεκδικούν το Παλαί

Παρά την εκτεταμένη προβολή του θέματος από την πλευρά της εταιρείας Ολυμπιακά ακίνητα ως «ένα μεγαλεπήβολο έργο που θα αναβαθμίσει την περιοχή», ένα μέρος της τοπικής κοινωνίας φαίνεται να αρνείται να συμβιβαστεί με την ιδέα ενός ακόμα mall. Στις αρχές, περίπου, του 2007 δημιουργείται η **Πρωτοβουλία φορέων και πολιτών Γαλατσίου και Νέας Ιωνίας** (από κατοίκους, δημοτικές παρατάξεις, πολιτιστικές κινήσεις, αθλητικά σωματεία και εμπορικούς συλλόγους των δύο περιοχών), ενώ λίγο αργότερα εμφανίζεται και το **Κίνημα φορέων και πολιτών Γαλατσίου και Νέας Ιωνίας**, με κύριο στόχο τη ματαίωση του έργου και τη διατήρηση του αθλητικού χαρακτήρα του Παλαί.

«Η Πρωτοβουλία επιχειρεί να συντονίσει την ανησυχία των πολιτών, να αναπτύξει σε μεγαλύτερη κλίμακα τις δράσεις που επιχειρούνται, να ευαισθητοποιήσει όσο γίνεται περισσότερους συμπολίτες για την περιβαλλοντική καταστροφή που είναι προ των πυλών [...] Τελικός στόχος είναι η ακύρωση των σχεδίων εμπορευματοποίησης του υπερτοπικής σημασίας πνεύμονα πρασίνου της περιοχής, αλλά και η πλήρης αναδάσωση και απόδοση του εν λόγω χώρου για αθλητικές δραστηριότητες και αναψυχή».²⁰⁰

Ιστορικό

Περίοδος 2007-2008

16/02/07: Η Πρωτοβουλία επιθυμώντας να εκφράσει την έντονη ανησυχία της για τις εξελίξεις στο Δασόκτημα Βεΐκου πραγματοποιεί **συνέντευξη τύπου** προς τα μέσα ενημέρωσης για την ανάλυση του θέματος και τις τρέχουσες εξελίξεις.

23/03/07: Ένα μήνα σχεδόν αργότερα, στο σύλλογο Ρουμελιωτών Δωριέων, πραγματοποιείται **νέα συνάντηση** για τον περαιτέρω συντονισμό του αγώνα.

«Δεν μπορούμε να περιμένουμε άλλο. Ζητάμε από τους Δήμους Γαλατσίου και Ν. Ιωνίας να πράξουν το αναγκαίο: Να αγωνιστούν για να ακυρώσουν την έκδοση άδειας. Να μην αφήσουν να γίνει καμιά εργασία στο χώρο του Γυμναστηρίου».

Πρωτοβουλία κατοίκων και φορέων Γαλατσίου-Ν.Ιωνίας²⁰¹

²⁰⁰ <http://www.e-galatsi.gr/>

²⁰¹ Ο.π.

Στο σχετικό δελτίο τύπου αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Το Ολυμπιακό Γυμναστήριο έχει γίνει με τα χρήματά μας και μας ανήκει. Η κινητοποίηση των πολιτών, η συμμετοχή της νεολαίας, η πίεση προς τα Δημοτικά Συμβούλια να αναλάβουν αγωνιστικές πρωτοβουλίες είναι επιτακτική [...] Απαιτούμε: Να διατηρηθεί ο αρχικός χαρακτήρας του συγκεκριμένου έργου και να χρησιμοποιηθεί μόνο σαν χώρος άθλησης και πολιτισμού, να υπάρξει δυνατότητα ελεύθερης πρόσβασης σε όλους τους πολίτες και τέλος, να μην επιτραπεί καμία αλλαγή χρήσης».

- Σημαντικό στοιχείο της περιόδου είναι η αποκάλυψη, από μέλη της Πρωτοβουλίας/Κινήματος φορέων και πολιτών Γαλασίου και Ν.Ιωνίας ότι η εταιρεία Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε. προχωρεί κανονικά στις αναγκαίες διαδικασίες για να πάρει **άδεια** μετατροπής του Γυμναστηρίου σε εμπορικό κέντρο και να δημιουργήσει χιλιάδες θέσεις στάθμευσης στο χώρο.

29/03/07: Η Πρωτοβουλία φορέων και πολιτών καλεί σε **νέα σύσκεψη** για ενημέρωση και αποφάσεις,²⁰² θέτοντας ως βασικό στόχο τη ματαίωση της άδειας οικοδόμησης.

«Όλοι οι πολίτες πρέπει να διαμαρτυρηθούμε για να σώσουμε το χώρο, γιατί μας ανήκει. Το κίνημα των πολιτών είναι το μόνο ικανό να σταματήσει τη μετατροπή του Γυμναστηρίου σε ένα νέο the mall».

Πρωτοβουλία κατοίκων και φορέων Γαλασίου-Ν.Ιωνίας²⁰³

Στο αντίστοιχο ψήφισμά της, η Πρωτοβουλία κατοίκων, φορέων αλλά και δημοτικών παρατάξεων Γαλασίου και Ν.Ιωνίας υπογραμμίζει για μια ακόμα φορά την αποφασιστικότητα και την πρόθεση για εξάντληση όλων των ένδικων μέσων, καθώς και αγωνιστικών προσπαθειών της. Παράλληλα, λαμβάνονται αποφάσεις για πιο δραστικές ενέργειες, οι οποίες περιλαμβάνουν συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας με σκοπό την αύξηση της πίεσης προς τους αρμόδιους φορείς.

Ο.Τ.Α.

05/04/07: Στο Γαλάτσι πραγματοποιείται **έκτακτο δημοτικό συμβούλιο** με θέμα τις πρωτοβουλίες για την αποτροπή της δημιουργίας του εμπορικού κέντρου. Αξίζει να αναφερθεί ότι ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στη **νομική πτυχή** του θέματος: συγκεκριμένα, η νομική σύμβουλος του δήμου (Γκουβέτσου Χρυσαιγή) αναφέρεται στις νομικές ενέργειες, στις οποίες έχει προβεί έως εκείνη τη χρονική στιγμή η διοίκηση του δήμου και οι οποίες περιλαμβάνουν:

- Συλλογή στοιχείων, προετοιμασία και μελέτη του φακέλου.

²⁰² Η σύσκεψη πραγματοποιείται στα γραφεία του Απεραθίτικου Συλλόγου Γαλασίου [<http://www.e-galatsi.gr/>]

²⁰³ Ο.π.

- Παράσταση και συνεχή επικοινωνία με όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., του Υπουργείου Μεταφορών και των λοιπών συναρμόδιων Δημόσιων Υπηρεσιών, ώστε ο δήμος να ενημερώνεται καθημερινά, για όλες τις εξελίξεις στα θέματα της σύνταξης κυκλοφοριακών και χώρων στάθμευσης.

- Παρεμβάσεις σε όλες τις υπηρεσίες που κατά νόμο θα γνωμοδοτήσουν για το θέμα (Νομαρχιακό Συμβούλιο, Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων).

- Ανάθεση του νομικού χειρισμού της υπόθεσης στους δικηγόρους Αντώνη Βγόντζα και Γιώργο Χριστοφορίδη.

Παράλληλα, ο δήμαρχος Κυριάκος Τσίρος υπογραμμίζει την αναγκαιότητα για επικοινωνία, κοινή δράση με το δήμο Ν.Ιωνίας, καθώς και για κάλεσμα συμπαράστασης από όλα τα κόμματα στις μαζικές κινητοποιήσεις του δήμου που θα ακολουθήσουν. Στο συγκεκριμένο δημοτικό συμβούλιο παρευρίσκεται πλήθος φορέων, μεταξύ των οποίων δημοτικοί σύμβουλοι όλων των παρατάξεων, εκπρόσωποι της Πρωτοβουλίας, αλλά και του Εμπορικού Συλλόγου, οι οποίοι αποδίδουν ευθύνες στους υπολοίπους ανάλογα με την πολιτική ή κομματική τους προτίμηση. Παρ' όλα αυτά, το τέλος της συνεδρίασης βρίσκει τους πάντες, έστω και φαινομενικά, να συμφωνούν στην αναγκαιότητα μιας κοινής συμπόρευσης.²⁰⁴

19/04/07: **Νέα σύσκεψη** της Πρωτοβουλίας, στην οποία καθορίζονται οι ακριβείς ημερομηνίες των πολυσυζητημένων εκδηλώσεων, οι οποίες είναι αναγκαίο να είναι «μαζικές, δυναμικές και πολύμορφες»

«Όλοι την Πέμπτη 17 Μαΐου στις 7 μ.μ στη μεγάλη συγκέντρωση στο Παλαίο Τέρμα! Συνεχίζουμε με πορεία μέχρι το Ολυμπιακό Γυμναστήριο. Ακολουθεί συναυλία. Το Ολυμπιακό Γυμναστήριο έγινε με τα χρήματά μας και μας ανήκει! Άθληση-αναψυχή-πολιτισμός: οι μόνες χρήσεις που επιτρέπουμε».

Πρωτοβουλία κατοίκων και φορέων Γαλατσίου-Ν.Ιωνίας²⁰⁵

Τοπικός τύπος

Παρά τον αρχικό υπέρμετρο ενθουσιασμό και την επαναστατική διάθεση, τοπικές εφημερίδες αναφέρουν ότι **τα πρώτα δείγματα της προετοιμασίας της συγκέντρωσης για το Παλαί είναι ιδιαίτερα αρνητικά.**²⁰⁶ Αν και στο Παλαίο στήνεται περίπτερο ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης πολιτών, τελικά παραμένει κλειστό και ανενεργό, καθώς η θέση αυτή κρίνεται ως ακατάλληλη. Παράλληλα, αντί οι αρμόδιοι φορείς να εστιάζουν στο ίδιο το θέμα του Παλαί, αυτό καθ' εαυτό, **αγωνιούν κυρίως για το ποιος θα κερδίσει το «παιχνίδι των εντυπώσεων».** Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι μέλη του δήμου κατέβασαν πανό της Δ.Α.Κ. (Δημοτική Αγωνιστική Κίνηση) Γαλατσίου για να προβάλλουν το δικό τους, ενώ στη συνέχεια αντιστράφηκε η κατάσταση και το ίδιο

²⁰⁴ <http://www.e-galatsi.gr/>

²⁰⁵ Δελτίο τύπου 10/05/2007

²⁰⁶ <http://www.e-galatsi.gr/>

έπραξαν μέλη της Δ.Α.Κ. για το πανό του δήμου. Πρόκειται, φυσικά για κινήσεις εντυπωσιασμού, που το μόνο που πέτυχαν ήταν να αποθαρρύνουν τους πολίτες για τον κοινό, φαινομενικά, αγώνα τους.

17/05/07: Πάνω από 600 διαδηλωτές ξεχύνονται στους δρόμους σε δύο συγκεντρώσεις και πορείες στους κεντρικούς δρόμους του Γαλατσίου και της Ν.Ιωνίας, οι οποίες καταλήγουν ταυτόχρονα στο Ολυμπιακό Γυμναστήριο Γαλατσίου, στο πλαίσιο ενός γενικότερου εορταστικού κλίματος.

Τοπικός τύπος

→ Σε σχετικό, μάλιστα, άρθρο τοπικής εφημερίδας²⁰⁷ η εξελικτική πορεία της εκδήλωσης περιγράφεται γλαφυρά ως εξής: «Γύρω στις 7 αρχίζουν να καταφθάνουν οι πρώτοι στο Παλιό Τέρμα, δημιουργώντας μια εορταστική και αγωνιστική ατμόσφαιρα με τα πλακάτ και τα πανό τους. Σιγά σιγά οι τέσσερις γωνίες του Παλιού Τέρματος αρχίζουν να γεμίζουν από κόσμο με τη δυνατή μουσική να δίνει έναν ιδιαίτερο ρυθμό στη συγκέντρωση. Τα πιο μαζικά μπλοκ είναι αυτά της Δ.Α.Κ., των Πολιτών σε Δράση και της Πρωτοβουλίας Πολιτών και Κοινωνικών Φορέων Γαλατσίου και Νέας Ιωνίας. Γύρω στις 8 κλείνει το ρεύμα της Βεΐκου προς το Ολυμπιακό Στάδιο και ξεκινά η πορεία προς το Παλαί. Τα περισσότερα εμπορικά καταστήματα της Βεΐκου είναι κλειστά και αρκετοί καταστηματάρχες ενσωματώνονται με το πλήθος που διασχίζει τη λεωφόρο, φωνάζοντας συνθήματα κατά της εμπορικής εκμετάλλευσης του Παλαί. Η πορεία γύρω στις 9 φτάνει έξω από το Ολυμπιακό Γυμναστήριο, όπου και βρίσκονται συγκεντρωμένοι κάτοικοι και φορείς της Νέας Ιωνίας, ενώ το μπλοκ της Δ.Α.Κ. σπάει τα λουκέτα της πύλης και εισέρχεται στις εγκαταστάσεις, προτού ενσωματωθεί με τον υπόλοιπο κόσμο».²⁰⁸

Συγκέντρωση φορέων και πολιτών (17/05/2007) κατά της κατασκευής του μελλοντικού mall

Πηγή: <http://www.e-galatsi.gr>, http://protgenvp.blogspot.com/2007/05/blog-post_22.html

²⁰⁷ Πρόκειται για την ηλεκτρονική εφημερίδα του Γαλατσίου που βρίσκεται στη δικτυακή πηγή: <http://www.e-galatsi.gr>

²⁰⁸ Στην εκδήλωση παρευρίσκονται και οι δήμαρχοι Γαλατσίου και Ν.Ιωνίας, οι οποίοι, έστω φαινομενικά -κατά πολλούς- στρέφονται κατά του μελλοντικού οικοδομήματος τύπου mall και προτρέπουν τον κόσμο να αγωνιστεί για τη σωτηρία του Παλαί.

Ως προς το χαρακτηρισμό της εκδήλωσης, στο ίδιο πάντα άρθρο αναφέρεται: «Η εκδήλωση ήταν, μάλλον, πετυχημένη μιας και είδαμε για πρώτη φορά κάποιους να αφήνουν για λίγο τη θαλπωρή του σπιτιού και το βόλεμα του καναπέ και να συμμετέχουν σε εκδηλώσεις που αφορούν στο μέλλον της πόλης και των παιδιών τους. Σίγουρα αξίζουν συγχαρητήρια στην Πρωτοβουλία των Πολιτών που πίστεψε, πάλεψε και βοήθησε τα μέγιστα για την πραγματοποίηση αυτής της συγκέντρωσης. Ο ενθουσιασμός και η πίστη τους παρέσυραν και το δήμο, που παρ' όλες τις οργανωτικές αδυναμίες του, κατάφερε να ανακινήσει το θέμα του Παλαί, που ήταν στάσιμο εδώ και πολύ καιρό».

M.M.E.

19/05/07: Στην ευρύτερη κοινωνία, η συγκεκριμένη εκδήλωση προβάλλεται μόνο μέσα από το **ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ**, σε άρθρο υπό τον τίτλο «Μάχη για να γλιτώσουν το ΠΑΛΑΙ από τους ιδιώτες»,²⁰⁹ όπου και αναφέρεται: «Με μια δυναμική κινητοποίηση, προχτές, κάτοικοι και φορείς του Γαλασίου απαίτησαν το κλειστό γήπεδο ΠΑΛΑΙ της πόλης να μη γίνει βορά στα ιδιωτικά και επιχειρηματικά συμφέροντα, όπως απεργάζονται οι κυβερνήσεις ΝΔ και ΠΑΣΟΚ. Εκατοντάδες κάτοικοι, μετά από πλατύ κάλεσμα των μαζικών φορέων, συγκεντρώθηκαν αρχικά στη διασταύρωση των οδών Βεΐκου και Γαλασίου και από εκεί, με πορεία στο κλειστό γήπεδο, διατράνωσαν ότι το ΠΑΛΑΙ 'δεν πωλείται'»..

Πηγή:<http://www1.rizospastis.gr/story.do?id=4049618&textCriteriaClause>

14/06/07: Πραγματοποιείται **νέα σύσκεψη** της Πρωτοβουλίας κατοίκων, φορέων και δημοτικών παρατάξεων Γαλασίου και Ν.Ιωνίας, στα γραφεία του Α.Ο. Γαλασίου. Στο σχετικό δελτίο τύπου αναφέρεται χαρακτηριστικά σχετικά με τις παραπάνω κινητοποιήσεις: «Η μεγάλη συγκέντρωση και πορεία της 17ης Μάη δείχνει ότι τίποτα δεν χάθηκε! Ο αγώνας μας συνεχίζεται». Εντούτοις, επισημαίνεται ότι δυστυχώς **δεν επιτεύχθηκε το άνοιγμα της εκδήλωσης στην ευρύτερη κοινωνία**, υποχρέωση την οποία είχε αναλάβει ο δήμος και παρέμεινε μια **συγκέντρωση εγκλωβισμένη** στα όρια των δύο δήμων». Ως εκ τούτου, άρχισε η αναζήτηση για «τα αίτια της επιτυχημένης, μεν αλλά εσωστρεφούς εκδήλωσης».

Βουλή

05/07/07: Το θέμα μεταφέρεται στο χώρο της Βουλής, από το Βουλευτή Γιώργο Ανωμερίτη, ο οποίος απευθύνει ερώτημα²¹⁰ προς τους Υπουργούς Περιβάλλοντος,

²⁰⁹<http://www1.rizospastis.gr/story.do?id=4049618&textCriteriaClause=%2B%CE%A0%CE%91%CE%9B%CE%91%CE%99+%2B%CE%93%CE%91%CE%9B%CE%91%CE%A4%CE%A3%CE%99%CE%9F%CE%A5>

²¹⁰ Πιο συγκεκριμένα, τα ερωτήματα τα οποία απευθύνει ο Γιώργος Ανωμερίτης (Βουλευτής Πασόκ Β' Αθηνών) αφορούν στη θέση του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. ως προς «το έγκλημα κατά του περιβάλλοντος το οποίο

Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Οικονομίας και Οικονομικών σχετικά με το Παλαί του Γαλασίου, αναφέροντας: «[...] η πολιτική σας στη διαχείριση των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων μετά τους Αγώνες, έχει οδηγήσει τους χώρους αυτούς σε αχρηστία. Χώροι στους οποίους θα μπορούσαν χιλιάδες πολίτες να αθλούνται, να πεζοπορούν και να ψυχαγωγούνται, παραμένουν μέχρι σήμερα εγκαταλελειμμένοι και ανεκμετάλλετοι. Το Ολυμπιακό Γυμναστήριο Γαλασίου στο άλσος Βεΐκου, είναι ένας από τους χώρους αυτούς, ο οποίος, λόγω αδυναμίας του δημοσίου να το συντηρήσει, σχεδιάζεται να μετατραπεί σε Ολυμπιακό Εμπορικό Κέντρο, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε δημοσιεύματα του ημερήσιου αλλά και του τοπικού τύπου. Ένας χώρος ο οποίος κατά παρέκκλιση χωροθετήθηκε σε δασική έκταση, για να εξυπηρετήσει την τέλεση των αγωνισμάτων της γυμναστικής και της επιτραπέζιας αντισφαίρισης στην Ολυμπιάδα. [...] Ο χαρακτήρας της Ομορφοκκλησιάς, ο οποίος αποτελεί ένα ιστορικό βυζαντινό μνημείο, θα αλλοιωθεί, το άλσος κινδυνεύει να καταστραφεί από την καθημερινή συγκέντρωση εκατοντάδων Ι.Χ., ενώ δεν θα πρέπει να παραβλεφθούν η κυκλοφοριακή συμφόρηση στη Λεωφόρο Βεΐκου και ο μαρασμός της τοπικής αγοράς».

30/09/07: Πραγματοποιείται **συγκέντρωση διαμαρτυρίας** της Πρωτοβουλίας φορέων και πολιτών έξω από το Ολυμπιακό Γυμναστήριο του Γαλασίου.

«Όλοι εμείς οι ενεργοί πολίτες που εκδηλώνουμε ενδιαφέρον για την πόλη που ζούμε, αποφασίσαμε να μαζευτούμε την Κυριακή 30/09/07 στις 10 το πρωί στην είσοδο του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου Γαλασίου (Παλαί) για να ανανεώσουμε το συμβόλαιο ζωής των δέντρων που υπάρχουν στον περιβάλλοντα χώρο, εντός του Παλαί. Δέντρα, φυσικό περιβάλλον κινδυνεύουν από την αδιαφορία και την εγκατάλειψη. Σας περιμένουμε...γιατί έχουμε την υποχρέωση και είναι δικαίωμά μας να φροντίζουμε για την ανάσα των παιδιών μας». ²¹¹

Περίοδος 2008-2009

M.M.E.

→ Το θέμα του Παλαί φαίνεται να αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη δυναμική, η οποία σταδιακά εξέρχεται των τειχών της τοπικής κοινωνίας. Σε άρθρο εφημερίδας του ημερήσιου τύπου (**ΤΟ ΒΗΜΑ**, **26/01/08**) με τον τίτλο «Φουντώνει η μάχη του Γαλασίου», αναφέρεται χαρακτηριστικά: ²¹² «Σε τροχιά σύγκρουσης μετά... διαπραγματεύσεων τίθεται η πολύμηνη σύγκρουση του δήμου Γαλασίου με τα Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε., για την εκμετάλλευση του Ολυμπιακού Κέντρου της πόλης, γνωστού ως Παλαί. Ένα χρόνο μετά

μεθοδεύει το Υπουργείο Οικονομίας», καθώς και στην αναγκαιότητα κοινής πολιτικής γραμμής ανάμεσα στα «δύο Υπουργεία, τουλάχιστον σε θέματα περιβάλλοντος» [<http://www.e-galatsi.gr>].

²¹¹ <http://www.e-galatsi.gr/>

²¹² Ε. Κόλλια, «Φουντώνει η μάχη του Γαλασίου», ΤΟ ΒΗΜΑ (26/01/08) [www.tovima.gr/default.asp?pid=53&fid=7286160]

την παραχώρησή του [...] και εν αναμονή της αδειοδότησης από τα αρμόδια υπουργεία, τόσο το Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης όσο και τοπικοί φορείς επαγρυπνούν δηλώνοντας την πρόθεσή τους να προσφύγουν άμεσα στο Συμβούλιο της Επικρατείας, με απώτερο στόχο την ακύρωση της σύμβασης. Η επένδυση τύπου mall, με χρονοδιάγραμμα λειτουργίας ως το φθινόπωρο του 2008, πυροδοτεί άλλωστε φόβους για τη μετατροπή του Γαλασίου σε... Καλκούτα».

Όπως τονίζεται στο ίδιο άρθρο, παρά τις προσπάθειες του Ομίλου Χαραγκιώνη και, κυρίως, της εταιρίας Ολυμπιακά Ακίνητα να παρουσιάσει το συγκεκριμένο έργο **ως ένα φιλόδοξο επιχειρηματικό σχέδιο** που θα αναβαθμίσει την ευρύτερη περιοχή, δεν είναι σε θέση να επισκιάσει και τις αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας. «Η Πρωτοβουλία Φορέων και Πολιτών Γαλασίου και Νέας Ιωνίας για το Παλαί καταγγέλλει εκτός των άλλων εγκατάλειψη, διοργανώνοντας πριν από λίγους μήνες επιχείρηση διάσωσης της δενδροφύτευσης στον περιβάλλοντα χώρο του Κέντρου, ενώ ο Εμπορικός Σύλλογος Γαλασίου αντιτίθεται ανοιχτά στην προοπτική του νέου Mall, φοβούμενος τις επιπτώσεις στην τοπική οικονομία. Την ίδια στιγμή, πρόσφατα δημοσιεύματα του τοπικού Τύπου κάνουν λόγο για μεθοδεύσεις και σενάρια ενοποίησης του Παλαί με το Άλσος Βεΐκου».

- Την περίοδο εκείνη **(01/02/08)**, ο Όμιλος Χαραγκιώνη **παραλαμβάνει την άδεια κατεδάφισης του ολυμπιακού ακινήτου** και επισπεύδει τις διαδικασίες ανέγερσης του νέου εμπορικού.

Το γεγονός αυτό ξεσηκώνει τα μέλη της Πρωτοβουλίας, τα οποία σε σχετικό δελτίο τύπου αναφέρουν χαρακτηριστικά: «Από μέρα σε μέρα ξεκινάει η εκτέλεση του μεγαλύτερου περιβαλλοντικού, κυκλοφοριακού και οικονομικού εγκλήματος του Γαλασίου και της γύρω περιοχής. Η πόλη κινδυνεύει να υποστεί ένα τεράστιο σοκ [...] Αν δεν αντιδράσουμε θα βρεθούμε μπροστά σε μια κατάσταση, από την οποία δεν θα υπάρξει πια επιστροφή, όχι μόνο για μας, αλλά και για τις επόμενες γενιές». Οι πολίτες, όπως σημειώνουν, θεωρούν τους εαυτούς τους **θύματα τόσο των τελευταίων κυβερνήσεων**, οι οποίες και επέλεξαν να παραδώσουν το Γυμναστήριο στο Χαραγκιώνη, όσο και της **αδράνειας** και των σκοπιμοτήτων **των δημοτικών διοικήσεων** που αμέλησαν τη σοβαρότητα της κατάστασης και την οδήγησαν στη σύγχρονη ζοφερή πραγματικότητα.

«Δεν υπάρχουν πλέον περιθώρια για λόγια: Να μην επιτραπεί στον Χαραγκιώνη να κάνει καμιά αλλαγή στο Γυμναστήριο. Πρέπει να υπάρξει μεγάλη κινητοποίηση όλων.. Πρέπει να υπάρξει λαϊκός ξεσηκωμός».

Πρωτοβουλία κατοίκων και φορέων Γαλασίου-Ν.Ιωνίας²¹³

²¹³ <http://www.e-galatsi.gr/>

Οι ίδιοι **απαιτούν τη βοήθεια του δήμου**, τονίζοντας: «Η σημερινή διοίκηση του δήμου και ο δήμαρχος κ. Τσίρος οφείλουν τώρα να τοποθετήσουν στις εισόδους του Γυμναστηρίου τα μηχανήματα του δήμου, ώστε να μπλοκαριστεί συμβολικά και πολιτικά ο Χαραγκιώνης. [...] Αν χαθεί το Ολυμπιακό Γυμναστήριο, ο κ. Τσίρος θα γραφεί στην ιστορία σαν ο Καταστροφέας της πόλης». Η Πρωτοβουλία καλεί όλους τους πολίτες και φορείς της πόλης σε έναν **ενιαίο συντονιστικό αγώνα** με κεντρικό σύνθημα: «Να ακυρωθεί η άδεια κατεδάφισης τώρα». Παράλληλα, προτείνουν να μετατραπεί το προσεχές καρναβάλι του δήμου σε συγκέντρωση διαμαρτυρίας, σε βήμα καταγγελίας και αποτροπής των εργασιών στο χώρο, αλλά και να πραγματοποιηθεί άμεσα προσφυγή ενάντια στην άδεια κατεδάφισης, με τη συμμετοχή του δήμου και όλων των φορέων.

«Να σταματήσουμε τώρα τις εργασίες. Όλη η πόλη στο πόδι».

Πρωτοβουλία κατοίκων και φορέων Γαλατσίου-Ν.Ιωνίας²¹⁴

Στις **06/02/08**, μια ιδιαίτερα **θετική εξέλιξη** έρχεται στο προσκήνιο ανακουφίζοντας, έστω προσωρινά, κατοίκους και φορείς που μάχονται για τη ματαίωση κατασκευής του εμπορικού κέντρου.²¹⁵ Η **Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού**, με εξαιρετικώς κατεπείγον έγγραφο προς το Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ (Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Διεύθυνση Οικοδομικών Κανονισμών), τη Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής, το Α.Τ. Γαλατσίου και την Περιφέρεια Αττικής **ζητά την αναστολή των εργασιών**, καθώς «το Ολυμπιακό Κέντρο Γαλατσίου βρίσκεται στον άμεσο περιβάλλοντα χώρο του Ιερού Ναού Αγ. Γεωργίου (Ομορφοκκλησιά), κηρυγμένου ως προέχοντος βυζαντινού μνημείου και υπαγόμενου στις σχετικές διατάξεις νόμων περί Προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Ως εκ τούτου, οιοσδήποτε εργασίες πραγματοποιηθούν επί του Γυμναστηρίου, θα εκτελεστούν με κίνδυνο πρόκλησης έμμεσης βλάβης στο μνημείο».

Ταυτόχρονα, ζητά να ενημερωθεί από την ειδική Υπηρεσία Περιβάλλοντος του Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ, εάν έχει εκδοθεί απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για το έργο και, κυρίως, εάν έχει ακολουθηθεί η νόμιμη διαδικασία, επισημαίνοντας ότι σε αντίθετη περίπτωση, οποιαδήποτε απόφαση δεν θα θεωρηθεί έγκυρη, από πλευράς του ΥΠ.ΠΟ. Στη συνέχεια, καλεί το Τμήμα Οικοδομικού Κανονισμού της Διεύθυνσης Οικοδομικών και Κτιριοοικοδομικών Κανονισμών να ανακαλέσει την άδεια οικοδομής, προβάλλοντας το επιχείρημα ότι εκδόθηκε χωρίς την προηγούμενη σύμφωνη γνώμη της Αρχαιολογικής

²¹⁴ Ο.π.

²¹⁵ Ας σημειώσουμε, ότι το ηθικό του κινήματος φορέων και πολιτών Γαλατσίου και Ν.Ιωνίας, αλλά και γενικότερα του κόσμου που αντιτίθεται στην κατασκευή του νέου υπερ-εμπορικού κέντρου στην περιοχή του Γαλατσίου αναπτερώνεται και όταν, στις 04/02/08, το Ε' τμήμα του ΣΤΕ κρίνει αντισυνταγματικό το νόμο 2003/3207, σύμφωνα με τον οποίο έγινε τροποποίηση του πολεοδομικού σχεδίου στο Μαρούσι και επιτράπη η ανέγερση του mall. Η γενικότερη, μάλιστα, συγκρατημένη αισιοδοξία αποτυπώνεται γλαφυρά σε δημοσίευμα του τοπικού τύπου το οποίο τιτλοφορείται ως «Υπάρχει ακόμα ελπίδα για το Παλαί;!» [<http://www.e-galatsi.gr>]

Υπηρεσίας κατά τις διατάξεις άρθρου που καθορίζει τη «Βιώσιμη ανάπτυξη και κοινωνική αξιοποίηση των Ολυμπιακών Εγκαταστάσεων, αδειοδότηση, χρήσεις, λειτουργίες τους - Διάρθρωση - οργάνωση και λειτουργία Γενικής Γραμματείας Ολυμπιακής Αξιοποίησης». Τέλος ζητά και από το Αστυνομικό Τμήμα να μην επιτρέψει καμία εργασία εντός ή εκτός του Ολυμπιακού Κέντρου, ενώ από την Περιφέρεια να μην προχωρήσει στην έκδοση απόφασης ίδρυσης και λειτουργίας Κ.Υ.Ε και λοιπών εμπορικών χρήσεων.

Την αμέσως επόμενη ημέρα **(07/02/08)**, η **Γενική Διεύθυνση Πολεοδομίας του ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ**, με έγγραφο προς το Αστυνομικό τμήμα Γαλασίου²¹⁶ ανακοινώνει τη διακοπή κάθε οικοδομικής εργασίας στο Ολυμπιακό Γυμναστήριο, καθώς η οικοδομική άδεια 7/2008 δεν καλύπτει το άρθρο 10 παρ, 3 του Ν.3208/02 για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς [β] και στη συνέχεια **(8/02/08)** το ίδιο το τμήμα ενημερώνει το δήμο για την υποχρεωτική διακοπή των εργασιών στο Παλαί.²¹⁷

Τοπικός τύπος

«...Πρώτη νίκη για το Παλαί!». Με αυτό τον τίτλο κυκλοφορεί τοπική εφημερίδα του Γαλασίου²¹⁸ εκείνη την περίοδο, εκφράζοντας την ικανοποίηση, αλλά και το γενικότερο κλίμα ψυχολογικής ευφορίας που επικρατεί.

Ο κόσμος φαίνεται ολοένα και πιο αποφασισμένος να αγωνιστεί και να αντιμετωπίσει τη «θύελλα» που έρχεται. Ακόμα μάλιστα και τα ίδια τα σχολεία, σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων αρχίζουν να αντιδρούν και να συμμετέχουν στις κινητοποιήσεις. Χαρακτηριστικά, ο σύλλογος γονέων & κηδεμόνων του 6ου Γυμνασίου Γαλασίου, αναφέρει σε ψήφισμά του το **Φεβρουάριο του 2008**: «Αγωνιζόμαστε να παραμείνει το Παλαί χώρος αθλητισμού και πολιτισμού, χώρος ζωής και όχι κερδοσκοπίας σε βάρος των παιδιών μας! Όχι στο εμπορικό τερατούργημα! Ο ελεύθερος χρόνος των παιδιών μας εκχωρήθηκε σ' ένα αέναο "shopping therapy": Προορίζονται για αποχαυνωμένοι καταναλωτές πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης».

«Το έγκλημα είναι ασύλληπτο [...] Ο δήμος Γαλασίου **κάνει πως αντιδρά** αλλά έχει ήδη συμφωνήσει για τα τριάκοντα αργύρια της προδοσίας».

Σύλλογος γονέων και κηδεμόνων
6ου Γυμνασίου Γαλασίου²¹⁹

Παράλληλα και ο σύλλογος γονέων & κηδεμόνων του 2ου Δημοτικού σχολείου Γαλασίου εκφράζει έντονα την αντίθεσή του για τη μετατροπή της Ολυμπιακής εγκατάστασης σε εμπορικό κέντρο.

²¹⁶ Και ταυτόχρονη κοινοποίηση στην Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς [<http://www.e-galatsi.gr/>]

²¹⁷ Ο.π.

²¹⁸ <http://www.e-galatsi.gr>

²¹⁹ <http://palaigalatsi.wordpress.com/2008/02/13/foreis>

**Επιστολή Συλλόγου Γονέων
και Κηδεμόνων για το Palais**

Πηγή: [http://www.e-galatsi.gr/forum/
topic.asp?TOPIC_ID=1019](http://www.e-galatsi.gr/forum/topic.asp?TOPIC_ID=1019)

08 Φεβρουαρίου 2008

Προς
Δήμαρχο κ. Τσίρο

Κοινοποίηση
Διεύθυνση του 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Γαλατσίου
Ένωση Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων
Δημοτικό Συμβούλιο
Δημότες Γαλατσίου

Αξιότιμε Κύριε Δήμαρχε,

Ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων του 2^{ου} Δημοτικού Σχολείου Γαλατσίου παρακολουθώντας τις δυσμενείς για την πόλη εξελίξεις σχετικά με το ολυμπιακό Γυμναστήριο « ΠΑΛΑΙ », εκφράζει την έντονη δυσαρέσκεια και ανησυχία του για τη μετατροπή μιας κυψέλης αθλητισμού και πολιτισμού σε εμπορικό μεγαθήριο.

Εκδηλώνουμε το ενδιαφέρον μας για το παρόν αλλά και το μέλλον των παιδιών μας.

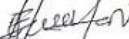
Δηλώνουμε ότι η εν λόγω μετατροπή μας βρίσκει εν διαμετρώ αντίθετους. Καλούμε δε και τους άλλους συλλόγους του Γαλατσίου με τους οποίους έχουμε κοινό ενδιαφέρον και προσανατολισμό να πάρουν θέση και να σταθούν στο πλευρό του Δήμου και των Κοινωνικών ομάδων της πόλης μας που αγωνίζονται ενάντια στην υποβάθμιση της ποιότητας της ζωής μας.

Η Πρόεδρος

Στεργιούδη Σοφία

Η Γραμματέας

Νικολάου Ευαγγελία

Βουλή

11/02/08

Το θέμα του Παλαί μεταφέρεται πάλι στη Βουλή, από τον Απόστολο Κακλαμάνη, ο οποίος περιγράφοντας την κατάσταση και αναφερόμενος σε πιθανές μελλοντικές επιπτώσεις (περιβαλλοντικές, κυκλοφοριακές, κοινωνικές), θέτει ερωτήματα σχετικά με τις προθέσεις των αρμόδιων υπουργών να αντιμετωπίσουν χωρίς καθυστέρηση τον κίνδυνο που επισημαίνει, αλλά και τη δικαιολογημένη οργή των πολιτών.²²⁰

Ο.Τ.Α.

Πραγματοποιείται έκτακτο δημοτικό συμβούλιο στο Γαλάτσι με μοναδικό θέμα της ημερήσιας διάταξης τις εξελίξεις γύρω από το Παλαί, την άδεια κατεδάφισης που έχει εκδοθεί, αλλά και την παράλληλη αναστολή της ισχύς της από την Εφορία Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων του ΥΠ.ΠΟ. Στο Δημοτικό Συμβούλιο παραβρίσκονται και οι κ.κ. Βγόντζας (ο δικηγόρος της Πρωτοβουλίας αλλά και του δήμου) και Χριστοφορίδης (από το Επιμελητήριο Βιωσιμότητας και Περιβάλλοντος), οι οποίοι ενημερώνουν για την κατάθεση της προσφυγής ενάντια στην έκδοση της οικοδομικής άδειας, θέτοντας πάλι το ζήτημα των **κινητοποιήσεων**, που θα λειτουργήσουν **υποστηρικτικά στις νομικές ενέργειες**. Παράλληλα, ο δήμαρχος κ. Τσίρος, μετά από μια **μακρά περίοδο απραξίας** γύρω από το θέμα του Παλαί, επιχειρεί να παρουσιάσει μια ωραιοποιημένη πραγματικότητα της κατάστασης και αναφερόμενος στην αναστολή των οικοδομικών εργασιών τονίζει ότι «είναι μια ιστορική μέρα», ενώ ταυτόχρονα **υπόσχεται «σκληρούς και ακραίους αγώνες για την αποτροπή της μετατροπής**

²²⁰ Μη ξεχνάμε, βέβαια ότι πρόκειται για βουλευτή της αντιπολίτευσης, οπότε και αναμενόμενο να κατηγορεί την κυβέρνηση και παράλληλα να τοποθετείται με το μέρος των πολιτών.

του Παλαί σε εμπορικό κέντρο».²²¹ Παράλληλα, μέλος της Πρωτοβουλίας Φορέων και Πολιτών Γαλατσίου-Νέας Ιωνίας, προτείνει συγκεκριμένο πρόγραμμα δράσης την επόμενη περίοδο, με επίκεντρο την αποκριάτικη παρέλαση και τις εκδηλώσεις της Καθαρής Δευτέρας, αλλά και εκδήλωση συναυλία μέσα στο Μάρτη στο χώρο του Παλαί.

Βουλή

Άλλοι δύο βουλευτές, επίσης της αντιπολίτευσης²²² μεταφέρουν για μια ακόμα φορά το θέμα του Παλαί στη Βουλή, θέτοντας κρίσιμα ερωτήματα, προς τους Υπουργούς Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε., Πολιτισμού, Οικονομίας και Οικονομικών, σχετικά με παραλείψεις των υπηρεσιών κατά την έκδοση της οικοδομικής άδειας του μελλοντικού mall της περιοχής.

Στο πλαίσιο των αποκριάτικων εκδηλώσεων, τοπικοί και αθλητικοί σύλλογοι συμμετέχουν στο καρναβάλι που διοργανώνει ο δήμος Γαλατσίου με θέματα εμπνευσμένα από την υπόθεση του Παλαί. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά το σύλλογο Θεσσαλών Γαλατσίου, ο οποίος παρουσίασε τον Όμιλο Χαραγκιώνη σαν μεγάλο χταπόδι που πνίγει το περιβάλλον, ενώ ακτιβιστές από το Κίνημα Πολιτών ντύθηκαν στα μαύρα ως «Χαρο-γκιώνηδες», μοίρασαν προκηρύξεις και φώναξαν συνθήματα κάτω από το χειροκρότημα του κόσμου

Πηγή: <http://www.sek-ist.gr/EA/Papers/807/14.htm>

- Εκείνη την περίοδο (05/03/08 και 07/03/08) βγαίνουν στο φως της δημοσιότητας και οι απαντήσεις του Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε., στους βουλευτές Α.Κακλαμάνη, Μ.Παπαγιαννάκη και Γ. Δραγασάκη που είχαν θέσει στη Βουλή ερωτήματα ως προς την εξέλιξη της υπόθεσης του Παλαί. **Ασάφεια, απροσδιοριστία και γενικότητες** χαρακτήριζαν ως επί το πλείστον τα σχετικά κείμενα, ενώ σχεδόν **προκλητική** θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η **θέση του Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε.** απέναντι στη διασφάλιση της προστασίας της Ομορφοκκλησίας και τις προθέσεις της Πολιτείας για τη συνέχιση του έργου. Στο υπ' αριθμ. 1270B-1332B-1362B-1368B έγγραφο του ΥΠΕΧΩΔΕ με θέμα

²²¹ Ερχόμενος, βέβαια, σε αντίθεση με τα όσα έλεγε μέχρι τώρα μέσα από τον τοπικό και ημερήσιο τύπο αλλά και από το περιοδικό του Δήμου [<http://palaigalatsi.wordpress.com/2008/02/25/dhmsymv/>].

²²² Πρόκειται για τους βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ Μιχάλη Παπαγιαννάκη και Γιάννη Δραγασάκη [<http://www.e-galatsi.gr/>].

«Μεταολυμπιακή χρήση Ολυμπιακού Γυμναστηρίου Γαλασίου», αναφέρεται: «Σύμφωνα με το Ν.3208/02 (παρ.3 του άρθρου 10) 'Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς' (ΦΕΚ 153 Α'), η οικοδομική δραστηριότητα πλησίον αρχαίου επιτρέπεται μόνο μετά από έγκριση του Υπουργού Πολιτισμού. Επειδή στις απαραίτητες οικοδομικές άδειες, που προβλέπεται να εκδίδονται από το τμήμα Οικοδομικού Κανονισμού της Διεύθυνσης Οικοδομικών και Κτιριοδομικών Κανονισμών (Δ.Ο.Κ.Κ.) του Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 1 του ως άνω νόμου, πρέπει να τηρούνται όλες οι ισχύουσες γενικές και ειδικές διατάξεις, για το λόγο αυτό μόλις διαπιστώθηκαν **ελλείψεις** στην εκδοθείσα οικοδομική άδεια με αριθμό 7/08 'Καθαιρέσεις στον εσωτερικό χώρο του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου Γαλασίου' [...] **έγινε διακοπή των οικοδομικών εργασιών μέχρι τακτοποίηση των εκκρεμοτήτων**». Γίνεται, δηλαδή, αντιληπτό ότι πρόκειται απλά για μια αναστολή των εργασιών, έως ότου συγκεντρωθούν τα απαραίτητα εκείνα στοιχεία που θα συνδράμουν με το γράμμα του νόμου και θα επιτρέψουν στον όμιλο να συνεχίσει τις οικοδομικές εργασίες. Το έγκλημα, λοιπόν, συνεχίζεται και φυσικά φέρει τη σφραγίδα του κράτους..

Ο κόσμος αρχίζει να αγωνιά ολοένα και περισσότερο για την τύχη του Γυμναστηρίου, αντιλαμβανόμενος την προκλητική αμέριστη συμπαράσταση του Υπουργείου προς τον όμιλο Χαραγκιώνη.

Ευτυχώς, στα τέλη Μαρτίου ένα αναπάντεχο ψήφισμα του Νομαρχιακού Συμβουλίου (αριθμ.50) ανατρέπει και πάλι το κλίμα απαισιοδοξίας που επικρατεί στην τοπική κοινωνία του Γαλασίου και της Ν.Ιωνίας. Σύμφωνα με αυτό, **«το Νομαρχιακό Συμβούλιο της Αθήνας εκφράζει την αμέριστη υποστήριξή του στον αγώνα της Δημοτικής Αρχής και των κατοίκων του Γαλασίου, για παραχώρηση στο δήμο και στην αθλούμενη νεολαία του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου του Γαλασίου [...] Καταγγέλλουμε την επιλογή της κυβέρνησης να το παραχωρήσει σε μια πολυεθνική εταιρεία για να μετατραπεί σε ένα ακόμη πολυκατάστημα. Πρόκειται για ξεπούλημα της περιουσίας του ελληνικού λαού»**.

Πίσω, βέβαια, από την αμέριστη συμπαράσταση της Νομαρχίας είναι προφανές ότι κρύβονται συμφέροντα, παιχνίδια εντυπωσιασμού και επιρροής του κόσμου ως προς τις πολιτικές επιλογές του. Παρ' όλα αυτά, οι κινήσεις φορέων και πολιτών Γαλασίου και Ν.Ιωνίας ανακτούν τις ελπίδες τους, συσπειρώνονται και εξακολουθούν να αναζητούν διαρκώς νέους συμμάχους.

→ Σε μια προσπάθεια προσεταιρισμού της τοπικής κοινωνίας, η **κοινοπραξία** των εταιριών Χαραγκιώνη και Sonae Sierra «Park Avenue A.E.» **παραθέτει γεύμα σε εκπροσώπους του τοπικού τύπου**,²²³ στους οποίους εκφράζει τις απόψεις της για την εξέλιξη του έργου. Αξιοσημείωτο είναι ότι τα στελέχη της εταιρείας δεν δείχνουν καμιά ανησυχία για την πορεία των εργασιών, καθώς όπως αναφέρουν βρίσκονται στη διαδικασία κατάθεσης της περιβαλλοντικής μελέτης, που θα άρει τα εμπόδια που έχουν προκύψει και θα τους επιτρέψει να τελέσουν τα εγκαίνια την Άνοιξη του 2009. Εξ' άλλου, όπως επισημαίνουν τα τελευταία χρόνια «η Sonae Sierra στοχεύει στην ανάπτυξη πράσινων εμπορικών κέντρων σε όλο τον κόσμο -στα οποία θα προστεθεί και το εμπορικό κέντρο του Γαλασίου- και για το σκοπό αυτό προωθεί σειρά συστημάτων περιβαλλοντικής προστασίας που αφορούν όχι μόνο στην κατασκευή του κτιρίου, αλλά και στη διαχείριση των τόνων απορριμμάτων του με επιλεκτικό διαχωρισμό και ανακύκλωση, καθώς και στην εξοικονόμηση ενέργειας και νερού».²²⁴ Στο τέλος, μάλιστα, της γνωριμίας της εταιρείας με τον τοπικό τύπο μοιράζεται και ένας φάκελος που περιέχει έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό, σχετικό με τα έργα της Sonae Sierra, με σκοπό την προβολή της και την τόνωση της εμπιστοσύνης στο πρόσωπό της.

Φορείς και κάτοικοι του Γαλασίου και της Ν.Ιωνίας αντιδρούν για μια ακόμα φορά και εκφράζουν την οργή τους για την επικοινωνιακή προσπάθεια προσεταιρισμού της τοπικής κοινωνίας από τον όμιλο Χαραγκιώνη, μέσα από την επιλεκτική παράθεση γεύματος σε μέρος του τοπικού τύπου.

Ο.Τ.Α

→ (Ν.Ιωνία)

→ Πραγματοποιείται **συνεδρίαση του δημοτικού συμβουλίου Ν.Ιωνίας**, όπου και υιοθετείται έντονο ψήφισμα διαμαρτυρίας.

«Να διατηρηθεί ο δημόσιος χαρακτήρας των εγκαταστάσεων του Ολυμπιακού Παλαί στο Γαλάτσι και να διασφαλιστεί η χρήση του μόνο για αθλητικές δραστηριότητες, σύμφωνα με το σχεδιασμό του, χωρίς εμπορικές χρήσεις και χωρίς καμία ιδιωτικοποίησή του [...] Η ανεξέλεγκτη δημιουργία κολοσσιαίων εμπορικών κέντρων, πέριξ του Δήμου μας, οδηγεί σε εξαφάνιση του συνόλου των εμπορικών επιχειρήσεων της περιοχής μας, με άμεση συνέπεια την επέκταση της ανεργίας, τον οικονομικό μαρασμό της πόλης και τη δημιουργία οξύτατων κοινωνικών επιπτώσεων [...] Η δημιουργία ενός τεράστιου εμπορικού κέντρου

²²³ Πρόκειται για τα περιοδικά «G-Magazine» και «Παλμός» του δήμου Γαλασίου και «Ζω στη Ν. Ιωνία» του δήμου της Ν.Ιωνίας.

²²⁴ Ήδη στη Θεσσαλονίκη λειτουργεί το Mediterranean Cosmos, το πρώτο και μοναδικό ουσιαστικά οικολογικό εμπορικό κέντρο στην Ελλάδα. Το Mediterranean Cosmos που ξεκίνησε τη λειτουργία του τον Οκτώβριο του 2005, αποτελεί μια ανάπτυξη από κοινού της Sonae - Charagionis (39,9%) και της Lamda Development (60,1%) και κόστισε συνολικά 110 εκατ. Ευρώ. Παράλληλα, μέλη της εταιρείας επισημαίνουν ότι «ο Δήμος Γαλασίου δεν θα ασχοληθεί καθόλου με την αποκομιδή των σκουπιδιών, μιας και για τους τόνους των απορριμμάτων από τους επισκέπτες, αλλά και τα δεκάδες καταστήματα, η Park Avenue θα χρησιμοποιεί ξεχωριστούς κάδους απορριμμάτων σε κάθε όροφο, διαδρόμους υπηρεσίας και συμπιεστές για οργανικά απορρίμματα, χαρτί, γυαλί, μπαταρίες, πλαστικό, μελάνια ενώ η αποκομιδή θα γίνεται στα υπόγεια του κέντρου από εταιρεία εξειδικευμένη στην ανακύκλωση» [<http://www.e-galatsi.gr>].

επιβαρύνει υπέρμετρα την ήδη αφόρητη κυκλοφοριακή συμφόρηση και υποβαθμίζει την ποιότητα σε αυτή [...] Ο Δήμος Νέας Ιωνίας θα συνεργαστεί με τους όμορους Δήμους για την αντιμετώπιση του προβλήματος».

Ψήφισμα δημοτικού συμβουλίου Ν.Ιωνίας²²⁵

Το κίνημα φορέων και πολιτών Γαλατσίου και Ν.Ιωνίας διοργανώνει **συναυλία διαμαρτυρίας** κατά του μελλοντικού εμπορικού κέντρου. Σε σχετικό δελτίο τύπου επισημαίνεται: «Το κίνημα φορέων και πολιτών επιδιώκει τη δημιουργία ενός μαζικού μετώπου όλων των δυνάμεων που θέλουν να αποτρέψουν το περιβαλλοντικό και οικονομικό έγκλημα [...] Είμαστε ενεργοί πολίτες και όχι πελάτες στο εμπορικό μεγαθήριο [...] Η συναυλία πρέπει να μετατραπεί σε βήμα μαζικής διαμαρτυρίας: να ακυρωθεί η άδεια οικοδόμησης του εμπορικού κέντρου και η σύμβαση παραχώρησης στον Χαραγκιώνη. Για να γίνει αυτό όλοι οι φορείς, όλη η πόλη να είναι εκεί [...] Σήμερα είμαστε απ' έξω, αύριο θα είμαστε μέσα [...] Ο χώρος αυτός μας ανήκει».

Τοπικός τύπος

Εντούτοις, η συναυλία δεν έχει την αναμενόμενη ανταπόκριση από την πλευρά του κόσμου. Σε σχετικό δημοσίευμα του τοπικού τύπου²²⁶ επισημαίνεται χαρακτηριστικά: «Η συμμετοχή στη χθεσινή συναυλία ήταν **κατώτερη των προσδοκιών των οργανωτών**, άνευρη και χωρίς πάθος. Έμοιαζε περισσότερο για κηδεία παρά για γιορτή αγώνα και διεκδίκησης».

Πηγή: <http://www.e-galatsi.gr/>

M.M.E.

Ός προς τα Μ.Μ.Ε., η μόνη εφημερίδα που καλύπτει την παραπάνω εκδήλωση είναι ο **ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ**, σε άρθρο υπό τον τίτλο «Όχι στο ξεπούλημα του 'Κλειστού'»,²²⁷ στο οποίο αναφέρεται: «Ένα ηχηρό 'Όχι' στην παράδοση του κλειστού Γυμναστηρίου Γαλατσίου στο μεγάλο κεφάλαιο, είπαν το βράδυ της Πέμπτης κάτοικοι και φορείς της πόλης, μέσα από τη συναυλία διαμαρτυρίας που διοργάνωσαν μαζικοί φορείς του δήμου. Η εκδήλωση αποτέλεσε έναν ακόμη σταθμό στον αγώνα των Γαλατσιωτών ενάντια στα σχέδια της κυβέρνησης να εκχωρήσει το Παλαί στον επιχειρηματία Χαραγκιώνη, με σκοπό τη μετατροπή του σε εμπορικό κέντρο».

Πηγή: <http://www1.rizospastis.gr/story.do?id=4607790&textCriteriaClause>

²²⁵ <http://palaigalatsi.wordpress.com/2008/02/13/egrapsan/>

²²⁶ <http://www.e-galatsi.gr/>

²²⁷ <http://www1.rizospastis.gr/story.do?id=4607790&textCriteriaClause=%2B%CE%A0%CE%91%CE%9B%CE%91%CE%99+%2B%CE%93%CE%91%CE%9B%CE%91%CE%A4%CE%A3%CE%99%CE%9F%CE%A5>

Δύο μήνες περίπου αργότερα, το Παλαί έρχεται πάλι στο προσκήνιο, μέσα από ένα **άρθρο της εφημερίδας ΤΟ ΒΗΜΑ** («Μαύρες τρύπες στα ολυμπιακά ακίνητα»),²²⁸ στο οποίο παρουσιάζεται η σημερινή κατάσταση των άλλοτε εντυπωσιακών Ολυμπιακών έργων. Το ενδιαφέρον στρέφεται, ιδιαίτερα, στο Ολυμπιακό Κέντρο Γαλασίου στο οποίο «μαύρες κορδέλες δεμένες στις κολόνες, τσαλακωμένα και χιλιοσκισμένα πανό διαμαρτυρίας, ένα ρηγαγμένο λυόμενο, το οποίο εμφανίστηκε τελευταίως και, όπως καταγγέλλει ο Δήμος Γαλασίου, 'είναι παράνομο', σκουριασμένες αλυσίδες και 92.800 άνυδρα τετραγωνικά μέτρα» είναι το σκηνικό που συναντάει ο επισκέπτης κατά την εκεί περιήγησή του. «Το πάλαι ποτέ κλειστό γυμναστήριο επιτραπέζιας αντισφαίρισης και ρυθμικής γυμναστικής [...] για τα επόμενα 40 χρόνια παραχωρήθηκε από την Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε. στην ένωση εταιρειών Ακροπόλ Χαραγκιώνης Α.Ε. και Sonae Sierra SGPS S.A. Σκοπός είναι η δημιουργία εμπορικού και ψυχαγωγικού κέντρου που αναμένεται να λειτουργήσει στις αρχές του 2010. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο τόσο οι κάτοικοι όσο και φορείς του Δήμου Γαλασίου αλλά και όμορων δήμων, όπως αυτός της Ν. Ιωνίας, προχωρούν σε συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας».

«Μας είχαν υποσχεθεί 4.000 τ.μ. για τη δημιουργία αθλητικού κέντρου αλλά και κάποιων αιθουσών, όπως αμφιθέατρο και αίθουσες συγκεντρώσεων για τους δημότες» δηλώνει ο δήμαρχος Γαλασίου κ. Κυριάκος Τσίρος.²²⁹ «Ο επενδυτής τελικώς δέχτηκε να μας κατασκευάσει ένα μίνι αθλητικό κέντρο στον περιβάλλοντα χώρο, αλλά τίποτε άλλο. **Δεν επιζητούμε τη ματαίωση της επένδυσης**, αλλά διεκδικούμε όσα ο κ. Κλαδάς²³⁰ προτριετίας μας υποσχέθηκε» καταλήγει ο δήμαρχος. **Κάθετα ενάντιος στη δημιουργία ενός ακόμη εμπορικού κέντρου** - με δεδομένο ότι σε απόσταση περίπου δύο χλμ. υπάρχει ήδη ένα, το The Mall Athens - **εμφανίζεται ο πρόεδρος του Εμπορικού Συλλόγου Γαλασίου** και Λαμπρινής, κ. Θοδωρής Μαργαρώνης. «Ένα εμπορικό εδώ, άλλο εκεί, θα καταστραφούμε» σημειώνει.

Οι δηλώσεις του δημάρχου πυροδοτούν πάλι την κατάσταση και ξεσηκώνουν τον κόσμο, που αντιλαμβάνεται τις **συμβιβαστικές διαθέσεις** του στο θέμα του Παλαί, αν και αρκετό καιρό πριν δήλωνε στον τοπικό τύπο, το δημοτικό συμβούλιο και τις επαναστατικές εκδηλώσεις-διαμαρτυρίες: «Όσο είμαι εγώ δήμαρχος αποκλείεται να δημιουργηθεί στο Παλαί ένα νέο mall».

Σε άρθρα του τοπικού τύπου εκείνη την περίοδο,²³¹ το περιστατικό παρουσιάζεται με τα πιο μελανά χρώματα: **«Τσίρος: Λίγο απ' όλα για το Παλαί»** (25/08/08), **«Τσίρος: Όλα ψέματα για το Παλαί»** (29/08/08). Ο ίδιος, βέβαια, ο δήμαρχος σπεύδει να διαφεύσει τα δημοσιεύματα, μιλώντας απλά για παρανόηση των δηλώσεών του από την εφημερίδα...

²²⁸ Π. Μπιτσικά - Μ. Αλεβιζοπούλου, «Μαύρες τρύπες στα ολυμπιακά ακίνητα», ΤΟ ΒΗΜΑ (17/08/08) [<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=190605&ct=86>]

²²⁹ Ο.π.

²³⁰ Μέλος της Εταιρείας Ολυμπιακά Ακίνητα

²³¹ <http://www.e-galatsi.gr/>

28/10/08: Το Κίνημα φορέων και πολιτών αποφασίζει να δράσει και να εκφράσει εκ νέου τη διαμαρτυρία του στην παρέλαση της 28^{ης} Οκτωβρίου, μοιράζοντας ανακοινώσεις και ενημερωτικά φυλλάδια για το θέμα του Παλαί στους δεκάδες παρευρισκομένους.

Πηγή: Περιοδικό G-magazine

27/11/08: Η έναρξη λειτουργίας του νέου εμπορικού κέντρου Golden Hall, επί της Λεωφόρου Κηφισίας δίπλα στο Ολυμπιακό Στάδιο προκαλεί τρόμο για τη μελλοντική εξελικτική κατάσταση στην περιοχή του Γαλασίου και της Ν.Ιωνίας, όσον αφορά στην πυκνότητα των εμπορικών θυλάκων. Σε ένα τρίγωνο 2 τ.χλμ. επιδιώκεται να λειτουργούν ταυτόχρονα τρία mall και, πλέον, το σενάριο της μετάλλαξης της οικονομικής γεωγραφίας της Αθήνας σε μια εικόνα πόλης με πόλους-εμπορικά κέντρα και με μόνο συνεκτικό δεσμό αυτοκινητοδρόμους και αρτηρίες (Αττική Οδός, Λ. Βεΐκου-Κύμης, Λ. Κηφισίας) φαντάζει ολοένα και πιο υλοποιήσιμο.

Τοπικός τύπος

→ Σε δημοσίευμα του τοπικού τύπου αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Το εμπορικό αυτό κέντρο (Golden Hall) προστίθεται στο ήδη υπάρχον "The Mall" και προηγείται του δικού μας "Galatsi Center", που όπως ακούγεται θα εγκαινιαστεί την Άνοιξη του 2010 [...] Φαίνεται ότι η δεύτερη 10ετία του αιώνα θα βρει τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις του Γαλασίου και των όμορων δήμων, στη δίνη του τριγώνου των εμπορικών κέντρων, με ορατό τον **κίνδυνο εξαφάνισης πολλών εξ' αυτών** [...] Βέβαια ο δήμος Γαλασίου, με την δημιουργία του εμπορικού κέντρου στη θέση του σημερινού Ολυμπιακού Γυμναστηρίου, **χάνει και ένα αθλητικό χώρο ιδιαίτερης σημασίας** για τα παιδιά του δήμου, που πραγματικά αντιμετωπίζουν τεράστια προβλήματα, λόγω της **έλλειψης αθλητικών υποδομών**».

Πηγή: <http://www.e-galatsi.gr/>

Ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία της περιόδου, είναι αναντίρρητα η **κατάθεση**, από την πλευρά της αναδόχου εταιρείας, της **μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων** του νέου εμπορικού κέντρου στην Ειδική Υπηρεσία Περιβάλλοντος του Υπουργείου ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ²³² και, στη συνέχεια, στο Νομαρχιακό Συμβούλιο Αθηνών, το οποίο είναι αρμόδιο να γνωμοδοτήσει έπ' αυτής σε χρονικό διάστημα που δε μπορεί να υπερβαίνει τις τριάντα πέντε ημέρες.²³³

30/12/08: Δεδομένης της σοβαρότητας της κατάστασης, η Πρωτοβουλία φορέων και πολιτών Γαλατσίου και Ν.Ιωνίας αποφασίζει να ενεργήσει δυναμικά, μέσα από νομικές διόδους αυτή τη φορά, καταθέτοντας στη Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ μια ιδιαίτερα αναλυτική **έκθεση απόρριψης της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων** «Μεταολυμπιακής Αξιοποίησης Ολυμπιακού Γυμναστηρίου Γαλατσίου σε Κέντρο Αθλητικών, Πολιτιστικών, Ψυχαγωγικών και Εμπορικών Χρήσεων» του Ομίλου Χαραγκιώνη.

Τα μελανά σημεία της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων στα οποία αναφέρονται και αυτόματα καθιστούν αναγκαία την ακύρωσή της είναι:²³⁴

- **Έλλειψη Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων**

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία²³⁵ επιβάλλεται η διαδικασία Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης (ΣΠΕ) και η εκπόνηση Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για το πρόγραμμα τροποποίησης των χρήσεων γης στην Αττική επί το εντατικότερο, λαμβάνοντας υπόψη τις σωρευτικές και συνεργιστικές επιπτώσεις που προκύπτουν, όπως αυτό καθορίζεται από το Ν. 3342/05.²³⁶

Δεδομένης της έλλειψης της παραπάνω μελέτης, η Πρωτοβουλία τονίζει στο σχετικό έγγραφο της: «Σε περίπτωση που κρίθηκε τελικά ότι δεν συντρέχει λόγος για διαδικασία ΣΠΕ και εκπόνηση Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, αιτούμεθα να μας κοινοποιήσετε όλα τα σχετικά έγγραφα που κατέληξαν σ' αυτή τη κρίση [...] Παρ' όλα αυτά, εμείς θεωρούμε ότι δεν επιτρέπεται ούτε είναι λογική η έγκριση Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, που αφορά σε ένα μεμονωμένο Ολυμπιακό συγκρότημα, πριν από την ολοκλήρωση της διαδικασίας της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης

²³² Πιο συγκεκριμένα, ο φάκελος διαβιβάζεται προς όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες των Υπουργείων ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. (Δ/ση Πολεοδομικού Σχεδιασμού, Οργανισμός Αθήνας), Πολιτισμού (Δ/ση Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, Δ/ση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων, 1^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων) και Αγροτικής Ανάπτυξης (Δ/ση Χωροταξίας και Προστασίας Περιβάλλοντος).

²³³ Συνεπώς, καταληκτική ημερομηνία για την έγκριση ή μη της περιβαλλοντικής μελέτης είναι η 4^η Ιανουαρίου 2009.

²³⁴ Προκειμένου να εντοπιστούν οι παραλείψεις και τα λάθη της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ο δήμος Γαλατσίου προχώρησε στην πρόσληψη μηχανικού (Κωνσταντίνος Παπακώστας), ο οποίος και συνέταξε μια έκθεση-αντιμελέτη [<http://www.e-galatsi.gr/>].

²³⁵ Υπ. Απ. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/ οικ 107017 ΦΕΚ 1225Β/ 05.09.2006 και 15393/2332/02 Παράρτημα Ι, Πίνακας 6

²³⁶ Σημειώνεται ότι η υποχρέωση της ΣΠΕ εφαρμόζεται για σχέδια και προγράμματα των οποίων η πρώτη τυπική προπαρασκευαστική πράξη είναι μεταγενέστερη της 21 Ιουλίου 2004 (ΦΕΚ Β-1225 § 10 παρ. 1) - όπως είναι σαφέστατα ο Ν. 3342/05.

και πριν από την έγκριση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του συγκεκριμένου προγράμματος τροποποίησης των χρήσεων γης».

Υπογραμμίζεται, μάλιστα, χαρακτηριστικά ότι αν και στο Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας (Ν. 1515/1985)²³⁷ δεν προβλέπονται πουθενά εμπορικές χρήσεις στη περιοχή του κτήματος Βεΐκου, ο Ν. 3342/05 τροποποιεί τις εκεί χρήσεις επί το εντατικότερο δυνατό χωρίς καμία εμπειριστατωμένη αιτιολόγηση. Τονίζεται, επίσης, ότι παρά το γεγονός ότι ο χώρος του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου στο Γαλάτσι απαλλοτριώθηκε προολυμπιακά από το Δημόσιο²³⁸ για συγκεκριμένη αθλητική χρήση δημοσίου συμφέροντος, μεταολυμπιακά ορίστηκε για αυτό μια κατά πολύ εντατικότερη χρήση ιδιωτικού συμφέροντος, αναιρώντας βίαια τα έως τότε δεδομένα.

• Σοβαρή υποτίμηση κυκλοφοριακών μεγεθών

Βάσει της εκτίμησης της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η μέση ημερήσια επισκεψιμότητα στο εν δυνάμει μελλοντικό εμπορικό κέντρο του Γαλασίου ανέρχεται στα 10.000 άτομα. Παρ' όλα αυτά μια πιο διεξοδική προσέγγιση αποδεικνύει ότι ο αριθμός αυτός δύναται ακόμα και να διπλασιαστεί.

Όπως αναφέρεται στο ΒΗΜΑ (29/07/07), αλλά και στα ΝΕΑ (23/06/07) το υφιστάμενο mall του Αμαρουσίου άνοιξε στα τέλη του 2005 και προσέλκυσε 12 εκατ. επισκέπτες στον πρώτο χρόνο λειτουργίας του. Σύμφωνα με στοιχεία της εταιρείας διαχείρισής του,²³⁹ η μέση εβδομαδιαία επισκεψιμότητα το 2007 (η οποία αυξήθηκε κατά περίπου 5%, δηλαδή περί τους 12,6 εκατ. επισκέπτες) ανήλθε σε 230.000-250.000 επισκέπτες, εκ των οποίων περίπου 30.000 τις καθημερινές και την Κυριακή και περίπου διπλάσιοι (60.000) το Σάββατο (ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 19/1/08). Επομένως η μέση ημερήσια επισκεψιμότητα του mall ανήλθε για το 2007 σε (240.000/7=) 34.000 άτομα περίπου.

Ως προς το σχεδιαζόμενο εμπορικό κέντρο Γαλασίου, αυτό εμφανίζει σε σχέση με το mall στη Νερατζιώτισσα το 60% της ενοικιαζόμενης επιφάνειας με εμπορική χρήση, το 62% της μεικτής δομημένης επιφάνειας και το 75% των θέσεων στάθμευσης, ενώ ας μη ξεχνάμε και τη σημαντική εγγύτητά του με το κέντρο των Αθηνών.²⁴⁰

	Μελλοντικό mall Γαλασίου	Υφιστάμενο mall Αμαρουσίου
Εμπορική χρήση	26.258 τ.μ.	44.000 τ.μ.
Μεικτή δομημένη επιφάνεια	36.066 τ.μ.	58.500 τ.μ.
Θέσεις στάθμευσης	1.566	2.086

²³⁷ ΦΕΚ Α-18

²³⁸ Έναντι 8,3 δις δραχμών.

²³⁹ Πρόκειται για την εταιρεία ECE Lamda Hellas.

²⁴⁰ Σε σχέση με το υφιστάμενο mall του Αμαρουσίου, το μελλοντικό mall του Γαλασίου θα βρίσκεται 2,5 χλμ εγγύτερα στο κέντρο.

Συνυπολογίζοντας όλα αυτά τα δεδομένα, φαίνεται να είναι εύλογη η παρακάτω παραδοχή:

$$\text{Ελκτικότητα}_{\text{μελλοντικού mall Γαλασίου}} = 2/3 \text{ Ελκτικότητα}_{\text{mall Αμαρουσίου}} \Leftrightarrow$$

$$\text{Μέση ημερήσια επισκεψιμότητα}_{\text{μελλοντικού mall Γαλασίου}} = 2/3 \text{ Μέση ημερήσια} \\ \text{επισκεψιμότητα}_{\text{mall Αμαρουσίου}} = \mathbf{22.650 \text{ άτομα (περίπου)}}$$

Με ορίζοντα, λοιπόν, λειτουργίας το 2010 και ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης ανάλογο του mall (θετικός παράγοντας), την έλλειψη σιδηροδρομικής πρόσβασης (αρνητικός παράγοντας), τον ανταγωνισμό των υπόλοιπων mall (αρνητικός παράγοντας) και το ελαφρά διαφορετικό μείγμα χρήσεων με τη προσθήκη υπαίθριων αθλητικών δραστηριοτήτων (θετικός παράγοντας), γίνεται η απολύτως συντηρητική και ασφαλής εκτίμηση κάτω άκρου (lowest threshold) μιας μέσης ημερήσιας επισκεψιμότητας του εμπορικού κέντρου Γαλασίου τουλάχιστον 20.000 ατόμων το 2010, που αντιστοιχεί σε 7,3 εκατ. επισκέπτες κατά τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του [και όχι 10.000 ατόμων που αναφέρονται στη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων του ομίλου Χαραγκιώνη].

- **Σοβαρή υποτίμηση των αναγκών για χώρο στάθμευσης**

Σύμφωνα με την περιβαλλοντική μελέτη, στο νέο εμπορικό κέντρο του Γαλασίου αναμένεται να δημιουργηθούν 1.566 θέσεις στάθμευσης.²⁴¹ Εντούτοις, μετά από έρευνα της Πρωτοβουλίας φαίνεται ότι γύρω στα 23.000 αυτοκίνητα θα επιθυμούν να σταθμεύσουν στις 16 κύριες ώρες λειτουργίας του εμπορικού κέντρου. Είναι προφανές ότι λόγω του απαιτούμενου αντιτίμου και του χρόνου αναμονής για στάθμευση, σε συνάρτηση με τη περιορισμένη χωρητικότητα, στο εμπορικό κέντρο βάσει των πιο αισιόδοξων σεναρίων θα σταθμεύει το 50% των αυτοκινήτων (με μέση διάρκεια στάθμευσης λίγο πάνω από τις 2 ώρες). Τα άλλα 50% θα σταθμεύουν στους γειτονικούς δρόμους, στα κράσπεδα, στον υπαίθριο χώρο στάθμευσης του άλσους Βεΐκου και σε ελεύθερους χώρους (όπως π.χ. στην αναδασωτέα δενδροφυτεμένη περιοχή, βορείως του άλσους).²⁴²

Παράλληλα, επισημαίνεται και το γεγονός ότι η εξαιρετικά εντατική παρόδια δραστηριότητα του εμπορικού κέντρου Γαλασίου όχι μόνο δεν είναι συμβατή με το συνδετήριο χαρακτήρα της λεωφόρου Βεΐκου-Κύμης²⁴³ (ΟΡΣΑ, 1999), αλλά θα

²⁴¹ Αρχικά, οι ελάχιστες απαιτούμενες θέσεις στάθμευσης ήταν 1.803, όμως λόγω της εφαρμογής της αρχής του ετεροχρονισμού επιμέρους δραστηριοτήτων του Ε.Κ.Γ. (Π.Δ. 111/04 §4), ο αριθμός τους μειώθηκε στις 1.388.

²⁴² Στη πράξη, οι σταθμεύοντες μακράς διάρκειας θα τείνουν να σταθμεύουν στο Ε.Κ.Γ. και οι βραχείας διάρκειας στους γύρω δρόμους. Σημειώνεται ότι σύμφωνα με στοιχεία της Τροχαίας σε μια μέση Παρασκευή και Σάββατο του έτους (όχι του Δεκεμβρίου), το 1/3 των προσερχόμενων οδηγών στο mall της Νερατζιώτισσας σταθμεύει στους γειτονικούς δρόμους (ΝΕΑ, 31/3/2008), προκαλώντας ακόμη και διαδηλώσεις διαμαρτυρίας των περιοίκων (βλέπε το σύνολο του τοπικού τύπου του Αμαρουσίου, Νοέμβριος 2008).

²⁴³ Υπογραμμίζεται, μάλιστα, και το γεγονός ότι σε καμία περίπτωση δεν έχει εκδοθεί Π.Δ. που να ορίζει κατά παρέκκλιση ειδικούς όρους παρόδιας δόμησης (όπως η προκείμενη εντατική εκμετάλλευση) κατά μήκος του συγκεκριμένου υπερτοπικού άξονα.

αποτελέσει και ένα είδος «εμπορικού οδοφράγματος» για την ευρύτερη περιοχή, καθ' ότι πέρα από τη συγκεκριμένη λεωφόρο δεν υφίστανται παράπλευροι δρόμοι πρόσβασης (όπως διαθέτουν, για παράδειγμα, οι υπερτοπικοί άξονες της λεωφόρου Κηφισίας και της λεωφόρου Βουλιαγμένης).²⁴⁴

- **Αγνόηση του κινδύνου διαφορικών καθιζήσεων της Ομορφοκκλησιάς**

Βάσει της μελέτης της Πρωτοβουλίας πολιτών Γαλατσίου και Ν.Ιωνίας, η κατασκευή του τριώροφου υπογείου σταθμού αυτοκινήτων ενέχει κινδύνους διαφορικών καθιζήσεων στον ευαίσθητο ναό του 12^{ου} αιώνα (με παρεπόμενες ανεπανόρθωτες, μη αναστρέψιμες βλάβες), οι οποίοι δε λαμβάνονται καθόλου υπ' όψιν στη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων του εμπορικού κέντρου.

- **Λανθασμένη εκτίμηση της εκπομπής διοξειδίου του άνθρακα**

Σύμφωνα με τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, το εμπορικό κέντρο του Γαλατσίου θα διατηρήσει τα παλαιά ενεργειακά συστήματα (λέβητες, πύργους ψύξης, συστήματα αερισμού) κατά 70%. Όπως αναφέρεται στην έκθεση της Πρωτοβουλίας πολιτών, το συγκεκριμένο οικοδόμημα «θα αποτελεί ένα από τα πιο ενεργοβόρα κτήρια του ελληνικού εμπορίου», όχι μόνο λόγω των υψηλών απαιτήσεων για θέρμανση, ψύξη, φωτισμό, αλλά ακόμα και εξαιτίας των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα των αυτοκινήτων που θα καταφθάνουν στο χώρο. Παρ' όλα αυτά, δεν αξιολογούνται οι πραγματικές επιπτώσεις του στην κλιματική αλλαγή (καθ' ότι στη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων υπάρχει λανθασμένη εκτίμηση εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα) και ένα ακόμα περιβαλλοντικό τερατούργημα αδημονεί να κάνει την εμφάνισή του.

- **Αγνόηση των αρνητικών κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων του εμπορικού κέντρου**

Βάσει της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στον τρίτο χρόνο λειτουργίας του εμπορικού κέντρου προβλέπονται πωλήσεις περίπου 173 εκατ. ευρώ. Όπως ισχυρίζεται η Πρωτοβουλία, «το ποσό αυτό είναι συγκρίσιμο με το σημερινό τζίρο των τοπικών αγορών του Γαλατσίου και της Νέας Ιωνίας, δεδομένου ότι τα εμπορικά κέντρα τύπου mall δεν ανταγωνίζονται τόσο τις υπερτοπικές, όσο τις γειτονικές τοπικές αγορές.²⁴⁵ [...]»

---

²⁴⁴ Αξίζει να σημειωθεί ότι έρευνες που έχουν διεξαχθεί από τον ΟΑΣΑ το 2006, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ο ποταμός των αυτοκινήτων στη λεωφόρο Βεΐκου και τους σηματοδοτούμενους κόμβους, θα πνίξει την περιοχή τουλάχιστον για μια οκταετία μέχρι την κατασκευή σταθμού μετρό στο άλσος Βεΐκου [<http://palaigalatsi.files.wordpress.com>].

²⁴⁵ Εκτιμάται, μάλιστα, ότι το μελλοντικό mall του Γαλατσίου με το διευρυμένο ωράριο λειτουργίας, τη χωροθέτηση και το μέγεθός του θα προσελκύσει -πέραν της υπερτοπικής ζήτησης- τουλάχιστον το 40% της αγοραστικής δύναμης που κατευθύνεται σήμερα στις τοπικές αγορές Γαλατσίου και Νέας Ιωνίας. Σημειώνεται, βέβαια, ότι η συνήθης πρακτική δήμων σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Γερμανία, είναι να μην αδειοδοτούν τη λειτουργία εμπορικών κέντρων τύπου mall που αναμένεται, λόγω μεγέθους και (κυρίως) χωροθέτησης, να προσελκύσουν περισσότερο από το 10% της τοπικής αγοράς. [ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 2/12/2007].

Οι 1.100 θέσεις εργασίας που προβλέπονται στο εμπορικό κέντρο θα αντισταθμίσουν μόνον εν μέρει τις θέσεις εργασίας που θα χαθούν με τα λουκέτα των εμπορών στις τοπικές αγορές. Επιπρόσθετα, τα δημοτικά τέλη που θα χαθούν μεσο-μακροπρόθεσμα με τα λουκέτα των τοπικών εμπορών, θα υπερβούν κατά πολύ τις 200.000-300.000 ευρώ που προβλέπει η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων ως έσοδα του δήμου Γαλατσίου». ²⁴⁶

Η Πρωτοβουλία, λοιπόν, φορέων και πολιτών Γαλατσίου και Ν.Ιωνίας θεωρεί ότι «το μέγεθος και η σχέση γειννίας του μελλοντικού εμπορικού κέντρου συνιστούν άμεση απειλή συρρίκνωσης για το τοπικό εμπόριο», ενώ παράλληλα επικροτούν «τις μονοπωλιακές συνθήκες λειτουργίας του λιανεμπορίου, επιφέροντας βαρύτατο πλήγμα - λόγω αρνητικού ισοζυγίου θέσεων εργασίας- για την κοινωνική συνοχή στους όμορους δήμους». Ως εκ τούτου «η αξιολόγηση των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων του εμπορικού κέντρου Γαλατσίου, σε τοπικό επίπεδο από τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ως ένα ιδιαίτερα θετικό στοιχείο είναι εξόφθαλμα εσφαλμένη».

Περίοδος 2009-2010

Η κατάθεση του κειμένου της Πρωτοβουλίας Πολιτών στο Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. με σκοπό την αντίκρουση της περιβαλλοντικής μελέτης του ομίλου Χαραγκιώνη-Sierra, δίνει νέα δυναμική στην υπόθεση.

Βουλή

10/02/09: Το θέμα του Παλαί μεταφέρεται και πάλι στη **Βουλή** από τον Φώτη Κουβέλη, ²⁴⁷ ο οποίος θέτει ερωτήσεις προς τους Υπουργούς Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, αλλά και Πολιτισμού σχετικά με τις προθέσεις της κυβέρνησης να στηρίξει την ανέγερση ενός ακόμα mall στην ευρύτερη περιοχή του Γαλατσίου. Ο ίδιος αναφέρει χαρακτηριστικά: «Οι πολίτες της Ν.Ιωνίας και του Γαλατσίου εδώ και καιρό δραστηριοποιούνται για τη διάσωση του δημοσίου και ανοικτού χαρακτήρα του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου στο Γαλάτσι. Δεκάδες φορείς και σύλλογοι, το νομαρχιακό συμβούλιο της Αθήνας και πολιτικά κόμματα με ψηφίσματα και ανακοινώσεις ζητούν μαζί με τη δημοτική αρχή του Γαλατσίου να παραχωρηθεί το Ολυμπιακό Γυμναστήριο στο δήμο και την αθλούμενη νεολαία [...] Ωστόσο, το πρόβλημα παραμένει [...] Ερωτώνται οι αρμόδιοι Υπουργοί: Θα σταματήσει κάθε διαδικασία μετατροπής του αθλητικού κέντρου σε εμπορικό κέντρο, προκειμένου το Ολυμπιακό Γυμναστήριο Γαλατσίου και οι εγκαταστάσεις του να παραμείνει στο σύνολο του δημόσιος χώρος αθλητισμού και πολιτισμού με ελεύθερη πρόσβαση σε αυτόν των παιδιών και της νεολαίας του Γαλατσίου και των όμορων Δήμων;»

²⁴⁶ Βάσει του Ν. 3342/05, §7.

²⁴⁷ Βουλευτής του ΣΥΡΙΖΑ

Ο.Τ.Α.

→ Την ίδια περίοδο, κινήσεις για την ακύρωση των σχεδίων εμπορευματοποίησης του κτήματος Βεΐκου γίνονται και από την πλευρά της τοπικής αυτοδιοίκησης.

→ Τοπικός τύπος

Όπως τονίζεται σε άρθρο του τοπικού τύπου,²⁴⁸ «τόσο η νομική σύμβουλος του δημάρχου Χρυσαιγή Γκουβέτσου όσο και η δημοτική σύμβουλος Ελένη Αυλωνίτου [Πολίτες σε Δράση] έχουν αφιερωθεί με όλες τους τις δυνάμεις στο...‘κυνήγι’ της υπόθεσης». Ως προς την Γκουβέτσου, βρίσκεται σε συνεχή επαφή με τα αρμόδια Υπουργεία, τα οποία ‘βομβαρδίζει’ συνεχώς με νέα στοιχεία, ενώ η Αυλωνίτου επιδιώκει διαρκώς συναντήσεις με κατάλληλα στελέχη της πολιτείας. Στις **11/02/09**, μάλιστα «επισκέφθηκε τον Αντινομάρχη Περιβάλλοντος κ. Αργύρη Γιαννόπουλο στη Νομαρχία Αθηνών, της οποίας η γνωμοδότηση για την περιβαλλοντική μελέτη αναμένεται». ²⁴⁹

12/02/09: Το Κίνημα φορέων και πολιτών Γαλατσίου και Ν.Ιωνίας, **με ψήφισμα**, δηλώνει για μια ακόμα φορά **την αντίθεσή του** στην κατασκευή του εμπορικού κέντρου.

«Παραμένουμε ανυποχώρητοι στα αιτήματά μας σχετικά με το Ολυμπιακό Αθλητικό Κέντρο Γαλατσίου [...] Θα αναλάβουμε κάθε είδους πρωτοβουλία, που κρίνουμε απαραίτητη προκειμένου να συμβάλλουμε στην κινητοποίηση του κόσμου και όλοι μαζί: πολίτες, κοινωνικοί φορείς και Δημοτικές Παρατάξεις, χωρίς διαχωρισμούς, αλλά μέσα από μαζικές δημοκρατικές αγωνιστικές διαδικασίες να ενώσουμε τις δυνάμεις μας για την αποτροπή του σχεδιασμένου εγκλήματος και την υλοποίηση των αρχικών δεσμεύσεων της πολιτείας [...] Είμαστε ενωμένοι [...] Θα αγωνιστούμε μέχρι τέλους σε όλα τα μέτωπα: Κοινωνικό, πολιτικό, συνδικαλιστικό, δημοτικό και νομικό.. Το χρωστάμε στα παιδιά μας».

Κίνημα φορέων και πολιτών Γαλατσίου και Ν.Ιωνίας

Ο.Τ.Α.

→ **16/02/09**: Πραγματοποιείται **ενημερωτική συνάντηση ανάμεσα στους φορείς-συλλόγους της πόλης, τον τοπικό τύπο και τη νομική σύμβουλο του δημάρχου** για τις τελευταίες εξελίξεις γύρω από την υπόθεση του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου, ιδιαίτερα σε νομικό επίπεδο. Όπως τονίζει η ίδια,²⁵⁰ «πέραν του ογκωδέστατου φακέλου που αποστάλθηκε σε πρώτη φάση [...] ο δήμος συνεχίζει να στέλνει στις αρμόδιες υπηρεσίες στοιχεία που καταρρίπτουν ένα προς ένα τα σημεία της περιβαλλοντικής μελέτης».

Στη συνάντηση, αναφορά γίνεται και στην κατασκευή του μελλοντικού τριώροφου υπόγειου πάρκινγκ του εμπορικού κέντρου, το οποίο «επεκτείνεται εκτός του

²⁴⁸ «Αγώνας δρόμου για το Παλαί» [<http://www.g-magazine.gr/dnn/Αρχική/Ειδήσεις/tabid/85/newsid456/41/Default.Asp>]

²⁴⁹ Κατά τη συνάντηση, η Αυλωνίτου τόνισε ότι «εκτός από την πολιτική διάσταση του θέματος, υπάρχουν και σοβαρές νομικές ενστάσεις του δήμου σχετικά με την περιβαλλοντική μελέτη που πρέπει να μελετηθούν με σοβαρότητα από τη Νομαρχία. Ο Αντινομάρχης έδειξε ότι αντιλήφθηκε πλήρως τη σπουδαιότητα της υπόθεσης και υποσχέθηκε ότι το θέμα θα συζητηθεί στο Νομαρχιακό Συμβούλιο εντός του πρώτου 15ημέρου του Μαρτίου. Μάλιστα, είπε ότι θα κληθεί τόσο ο δήμος Γαλατσίου όσο και εκπρόσωποι φορέων κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης της Επιτροπής Περιβάλλοντος της Νομαρχίας».

²⁵⁰ Ενημέρωση φορέων και τοπικού τύπου για το Παλαί [<http://www.g-magazine.gr>]

διαγράμματος του Παλαί, ενώ ο Νόμος για τα Ολυμπιακά ακίνητα αναφέρει ρητώς ότι οι χρήσεις/μετατροπές αφορούν μόνο στο υφιστάμενο κτίριο», καθώς επίσης και στη γνωμοδότηση της Διεύθυνσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού, βάσει της οποίας προτείνεται:

- Διατήρηση της υφιστάμενης αθλητικής χρήσης
- Επαναφορά, κατά το δυνατόν, των ελεύθερων ανοικτών χώρων σε χώρους πρασίνου με χαρακτηριστική θαμνώδη βλάστηση.
- Μη έγκριση μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που αφορά σε ένα μεμονωμένο Ολυμπιακό συγκρότημα πριν από την ολοκλήρωση της διαδικασίας της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης και πριν από την έγκριση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του προγράμματος τροποποίησης των χρήσεων γης.

Τέλος, η νομική σύμβουλος, θέλοντας να δείξει ότι η διοίκηση δεν περιορίζεται μόνο σε επαφές με Υπουργεία και Υπηρεσίες, αναφέρει ότι έχουν ήδη στείλει το φάκελο του Παλαί στη γνωστή Βυζαντινολόγο Γλύκατζη-Αρβελερ, της οποίας ζητούν τη συμπαράσταση, ενώ σε αντίστοιχη κίνηση έχουν προβεί και οι φορείς της πόλης, ζητώντας τη συμπαράσταση του συνθέτη Μίκη Θεοδωράκη.²⁵¹

- Την περίοδο εκείνη ένα ακόμα συμβάν θορυβεί κατοίκους και φορείς για τη μη «τυχειότητα» ορισμένων πραγμάτων που διαδραματίζονται γύρω τους. Η νέα γραμμή του μετρό (γραμμή 4), της οποίας η δημοπράτηση αναμένεται να πραγματοποιηθεί στις αρχές του Μαρτίου, θα ξεκινάει από το άλσος Βεΐκου, νοτίως του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου και θα καταλήγει στο Μαρούσι, αφού πρώτα περάσει από το κέντρο της Αθήνας και τα ανατολικά προάστια.

Η νέα γραμμή του μετρό²⁵²

Πηγή: <http://www.ametro.gr/files>

Αν και ιδιαίτερα θετικό το εγχείρημα της σύνδεσης του άλσους με τις υπόλοιπες περιοχές της Αθήνας, πολλοί αντιμετωπίζουν το μελλοντικό αυτό σχέδιο με καχυποψία, καθώς το εντάσσουν στο γενικότερο επενδυτικό έργο του ομίλου Χαραγκιώνη. Μήπως αυτή η αναγγελία επέκτασης του μετρό έως το άλσος είναι απλά ένας προάγγελος της άφιξης

²⁵¹ Ο Μίκης Θεοδωράκης είναι και επίτιμος δημότης της πόλης του Γαλατσίου.

²⁵² Η γραμμή, η οποία εκτιμάται ότι θα εξυπηρετεί καθημερινά πάνω από 400.000 επιβάτες, προβλέπεται να έχει τους εξής 20 σταθμούς: Άλσος Βεΐκου, Γαλάτσι, Κυψέλη, Δικαστήρια, Αλεξάνδρας, Εξάρχεια, Πανεπιστήμιο, Κολωνάκι, Ευαγγελισμός, Καισαριανή/Παγκράτι, Άνω Ιλίσια, Ζωγράφου, Γουδί, Κατεχάκη, Φάρος, Φιλοθέη, Σίδερα, ΟΑΚΑ, Παράδεισος και Μαρούσι. Θα κατασκευαστεί εξ' ολοκλήρου με ιδιωτικά κεφάλαια και αναμένεται να λειτουργήσει έως το 2015.

του εμπορικού κέντρου Γαλασίου, ένας τρόπος διευκόλυνσης των κατοίκων της Αττικής στο μελλοντικό ναό της κατανάλωσης που πρόκειται να ανεγερθεί στην εκεί περιοχή;

Το κίνημα φορέων και πολιτών Γαλασίου και Ν.Ιωνίας επαγρυπνά και εκφράζει διαρκώς την ανησυχία του για το μέλλον του τόπου, τη συρρίκνωση των υπαίθριων χώρων, την έλλειψη αθλητικών υποδομών. Σε περιοδικό²⁵³ του δήμου Γαλασίου (Φεβρουάριος 2009) γίνεται γνωστή **δημοσκόπηση** που πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό του **δήμου Γαλασίου**, κατά το χρονικό διάστημα του μήνα Ιανουαρίου, από την εταιρεία Pulse RC. Η δημοσκόπηση διεξήχθη τηλεφωνικά με τη μέθοδο των προσωπικών συνεντεύξεων και σκοπό είχε την αποτύπωση απόψεων και τάσεων για θέματα του δήμου. Η ηλικία των συμμετεχόντων ήταν από 18 χρονών και άνω, όλοι κάτοικοι Γαλασίου και το δείγμα επελέγη με τη μέθοδο της τυχαίας δειγματοληψίας, μέσω Ο.Τ.Ε. και επιλογή τηλεφωνικών αριθμών με χρήση γεννήτριας τυχαίων αριθμών (List-Assisted Random Digit Dialing (RDD) sampling). Στη δημοσκόπηση αυτή, η οποία πραγματοποιήθηκε στα όρια του δήμου Γαλασίου (με βάση τους τηλεφωνικούς αριθμούς), έγινε στατιστική στάθμιση του δείγματος ως προς το φύλο και την ηλικία βάσει της απογραφής του 2001. Το μέγεθος του δείγματος ήταν οκτακόσια είκοσι πέντε (825) άτομα, ενώ δημότες Γαλασίου δήλωσαν οι πεντακόσιοι εξήντα εννέα (569).

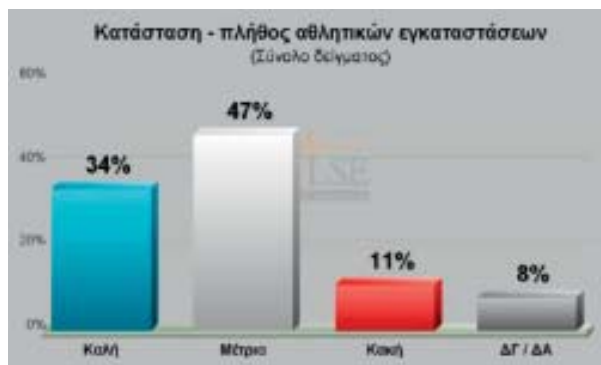
Το Παλαί

Ως προς τη βέλτιστη αξιοποίηση του Παλαί, καταλυτικό είναι το ποσοστό (54%), που προτιμά ως καλύτερη λύση την αμιγή χρήση του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου, ως χώρου αθλητικού και μόνο. Αξιοσημείωτο, όμως, είναι και το γεγονός ότι ένα 33% προκρίνει τη λύση του συνδυασμού, εμπορικού κέντρου και αθλητικών εγκαταστάσεων, μια μικτή χρήση η οποία όμως είναι δύσκολο να αναλυθεί και να εκτιμηθεί στο σύνολο των λεπτομερειών της, αφού στην ουσία τέτοιο ζήτημα δεν έχει τεθεί σε πραγματική βάση, αλλά μόνο πιθανολογείται. Από την άλλη πρέπει να παρατηρήσουμε ότι στην ερώτηση για τη χρήση ενός τόσο μεγάλου χώρου ως αθλητικού, η προδιάθεση της απάντησης, δε μπορεί παρά να κυριαρχείται από θετικά χαρακτηριστικά. Σε συνδυασμό με την έλλειψη αθλητικών χώρων γενικά στην Αττική, η ανάγκη ύπαρξης ενός ακόμα εμπορικού κέντρου, μόνο αρνητικές εντυπώσεις μπορεί να καταγράψει, εξ' ου και το χαμηλό ποσοστό (8%) στη συγκεκριμένη ερώτηση.

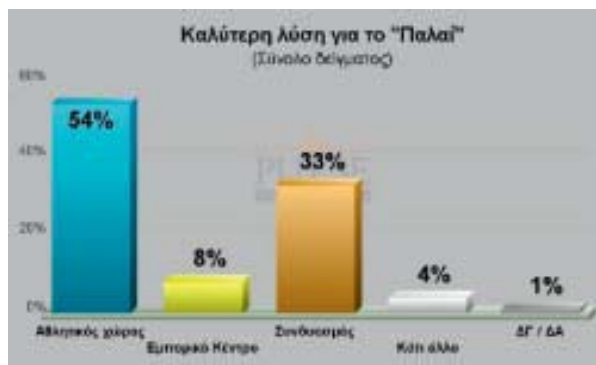
Αξίζει, βέβαια, να αναφέρουμε ότι εκτός από τη δημοσκόπηση, στη θεματολογία της πρώτης αυτής έκδοσης για το 2009, στο συγκεκριμένο περιοδικό του δήμου δεν περιλαμβάνεται ούτε μια μικρή παράγραφος για τις εξελίξεις στο Ολυμπιακό Γυμναστήριο Γαλασίου, παρά το γεγονός ότι στο σύνολο του τοπικού τύπου γίνονται συνεχείς και εκτεταμένες αναφορές για το συγκεκριμένο θέμα.

²⁵³ Πρόκειται για το περιοδικό «Γαλάτσι. Ο δήμος μας», τεύχος 5, Φεβρουάριος 2009.

Πώς αξιολογείται την κατάσταση και το πλήθος των αθλητικών εγκαταστάσεων του δήμου;

Ποια πιστεύετε ότι είναι η καλύτερη λύση για το Παλαί;

Πηγή: «Γαλάτσι. Ο δήμος μας», τεύχος 5, Φεβρουάριος 2009

Τοπικός τύπος

Σε σχετικό μάλιστα δημοσίευμα του τοπικού τύπου,²⁵⁴ αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Μήπως αυτή η τεράστια **παράλειψη**, αποτελεί δείγμα των διαθέσεων της διοίκησης του δήμου **να κρατήσει το θέμα σε χαμηλούς τόνους**; Μήπως, τελικά, δικαιωνόμαστε όλοι εμείς που στηλιτεύουμε την ολοφάνερη απροθυμία του δημάρχου Γαλατσίου κ. Κ. Τσίρου ν' ασκήσει πολιτικές πιέσεις προς την Κυβέρνηση; Αγώνας για το Παλαί χωρίς άσκηση πολιτικών πιέσεων και κινητοποιήσεις των πολιτών είναι καταδικασμένος ν' αποτύχει!».

Βουλή

27/02/09: Το θέμα του Παλαί μεταφέρεται και πάλι στη **Βουλή** από το Φώτη Κουβέλη, ο οποίος απευθύνει ερώτηση προς τον αρμόδιο υπουργό οικονομίας σχετικά με τη **μίσθωση του Ολυμπιακού γυμναστηρίου Γαλατσίου** και συγκεκριμένα την καταβολή των μισθωμάτων από την Κοινοπραξία «Χαραγκιώνης-Sonae Sierra». Παρ' όλα αυτά, η «απάντηση» δεν έρχεται από τον ίδιο τον υπουργό, αλλά από την **εταιρεία ολυμπιακά ακίνητα**, με ένα σχεδόν προκλητικό τρόπο καθώς όχι μόνο δεν τοποθετείται στο ερώτημα, αλλά παρουσιάζει και το όλο σχέδιο ως «σωτήριο» για το μέλλον της εγκατάστασης και του ίδιου τόπου:

Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε.

«Η αξιοποίηση του Ολυμπιακού Κέντρου Γαλατσίου από την εταιρεία έγινε βάσει των επιτρεπόμενων στο νόμο 3342/2005 χρήσεων, με γνώμονα την κάλυψη των σύγχρονων αναγκών των πολιτών και την εξασφάλιση της βιωσιμότητας της εγκατάστασης, κάτι που δεν θα ήταν εφικτό, εάν προωθούνταν οι χρήσεις που επιθυμούσε ο δήμος Γαλατσίου. Οι χρήσεις αυτές δεν θα απέδιδαν έσοδα και, ως εκ τούτου, το προαναφερόμενο κόστος συντήρησης και φύλαξης της εγκατάστασης θα επιβάρυνε τους έλληνες φορολογούμενους γεγονός που θα οδηγούσε το Γυμναστήριο σε πλήρη απαξίωση.

Η σύμβαση μακροχρόνιας μίσθωσης που έχει συνάψει η εταιρεία, εξασφαλίζει στο ελληνικό δημόσιο συνολικά έσοδα 153.841.157.98€. Δηλαδή το τριπλάσιο των χρημάτων που κατέβαλαν οι Έλληνες φορολογούμενοι για την κατασκευή της

²⁵⁴ «Γαλάτσι, ο δήμος μας χωρίς...Παλαί!» (03/03/09) [<http://www.g-magazine.gr>]

εγκατάστασης. Επίσης η μισθώτρια αναλαμβάνει, μεταξύ των άλλων, το κόστος φύλαξης, συντήρησης και λειτουργία της εγκατάστασης, εξοικονομώντας έτσι υπέρ των φορολογούμενων 2.720.686,95 ετησίως που αφορούν τις σχετικές δαπάνες.

Με το σχέδιο αξιοποίησης που προωθήθηκε, η εγκατάσταση μετατρέπεται σε ένα σύμπλεγμα χώρων ψυχαγωγίας, πολιτισμού, αναψυχής, αθλητικών δραστηριοτήτων και εμπορίου που θα αναδείξει την περιοχή σε μητροπολιτικό κέντρο. Η ελεύθερη πρόσβαση των πολιτών, τόσο στον εσωτερικό όσο και στον περιβάλλοντα χώρο, είναι διασφαλισμένη. Επίσης οι ανάγκες του ερασιτεχνικού αθλητισμού καλύπτονται με απόλυτη επάρκεια, καθώς ακριβώς απέναντι από το Ολυμπιακό Κέντρο Γαλατσίου υπάρχουν σύγχρονες εγκαταστάσεις πολλαπλών αθλητικών χρήσεων».

Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε.²⁵⁵

Τοπικός τύπος

Ο **τοπικός τύπος αντιδρά** και ειρωνικά σχόλια, σχετικά με το γεγονός, κάνουν σταδιακά την εμφάνισή τους²⁵⁶: «...Επί την ευκαιρία, να στείλουμε και τις θερμές μας ευχαριστίες στην Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε. που σκέπτεται τους Έλληνες φορολογούμενους και δε θέλει να τους επιβαρύνει με το κόστος συντήρησης και φύλαξης του Παλαί, όπως αναφέρει στην απαντητική της επιστολή. **Μήπως, όμως, ξέχασε να ρωτήσει κι εμάς;** Πού ξέρει; Μπορεί να θέλαμε να το έχουμε και να το πληρώνουμε. Δικό μας δεν είναι; Η 'προϊκά' μας από την Ολυμπιάδα. Τόσα και τόσα πληρώνουμε για φως, νερό, τηλέφωνο, εφορία, σχολεία, περίθαλψη, ασφάλεια [...] Ε ας δώσουμε κάτι παραπάνω, αλλά τουλάχιστον να μας μείνει η ... 'προϊκά' αφάγωπη!!!».

Βουλή

04/03/09: Το Παλαί επανέρχεται στη **Βουλή**, από το βουλευτή Σπύρο Κουβέλη, ο οποίος θίγει δύο βασικές πτυχές του θέματος. Η πρώτη αφορά στη χρονική διάρκεια αξιοποίησης του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου, καθώς βάσει του Ν.3342/05 (άρθρο 10, παρ.2) προβλέπεται ότι «στους αμιγώς αθλητικούς χώρους των ολυμπιακών συγκροτημάτων επιτρέπονται περιστασιακά βραχυχρόνιες εμπορικές χρήσεις. Ωστόσο, η παραχώρηση του αθλητικού κέντρου στην κοινοπραξία Χαραγκιώνη-Sonae Sierra προς εμπορική εκμετάλλευση θα έχει διάρκεια 40 χρόνια και μάλιστα με δικαίωμα εξαετούς παράτασης».²⁵⁷ Το δεύτερο, ίσως και πιο σημαντικό ερώτημα που εγείρεται, αφορά στο γεγονός ότι «ενώ σε όλες τις άλλες περιπτώσεις αθλητικών χώρων²⁵⁸ αναφέρεται ρητά ο συντελεστής δόμησης (10%) που έχει χορηγηθεί, όταν πρόκειται αυτός ο χώρος να φιλοξενήσει και εμπορικές λειτουργίες πέραν των χρήσεων που δόθηκαν για την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων, στο Άρθρο 19 του ν. 3342 που αφορά στο Ολυμπιακό Κέντρο Γαλατσίου δε γίνεται καμία τέτοια αναφορά. Αυτό συνεπάγεται μια απολύτως δυσμενή

²⁵⁵ <http://www.g-magazine.gr/dnn/Αρχική/Ειδήσεις/tabid/85/newsid456/61/Default.aspx>

²⁵⁶ Ανώνυμη εταιρεία απαντά σε Έλληνα βουλευτή για το Παλαί! (07/03/09) [<http://www.g-magazine.gr>]

²⁵⁷ Εύλογη, είναι, επομένως η διασαφήνιση του όρου «βραχυχρόνιες εμπορικές χρήσεις» που ορίζει ο νόμος.

²⁵⁸ Όπως στο Ολυμπιακό Αθλητικό Κέντρο Αθήνας, το Πανθεσσαλικό Στάδιο, το Ολυμπιακό Κέντρο Νίκαιας, το Ολυμπιακό Κέντρο Άνω Λιοσίων και το Ολυμπιακό Κέντρο Γουδή.

μη-ρύθμιση για το συγκεκριμένο αθλητικό κέντρο, η οποία προβλέπει τη δημιουργία αμιγούς εμπορικού κέντρου στο 100% του συντελεστή του». ²⁵⁹

Τέλος, για μια ακόμα φορά υπογραμμίζεται το γεγονός ότι η Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού θεωρεί «άκρως καταστροφική την προτεινόμενη αλλαγή χρήσης του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου σε εμπορικό κέντρο, αφού θα λεηλατήσει ανεπιστρεπτή τόσο το μνημείο της Ομορφοκκλησίας όσο και τον περιβάλλοντα χώρο της, κατά παράβαση των διατάξεων του νόμου περί Προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

«[...] Σκοπεύετε να δράσετε άμεσα, ώστε να σταματήσει κάθε διαδικασία μετατροπής του αθλητικού κέντρου σε εμπορικό κέντρο, προκειμένου το Ολυμπιακό Γυμναστήριο Γαλασίου και οι εγκαταστάσεις του να παραμείνουν στο σύνολό τους δημόσιος χώρος αθλητισμού και πολιτισμού με ελεύθερη πρόσβαση, σε αυτόν, των παιδιών και της νεολαίας του Γαλασίου και των όμορων δήμων; [...] Αναφορικά με το κόστος συντήρησης της εγκατάστασης, αληθεύει ότι σε περίπτωση λειτουργίας του εμπορικού κέντρου, τα έσοδα του δήμου Γαλασίου θα αυξηθούν κατακόρυφα, αφού στη σύμβαση παραχώρησης υπάρχει πρόβλεψη ειδικού δημοτικού φόρου, της τάξεως του 2% επί του ετήσιου τζίρου του νέου mall; Μήπως τούτο αποτελεί έναν εύσχημο τρόπο για να καμφθούν οι συνειδήσεις;»

Σπύρος Κουβέλης

Το ερώτημα προς τους αρμόδιους φορείς παραμένει αναπάντητο και ο κόσμος, ολοένα και περισσότερο, δείχνει να αρχίζει να απογοητεύεται και από την πλευρά της τοπικής αυτοδιοίκησης, η οποία μοιάζει τελικά να δίνει αγώνες για το «φαίνεσθαι» και όχι για το «είναι».

O.T.A.

05/03/09: Σε έκτακτη συνεδρίαση του δημοτικού συμβουλίου, η εικόνα δείχνει μάλλον απογοητευτική, επιβεβαιώνοντας την παραπάνω τραγική διαπίστωση.

Τοπικός τύπος

Όπως αναφέρεται στον τοπικό τύπο, ²⁶⁰ «στη συνεδρίαση, **ο δήμαρχος δεν έκανε καμία απολύτως εμπειριστατωμένη ενημέρωση** για τις πολιτικές επαφές και πιέσεις που έχει ασκήσει προς το κυβερνών κόμμα, πλην κάποιων επιστολών που έχει στείλει προς υπουργούς και βουλευτές της Β' Αθήνας. Στα επίμονα ερωτήματα όλων των παρατάξεων ν' αναφερθεί σε συγκεκριμένες ενέργειες, δε δόθηκαν απαντήσεις. Και όταν δεν απαντάς συγκεκριμένα, σημαίνει ότι δεν έχεις κάνει τίποτα συγκεκριμένο, το οποίο μπορείς να

²⁵⁹ Παράλληλα, τονίζει για μια ακόμα φορά ότι από τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων του παραχωρησιούχου ομίλου, προκύπτει ότι το σύνολο του στεγασμένου χώρου προορίζεται για ενοίκιαση και λειτουργία εμπορικών καταστημάτων και κινηματογράφων, ενώ για τους «χώρους αθλητισμού-πολιτισμού» προβλέπεται μόνο ο μεταξύ των κτιρίων ελεύθερος χώρος (οι κοινόχρηστοι και οι λοιποί ελεύθεροι χώροι, τα «απομεινάρια» των κτηρίων). Πρόκειται, αναντίρρητα για ένα μεγαλεπήβολο σχέδιο που σκοπό έχει «την εμπορική εκμετάλλευση και ολοκληρωτική μετάλλαξη του ολυμπιακού γυμναστηρίου σε υπερμεγέθες εμπορικό κέντρο τύπου mall, ενώ διευκολύνονται και παραβατικές μεθοδεύσεις που συμβάλλουν ακόμα περισσότερο στο νοσηρό κλίμα που επικρατεί», αναφέρει χαρακτηριστικά ο ίδιος [«Αναζητείται επείγοντως ένας... «Κουβέλης» στη Ν.Δ., <http://www.g-magazine.gr>]

²⁶⁰ «Οι πολιτικές μάχες δε δίνονται διά αλληλογραφίας!» (06/03/09) [<http://www.g-magazine.gr>].

επικαλεστείς». Και τα πικρόχολα σχόλια συνεχίζουν: «[...] Πρέπει, επιτέλους, να καταλάβει το σύνολο των εκλεγμένων της διοίκησης ότι δεν μπορεί να ονομαστεί άσκηση πολιτικής πίεσης το να πηγαίνει ο καθείς επίσκεψη στα κρυφά στο βουλευτή ή υπουργό που γνωρίζει, κρατώντας και ένα κουτί σοκολατάκια και να του ψιθυρίζει στο αυτί 'Δε θέλουμε το εμπορικό κέντρο, βοηθήστε κι εσείς να βρεθεί λύση'. Να είστε βέβαιοι ότι κανένα αυτί δεν πρόκειται να ιδρώσει κατ' αυτόν τον τρόπο! Όλες οι επαφές πρέπει να γίνονται δημόσια και επίσημα για να έχουν βαρύτητα και ισχύ [...] Τι φοβάται ο δήμαρχος και δε μας λέει ονομαστικά ποιους κυβερνητικούς παράγοντες συνάντησε (αν συνάντησε) και τι τους είπε (αν τους είπε); [...] Πρέπει να τους στείλουμε ηχηρό μήνυμα, να τους κάνουμε ν' ανησυχήσουν, γιατί αυτό είναι η 'πολιτική πίεση' και όχι οι περατζάδες από τα υπουργικά και βουλευτικά σαλόνια, όπου θα μας χτυπήσουν φιλικά στην πλάτη, θα μας πετάξουν κάποιες γενικόλογες υποσχέσεις και θα μας ξεπροβοδίσουν όλο χαμόγελο στην πόρτα την ώρα που ο Χαραγκιώνης βρίσκεται προ των πυλών του Παλαί».

M.M.E.

Ο τοπικός τύπος ζητάει επίμονα την «εξέγερση» του λαϊκού κινήματος προκειμένου το θέμα του Παλαί να απαγκιστρωθεί από την κοινωνία του Γαλασίου και να διαδοθεί σε μεγαλύτερη κλίμακα. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η τοποθέτηση δημοσιογράφου **καναλιού**, στον οποίο ζητήθηκε -από τον τοπικό τύπο- να καλύψει το γεγονός: **«Κατεβάστε κόσμο στο δρόμο να γίνει σαματάς και θα δείτε για πότε θα έρθουμε να το καλύψουμε.. Αν μας προκύψει ένας δήμαρχος Κορτζίδης, είναι δύσκολο να το αγνοήσουμε..»**.²⁶¹

Τοπικός τύπος

Ο τοπικός τύπος προσπαθεί ολοένα και περισσότερο να **ξεσηκώσει τον κόσμο, δημοσιεύοντας παλαιότερες ψευδείς υποσχέσεις κυβερνώντων στελεχών για το Παλαί**. Σε σχετικό άρθρο (10/03/09)²⁶² αναφέρονται δηλώσεις της τότε αναπληρωτή Υπουργού Πολιτισμού (Φ.Πετραλιά, 05/04/05) για το νομοσχέδιο της μεταολυμπιακής αξιοποίησης: « [...] Στόχος του νομοσχεδίου είναι η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών. Είναι ένα κατ' εξοχήν αναπτυξιακό νομοσχέδιο που δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, με γνώμονα πάντοτε την ανάπτυξη του αθλητισμού και του πολιτισμού. Σ' αυτό το νομοσχέδιο και στην μεταολυμπιακή αξιοποίηση, μεγάλο ρόλο, ιδιαίτερα σημαντικό, παίζει η Τοπική Αυτοδιοίκηση και η κοινωνία. Οι πολίτες, στους οποίους θα στηριχθούμε ώστε αυτό το νομοσχέδιο, που είναι ένα πολύ μεγάλο στοίχημα για την κυβέρνηση, να έχει τα καλύτερα αποτελέσματα, διότι, η μεγάλη κληρονομιά η υλική και η άυλη των Ολυμπιακών Αγώνων, ήρθε η ώρα να κεφαλαιοποιηθεί». Σε ένα άλλο άρθρο της περιόδου εκείνης (02/06/05), αναφέρεται επίσης: «Συζητήσαμε με τον Πρωθυπουργό [...] το πλαίσιο και το χρονοδιάγραμμα της εφαρμογής του νόμου, ο οποίος, πριν από λίγες μέρες, ψηφίστηκε από τη Βουλή. Είναι ένας νόμος απόλυτα εφαρμόσιμος και ρεαλιστικός.

²⁶¹ Σχόλια για το δήμαρχο Γαλασίου στην «ΑΞΙΑ» (14/03/09) [http://www.g-magazine.gr]

²⁶² «Αναξιοπιστία και κοροϊδία της...Ν.Δ.»(05/04/09) [http://www.g-magazine.gr]

Προχωρούμε άμεσα στην υλοποίησή του. Η ολυμπιακή αξιοποίηση είναι ένα μεγάλο αναπτυξιακό πρόγραμμα. Τα ολυμπιακά έργα έγιναν από το υστέρημα των φορολογούμενων και με τις θυσίες των πολιτών. Ανήκουν στην κοινωνία και στους πολίτες».

Τοπικός τύπος

→ Το θέμα παίρνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις και όλοι περιμένουν με αγωνία τη **γνωμοδότηση της Νομαρχίας Αθηνών** για την περιβαλλοντική μελέτη της κοινοπραξίας. «Έπρεπε ήδη να έχουν γνωμοδοτήσει αρνητικά, αλλά για κάποιους λόγους (ελπίζουμε γραφειοκρατικούς) δεν το έχουν πράξει. Τι περιμένουν;», αναφέρεται χαρακτηριστικά σε δημοσίευμα της περιόδου (16/03/09).²⁶³

Πηγή: <http://e-galatsi.gr>

Το Ολυμπιακό ακίνητο

...στη σημερινή του μορφή

...ως ένα ακόμα μελλοντικό mall

Πηγή: <http://e-galatsi.gr>

Το κίνημα φορέων και πολιτών Γαλατσίου και Ν.Ιωνίας αποφασίζει να συσπειρωθεί και να προβάλλει το θέμα του Παλαί όσο γίνεται περισσότερο στην ευρύτερη κοινωνία.

19/03/09: Σε συνεργασία με το 5^ο Διαμέρισμα του δήμου Αθηναίων και υπό την αιγίδα του Ε.Μ.Π. (Σχολή Αρχιτεκτόνων) πραγματοποιείται μια ιδιαίτερα σημαντική **εκδήλωση-ημερίδα στο πνευματικό κέντρο του Γαλατσίου**, με σκοπό την ενημέρωση των συμμετεχόντων για την εξέλιξη της υπόθεσης του εν δυνάμει εμπορικού κέντρου στο κτήμα Βεΐκου.

²⁶³ «Περιμένοντας...το Νομάρχη Σγουρό» [Πηγή: <http://e-galatsi.gr>]

Πηγή:<http://e-galatsi.gr>

Φτάνοντας στο χώρο του πνευματικού κέντρου, με λύπη διαπιστώνω ότι ελάχιστα άτομα είναι εκεί και οι ηλικίες τους κυμαίνονται από 45-65 ετών.. «Δε μπορεί..» αναρωτιέμαι... «Μόνο τόσοι θα είναι; Ο κόσμος του Γαλατσίου και της Ν.Ιωνίας που βρίσκεται; Δεν ενδιαφέρονται; Και οι νέοι; Αυτοί και αν θα έπρεπε να είναι εδώ..». Ευτυχώς, οι άσχημες σκέψεις εξανεμίζονται όταν σταδιακά αρχίζουν να καταφθάνουν πολίτες, φορείς κινημάτων (όπως η εκπρόσωπος του κινήματος για τη διάσωση του πάρκου Κύπρου και Πατησίων, κα Μαρίνα Βήχου), εκπρόσωποι από τον τοπικό τύπο. Παρ' όλα αυτά, οι μικρές ηλικίες (20-30) εξακολουθούν να είναι άφαντες... και τελικά δεν εμφανίζονται ποτέ..

Πρώτος ομιλητής είναι ο **Γ.Παπαδόπουλος** (πρόεδρος Διαπαραταξιακής Επιτροπής), ο οποίος προσπαθεί να δημιουργήσει ένα κλίμα αισιοδοξίας στον κόσμο που παρευρίσκεται: «Το θέμα του Παλαί βρίσκεται σε μια κρίσιμη καμπή [...]» αναφέρει. «Υπάρχει, όπως λέμε, συγκρατημένη αισιοδοξία [...] Από το Δεκέμβρη είμαστε, πραγματικά, όλοι με το όπλο παρά πόδας [...]».

Ξαφνικά, το λόγο ζητάει ο **δήμαρχος Γαλατσίου**, ο οποίος παρουσιάζει σχεδόν πανηγυρικά πρόσφατο έγγραφο του ΥΠΕΧΩΔΕ (11/03/09), σύμφωνα με το οποίο «οι προτεινόμενες εμπορικές χρήσεις στην ολυμπιακή εγκατάσταση οφείλουν να περιοριστούν στο 30% του συντελεστή δόμησης και παράλληλα να διατηρηθούν αθλητικές δραστηριότητες εντός των κτιριακών εγκαταστάσεων». «Είναι μια νίκη», δηλώνει.. «Πιστεύω ότι όλοι μαζί ενωμένοι θα κερδίσουμε το Παλαί και θα παραμείνει αθλητικός χώρος [...] Μην ξεχνάτε ότι πριν από δυόμισι χρόνια που αναλάβαμε, το Παλαί

ήταν χαμένη υπόθεση». Γιατί -σκέφτομαι και ίσως μαζί με εμένα και αρκετοί άλλοι.. τώρα δεν είναι; Το 30% είναι νίκη ή μήπως απλά ένα επικοινωνιακό κόλπο, ένα είδος επίδειξης αγωνιστικής διάθεσης προς τον κόσμο; Φαίνεται ότι ο ίδιος επιχειρεί να συμβιβάσει τα επιχειρηματικά σχέδια του ομίλου με τις αντιθετικές προθέσεις των πολιτών και να κατευνάσει το εχθρικό κλίμα που αναπτύσσεται στα δύο αντίπαλα στρατόπεδα. Μάλλον γι' αυτό, συνειδητά ξεχνάει εκείνη τη στιγμή πως η εμπορική χρήση θα περιλαμβάνει μόνο καταστήματα εμπορίου και εστίασης και όχι αίθουσες σινεμά, μπόουλινγκ (κ.λ.π), οι οποίες αναφέρονται από τον νόμο που ψηφίστηκε, απλά σαν ψυχαγωγική δραστηριότητα ή σαν θεματικοί χώροι, πάντα όμως προς εμπορική εκμετάλλευση...

Σημαντική είναι και η τοποθέτηση του εκπροσώπου του κινήματος φορέων και πολιτών Γαλατσίου και Ν.Ιωνίας, **Γ.Κελεπούρη**: «[...] Όλοι μαζί μπορούμε να νικήσουμε. Καλούμε όλες τις δυνάμεις της πόλης μας να ενωθούνε, να συσπειρωθούνε στο κίνημα φορέων και πολιτών [...] Πρέπει να βρούμε νέες συμμαχίες με επιστημονικούς φορείς [...] και κυρίως έναν τρόπο να βγάλουμε το θέμα του Παλαί έξω από την πόλη μας, να φτάσει και να ακουστεί σε όλη την Ελλάδα».

Στη συνέχεια, το λόγο παίρνουν οι κύριοι ομιλητές της ημερίδας, μεταξύ των οποίων βρίσκεται και ο **Γ.Σαρηγιάννης**, ομότιμος καθηγητής Πολεοδομίας του ΕΜΠ, ο οποίος αναφέρεται στη μεταολυμπιακή οξοποίηση των ακινήτων, ρίχνοντας σαφείς ευθύνες στην τοπική αυτοδιοίκηση: «Η μεταολυμπιακή χρήση ξεκινά από απαράδεκτες προσπάθειες της τοπικής αυτοδιοίκησης στην κατεύθυνση 'εντάξει, κακώς 'γίναν, αλλά τώρα υπάρχουν, ας επωφεληθούμε από αυτά [...] και ας αποδοθούν στο κοινό ως δημοτικοί χώροι αθλητικών και πολιτιστικών χρήσεων». Όπως ο ίδιος δηλώνει, ο συμβιβασμός που επέρχεται σταδιακά είναι σαφής: «Δεχόμαστε το πανάθλιο κτίριο, έναντι φαινομενικά υπέρ του λαϊκού παράγοντα ανταλλαγμάτων. Δεν προβλέπουμε, όμως, ότι ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης μεταλλάσσεται γοργά σε απλό διαχειριστή του κρατικού φορέα με τους έμμεσους φόρους της, με τη διαχείριση της γης και των κεφαλαίων». Σύμφωνα με τον Σαρηγιάννη, «ένας είναι ο δρόμος στην περίπτωση του Παλαί: αποξήλωση του κτιρίου και δημιουργία στο χώρο του υψηλού πρασίνου με υπαίθριες αθλητικές εγκαταστάσεις [...]».

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι και η άποψη του **Π. Τότσικα**, εκπροσώπου της επιτροπής Χωροταξίας του Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας, ο οποίος αναφέρεται επίμονα στην έννοια του δημόσιου και αδόμητου χώρου, την κοινωνική του σημασία, αλλά και την ανάγκη διατήρησής του: «Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε όλοι ότι το χώμα έχει αξία και σίγουρα δεν πρέπει να εξαφανιστεί [...] Θέλω τα παιδιά μας να ξέρουν ότι υπάρχει ένα πράγμα που λέγεται 'χώμα', που λέγεται 'δάσος', 'Τουρκοβούνια', 'Βείκου' [...] Σε αντιστοιχία με τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, τα νοσοκομεία, οφείλουμε να συνειδητοποιήσουμε ότι και ο ελεύθερος χώρος αποτελεί κοινωνικό εξοπλισμό που καλύπτει βασικές κοινωνικές ανάγκες».

Εν συντομία, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα κύρια σημεία που επισημαίνουν συνολικά οι ομιλητές, είναι τα εξής:

- Η διεξαγωγή ενός **μόνιμου «πολέμου»** στο λεκανοπέδιο της Αττικής, ο οποίος **επιδεινώθηκε με την Ολυμπιάδα**, μεταξύ εξουσίας και συμφερόντων από τη μία μεριά, (που επιτίθενται να καταλάβουν αδόμητους χώρους, δάση και παραλίες) και κινημάτων πολιτών-φορέων που αμύνονται, από την άλλη.
- Οι **ευθύνες της Νομοθετικής Εξουσίας**, η οποία με νόμους εκχωρεί αλόγιστα τους δημόσιους χώρους.
- Οι **παραβιάσεις του Συντάγματος και των Νόμων** από την πολιτεία κατά την υλοποίηση αυτών των σχεδίων.
- Η **σημασία των αγωνιστικών κινητοποιήσεων** και της ύπαρξης αφυπνισμένων πολιτών και φορέων.

Στο τέλος της εκδήλωσης εγκρίνεται και ψήφισμα του κινήματος φορέων και πολιτών Γαλατσίου και Ν.Ιωνίας, στο οποίο αναφέρεται χαρακτηριστικά:²⁶⁴

«Γαλάτσι 19 Μαρτίου 2009

Το Κίνημα Φορέων και Πολιτών

Οι πολίτες της περιοχής που συγκεντρωθήκαμε σήμερα 19.3.2009 στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Γαλατσίου [...] για τη σωτηρία του Ολυμπιακού Αθλητικού Κέντρου Γαλατσίου, αφού ακούσαμε τις ομιλίες των εισηγητών, τις απαντήσεις σε ερωτήματα που τέθηκαν και όλες τις απόψεις που διατυπώθηκαν, δηλώνουμε τα εξής:

1. Το τελευταίο διάστημα μια σειρά ζωτικών δημόσιων και ελεύθερων χώρων, μεταξύ των οποίων και το Ολυμπιακό Αθλητικό Κέντρο Γαλατσίου (Ο.Α.Κ.Γ), παραχωρούνται για εκμετάλλευση σε μεγάλα ιδιωτικά συμφέροντα.

Θεωρούμε παράνομη την επιχειρούμενη μετατροπή του Ο.Α.Κ.Γ. σε Εμπορικό Κέντρο, αφού:

- βρίσκεται σε δασική - αναδασωτέα περιοχή (Β.Δ. 105/1934, Αποφ. Υπουργού 108424/13.9.1934)

- παραβαίνει το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας (Ν. 1515/1985), που στην περιοχή του Άλσους Βεΐκου δεν επιτρέπει εμπορικές χρήσεις

- μετατρέπει τη χρήση γης επί το συντριπτικά εντατικότερο μιας έκτασης που απαλλοτριώθηκε από το Δημόσιο έναντι 8,3 δις δραχμών για συγκεκριμένη αθλητική χρήση δημοσίου συμφέροντος

2. Η επιλογή αυτή θα στερήσει από τη νεολαία μας έναν πιεστικά αναγκαίο χώρο αθλητισμού και πολιτισμού, όπως διαχρονικά η πολιτεία είχε υποσχεθεί.

---

²⁶⁴ <http://e-galatsi.gr>

3. Η λειτουργία Εμπορικού Κέντρου θα έχει ως άμεση συνέπεια την υποβάθμιση του επιπέδου ζωής των κατοίκων της περιοχής λόγω δραματικής επιδείνωσης του κυκλοφοριακού, της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και της εμπορικής κίνησης της περιοχής.

4. Θα δημιουργήσει επίσης κινδύνους και προβλήματα για το προέχον βυζαντινό-ιερό μνημείο, την «Ομορφοκκλησιά».

5. Είναι μεγάλες οι διαχρονικές ευθύνες των κυβερνήσεων αλλά και των Διοικήσεων του Δήμου Γαλατσίου για την απώλεια του συγκεκριμένου ελεύθερου χώρου και την αλόγιστη σπατάλη δημόσιων πόρων με τη χωροθέτηση-κατασκευή κατ' αρχήν του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου και την ολέθρια, στη συνέχεια, επιλογή της μετατροπής του σε Εμπορικό Κέντρο

Α Π Α Ι Τ Ο Υ Μ Ε

α. Να παραμείνει το Ολυμπιακό Γυμναστήριο αυτό που σχεδιάστηκε και κατασκευάστηκε με χρήματα του ελληνικού λαού: δημόσιος χώρος άθλησης και πολιτισμού.

β. Να δοθεί το Παλαί στην Τοπική Αυτοδιοίκηση για χρήση από τους αθλητικούς και πολιτιστικούς συλλόγους των όμορων Δήμων και να διαμορφωθεί ο περιβάλλων χώρος ώστε να αναδεικνύει το μνημείο της Ομορφοκκλησιάς και να λειτουργεί σε συνέχεια με το Άλσος Βεΐκου ως χώρος περιπάτου, αναψυχής, πολιτισμού και αθλητισμού.

ΕΙΜΑΣΤΕ ΑΠΟΦΑΣΙΣΜΕΝΟΙ

να αγωνιστούμε μέχρι τέλους όλοι μαζί: πολίτες, κοινωνικοί φορείς και δημοτικές παρατάξεις, με κάθε τρόπο και σε όλα τα μέτωπα κοινωνικό, πολιτικό, συνδικαλιστικό, δημοτικό και νομικό για

ΝΑ ΜΗ ΓΙΝΕΙ ΤΟ ΠΑΛΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΝΑ ΥΛΟΠΟΙΗΘΟΥΝ ΟΙ ΑΡΧΙΚΕΣ ΔΕΜΕΥΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ»

Τοπικός τύπος.

20/03/09: Όπως ήταν αναμενόμενο, τα λόγια θριάμβου του δημάρχου πυροδότησαν τις **αντιδράσεις του τοπικού τύπου**, με αποτέλεσμα δημοσιεύματα με ειρωνικά σχόλια να κάνουν την εμφάνισή τους:

«Το όραμα του Δημάρχου για το Παλαί

Ο Δήμαρχός μας πανηγύριζε χθες βράδυ, γιατί νομίζει ότι τα πολυσινεμά και οι σάλες Bowling, που θα γίνουν μέσα στο Ολυμπιακό Γυμναστήριο Γαλατσίου, δεν αποτελούν μέρος του εμπορικού Τμήματος του Εμπορικού Κέντρου, αλλά μέρος του χώρου άθλησης...»

**Σατιρική αντιμετώπιση της κατάστασης,
με πρωταγωνιστή το δήμαρχο Γαλατσίου**

Πηγή: <http://e-galatsi.gr>

«Το μεγάλο όραμα»

30 % εμπορικά καταστήματα και χώροι εστίασης και το υπόλοιπο αθλητικοί χώροι (virtual όμως)...Λίγη σοβαρότητα και ειλικρίνεια Δήμαρχε...Την αλήθεια στους πολίτες....»

«Το ΥΠΕΧΩΔΕ σε ...εκπτώσεις»

Δημοσίευμα τοπικού τύπου (23/03/09)²⁶⁵

Πηγή:<http://e-galatsi.gr>

Την περίοδο αυτή, όλοι περιμένουν με ανυπομονησία την **απόφαση του Νομαρχιακού Συμβουλίου** σχετικά με τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων που έχει κατατεθεί από την κοινοπραξία «ΑΚΡΟΠΟΛ Χαραγκιώνης Α.Ε.» και «SONAE SIERRA S.A.». Παρ' όλα αυτά, δεδομένης της έως τώρα στασιμότητας του θέματος, οι κινήσεις φορέων και πολιτών διακατέχονται από μια έντονη ανησυχία για το ενδεχόμενο μη γνωμοδότησης, κάτι το οποίο ουσιαστικά θα ισοδυναμεί με μια έμμεση συναίνεση της Νομαρχιακής Αρχής.

24/03/09: Η Πρωτοβουλία φορέων και πολιτών **καταθέτει εκ νέου κείμενο στο Νομαρχιακό Συμβούλιο**, επιζητώντας τη γρήγορη γνωμοδότηση για την περιβαλλοντική μελέτη. Στο σχετικό κείμενο αναφέρεται: « [...] **Κάνουμε έκκληση, όπως το Νομαρχιακό Συμβούλιο αποφασίσει όσο το δυνατόν συντομότερα σχετικά με τη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου Γαλατσίου.** Για τη πλήρη ενημέρωσή σας, έχει ήδη κατατεθεί πλήρης και λεπτομερής φάκελος του δήμου Γαλατσίου με όλες του τις ενστάσεις (νομικές, επιστημονικές-τεχνικές, πολιτικές και κοινωνικές) κατά της μελέτης, μαζί με τα ψηφίσματα όλων των ευρύτερων πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων που συμπαρίστανται στο ομόφωνο και καθολικό αίτημα των τοπικών κοινωνιών. Η Πρωτοβουλία μας έχει ήδη καταθέσει εγγράφως στο Νομαρχιακό Συμβούλιο τους λόγους απόρριψης της Μ.Π.Ε., που επισυνάπτονται μαζί με ένα Προσάρτημα ιστορικό του θέματος στη παρούσα. Παρακαλούμε να προσκαλέσετε τόσο τη Πρωτοβουλία μας όσο και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς στη σχετική συνεδρίαση του Νομαρχιακού Συμβουλίου για να εκφράσουμε τις απόψεις μας, εφ' όσον (όπως ελπίζουμε) μας ζητηθεί».

²⁶⁵ <http://www.g-magazine.gr>

Ο.Τ.Α.

→ **06/04/09:** Στο πλαίσιο εύρεσης συμμάχων, η νομική σύμβουλος του δημάρχου επισκέπτεται τον **πρόεδρο του Τ.Ε.Ε.** (Γ.Αλαβάνο), με σκοπό την **υποστήριξη** του επιστημονικού αυτού φορέα, στο σύνολό του, ως προς τη διατήρηση του δημόσιου, αθλητικού χαρακτήρα της Ολυμπιακής εγκατάστασης. Αξίζει να αναφερθεί ότι αντίστοιχες κινήσεις έχουν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν προς το Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών, το Σύλλογο Ελλήνων Αρχαιολόγων και την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

Κοινοπραξία
Χαραγκιώνη &
Sonae Sierra

→ Στην αντεπίθεση φαίνεται να περνάει και ο όμιλος Χαραγκιώνη. Σε δημοσίευμα τοπικής εφημερίδας **(07/04/09)** αναφέρεται ότι διεξάγεται εκ νέου **δημοσκόπηση**, αυτή τη φορά όμως «για λογαριασμό της Κοινοπραξίας».

Τοπικός τύπος.

→ Στο σχετικό άρθρο μάλιστα, ο σχολιασμός είναι ιδιαίτερα καυστικός: «...Πάλι εκτός τόπου και χρόνου είναι αυτά τα παιδιά! Πρέπει να καταλάβουν ότι **το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν το γλιτώνουν, ακόμα και αν ο δήμος κάνει πίσω** (χλωμό)! Ας ρίξουν μια ματιά στο Βοτανικό για να καταλάβουν τι ακριβώς εννοούμε!».²⁶⁷

Κοινοπραξία
Χαραγκιώνη &
Sonae Sierra

→ Παράλληλα, η εταιρεία δημοσίων σχέσεων της κοινοπραξίας του Παλαί κάνει πρόταση σε τοπική εφημερίδα **προκειμένω να συμπεριλάβει** σε μία από τις προσεχείς εκδόσεις της **διαφημιστικό φυλλάδιο του εμπορικού κέντρου** που πρόκειται να γίνει στο Γαλάτσι.

Τοπικός τύπος.

→ Η απάντηση είναι **αρνητική** και ο εκδότης της εφημερίδας δηλώνει με υπερηφάνεια: «Δε μας περισσεύουν χρήματα, ούτε είμαστε 'υπεράνω', αλλά είπαμε όχι [...] Φανταστείτε τι έχει να γίνει εάν φτάσει στα χέρια των Γαλατσιωτών, μέσω του περιοδικού μας, ένα πολυτελές φυλλάδιο με εντυπωσιακές μακέτες του εμπορικού κέντρου, στο οποίο θα περιγράφονται τα 'οφέλη' από τη λειτουργία του. Πόσοι από τους κατοίκους αυτής της πόλης θα 'παραμυθιαστούν', εντυπωσιασμένοι από τη θεαματική παρουσίαση του έργου; Πόσοι θα συλλογιστούν 'γιατί όχι'; Και τότε πόσο εύκολο θα είναι να πείσουμε και να κινητοποιήσουμε όλο αυτόν τον κόσμο, που **ήδη δυσκολεύεται να αφήσει την άνεση του καναπέ του και να κατέβει στο δρόμο για να διεκδικήσει το Παλαί;** Και τι θα έχουμε να πούμε σε όλους αυτούς τους επιχειρηματίες και εμπόρους του Γαλατσιού που στηρίζουν εδώ και χρόνια το περιοδικό μας με διαφημιστικές καταχωρήσεις;».

09/04/09: Η **Επιτροπή Περιβάλλοντος της Νομαρχίας** συνεδριάζει και εξετάζει την περιβαλλοντολογική μελέτη που είχε καταθέσει ο Όμιλος Χαραγκιώνη-Sonae Sierra. Προς μεγάλη χαρά και ανακούφιση όσων μάχονται για τη διάσωση του Παλαί, η γνωμοδότηση της Επιτροπής **απορρίπτει** την παραπάνω μελέτη, επικαλούμενη την υπερβολικά μεγάλη εμπορική εκμετάλλευση του χώρου και τα κυκλοφοριακά

²⁶⁶ <http://www.g-magazine.gr>

²⁶⁷ Ο.π.

προβλήματα που θα δημιουργηθούν.²⁶⁸ Αξίζει να σημειωθεί ότι στη συνεδρίαση της Επιτροπής παρευρέθηκαν και μέλη της Πρωτοβουλίας, τα οποία κατέθεσαν κάποιες εύστοχες παρατηρήσεις, ως προς τις αναμενόμενες **επιπτώσεις** στην περιοχή. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα παρακάτω σημεία-κλειδιά:

1) Κυκλοφοριακές επιπτώσεις

- Η αναγκαιότητα δημιουργίας ανισόπεδου κόμβου, αλλά και επιμερισμού της κυκλοφορίας σε παράλληλους και κάθετους δρόμους (βάσει της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων) δηλώνει ουσιαστικά την κυκλοφοριακή συμφόρηση που θα ξεχυθεί σε όλη τη πόλη.

- Η αλλαγή φωτεινών σηματοδοτών σε κόμβο²⁶⁹ που απέχει 1.300μ από τη γωνία του Παλαί (όπως αναφέρεται στη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων) αποδεικνύει ότι ο ανάδοχος αναγνωρίζει ότι οι κυκλοφοριακές επιπτώσεις που θα προκαλέσει το έργο εκτείνονται σε απόσταση τουλάχιστον 1.300μ από το κτίριο. Αν αναλογιστεί, όμως, κανείς ότι το εμβαδόν κύκλου ακτίνας 1.300μ ισοδυναμεί με 5,3 τ.χλμ., τη στιγμή που η έκταση όλης της πόλη του Γαλασίου είναι μόλις 4 τ.χλμ., είναι εύκολο να συμπεράνουμε ότι το κυκλοφοριακό χάος από την άλλη πλευρά θα επεκτείνεται τόσο στη Ν. Ιωνία, όσο και στο Ν. Ηράκλειο.

2) Καταστροφή τοπικού εμπορίου

- Η αποκέντρωση των καταστημάτων του Γαλασίου, η οποία προτείνεται στη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ώστε να αναδειχθεί το κέντρο της πόλης, αποτελεί στην πραγματικότητα πρόβλεψη και δικαιολόγηση του κλεισίματος των καταστημάτων, αλλά και της γενικότερης νέκρωσης του κέντρου του Γαλασίου, εξαιτίας του μελλοντικού mall.

3) Ανεπάρκεια αθλητικών χώρων

- Η έλλειψη αθλητικών χώρων στην ευρύτερη περιοχή, η οποία αναγνωρίζεται και από την πλευρά του αναδόχου, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να εξισορροπηθεί από τη δημιουργία ελάχιστων γηπέδων, σε μια έκταση 92 στρεμμάτων.

M.M.E.

→ **25/04/09:** Δεδομένης της κινητικότητας που παρατηρείται την περίοδο αυτή γύρω από το Παλαί και εν αναμονή της τελικής γνωμοδότησης από το Νομαρχιακό Συμβούλιο, ως προς τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, το θέμα μεταφέρεται, εκτός τοπικής κοινωνίας μέσα από ένα **άρθρο της εφημερίδας ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ** («Ελπίδες έναρξης εργασιών στο Γαλάτσι για Sonae Siera - Ομιλο Χαραγκιώνη»),²⁷⁰ όπου και αναφέρεται χαρακτηριστικά: «Εξελίξεις θα πρέπει να αναμένονται έως τις αρχές του καλοκαιριού αναφορικά με την 'τύχη' μιας από τις μεγαλύτερες επενδύσεις εμπορικών κέντρων στην Αττική. Οι επενδυτές πλειοδότησαν στον σχετικό διαγωνισμό της «Ολυμπιακά Ακίνητα»

²⁶⁸ Μετά την θετική εξέλιξη, το θέμα του Παλαί θα συζητηθεί και πάλι στο επόμενο ή μεθεπόμενο Νομαρχιακό Συμβούλιο.

²⁶⁹ Πρόκειται για τον κόμβο Αγ. Γλυκερίας-Γαλασίου-Πρωτοπαπαδάκη.

²⁷⁰ Ν. Ρουσάνογλος, «Ελπίδες έναρξης εργασιών στο Γαλάτσι για Sonae Siera - Ομιλο Χαραγκιώνη», ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (25/04/09) http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_1_25/04/2009_12138

το 2006, έχοντας μέχρι σήμερα καταβάλει περί τα 20 εκατ. ευρώ, χωρίς καν να έχουν ξεκινήσει οι εργασίες. Αυτό αναμένεται να διαφοροποιηθεί σύντομα, καθώς, σύμφωνα με πληροφορίες, επίκειται η πολυπόθητη έγκριση της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Εφόσον η κατάληξη είναι θετική, θα κινηθούν άμεσα οι διαδικασίες για τη λήψη της οικοδομικής άδειας. Εφόσον δεν υπάρξουν προσφυγές, οι ιθύνοντες εκτιμούν ότι το νέο κέντρο θα μπορέσει να λειτουργήσει ακόμα και πριν από το 2011, δημιουργώντας περί τις 1.000 νέες θέσεις εργασίας. Άλλωστε, η κατασκευή θα είναι συντομότερη του φυσιολογικού (18 αντί για 24 μήνες), λόγω του ότι πρόκειται για ανακατασκευή υφιστάμενου κτίσματος.

Σύμφωνα με τον κ. Tiago Eiro, γενικό διευθυντή της Sonae Sierra στην ελληνική αγορά, η συνολική εκμισθώσιμη επιφάνεια του κέντρου θα ανέλθει σε 40.000 τ.μ., περίπου 10% λιγότερο απ' ό, τι προβλεπόταν αρχικά. Στο κέντρο, το οποίο θα αντλεί επιρροές (αρχιτεκτονικές και σχεδιαστικές) από το χώρο του αθλητισμού, θα περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, περί τα 180 καταστήματα, αίθουσες πολυκινηματογράφων και χώροι εστίασης και αναψυχής. Ηδη έχουν ξεκινήσει οι διαπραγματεύσεις με ενδιαφερόμενους μισθωτές, κυρίως των μικρότερων καταστημάτων, ενώ γίνονται **προσπάθειες για την προσέλκυση και των τοπικών εμπόρων του Γαλασίου**, μέσω ευνοϊκότερων όρων ενοικίασης».

Γίνεται, ασφαλώς, αντιληπτό ότι η μετατροπή του Ολυμπιακού κέντρου σχεδόν προωθείται ή ακόμα και επιβάλλεται από το αντίστοιχο άρθρο, στο οποίο χρησιμοποιούνται **λέξεις-κλειδιά** προκειμένου ο κόσμος να **«συμπονέσει»** τον Όμιλο Χαραγκιώνη για την ταλαιπωρία που υφίσταται ως προς την έναρξη κατασκευής του νέου mall: **«Ελπίδες έναρξης εργασιών [...]**» (τίτλος), **«[...] έχοντας μέχρι σήμερα καταβάλει περί τα 20 εκατ. ευρώ, χωρίς καν να έχουν ξεκινήσει οι εργασίες]**, **«[...] Αυτό αναμένεται να διαφοροποιηθεί σύντομα, καθώς, [...] επίκειται η πολυπόθητη έγκριση».**

07/05/09: Το **Νομαρχιακό Συμβούλιο Αθηνών**, τελικά, απορρίπτει ομόφωνα την περιβαλλοντική μελέτη που είχε καταθέσει ο Όμιλος Χαραγκιώνη-Sonae Sierra.

Τοπικός τύπος

08/05/09: Σε άρθρο τοπικής εφημερίδας αποκαλύπτεται ότι ο **δήμαρχος της πόλης πραγματοποιούσε «κρυφές» συναντήσεις με τον Χαραγκιώνη**. Όπως σημειώνεται: «Όταν κάποιος έλεγε στα δημοτικά συμβούλια, ότι ο δήμαρχος κ. Τσίρος είχε συναντηθεί κατ' επανάληψη με τον Χαραγκιώνη... αυτός διερρήγνυε τα ιμάτιά του..... Ο διάβολος όμως έχει κοντά ποδάρια. Έτσι στο χθεσινό Νομαρχιακό Συμβούλιο, όπου συζητήθηκε η περιβαλλοντική μελέτη του Ομίλου [...], ο πρόεδρος του Ομίλου κ. Χαραγκιώνης είπε φαρδιά πλατιά, ότι απορεί με τις διαμαρτυρίες του δημάρχου μας, μιας και στις κατ' ιδίαν συναντήσεις είχαν συμφωνήσει σε όλα».

10/05/09: Πραγματοποιείται «**λαϊκός ποδηλατικός γύρος**» στο Γαλάτσι, ως ένδειξη διαμαρτυρίας για το Παλαί.

Πηγή: <http://www.g-magazine.gr/dnn/e-books/g-april.htm>

Τοπικός τύπος

Όπως αναφέρεται, όμως, σε άρθρο τοπικής εφημερίδας: «[...] η συμμετοχή του κόσμου ήταν για ακόμα φορά ..φτωχή... αφού χωρίς την κινητοποίηση των παιδιών των αθλητικών συλλόγων της πόλης, Α.Ε. Γαλατσίου, Α.Ο. Γαλατσίου, ΠΑΣ Γαλάτσι, Κορωνίδα, Σύλλογος Ρυθμός και Κίνηση, Σύλλογος Αγριτών Λέσβου, η αποτυχία της εκδήλωσης θα ήταν παταγώδης. Παρόντες **πολλοί δημοτικοί Σύμβουλοι** και αρκετοί γονείς με τα παιδάκια τους. [...] Η πορεία ήταν **αρκετά ήσυχη** και ακούστηκαν **ελάχιστα συνθήματα**.[...] Οι εκδηλώσεις τελείωσαν στη μία το μεσημέρι με **ευχαριστημένη τη Διοίκηση του Δήμου**, που για μια ακόμα φορά **έκανε το 'χρέος'** της. Εύσημα στον Πρόεδρο του Αθλητικού Κέντρου και **κόκκινη κάρτα για μια ακόμα φορά στους πολίτες και τους επαγγελματίες του Γαλατσίου**. Προτίμησαν για μια ακόμα φορά το κρεβάτι και την πολυθρόνα του σπιτιού τους. Ο **δήμαρχος** Κυριάκος Τσίρος, σίγουρα κέρδισε πόντους. Άγνωστο, όμως, αν οι πόντοι αυτοί μπορούν να ισοφαρίσουν αυτούς που χάνει από μια **ανεξήγητα αλλοπρόσαλλη και αμφισβητούμενη στάση γύρω από το θέμα του ΠΑΛΑΙ**. Έχει μπερδέψει ακόμα και τον ίδιο τον εαυτό του».

Πηγή: <http://e-galatsi.gr>

12/05/09: Μια αρνητική εξέλιξη σημειώνεται για το Παλαί, όταν σε συνεδρίασή της, η Διεύθυνση Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων-Διεύθυνση Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων του **Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (Κ.Α.Σ.)**, εγκρίνει την περιβαλλοντική μελέτη του Ομίλου Χαραγκιώνη-Sonae Sierra.

14/05/09: Η θετική γνωμοδότηση του Κ.Α.Σ. πυροδοτεί πραγματικά το ενδιαφέρον του ημερήσιου τύπου και μια πληθώρα δημοσιευμάτων κάνουν ταυτόχρονα την εμφάνισή τους. Στην **ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ**, σε άρθρο με τίτλο «Ένα Mall... ολυμπιακών διαστάσεων»,²⁷¹ αναφέρεται χαρακτηριστικά: «ΚΑΣ. Ένα νέο Mall... ολυμπιακών διαστάσεων ετοιμάζεται να γίνει **και με την άδεια του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου** [...] προκαλώντας **αναστάτωση στην τοπική κοινωνία** για τις επιβαρύνσεις και τις επιπτώσεις που θα επιφέρει στην καθημερινότητά του [...] Όλα αυτά σε απόσταση 240μ. από το βυζαντινό ναό της Ομορφοκκλησιάς [...] Η γειτονία αυτή είχε προκαλέσει **αντιδράσεις** από την εποχή που χτίστηκε το ολυμπιακό γυμναστήριο για τις ανάγκες του 2004. Τώρα που η μετατροπή του θα φέρει άλλες χρήσεις στην περιοχή έχει προκαλέσει **πανικό**, αν κρίνει κανείς τις διαμαρτυρίες δημοτών αλλά και εκπροσώπων των δήμων που ζητούν να παραμείνει ο χώρος **έκταση αθλητισμού και πολιτισμού με ελεύθερη πρόσβαση**».

Σε άλλο άρθρο, της εφημερίδας **ΤΟ ΒΗΜΑ** με τίτλο «Ένας βυζαντινός ναός γίνεται ντεκόρ»,²⁷² τονίζεται: «Εμπόριο- αρχαιότητες, σημειώσατε 1. Δεν είναι η πρώτη φορά εξάλλου που τα αρχαία υποχωρούν προ των σύγχρονων δράσεων, ιδίως όταν αυτές αποφέρουν κέρδος [...] Η ανάδοχος εταιρεία Park Avenue (Acropole Χαραγκιώνης ΑΕ και Sonae Sierra SGPS SA), η οποία επιλέχθηκε από τα Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε., θα κατασκευάσει: εμπορικά καταστήματα [...] Το ζήτημα είναι ωστόσο ότι όλα αυτά θα υλοποιηθούν σε απόσταση μόλις 150 μέτρων από τον μοναδικής διατήρησης και σημασίας βυζαντινό ναό και τον κηρυγμένο αρχαιολογικό χώρο του [...] **Αρνητική**, επομένως, ήταν η **εισήγηση της 1ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, καθώς και της Β΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων**, αφού θεωρούν ότι οι δραστηριότητες που προγραμματίζονται, δε συνάδουν προς την προστασία του βυζαντινού μνημείου υποβιβάζοντάς το σε ντεκόρ! Πλην δεν εισακούστηκαν καθώς η απόφαση ήταν **θετική**».

Σε ένα ακόμα δημοσίευμα, στην **ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ**, υπό τον τίτλο: «Πράσινο» από το ΚΑΣ στο θηριώδες εμπορικό κέντρο»,²⁷³ αναφέρονται τα εξής:

Η Ομορφοκκλησιά Γαλατσίου, όπως παρουσιάζεται στο αντίστοιχο άρθρο της ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ

Πηγή: <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=44042&ref=search>

²⁷¹ Γ. Συκκά, «Ένα Mall... ολυμπιακών διαστάσεων», ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (14/05/09) [http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_civ_2_14/05/2009_314543].

²⁷² «Ένας βυζαντινός ναός γίνεται ντεκόρ», ΤΟ ΒΗΜΑ (14/05/2009) [<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&artid=267986&ct=4&dt=14/05/2009>].

²⁷³ Ν. Κοντράρου-Ράσσια, «'Πράσινο' από το ΚΑΣ στο θηριώδες εμπορικό κέντρο, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (14/04/09) [<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=44042&ref=search>].

«Η Ομορφοκλησιά Γαλατσίου ‘δεν βλάπτεται’, σύμφωνα με το ΚΑΣ. Μια πραγματική όαση για το περιβάλλον. Το ‘μνημείο’ **έχει ήδη υποστεί μεγάλη βλάβη** και από την κυκλοφοριακή συμφόρηση και ατμοσφαιρική ρύπανση της οδού Βεΐκου, όπως και από το Ολυμπιακό Γυμναστήριο Γαλατσίου που χτίστηκε σε μικρή απόσταση από εκεί. ‘Ποια μεγαλύτερη καταστροφή να υποστεί;’, αναρωτήθηκαν πολλά μέλη του ΚΑΣ. Στην αλλαγή χρήσης του κτηρίου κατέθεσε αρνητική εισήγηση η 1η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων με το αιτιολογικό ότι οι **εκσκαφές** που θα γίνουν για το τριώροφο πάρκιν **‘εγκυμονούν σοβαρούς κινδύνους** για τη στατική επάρκεια του μνημείου’. Σημείωναν επίσης ότι ‘θα υπάρξει **ηχητική, ατμοσφαιρική και οπτική βλάβη**, δεδομένου ότι το μνημείο θα καταστεί σημειακή νησίδα εντός του μεταλλικού περιβάλλοντος, που θα παραχθεί από τα διαρκώς κινούμενα τροχοφόρα’».

Στον **ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΤΥΠΟ**, σε άρθρο με τίτλο «Η προοπτική mall ξεσήκωσε το Γαλάτσι», τονίζεται:²⁷⁴ «Κάτω από το γυάλινο όγκο ενός εμπορικού κέντρου **κινδυνεύει να θαφτεί ένα ακόμα βυζαντινό μνημείο** της πόλης και να εξαφανιστεί ένας χώρος αθλητικών εγκαταστάσεων και πρασίνου, έκτασης 92 στρεμμάτων [...] Η τοπική κοινωνία με **πρωταγωνίστρια τη δημοτική αρχή Γαλατσίου** αντιτίθεται στη δημιουργία του εμπορικού κέντρου, διεκδικώντας τη διατήρηση του δημόσιου χαρακτήρα της έκτασης και τη διαφύλαξη του μνημείου. ‘Θεωρούμε ότι δεν έχει χαθεί τίποτα, γιατί υπάρχουν πολλά **νομικά κενά και παρανομίες** που συνδέονται με την υλοποίηση του mall’, παρατηρεί ο πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Γαλατσίου Γιάννης Μανιάτης».

Τέλος, και στο **ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ**, σε δημοσίευμα με τίτλο «Ναι του ΚΑΣ για το εμπορικό», αναφέρεται:²⁷⁵ «Τη συγκατάθεσή του στο ξεπούλημα των Ολυμπιακών ακινήτων στο κεφάλαιο έδωσε προχθές κατά **συντριπτική πλειοψηφία** (με μόλις μία και μοναδική φωτεινή εξαίρεση) το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο, γνωμοδοτώντας υπέρ της έγκρισης της ‘μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων’ στο έργο [...] Στη συνεδρίαση παραβρέθηκαν και εξέφρασαν την αντίθεσή τους στο έργο η Τοπική Αυτοδιοίκηση, δημοτικές κινήσεις, εκπρόσωποι πλήθους μαζικών φορέων, οι οποίοι τεκμηρίωσαν τις καταστροφικές συνέπειες που θα έχει η μετατροπή του ακινήτου σε εμπορικό κέντρο από όλες τις πλευρές, απαιτώντας το ακίνητο να μη χάσει το δημόσιο χαρακτήρα του και να δοθεί στο λαό, όπως άλλωστε υπόσχονταν ανέξοδα οι κυβερνώντες πριν από τους Ολυμπιακούς. Αντίθετα, οι εκπρόσωποι της κοινοπραξίας (‘PARK AVENUE’) δεν κουράστηκαν ιδιαίτερα να ‘πείσουν’ τα μέλη του ΚΑΣ, παρά το γεγονός πως δεν μπόρεσαν να τεκμηριώσουν ούτε κατ’ ελάχιστο τον ...‘πολιτιστικό’ και ‘αθλητικό’ χαρακτήρα του τεράστιου μαγαζιού τους.

²⁷⁴ Σ. Χαραμή, «Η προοπτική mall ξεσήκωσε το Γαλάτσι», ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ (14/05/09) [<http://courses.arch.ntua.gr/View.aspx?i=111851>].

²⁷⁵ <http://www2.rizospastis.gr/story.do?id=5081899&publDate=14/5/2009>

22/05/09: Κατόπιν της θετικής γνωμοδότησης από την πλευρά του ΚΑΣ, ο εκτελεστικός πρόεδρος της «Ακροπόλ Χαραγκιώνης», Θ. Χαραγκιώνης -στο πλαίσιο της εκδήλωσης της Ελληνικής Επιτροπής του ICSC (Διεθνές Συμβούλιο Εμπορικών Κέντρων)- τονίζει προκλητικά ότι: «**οι άδειες που είναι απαραίτητες βρίσκονται σε καλό δρόμο [...]** Θα τις πάρουμε και **θα εφαρμόσουμε το νόμο**». Όπως αναφέρεται σε σχετικό άρθρο:²⁷⁶ «η εταιρεία φαίνεται πραγματικά **αποφασισμένη να προχωρήσει το έργο** της μετατροπής του πρώην Ολυμπιακού Κέντρου Γαλασίου σε εμπορικό κέντρο εφαρμόζοντας τη σχετική σύμβαση που έχει υπογράψει με την Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε.».

8.6.1 Διαπιστώσεις

Κατόπιν, διεξοδικής μελέτης του ιστορικού της υπόθεσης του Παλαί, καθώς και του τρόπου με τον οποίο χειρίζονται το θέμα οι επιμέρους διεκδικητές του χώρου προκύπτουν, τελικά, ορισμένες βασικές διαπιστώσεις:

- 1) Το ζήτημα του Παλαί περιορίζεται εντός της τοπικής κοινωνίας: αναφέρουμε χαρακτηριστικά ότι από το 2007 έως σήμερα, έχουν δημοσιευτεί μόλις δέκα άρθρα σε εφημερίδες μαζικής ενημέρωσης, σε αραιά διαστήματα, με εξαίρεση το Μάιο του 2009, όπου με αφορμή τη θετική γνωμοδότηση του Κ.Α.Σ. παρατηρήθηκε πληθώρα δημοσιευμάτων (ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 19/05/07, ΤΟ ΒΗΜΑ 26/01/08, ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 21/06/08, ΤΟ ΒΗΜΑ 17/08/08, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 25/04/09, ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 14/05/09, ΤΟ ΒΗΜΑ 14/05/09, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 14/05/09, ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ 14/05/09, ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 14/05/09), ενώ παράλληλα ουδέποτε έχει προβληθεί το θέμα σε μεγάλο τηλεοπτικό σταθμό.
- 2) Έχουν πραγματοποιηθεί συνολικά τρεις σημαντικές εκδηλώσεις διαμαρτυρίας για την κατασκευή του εμπορικού κέντρου (Πορεία 17/05/07, Συναυλία 19/06/08, Ποδηλατοπορεία 10/05/09), οι οποίες χαρακτηρίζονται στο σύνολό τους από μη συμμετοχή των κατοίκων του δήμου Γαλασίου, αλλά και των εμπόρων.
- 3) Γενικότερα, η δράση της Πρωτοβουλία/Κινήματος φορέων και πολιτών Γαλασίου και Ν.Ιωνίας εκδηλώνεται με:
  - Συσκέψεις-Συνεντεύξεις τύπου
  - Εκδηλώσεις διαμαρτυρίας
  - Ημερίδες ενημέρωσης για το Παλαί
  - Παράσταση, ως κίνημα, σε διάφορους αρμόδιους φορείς-εκτελεστικά όργανα (π.χ. Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ.) κατά τη γνωμοδότηση του θέματος του Παλαί
  - Εύρεση «συμμάχων» φορέων, αλλά και φυσικών προσώπων από επιστημονικές, καλλιτεχνικές κοινότητες (π.χ. ΤΕΕ, ΕΜΠ)

²⁷⁶ Τ. Ηγουμενίδη, «Προχωρεί το εμπορικό στο Γαλάτσι από Χαραγκιώνη - Sonae Sierra», ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ (23/05/2009) [<http://www.naftemporiki.gr/news/static/09/05/23/1667742.htm>].

4) Ο τοπικός τύπος του Γαλασίου αντιτίθεται στην κατασκευή του νέου mall: αξίζει να αναφέρουμε ότι όχι μόνο δεν έχει εντοπιστεί κάποιο δημοσίευμα υπέρ του ομίλου Χαραγκιώνη και της ανέγερσης του εμπορικού κέντρου, αλλά αντίθετα όλα τα άρθρα των τοπικών εφημερίδων στηρίζουν τη δράση του κινήματος φορέων και πολιτών Γαλασίου και Ν.Ιωνίας. Παράλληλα, κατηγορείται οποιαδήποτε ελλειμματική ενέργεια από την πλευρά της τοπικής αυτοδιοίκησης ως προς την υπόθεση του Παλαί.

5) Ο εμπορικός σύλλογος του Γαλασίου φαίνεται να μην μετέχει δυναμικά στο θέμα του Παλαί.

6) Η τοπική αυτοδιοίκηση τίθεται ανοιχτά κατά της κατασκευής του εμπορικού κέντρου και πραγματοποιεί:

- Έκτακτα δημοτικά συμβούλια, με μοναδικό θέμα τις εξελίξεις γύρω από το Παλαί
- Νομικές ενέργειες (π.χ. σύνταξη φακέλου απόρριψης της περιβαλλοντικής μελέτης του ομίλου Χαραγκιώνη, κ.λ.π.)
- Εκδηλώσεις κατά του Παλαί (π.χ. Ποδηλατοπορεία)

Παρ' όλα αυτά, η δράση της αρκετές φορές χαρακτηρίζεται από έλλειψη πάθους και οργάνωσης, αδράνεια, ενώ κατά καιρούς εμφανίζονται και δημοσιεύματα που αναφέρουν πρόθεση συμβιβασμού από την πλευρά των τοπικών φορέων, και ιδιαίτερα του δημάρχου, ως προς το θέμα.

8.7 Ανάλυση περιεχομένου συνεντεύξεων

Όπως ήδη αναφέρθηκε (κεφ. 8.2), στο πλαίσιο μελέτης των ερευνητικών ερωτημάτων που έχουν τεθεί (κεφ. 8.1), πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με δέκα κατοίκους του δήμου Γαλασίου, έντεκα καταστηματάρχες αλλά και πέντε ανθρώπους-«κλειδιά» (από τον τοπικό τύπο, την τοπική αυτοδιοίκηση και το κίνημα φορέων και πολιτών Γαλασίου και Ν.Ιωνίας).

Τα συμπεράσματα, τα οποία προκύπτουν, είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικά, παρ' όλο τον περιορισμένο αριθμό των ερωτηθέντων:

8.7.1. Μη δημοσιοποίηση του προβλήματος

- Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν το θέμα του Παλαί είναι γνωστό εκτός τοπικής κοινωνίας, πραγματοποιήθηκαν δεκαπέντε συνεντεύξεις σύντομης διάρκειας με κατοίκους εκτός Γαλασίου, στο άλσος Βεΐκου, την Καθαρά Δευτέρα. Πέρα από ελάχιστες περιπτώσεις, η υπόθεση του Παλαί φάνηκε να είναι εντελώς άγνωστη για τους κατοίκους που διαμένουν εκτός των ορίων του δήμου Γαλασίου.

«Όχι, δεν το γνωρίζω.. και προτιμώ να μη γίνει. Στο mall του Αμαρουσίου έχω πάει μόνο μία φορά, από περιέργεια.. Όλα τα ψώνια πάνε εκεί. Και ο αδερφός μου εκεί πάει».

Γυναίκα (25 ετών), κάτοικος Γκύζη

«Παρά το γεγονός ότι δουλεύω στο mall του Αμαρουσίου, δεν έχω ιδέα ότι σκοπεύουν να δημιουργήσουν ένα ακόμα εδώ [...]».

Γυναίκα (40 ετών), κάτοικος Χαλανδρίου

«Ναι.. κάτι έχω ακούσει για το θέμα [...] Αμυδρά, βέβαια. Εσείς τι κάνετε εκεί (εννοούσε το Πολυτεχνείο, καθ' ό,τι του εξήγησα προηγουμένως την ιδιότητά μου); Όπλα δεν έχετε να το αντιμετωπίσετε; [...] Προσωπικά δεν είμαι υπέρ των malls, αλλά μπορώ να φανταστώ γιατί μια οικογένεια θα πήγαινε εκεί τα παιδιά της».

Άντρας (45 ετών), κάτοικος Αγ.Παρασκευής

«Εδώ και χρόνια είμαι κάτοικος Περισσού και, όμως, δε ξέρω τίποτα για τη μετατροπή του σε εμπορικό κέντρο. Κάτι είχα ακούσει κάποτε για την ΑΕΚ ότι ήταν στο συγκεκριμένο χώρο, όμως, ποτέ για εμπορικό [...]».

Άντρας (65 ετών), κάτοικος Περισσού

- Αντίθετα, το σύνολο των κατοίκων του Γαλασίου δηλώνουν γνώστες του θέματος, άλλοι σε μεγαλύτερο και άλλοι σε μικρότερο βαθμό. Ως προς τα αίτια μη προβολής του στην ευρύτερη κοινωνία, το Παλαί χαρακτηρίζεται άνευ αξίας και ενδιαφέροντος. Θα λέγαμε ότι φαντάζει σχεδόν ασήμαντο σε σχέση με τα υπόλοιπα θέματα που απασχολούν την κοινωνία στο σύνολό της. Τέλος, μια διαφορετική οπτική δίνει η δημοτική σύμβουλος Γαλασίου, αλλά και μέλη του κινήματος, σύμφωνα με τους οποίους ο εγκλωβισμός της υπόθεσης του Παλαί εντός του δήμου οφείλεται στην αδράνεια και αδιαφορία της τοπικής αυτοδιοίκησης.

«Εδώ ούτε οι Γαλασιώτες δεν ασχολούνται. Σιγά μην ασχοληθούν οι υπόλοιποι. Κοίτα να δεις..ο κόσμος, έχει τόσα άλλα προβλήματα. Το θέμα του Παλαί τούς είναι, και με το δίκιο τους, αδιάφορο».

Γυναίκα (25 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Φυσικά και γνωρίζω για το θέμα. Μένω, εξάλλου, στο Γαλάτσι 26 χρόνια, από τότε δηλαδή που γεννήθηκα. Μεγάλωσα στις γειτονιές του, εκεί πήγα σχολείο, υπήρξα ενεργό μέλος τοπικών αθλητικών σωματείων [...] Υπάρχει μεγάλο πρόβλημα στην περιοχή ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα [...] Για να μη το γνωρίζει κάποιος, εντός Γαλασίου, πρέπει να είναι ή κουφός ή τυφλός!

Ας σοβαρευτούμε.. φυσικά όχι. Μετά το parking, θα έλεγα ότι αποτελεί το μέγιστο πρόβλημα για τους κατοίκους, αλλά και την τοπική αυτοδιοίκηση, από άλλη βέβαια οπτική. Όποια τοπική εφημερίδα και αν ανοίξει κανείς σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή θα βρει σχετικό άρθρο. Αλλά ακόμα και μεταξύ μας, οι Γαλατσιώτες λίγο πολύ το αναφέρουμε σαν θέμα. Λίγοι, βέβαια, γνωρίζουν τις εξελίξεις [...] Παραέξω ούτε που ακούγεται τίποτα..».

Άντρας (26 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Το θέμα δεν ακούγεται προς τα έξω γιατί δεν απασχολεί κανέναν τι κάνουμε εμείς εδώ. Μη βλέπεις την περίπτωση του Ελαιώνα.. Είναι ιδιαίτερη και έχει πάρει έκταση στα Μ.Μ.Ε. λόγω του ότι υπάρχει ο Παναθηναϊκός στη μέση.. Αλλιώς, το εμπορικό θα κατασκευαζόταν και δε θα παίρναμε χαμπάρι [...] Δεν ενδιαφέρει κανένα τηλεοπτικό κανάλι να προσφέρει χρόνο γι' αυτό το θέμα.. Δεν έχει κάποια ουσία. Θα γίνει ένα εμπορικό ακόμα.. Και;».

Άντρας (28 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Ε ναι.. Όλοι μας ξέρουμε ότι θέλουν να κάνουν mall στο χώρο του Παλαί. Ακόμα και τη μάνα μου να ρωτήσει. Πιο έξω, όμως, τσιμουδιά. Λογικό, βέβαια, ακόμα... αφού έχει μπλοκάρει το ζήτημα από τους καταστηματάρχες. Θεωρώ ότι θα αρχίσουν να ασχολούνται τα Μ.Μ.Ε. όταν αρχίζει να κατασκευάζεται το εμπορικό. Τώρα τι νόημα έχει;».

Άντρας (30 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Σιγά μην ενδιαφερθούν τα Μ.Μ.Ε. για το Παλαί. Η Ελλάδα έχει τόσα προβλήματα, κορίτσι μου, που σιγά μην νοιαστούν οι άλλοι με το Γαλάτσι και με την κατασκευή ενός ακόμα εμπορικού κέντρου. Ξέρεις τι προβλήματα αντιμετωπίζει ο απλός ο κόσμος; Ανεργία, φτώχεια.. Το Παλαί είναι πολυτέλεια να ασχολείσαι μαζί του..».

Γυναίκα (60 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Όλοι οι Γαλατσιώτες θεωρώ πια ότι ξέρουν τα περί Παλαί. Οι τοπικές εφημερίδες γράφουν και ξαναγράφουν.. αλλά εκείνοι αδιαφορούν. Σου λένε 'τι με νοιάζει;».

Εκδότης τοπικής εφημερίδας

«Το θέμα δεν προβάλλεται στα Μ.Μ.Ε. γιατί πρέπει να υπάρχουν και κάποιοι από την τοπική αυτοδιοίκηση να το κινούν».

Δημοτική σύμβουλος Γαλασίου

« [...] Ως προς το δήμαρχο, του έχουμε ζητήσει και κάποιες κινητοποιήσεις, ας πούμε 'πάρε τα απορριμματοφόρα του δήμου και άραξέ τα απ' έξω. Σπάσε

την πόρτα του Παλαί και έμπα μέσα' μιας και τον κόσμο σήμερα δεν μπορούμε να τον βγάλουμε έξω. Γενικά, να κάνει κάποιες κινήσεις εντυπωσιασμού, ώστε να σπάσει αυτό το πράγμα, να φύγει έξω από τα κοινά του Γαλασίου, να μπει σε ένα δελτίο ειδήσεων. Τίποτα, όμως...

[...] Ακόμα και ένα τηλεοπτικό κανάλι που είχε έρθει εδώ για τη δενδροφύτευση, μόλις δώσαμε μια συνέντευξη και για Παλαί, την κόψανε.. Δεν τη βάλανε πουθενά. Αφήσαν μόνο τα της δενδροφύτευσης».

Μέλος του κινήματος φορέων και πολιτών Γαλασίου-N.Ιωνίας

Συμπεράσματα

Μέσα από τις συνεντεύξεις επιβεβαιώνεται, δυστυχώς, το γεγονός ότι ο μοντέρνος άνθρωπος των μεγαλουπόλεων, σε όλες τις ηλικίες, τα επαγγέλματα και τις κοινωνικές τάξεις, βυθίζεται όλο και πιο πολύ σε μια θεληματική απομόνωση και περιχαράκωση. Σε μια εποχή κυριαρχίας του «εγώ», ο καθένας συγκεντρώνει το ενδιαφέρον του στην ατομική του ζωή, τα προσωπικά του προβλήματα. Ο μοναχικός άνθρωπος έχει ως κύριο μέλημα τον εαυτό του, γύρω από τον οποίο στρέφονται οι απασχολήσεις και τα ενδιαφέροντά του. Η κατάκτηση της ατομικής ευτυχίας, συνδέεται αποκλειστικά με τη συσσώρευση χρημάτων, την επαγγελματική ανέλιξη και τη συνεχή αναζήτηση νέων απολαύσεων και ηδονών, ενώ οτιδήποτε αφορά στο κοινωνικό σύνολο φαντάζει σχεδόν περιττό, άνευ ουσίας για να ασχοληθεί κανείς μαζί του.

8.7.2 Προτίμηση για διατήρηση του αθλητικού χαρακτήρα

- Δεδομένης της έλλειψης αθλητικών εγκαταστάσεων στο δήμο Γαλασίου, ο κόσμος - ανεξαρτήτως φύλου και ηλικίας- και φυσικά ο εμπορικός σύλλογος, ο τοπικός τύπος, η τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά και το κίνημα φορέων και πολιτών φαίνεται ότι επιθυμούν, ως πρώτη επιλογή αξιοποίησης του Παλαί, τη διατήρηση του αθλητικού του χαρακτήρα. Παρ' όλα αυτά, η βιωσιμότητα της παραπάνω επιλογής, με εξαίρεση τη δημοτική σύμβουλο, φαντάζει για πολλούς από τους ερωτηθέντες σχεδόν αδύνατη.

«Αν και είμαι φαν των malls, ίσως και να προτιμούσα να τον αφήναν ως αθλητικό χώρο. Πραγματικά υπάρχει πρόβλημα στην περιοχή. Μη το συζητάς. Όμως, επειδή δε βλέπω φως σε αυτό το σενάριο, χίλιες φορές να γίνει mall».

Γυναίκα (24 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Εννοείται ότι θα ήθελα να παραμείνει αθλητικό κέντρο, καθώς στο Γαλάτσι υπάρχει έλλειψη αθλητικών εγκαταστάσεων. Συνήθως, τα αθλητικά σωματεία και οι διάφορες τοπικές ομάδες έχουν σειρά προτεραιότητας ως προς τις προπονήσεις τους, ώστε να κάνουνε λίγο πολύ όλοι. Θυμάμαι ακόμα και τον

εαυτό μου, παλαιότερα, να κάθομαι πίσω από το τέρμα να περιμένω τη σειρά μου..Ας μη γελιόμαστε, όμως. Μια τέτοια κίνηση θα ήταν ασύμφορη, καθώς δε θα μπορούσε ποτέ να αποδώσει τα χρηματικά οφέλη που θα έφερνε η λειτουργία ενός mall».

Άντρας (26 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Τώρα, εξάλλου, ο χώρος που είναι το Παλαί είναι σχεδόν ερειπωμένος..Θα προτιμούσα να έμενε χώρος άθλησης..αλλά σιγά που θα γινόταν.. Είδαμε πώς είναι και τα άλλα Ολυμπιακά Ακίνητα.. Μη σου πω ότι και εκεί μια εκμετάλλευση του χώρου θα γινόταν. Τι..άντε όλοι οι κάτοικοι θα 'μπαίναν έτσι μέσα; Ελεύθερα; Δε νομίζω.. Λογικά τα αθλητικά σωματεία θα πληρώνανε.. Είδες; Πάλι το εμπόριο και το χρήμα μπαίνει στη μέση.. Δεν καταλαβαίνω γιατί όλοι κατηγορούνε το Χαραγκιώνη και τον κάθε Χαραγκιώνη για το εμπορικό. Δε θα μπορούσε, στην τελική, αντί για το εμπορικό να 'εκμεταλλευόταν' το Παλαί ως χώρο άθλησης και να το νοίκιαζε σε σωματεία, αν τον συνέφερε οικονομικά; Το ίδιο δεν θα ήταν; Λεφτά δε θα έβγαζε και στη μια και στην άλλη περίπτωση;»

Άντρας (28 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Αν μου έλεγες να διαλέξω ανάμεσα στην αθλητική και εμπορική χρήση του Παλαί (εννοεί ως προς την απόδοση του χώρου) σίγουρα θα προτιμούσα το πρώτο. Σκέψου, είναι ήδη ένας έτοιμος αθλητικός χώρος, με δύο ολοκαίνουρια γήπεδα και μάλιστα ολυμπιακών διαστάσεων. Άνετα θα μπορούσαν να τα δώσουν στον Α.Ο. Γαλασίου ή τα νοίκιαζαν σε άλλα αθλητικά σωματεία. Μη σου πω ότι θα ήταν πολύ ωραίο να φυτεύανε και δέντρα και να το έκαναν πάρκο. Ξέρεις πόσος κόσμος θα πήγαινε; Ήδη τώρα, το άλσος Βεΐκου που είναι ακριβώς απέναντι είναι συνέχεια γεμάτο».

Άντρας (30 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Σίγουρα θα προτιμούσα να αξιοποιηθεί διαφορετικά.. να έμενε για παράδειγμα αθλητικό κέντρο και γύρω από αυτό να φυτεύανε δέντρα. Προσωπικά, θα ήμουν διατεθειμένη όχι μόνο να βοηθούσα εθελοντικά (π.χ. στη φύτευση του γύρω χώρου), αλλά και να πλήρωνα κάτι παραπάνω για τη συντήρηση του έργου. Αλήθεια, δε θα είχα πρόβλημα.. Θα τα έδινα. Δε νομίζω, όμως, κάτι τέτοιο να συνέφερε σαν λύση.. Με τον καιρό, ίσως, το εγκαταλείπανε πάλι».

Γυναίκα (32 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Εάν μου έλεγες να επιλέξω σίγουρα θα προτιμούσα πάρκο με αθλητικές εγκαταστάσεις για τα παιδιά.. Δεν θα πλήρωνα, όμως, μία για τη συντήρησή του. Αρκετά μας έχουν φάει ήδη..».

Γυναίκα (60 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Τι πιο ωραίο απ' το να κάνανε ένα μεγάλο πάρκο, με δέντρα και αθλητικές εγκαταστάσεις. Ξέρεις τι κόσμος θα πήγαινε; Άσε, που θα ήταν σωτήριο, όχι μόνο για την κοινωνία ως χώρος πρασίνου, αλλά και για μας τους καταστηματάρχες. Όλοι ευχαριστημένοι θα ήμασταν».

Ιδιοκτήτρια καταστήματος (είδη οικίας) τοπικής αγοράς

«Υπάρχει έλλειψη αθλητικών εγκαταστάσεων.. Ειδικά οι αριστεροί (όπως είναι ο αθλητικός σύλλογος ΚΟΡΩΝΙΔΑ) οι οποίοι θέλουν πολύ τη διατήρηση του αθλητικού χαρακτήρα του Παλαί διαμαρτύρονται με τρόπο γκροτέσκο, χονδροκομμένο θα έλεγα γιατί δεν τους παρέχεται αρκετός χώρος και χρόνος, κυρίως, για άθληση. Ακόμα και ο δήμος Αθηναίων διεκδικούσε χώρο και χρόνο από τις αθλητικές εγκαταστάσεις του άλσους για δικά του σωματεία και τελικά τα κέρδισε (για ομάδες των Πατησίων).

[...] Είναι κρίμα.. Πρόκειται για ένα έτοιμο αθλητικό κέντρο, το οποίο θα μπορούσαν να το πάρουν θαυμάσια πέντε δήμοι, με κάποιο γενικό κουμανταδόρο να μαζεύει λεφτά.. γιατί σε όλους τους συλλόγους τα παιδάκια πληρώνουνε και να αξιοποιηθεί έτσι ως αθλητικός χώρος».

Εκδότης τοπικής εφημερίδας

«Είμαι μέλος του Συνδέσμου για την 'Ανάπλαση και την προστασία των Τουρκοβουνίων'. Υπάρχει μελέτη από το Πολυτεχνείο, σύμφωνα με την οποία μπορείς να ενοποιήσεις το χώρο, ξεκινώντας από το Πεδίο του Άρεως, περνώντας από το Αττικό άλσος-Τουρκοβούνια και καταλήγοντας στο Παλαί. Αυτό θέλαμε. Να δημιουργήσουμε ένα δίκτυο πρασίνου και αναψυχής για το Λεκανοπέδιο, που θα αποτελέσει αληθινή ανάσα ζωής. Φέτες, φέτες θα κοπεί όλο, θα αστικοποιηθεί.

[...] Ο Χαραγκιώνης λέει τώρα 'θα σας κάνω και τέσσερα γήπεδα'. Είναι υποχρεωμένος, όμως, γιατί ο χώρος απαλλοτριώθηκε για αθλητική χρήση και πρέπει να παραμείνει, έστω και φαινομενικά. Το πρόβλημά μας, όμως, δεν είναι να πάρουμε τα τέσσερα γήπεδα που τα έχουμε όντως ανάγκη, γιατί έχουμε ανεπάρκεια αθλητικών χώρων -στεγάζεται σε εμάς και η Αθήνα (Πατησίων), με αποτέλεσμα να αναγκάζονται τα παιδιά να στοιβάζονται και να παίζουν έως τις δώδεκα το βράδυ-, το πρόβλημα είναι να μη γίνει το εμπορικό [...] Πέραν τούτου, δε μας καλέσανε ποτέ να μας ρωτήσουν τι θέλαμε εμείς για το Παλαί. Έχει πει και ο δήμαρχος να κάτσουνε κάτω οι όμοροι δήμοι να δούμε πώς μπορούμε να το συντηρήσουμε. Θα μπορούσε να δοθεί σε

επαγγελματικούς αθλητικούς συλλόγους -πριν, για παράδειγμα, έπαιζε μπάσκετ εκεί η ΑΕΚ- ή να δοθεί για εκθέσεις, πολιτιστικές εκδηλώσεις. Θεωρώ ότι αν ενδιαφερθούν και άλλοι, θα μπορέσει να συντηρηθεί ως εγκατάσταση. Το κόστος, εξάλλου, δεν είναι όσο λένε -1.700.000 ευρώ ετησίως είχαν πει στην αρχή, μετά τους Ολυμπιακούς. Εμείς, το αθλητικό κέντρο που έχουμε μέσα στο δήμο, στο άλσος Βεΐκου είναι 1.300.000 ευρώ για να καταλάβετε Δεν είναι πολλά... Τώρα, το βγάζουν 2.700.000 ευρώ. Σου λέει (εννοεί τα Ολυμπιακά Ακίνητα Α.Ε.) 'μια χαρά', γιατί μαζί με το νοίκι δεν ξεπληρώνει μόνο τη συντήρησή του, αλλά και μέρος του δανείου που έχουν πάρει για απαλλοτριώσεις και κατασκευή. Τα Ολυμπιακά ακίνητα, δεν μας είπαν 'εμείς θα το πάρουμε γιατί δεν μπορείτε να το συντηρήσετε'. Αυτοί το πήραν με το 'έτσι θέλω', γιατί ήθελαν να πληρώσουν και τα δάνεια (εννοεί αυτά που πάρθηκαν για την απαλλοτρίωση του χώρου και την κατασκευή του γηπέδου)».

Δημοτική σύμβουλος Γαλατσίου

Συμπεράσματα

Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η εξέλιξη του κόσμου, σαν κοινωνική πραγματικότητα, καθορίζεται, τελικά, σε μεγάλο βαθμό από το χρήμα. Τα πάντα φαίνεται να αρχίζουν και να σταματούν στην οικονομική δυνατότητα, παραβλέποντας όλες τις άλλες παραμέτρους. Το ίδιο μοιάζει να συμβαίνει και με το σχεδιασμό των πόλεων, τις αναπλάσεις και επεμβάσεις στους δημόσιους χώρους, οι οποίες δεν πραγματοποιούνται βάσει των αληθινών αναγκών των κατοίκων τους, αλλά βάσει της «βιωσιμότητας» της επένδυσης σε οικονομικό, κυρίως, επίπεδο. Οι υπόλοιπες διαστάσεις του σχεδιασμού (κοινωνική, τεχνική/τεχνολογική, πολιτιστική) μοιάζουν σχεδόν ασήμαντες. Έτσι, όμως, χάνεται η πραγματική έννοια της ανάπτυξης, η οποία οφείλει να είναι «ταυτόχρονα οικονομική, κοινωνική, τεχνική/τεχνολογική, πολιτική και πολιτισμική, σε διαλεκτική αρμονία και με σεβασμό στο συγκεκριμένο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον, του οποίου μέρος είναι ο άνθρωπος». Και, όπως αναφέρει, ο Δημήτρης Ρόκος στην αντίθετη περίπτωση, προτιμότερο είναι να μην υπάρχει καθόλου.²⁷⁷

8.7.3 Το mall ως η βέλτιστη βιώσιμη εναλλακτική λύση

- Παρά το γεγονός ότι το σύνολο των κατοίκων δηλώνει αρχικά την προτίμησή του για την αθλητική χρήση του χώρου, στο τέλος καταλήγει να παραμερίζει την επιλογή του (ως μη βιώσιμη λύση) και να δέχεται, αβίαστα, την ιδέα του εμπορικού κέντρου. Έτσι, για μια ακόμα φορά δίνεται το «πράσινο φως» στο ιδιωτικό να υποδυθεί το δημόσιο

²⁷⁷ Δ. Ρόκος, Περιβάλλον και Ανάπτυξη: διαλεκτικές σχέσεις και διεπιστημονικές προσεγγίσεις, Αθήνα: Εναλλακτικές εκδόσεις, 2005.

χρησιμοποιώντας μια από τις υπάρχουσες υποδομές του, προκειμένου να «αξιοποιηθεί» και να μην μαραζώσει ως χώρος.

«Είχες ποτέ σου επισκεφθεί το χώρο πριν από τους Ολυμπιακούς αγώνες; Μια αδόμητη χωμάτινη έκταση ήταν, που σου έδινε επίσης την αίσθηση της εγκατάλειψης, της αποσύνθεσης. Χάλια.. Ούτε τα λεωφορεία δεν πήγαιναν εκεί. Σκέτο χώμα ήταν, μια τεράστια αλάνα, στην οποία είχε δημιουργηθεί απλά μια πίστα για moto-cross» [...] Οι περισσότεροι από τους κατοίκους θεωρούν ότι είναι ζήτημα χρόνου να κατασκευαστεί το mall του Γαλασίου. Και να σου πω την αλήθεια, καλύτερα [...] Από το να μείνει έτσι όπως είναι σήμερα, ας γίνει εμπορικό κέντρο. Αν το δούμε ρεαλιστικά εξάλλου δε φαίνεται να υπάρχει άλλη εναλλακτική [...].»

Αντρας (26 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Αν μας δινόταν από το δήμο κάποιου είδους εγγύηση ότι όντως θα λειτουργούσε ως αθλητικό κέντρο για τα παιδιά μας, εννοείται ότι θα το προτιμούσα. Από το να μένει, όμως, έτσι χίλιες φορές το εμπορικό».

Γυναίκα (45 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Ναι, το γνωρίζω το θέμα και είμαι υπέρ.. Γιατί να μη γίνει εξάλλου; Δες το.. Και έτσι όπως είναι, χαμένο είναι. Τουλάχιστον ως εμπορικό κέντρο θα αποκτήσει νέα υπόσταση.. Μεταξύ μας.. μόνο του ΚΚΕ αντιδρούν».

Γυναίκα (55 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Προκειμένω να ερημώσουν οι εγκαταστάσεις, καλύτερα να γίνει εμπορικό κέντρο. Αρκεί όσα χρήματα βγάλει ο δήμος να τα αξιοποιήσει για την τοπική κοινωνία και να μην τα βάλουν οι διάφοροι στην τσέπη τους [...].»

Γυναίκα (60 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Κοίτα να σου πω την αλήθεια, για τους κατοίκους μια ή άλλη είναι. Σου λένε 'θα έχω και παραπάνω αγοραστικές επιλογές'. Άσε που έχω ακούσει από μητέρες ότι προτιμούν να χτιστεί το mall του Γαλασίου για να ξέρουν ότι τα παιδιά τους είναι εκεί...».

Ιδιοκτήτρια καταστήματος (είδη οικίας) τοπικής αγοράς

«Ως προς το εμπορικό, έχω την εντύπωση πως και το θέλουν (οι κάτοικοι, εννοείται), κατά βάθος, αλλά και το θεωρούν τελειωμένη υπόθεση. Το ένα βοηθάει το άλλο...».

Εκδότης τοπικής εφημερίδας

«Αυτή η στάση αρκετών ότι επειδή έχω βαρεθεί να το βλέπω έτσι, ας γίνει εμπορικό.. για μένα δε θα 'πρεπε να ακούγεται».

Δημοτική σύμβουλος Γαλασίου

Συμπεράσματα

Δυστυχώς, ο σύγχρονος τρόπος χρήσης του δημόσιου χώρου συνηγορεί, τελικά, στην άποψη ότι η παραγωγή του αφορά στην κατανάλωσή του από το ιδιωτικό. Θα λέγαμε μάλιστα ότι με την πάροδο του χρόνου το δημόσιο φαίνεται να υπάρχει όσο εξασφαλίζεται το ιδιωτικό, ότι είναι το όχημα εκείνο που θα οδηγήσει το ατομικό, το ιδιωτικό σε θρίαμβο. Στη σημερινή κοινωνία, το δημόσιο λαμβάνεται, πλέον, ως φυσική ιδιοκτησία του ιδιωτικού, με αποτέλεσμα όχι μόνο να επιτρέπεται κάθε οικονομική εκμετάλλευσή του, αλλά να φαντάζει ακόμα και ως μονόδρομος. Το δυσάρεστο είναι πως σταδιακά η αντίληψη αυτή υιοθετείται και από τους κατοίκους, οι οποίοι ολοένα και περισσότερο φαίνεται να μην περιμένουν τίποτα πια από το κράτος. Συνειδητοποιούν ότι τελικά εκείνο που λαμβάνει αποφάσεις για τη μελλοντική ζωή τους είναι το κεφάλαιο, το οποίο, όμως, κινείται αποκλειστικά βάσει των προταγών της παγκοσμιοποιημένης αγοράς.

8.7.4 Το mall ως φορέας κοινωνικού γοήτρου

- Ολοένα και περισσότερο, ο δημόσιος χώρος σχεδιάζεται βάσει προτύπων, που θεωρούνται οικουμενικά (με κορύφωση την περίπτωση των malls), χωρίς να δίνεται καμία βαρύτητα στο μνημονικό περιεχόμενο των υπό «ανάπτυξη» εδαφών. Αυτό που καλλιεργείται, πλέον, είναι η αντίληψη πως εκεί όπου θα δημιουργηθεί το εκάστοτε φαντασμαγορικό εμπορικό κέντρο, ο τόπος θα μετασηματιστεί σε τόπο προβολής, πόλο έλξης εκατομμυρίων ατόμων.

Δεν είναι τυχαίο, λοιπόν, ότι αρκετοί από τους ερωτηθέντες κατοίκους, νεαρών κυρίως ηλικιών, του Γαλασίου (μιας, ουσιαστικά, «λαϊκής» περιοχής) θεωρεί ότι θα προβληθεί ο δήμος τους στον «έξω» κόσμο, θα βελτιώσει την κοινωνική του υπόσταση, θα ανανεώσει την εικόνα του. Αξίζει, μάλιστα, να σημειώσουμε ότι αντίστοιχη άποψη είχαν και ορισμένα άτομα, τα οποία αναγνώριζαν μειονεκτήματα του μελλοντικού εμπορικού κέντρου.

«Άσε που θα ακουστεί το Γαλάτσι. Πες, για παράδειγμα ότι κάποιος πάει στο mall και τον παίρνει ένας φίλος του τηλέφωνο. Ε; Δε θα του πει 'Έλα, στο Γαλάτσι είμαι!»

Γυναίκα (24 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Και για να μη βλέπουμε μόνο την αρνητική του πλευρά, κάτι τέτοιο (εννοεί την κατασκευή του mall) καλώς ή κακώς θα φέρει ανάπτυξη. Θα ακουστεί το Γαλάτσι επιτέλους προς τα έξω. Δες... Όπως έγινε και στο Μαρούσι με το mall. Όλοι εκεί πηγαίνουν πλέον».

Άντρας (26 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Ε, ναι.. Σίγουρα θα αναβαθμιστεί το Γαλάτσι. Δεν είναι και λίγο πράγμα ένα mall στην περιοχή».

Άντρας (28 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Πιστεύω ότι θα προσθέσει αίγλη στο Γαλάτσι, αν και θα πήξει στο φουλ η περιοχή από τα αυτοκίνητα».

Γυναίκα (32 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Ο Χαραγκιώνης λέει ότι θέλει να μας κάνει ευτυχισμένους με το νέο mall. Θα αναβαθμιστεί η περιοχή υποστηρίζει. Δε σηκώνεται να φύγει μια ώρα νωρίτερα από εδώ, να δει πόσο ευτυχισμένους θα μας κάνει...»

Δημοτική σύμβουλος Γαλατσίου

8.7.5 Πλεονεκτήματα mall

α) Συγκέντρωση καταστημάτων στον ίδιο χώρο

Η φιλοσοφία του «όλα σε ένα», φαίνεται να καθιστά τα shopping malls σε πρωταγωνιστικούς τόπους κατανάλωσης στην εποχή της υπερνεωτερικότητας, όπου τα πάντα κινούνται με φρενήρεις ρυθμούς. Η έλλειψη χρόνου, η ανάγκη συνδυασμού όσο το δυνατόν περισσότερων αγοραστικών επιλογών, αλλά και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων κάτω από την ίδια στέγη οδηγεί μεγάλο μέρος του κόσμου να στρέφεται, πλέον, προς τα malls. Πέρα από τη συγκέντρωση των καταστημάτων, ιδιαίτερα θετικά στοιχεία θεωρούνται από την πλειοψηφία των ερωτηθέντων -ανεξαρτήτως φύλου και ηλικίας- το συνεχές ωράριο λειτουργίας τους, καθώς και το γεγονός ότι είναι ελεγχόμενα κλιματολογικά.

«Μου αρέσει πάρα πολύ η ιδέα να έχουμε και εμείς ένα mall στο Γαλάτσι. Θα μπορούμε, επιτέλους, να πηγαίνουμε για ψώνια κάπου, να τρώμε, να πίνουμε τον καφέ μας, να βλέπουμε και κάποια ταινία το βράδυ. Δεν είναι το ίδιο με το να γυρνάει κανείς μες τον ήλιο ή τη βροχή, από μαγαζί σε μαγαζί και μετά να θέλει να βγει και να πάει κάπου αλλού. Σήμερα για παράδειγμα μου πρότεινε η αδερφή μου να πάμε για ψώνια στην Ερμού.. 'Ούτε για πλάκα', της απάντησα με τέτοια ζέση. Δεν το συζητάω, το να είναι όλα μαζί, κάπου συγκεντρωμένα το θεωρώ πολύ σημαντικό.

Γιατί, εξάλλου, να μην τα συνδυάσεις όλα;

[...] Σίγουρα ένα από τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα του mall είναι ότι τα μαγαζιά είναι όλη την ημέρα ανοιχτά. Είναι και Δευτέρες και Τετάρτες και το Σάββατο είναι μέχρι τις 7:00μ.μ. όλα τα καταστήματα.

[...] Προτιμώ να πάω στο mall πρωί πρωί και να έχω όλο το χρόνο μπροστά μου να ψωνίσω. Και μου αρέσει που ξέρω ότι ό,τι ώρα και να τελειώσω θα πάρω τους φίλους μου να έρθουν να με βρουν εκεί, στο χώρο του mall, χωρίς να αγχώνομαι αν θα έχω τελειώσει με τα ψώνια μου. Αυτό είναι σίγουρα κάτι που δεν μπορώ να το κάνω με ευκολία όταν ψωνίζω στις τοπικές αγορές. Εκεί μπορεί να βρεθώ ακόμα και από τη μια περιοχή στην άλλη, χωρίς καν να το καταλάβω».

Γυναίκα (24 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Ένα από τα πιο σημαντικά είναι η συγκέντρωση καταστημάτων κάτω από τον ίδιο χώρο. Τις καφετέριες και τα εστιατόρια τα θεωρώ δευτερεύουσες λειτουργίες. Πάω στο mall για ψώνια και απλά μετά συνήθως θα καθίσω και για έναν καφέ. Δεν θα πάω μόνο για καφέ».

Γυναίκα (26 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Ξέρεις ότι θα μπει μέσα και θα βρεις αυτά που θες, το ένα δίπλα στο άλλο ρε παιδί μου. Σκέψου απ' την άλλη να πρέπει να ψάχνεις έξω, στο δρόμο.. Να γυρνάς από μαγαζί σε μαγαζί με βροχή, κρύο ή στους 40° βαθμούς το καλοκαίρι [...] Η ευκολία στα μαγαζιά αυτά... ότι είναι όλα μαζεμένα και ανοιχτά μέχρι το βράδυ.. ο κλιματισμός που σε βοηθάει.. Όλα αυτά είναι πολύ σημαντικά πλεονεκτήματα».

Άντρας (28 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Δε θεωρώ ότι είναι πιο ανταγωνιστικές οι τιμές στο mall σε σχέση με την τοπική αγορά. Σίγουρά, όμως, το γεγονός ότι είναι ανοιχτά μέχρι το βράδυ είναι μεγάλο ατού. Άσε που αν βρέχει, για παράδειγμα, από το να γίνεις 'παπί' πηγαίνοντας από μαγαζί σε μαγαζί στη Βεΐκου, πας στο mall και ξεμπερδεύεις».

Άντρας (30 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Φαντάζομαι, βέβαια, ότι για κάποιους θα είναι απίστευτα βολικό να τα έχουν όλα μαζεμένα κάτω από τη στέγη του mall. Ίσως, είναι που εγώ δεν είμαι αυτό που λέμε 'Fashion victim'.. Δε θα πάω να ψωνίσω 'τη μάρκα'. Ακόμα και ότι έχει καφετέριες, εστιατόρια, λειτουργικό είναι, άλλο που έχει καταντήσει αυτοσκοπός».

Γυναίκα (32 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Δε με νοιάζει αν θα γίνει mall ή όχι, αλλά στην τελική και γιατί να μη γίνει; Γιατί να πηγαίνουμε στο Μαρούσι, στις καφετέριες εκεί στο mall και να μην έχουμε στο άλσος Βεΐκου, στη γειτονιά μας το δικό μας mall, με μαγαζιά και καφετέριες συγκεντρωμένες;»

Γυναίκα (48 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Δεν έχω συναισθηματικούς ενδοιασμούς. Για μένα αυτό που μετράει όταν ψωνίζω είναι κατ' εξοχήν οι τιμές: Αν δηλαδή έχει καλές τιμές το mall θα με κρατήσει.. εάν όχι, θα ξαναγυρίσω στα τοπικά μαγαζιά. Πέρα από τις τιμές, σημαντικό θεωρώ το δίπτυχο: ταλαιπωρία-χρόνος Δεν αντέχω πια να γυρίζω από μαγαζί σε μαγαζί.. Με πονάνε και τα πόδια μου».

Ε.Π. (γυναίκα), 60 ετών

8.7.6 Η μεταμοντέρνα φιλοσοφία του mall

- Ο σύγχρονος δημόσιος χώρος έχει εκφυλιστεί, πλέον, σε ένα «κουτί» κάτω από το ιδεολογικό σκεύασμα του «όλα σε ένα» και μάλιστα «γρήγορα», το οποίο είναι ικανό να καλύψει όλες τις πραγματικές και επίπλαστες ανθρώπινες ανάγκες. Περιλαμβάνει όλα όσα θες ή ονειρεύεσαι να αγοράσεις, ενώ παράλληλα προβάλλεται ως ο ιδανικός χώρος απόδρασης από τη ρουτίνα της καθημερινότητας, μια εικονική νησίδα «διακοπών» από τη μιζέρια του σύγχρονου κόσμου.

Το mall με τα μπαλκόνια και τις κυλιόμενες σκάλες, τα στολίδια, τα φωτάκια, τις βιτρίνες και τους παιχνιδιάρικους χώρους ανάπαυλας και αναψυχής δείχνει να προσεγγίζει πιο εύκολα το νεανικό κοινό του Γαλατσίου, κυρίως χάρη στην υπόσχεση για βίωση «ονειρικών μοναδικών εμπειριών», μεσολαβημένων πάντα από τα υλικά κατασκευάσματα που διαφημίζονται, μέσω των συμβόλων-εικόνων. Αντίθετα, οι μεγαλύτερες ηλικίες, αντιμετωπίζουν το mall με καχυποψία. Θεωρούν, γενικότερα, ότι τα εμπορικά μεγαθήρια δείχνουν ψυχρά, απρόσωπα, ενώ παράλληλα όχι μόνο δεν ενισχύουν την προσωπικότητα των ατόμων που υφίστανται εντός των τειχών τους, αλλά επιδιώκουν να μετατρέψουν το σύνολο σε μια άμορφη, εύκολα χειραγωγούμενη μάζα.

α) Η αίσθηση του χώρου

«Πολλές φορές έχω πάει στο mall του Αμαρουσίου μόνο για βόλτα, για να χαζέψω, χωρίς να έχω αγοράσει τίποτα ή ακόμα και για να πιω έναν καφέ. Ειδικά όταν είχε πρωτοανοίξει, όλοι λέγαμε “πάμε στο mall”, “πάμε στο mall”. Είναι πολύ ωραίο το περιβάλλον [...] Ιδίως τα Χριστούγεννα, είναι υπέροχα. Θεωρώ ότι δεν υπάρχει πιο ωραίο μέρος από αυτό [...] Βλέπεις

πιο καλό κόσμο εκεί.. Δε βλέπεις τους γύφτους και τους πακιστανούς που βλέπεις στην Ερμού..Καμία σχέση..»

Γυναίκα (24 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Το mall είναι ιδιαίτερα οικείο στο μάτι του καθενός. Είναι γεμάτο καφετέριες, φαστ-φουντάδικα. Όλα είναι μαζεμένα πάνω πάνω. Βλέπεις πολύ κόσμο, ακόμα και δεκαπεντάχρονα ή και πιτσιρίκια που έρχονται με τους γονείς τους».

Γυναίκα (25 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Κοίτα.. Καλώς ή κακώς, ανήκουμε στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όταν όλες οι ευρωπαϊκές χώρες έχουν από τριάντα malls η καθεμία, αναμενόμενο ήταν κάποτε να έρθει και σε εμάς αυτό το φαινόμενο. Πρόκειται για ένα σχέδιο που έχει τσεκαριστεί, έχει λειτουργήσει, έχει πάει καλά και μετά έχει έρθει στην Ελλάδα..σαν μια έτοιμη συνταγή. Προσωπικά, όχι απλά δε με ενοχλεί, αλλά είμαι και συνηθισμένος. Σπούδαζα χρόνια στην Αγγλία και θυμάμαι πολλές φορές να πίνουμε καφέ μέσα σε αυτούς τους χώρους. Καθόμασταν στο κέντρο του εμπορικού, βλέπαμε τον κόσμο. Μου άρεσε.. Μη σου πω ότι και στην Ελλάδα, όταν μπαίνω μέσα στο mall νιώθω έναν ευρωπαϊκό αέρα, μου θυμίζει κάτι από Αγγλία [...] Σαν αίσθηση χώρου, το mall το θεωρώ καθαρά δημόσιο..Μπαίνουν οι πάντες μέσα, όπως στο αεροδρόμιο Ελευθέριος Βενιζέλος. Δικό σου δεν το νιώθεις; Άλλο που είναι γερμανικών συμφερόντων... Ο καθένας που μπαίνει μέσα σε αυτά δεν ξέρει πόσοι μεγαλομέτοχοι κρύβονται πίσω από αυτό, πόσοι τα εκμεταλλεύονται και στην τελική δεν τον ενδιαφέρουν. Στην πραγματικότητα τίποτα δεν είναι δικό μας ως προς το δημόσιο, αλλά ταυτόχρονα όλα είναι. Σκέψου..και οι δρόμοι, τα πάρκα.. περιουσία του κράτους είναι, άλλο που νομίζουμε ότι είναι δικά μας. Έτσι, είναι και τα εμπορικά. Ανοιχτά προς όλους, ανά πάσα ώρα και στιγμή».

Άντρας (30 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Γενικά, εμένα αυτού του είδους τα εμπορικά κέντρα δε με τρελαίνουν και για αυτό σπάνια πηγαίνω..κυρίως λόγω κάποιας δουλειάς που μπορεί να έχω. Δεν μου αρέσει που είναι ένας κλειστός χώρος σαν..πώς να στο πω ρε παιδί μου;.. Σαν θερμοκήπιο είναι.. Όλα μου φαίνονται ψεύτικα εκεί. Παρ' όλα αυτά, μου αρέσει που δεν είναι στενάχωρο.. Μπορείς να περπατήσεις άνετα, χωρίς να στριμώγνεσαι».

Γυναίκα (32 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Στα μαγαζιά της γειτονιάς γνωρίζεις τον άλλο.. Εκεί (εννοεί το mall) είναι απρόσωποι, ψυχροί. Δε μου αρέσει το κλίμα. Μου είναι τελείως αδιάφορο».

Γυναίκα (60 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

Συμπεράσματα

Ένα από τα στοιχεία που διαφαίνεται μέσα από τις συνεντεύξεις, επιβεβαιώνοντας δυστυχώς τη σύγχρονη πραγματικότητα, είναι το φαινόμενο του ρατσισμού, της περιθωριοποίησης ατόμων και κοινωνικών ομάδων, που υφίσταται έντονα στις μέρες μας. Οι μετανάστες αντιμετωπίζονται ως οι αποδιοπομπαίοι τράγοι για όλων των ειδών τα εσωτερικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινωνίες σήμερα. Ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ελλάδας, οι Αλβανοί, οι Πακιστανοί, καθώς και οι τσιγγάνοι με τους καταυλισμούς τους, θεωρείται ότι προκαλούν ισχυρό πλήγμα όχι μόνο στην αναβάθμιση της εικόνας της σε διεθνές επίπεδο -ως προς την αισθητική της διάσταση- αλλά ταυτόχρονα στην κοινωνική δομή, τη διατήρηση των ισορροπιών της κοινωνίας. Και μπορεί, βέβαια, οι περισσότεροι από αυτούς να αποτελούν σημαντικό εργατικό δυναμικό σε διάφορους τομείς (π.χ. οικοδομική δραστηριότητα), παράλληλα όμως, ας μη ξεχνάμε ότι προβάλλονται και ως οι βασικοί ένοχοι για την αύξηση της εγκληματικότητας και της ανεργίας που υπάρχει τα τελευταία χρόνια στη χώρα.

β) Η έννοια του χρόνου

«Χάνω τελείως την αίσθηση του χρόνου, αλλά αυτό είναι κάτι που μου αρέσει. Εξάλλου, όταν λέω ότι θα πάω για ψώνια, δεν κανονίζω τίποτε άλλο εκείνη την ημέρα. Ξέρω ότι θα είναι για χάσιμο είτε είμαι σε κάποιο εμπορικό είτε στις τοπικές αγορές. Δε μπορώ να έχω στο μυαλό μου 'Αχ είναι 1μ.μ., πρέπει να φύγω τώρα'. Δεν ψωνίζεις σωστά έτσι».

Γυναίκα (24 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Εμένα μου αλλάζει η διάθεση όταν μπαίνω..αλλά προς το χειρότερο. Λέω, άντε να φύγω. Νιώθω σαν να βρίσκομαι σε καζίνο..όλοι είναι εθισμένοι, στον κόσμο τους, μην έχοντας καμία αίσθηση του χρόνου...».

Γυναίκα (32 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Το mall μου φαίνεται πολύ αγχωτικό. Μπαίνεις στη λογική του 'δεν προλαβαίνω και προσπαθώ να τα κάνω όλα γρήγορα'. Τρέχεις άρον άρον, λόγω και καλά έλλειψης χρόνου και τελικά κάθεσαι ώρες, χωρίς να το καταλάβεις, μέσα σε ένα κουτί. Απίστευτο ε;».

Γυναίκα (45 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Ο άλλος στο εμπορικό πάει δύο ώρες και κάθετα τέσσερις. Χάνει κάθε αίσθηση του χρόνου [...] Μέσα, ούτως ή άλλως, καταναλώνει. Οι χώροι αυτοί είναι φυλακτήρια παιδιών και καταναλωτών μακράς διάρκειας».

Μέλος του κινήματος φορέων και πολιτών Γαλασίου-N.Ιωνίας

Συμπεράσματα

Γίνεται αντιληπτό ότι στο mall χάνεται, τελικά, κάθε αίσθηση του χρόνου. Οι άνθρωποι παρασύρονται και αλλάζουν καταστάματα χωρίς να συνειδητοποιούν το πόση ώρα αφιερώνουν συνολικά εντός του εμπορικού μεγαθηρίου. Κανείς δεν κοιτάει το ρολόι του, κανείς δεν αγχώνεται για την εκτός mall ζωή. Ίσως, τελικά, το επόμενο στάδιο των ελληνικών malls θα είναι να παραμένουν ανοιχτά κατά τη διάρκεια ολόκληρου του εικοσιτετράωρου ή ακόμα και να δημιουργήσουν καταλύματα διαμονής, ώστε να ξεκουράζονται προσωρινά οι διάφοροι επισκέπτες τους.

γ) Ο ρόλος του θεάματος

«Άσε που γίνονται και πολλά πάρτι από ραδιοφωνικούς σταθμούς, κοπέλες σου μοιράζουν δώρα, σοκολατάκια.. Βλέπεις και άλλα πράγματα, που έξω δεν τα βλέπεις. Εκεί (εννοεί στην τοπική αγορά) βλέπεις τον καθένα να σου ζητάει λεφτά, να προσπαθεί να σου πουλήσει κάτι που έχει κλέψει πριν [...] Αν αρχίσουν να γίνονται πολλά εμπορικά κέντρα, θα αρχίσει να διασκορπίζεται ο κόσμος και μετά δεν θα βλέπεις τη σημερινή κοσμοσυρροή. Τα malls θα είναι άδεια, δεν θα είναι ωραίο σαν θέαμα».

Γυναίκα (24 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Αν είναι να μην πηγαίνω στα malls επειδή είναι 'κάπως' όπως λένε πολλοί, με την ίδια λογική να μην πηγαίνουνε και αυτοί στο θέατρο, στο μέγαρο μουσικής.. Και εκεί, όλοι 'κάπως' δεν είναι; Στημένοι, σαν να έχουν και οι θεατές ρολούς...».

Γυναίκα (26 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Σαφώς μου αλλάζει η ψυχολογία όταν μπαίνω στο mall. Νιώθω ότι μπαίνω σε ένα μεγάλο κέντρο ευρωπαϊκής πόλης, όπως αντίστοιχα νιώθω όταν μπαίνω σε μια ξένη τράπεζα που υπάρχει στην Ελλάδα. Νιώθεις ότι είσαι στο εξωτερικό και όχι στο εσωτερικό, σε αυτή τη μιζέρια της ελληνικής τράπεζας, που όταν πας να μπεις σε πιάνει η ψυχή σου. Ό,τι έρχεται από το εξωτερικό έχει μια άλλη κουλτούρα και έναν άλλο αέρα. Πήγαινε να μπεις μέσα στα Harrods...».

Άντρας (30 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Ξέρεις τι δε μου αρέσει; Όλοι μου φαίνονται ίδιοι εκεί μέσα. Σαν μια μάζα, στην οποία πλασάρουν τα ίδια προϊόντα, διεθνών πάντα προδιαγραφών. Δεν υπάρχουν πιο ψαγμένα πράγματα. Μου φαίνεται, τελείως, εκτός ελληνικής κουλτούρας».

Γυναίκα (45 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

Συμπεράσματα

Ένα από τα στοιχεία που προκύπτουν, μέσα από τις συνεντεύξεις, είναι η ανάγκη του μέσου Έλληνα να νιώσει Ευρωπαίος πολίτης, να ανταποκριθεί στις διεθνείς προσαγές και να συμβαδίσει η χώρα του με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης. Ας μη ξεχνάμε, εξάλλου, ότι ακόμα και το ίδιο το mall κατασκευάστηκε στην Αθήνα, με σκοπό τη διεθνή αναγνώριση, την επιβεβαίωση και προβολή του μητροπολιτικού της χαρακτήρα προς τα έξω. Παρ' όλα αυτά, στην ατέρμονη αναζήτηση για «δόξα», αποκρύφτηκε και παραμελήθηκε συνειδητά, κατά το σχεδιασμό, η ιδιαίτερη πολιτισμική παράδοση, η ιστορική διαδρομή του τόπου. Όλα στήθηκαν βάσει οικουμενικών προτύπων, διεθνών προδιαγραφών. Δεν είναι περίεργο, λοιπόν, που η συγκεκριμένη κατασκευή στέκεται, τελικά, αμήχανα, σαν ξένο άψυχο σώμα και σε πολλούς φαντάζει «εκτός ελληνικής πραγματικότητας».

δ) Η αρχιτεκτονική του mall

«Δεν με πειράζει καθόλου που είναι σαν κουτί. Δεν είναι τελείως, κλειστό, εξάλλου. Το καλοκαίρι, στο πάνω επίπεδο, ανοίγουν τις τζαμαρίες και σε χτυπάει στο πρόσωπο ο ήλιος. Δεν νιώθεις ότι είσαι σε κλειστό μαγαζί [...] Το Golden Hall, πάντως, δε μου αρέσει.. Δεν εννοώ αρχιτεκτονικά (δεν το συζητάω, είναι πολύ πιο κυριλέ σε σχέση με το mall).. Να μωρέ, δεν είναι τόσο οικείο.. Είναι πολύ ακριβό, απευθύνεται σε άλλο κόσμο που τα έχει.. Άσε, που έχει μόνο 2-3 καφετέριες, λίγα φαγάδικα και κανένα σινεμά... Βάλε ότι δεν έχει και μετρό. Μόνο με αυτοκίνητο μπορείς να πας ή με λεωφορείο... Γι' αυτό είναι συνέχεια άδειο».

Γυναίκα (24 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Το έξω δεν το προσέχω καθόλου. Ούτε που θυμάμαι αν έχει παγκάκια το mall. Ίσως, βέβαια, να ήταν ωραίο να έχει κάποια πλατεία και έξω, κυρίως για τα παιδάκια, αλλά ποιος ενδιαφέρεται; Όλοι πάνε κατ' ευθείαν μέσα»

Γυναίκα (26 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

Συμπεράσματα

Φαίνεται ότι μια από τις παραμέτρους που έχει καθοριστική σημασία για την εμπορική επιτυχία του mall είναι η επίτευξη μιας αίσθησης οικειότητας εντός των τειχών του. Η αρχιτεκτονική σύλληψη του κτιρίου, σε πρώτο στάδιο, σε συνδυασμό με τα υλικά, τα

χρώματα, τον εξοπλισμό (π.χ. φωτιστικά) είναι αναγκαίο να οδηγούν σε ένα εντυπωσιακό, μεν, αποτέλεσμα, αλλά ταυτόχρονα προσιτό στο βλέμμα του μέσου καταναλωτή. Σε αντίθετη περίπτωση, το κέλυφος του εμπορικού θα καθίσταται ανήμπορο να κρατήσει στο εσωτερικό του το καταναλωτικό κοινό, το οποίο θα αποζητά ύστερα από κάποια ώρα περιπλάνησης έξοδο διαφυγής από αυτό το «ξένο» και ψυχρό περιβάλλον.

ε) Τα συστήματα παρακολούθησης

«Προσωπικά, μου αρέσει που έχει φύλακες σε κάθε γωνία στο mall».

Γυναίκα (24 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Τι εννοείς; Αν με πειράζει που υπάρχουν κάμερες στο mall; Η αλήθεια είναι ότι δεν τις έχω προσέξει ποτέ.. Γι' αυτό ίσως και να μη με ενοχλούν».

Γυναίκα (32 ετών), κάτοικος Γαλασίου

Συμπεράσματα

Δυστυχώς ο «Μεγάλος Αδερφός» φαίνεται να γίνεται ολοένα και περισσότερο αναπόσπαστο μέρος της ζωής μας, παρακολουθώντας κάθε δραστηριότητα σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο. Το δυστύχημα είναι ότι παρά το γεγονός ότι η λειτουργία των συστημάτων παρακολούθησης έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τα συνταγματικά δικαιώματα της κοινωνικής και πολιτικής ελευθερίας, της προσωπικότητας, των δημοσίων συναθροίσεων, της προστασίας από τη χρήση προσωπικών δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής, μια σημαντική μερίδα ατόμων θεωρεί την αστυνόμευση (ιδιαίτερα με τη μορφή των καμερών) απαραίτητη για τη διασφάλιση της κοινωνικής ισορροπίας και τον περιορισμό της εκδήλωσης κοινωνικών αναταραχών.

8.7.7 Ατροφία συλλογικής συνείδησης

- Είναι γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια, ένας σημαντικός αριθμός τοπικών συλλόγων και επιτροπών αγώνα αντιτίθενται στην απώλεια της δημόσιας και κοινόχρηστης γης, καθώς και τη μετατροπή της σε εμπορεύσιμο προϊόν, το οποίο καθίσταται διαπραγματεύσιμο με οικονομικούς όρους πια. Το ερώτημα, βέβαια, που τίθεται είναι κατά πόσο μπορούν να πολλαπλασιαστούν αυτές οι κινήσεις και να προσεγγίσουν, πλέον, τον «ανυποψίαστο» κάτοικο με σκοπό να δράσει απέναντι σε κάθε επιχειρηματική ενέργεια που γίνεται «γι' αυτόν, χωρίς αυτόν».

Δυστυχώς στο Γαλάτσι, παρά το γεγονός ότι υφίστανται άτομα που κινητοποιούνται κατά της κατασκευής του εμπορικού κέντρου, μέσω της *Πρωτοβουλίας* και του *Κινήματος*

Φορέων και Πολιτών, αναδεικνύοντας τα προβλήματα και επισημαίνοντας τα αδιέξοδα που θα επιφέρει η μετατροπή του Παλαί σε ένα νέο mall, φαίνεται τελικά ότι δεν κατορθώνουν να κερδίσουν τον Γαλασιώτη κάτοικο ως ενεργό σύμμαχό τους, σε αυτή την προσπάθεια.

Οι κάτοικοι του Γαλασίου (πλην όσων αγωνίζονται) δείχνουν στο σύνολό τους σχεδόν αδιάφοροι απέναντι στο ζήτημα του Παλαί, θεωρώντας το πλέον «τελειωμένη υπόθεση». Κλείνονται στο δικό τους μικρόκοσμο.. έναν κόσμο που δεν περιλαμβάνει οτιδήποτε αφορά «τρίτους». Το μόνο που μοιάζει να έχει σημασία είναι το «εγώ», το πώς θα αντιμετωπιστεί η καθημερινότητα, με τα δεκάδες προβλήματα που εμπεριέχει. Η ενασχόλησή τους με τα κοινά και ιδιαίτερα το Παλαί (και μάλιστα με τη μορφή ενεργούς δράσης, π.χ. συμμετοχή σε πορείες, εκδηλώσεις, κλπ), φαντάζει σχεδόν πολυτέλεια σε σχέση με όλα τα υπόλοιπα θέματα που τους απασχολούν. Ας μην ξεχνάμε, εξάλλου, ότι η μετατροπή του Παλαί σε εμπορικό κέντρο φαίνεται για τους περισσότερους από τους ερωτώμενους «αδιάφορους» κατοίκους ως η βέλτιστη εναλλακτική επιλογή, μετά την απόρριψη της αθλητικής χρήσης του χώρου (ως μη βιώσιμης...).

Το αξιοσημείωτο, βέβαια, στην περίπτωση του Γαλασίου είναι ότι ακόμα και οι ιδιοκτήτες των καταστημάτων της τοπικής αγοράς παρουσιάζουν έντονα σημάδια αδράνειας ως προς τη ματαίωση της κατασκευής του εμπορικού κέντρου. Παρά το γεγονός ότι διακυβεύονται άμεσα τα συμφέροντά τους, ακόμα και το μέλλον της ίδιας τους της εταιρείας, οι ίδιοι δείχνουν αδύναμοι να συλλάβουν την έννοια της συλλογικότητας, της μαζικής δύναμης που θα μπορούσαν να έχουν μέσα από μια συλλογική δράση.

«Κοίτα.. υπέρ του mall είμαι, ούτως ή άλλως [...] Μη σου πω, όμως, ότι ακόμα και αυτοί που τώρα διαμαρτύρονται, μπορεί αργότερα να τους δεις στο mall να κάνουν βόλτα».

Γυναίκα (24 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Ναι, έχω ακούσει για το κίνημα, αλλά δεν με απασχολεί.. Ο μόνος λόγος που θα συμμετείχα σε εκδηλώσεις κατά του Παλαί θα ήταν αν είχα κάποιο δικό μου μαγαζί. Ακόμα βέβαια και τότε μπορεί και να βαριόμουν».

Γυναίκα (25 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Μα κατά βάθος, οι περισσότεροι το θεωρούμε δεδομένο ότι, θέλοντας και μη, το εμπορικό θα γίνει. Σε ένα, δύο χρόνια, θα είναι ήδη γεγονός. Ποιος, λοιπόν, ο λόγος να ξεβουλευτούμε, σκέφτονται οι περισσότεροι για κάτι μη αναστρέψιμο ή, έστω, δύσκολα αναστρέψιμο;».

Αντρας (26 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Δεν πιστεύω στα κινήματα, να σου πω την αλήθεια. Όλα παρακινούμενα είναι είτε από την αντιπολίτευση είτε από την κυβέρνηση. Και το κίνημα του Βοτανικού που σταμάτησε το έργο του Βωβού ήταν του Συνασπισμού.. από εκεί ξεκίνησε η φασαρία [...] Γι' αυτό και δεν ασχολούμαι, όχι μόνο με του Γαλατσίου αλλά και γενικότερα..».

Άντρας (28 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Και γιατί να πάμε στις κινητοποιήσεις (εννοεί σε όσες είναι κατά της κατασκευής του εμπορικού κέντρου); Αφού, ούτε εγώ, ούτε και οι φίλοι μου έχουμε μαγαζί. Να διαμαρτυρηθούν αυτοί που έχουν. Σιγά μη τρέχουμε τώρα για τους άλλους..».

Άντρας (30 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Ναι, ξέρω για το κίνημα φορέων και πολιτών. Δεν παρακολουθώ, ιδιαίτερα, τη δράση του, αν και είχα κατέβει στην τελευταία ποδηλατοπορεία, πιο πολύ επειδή είμαι χρόνια ποδηλάτισσα. Ψόφια, βέβαια, τα πράγματα, ήταν σαν να είχε χαθεί ο παλμός. Ο κόσμος ήταν στο σπίτι του ή ίσως σε κανά mall, σίγουρα όμως όχι στην πορεία [...] Σε ημερίδες ενημέρωσης δεν έχω πάει, δεν είναι του στυλ μου. Στη συναυλία ήθελα να πάω, αλλά κάτι στράβωσε την τελευταία στιγμή».

Γυναίκα (32 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Αυτό το εκκλησάκι του Άι-Γιώργη (εννοεί την Ομορφοκκλησιά) φοβάμαι που λένε ότι μπορεί να πάθει κάτι από την κατασκευή του νέου mall..αλλά και πάλι δεν είμαι ο τύπος που θα σηκωθώ να φωνάξω. Έχω τόσα δικά μου».

Γυναίκα (45 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Ναι, μωρέ. Αυτοί που αποφασίσανε να τα κλείσουνε (εννοεί τα μαγαζιά την ημέρα των κινητοποιήσεων), αυτοί οι ίδιοι τα αφήσανε. Ούτε μια ώρα δεν τα κρατήσαν ανοιχτά. Ακούγεται για πολλά απ' αυτά ότι ήδη έχουν κλείσει χώρους μέσα στο εμπορικό.. Κατά τα άλλα, το παίζουν επαναστάτες..».

Ιδιοκτήτης καταστήματος (γυναικεία αξεσουάρ) τοπικής αγοράς

«Οι Γαλασιώτες, για τους κατοίκους μιλάω, δεν ασχολούνται. Δεν τους ενδιαφέρει. Στις κινητοποιήσεις που πάμε, είμαστε πάντα τόσο λίγοι και πηγαίνουμε προς τα εκεί και φωνάζουμε. Ακούνε οι διάφοροι περαστικοί, ρωτάνε γιατί φωνάζουμε, μαθαίνουν για το Παλαί. Ε εντάξει, μέχρι εκεί. Δεν ασχολείται ο κόσμος, έχει δικά του προβλήματα».

Ιδιοκτήτης καταστήματος (ενδύματα) τοπικής αγοράς

«Έχεις δει εσύ ποτέ μαγαζιά που να βοηθούνται μεταξύ τους; Πλάκα μου κάνεις; Ο ένας θέλει να βγάλει το μάτι του άλλου [...] Μη με βλέπεις εδώ. Το Πολυτεχνείο έχω τελειώσει. Υπήρξα ενεργό μέλος αγώνων.. Τώρα, βέβαια, μετά από χρόνια έχω καταλάβει, πλέον, τι βρωμιά υπάρχει στον κόσμο.. Ο καθένας το συμφέρον του κοιτάει -και ιδιαίτερα οι έμποροι- στην πραγματικότητα και όχι τον άλλο».

Ιδιοκτήτης καταστήματος (ηλεκτρικά είδη) τοπικής αγοράς

«Ο κόσμος κοιμάται.. Δεν έχει καταλάβει τίποτα.. Σου λέει ωραία θα είναι.. Ιυχιρίεuse..θα πηγαίνω να ψωνίζω.. Αλλά ούτε και οι εμπορευόμενοι του Γαλασίου δεν κατεβαίνουν στις διαδηλώσεις. Ο σύλλογος ο εμπορικός, από ντροπή, να πούμε, συμμετέχει θεωρητικά σε κινητοποιήσεις, αλλά στην πράξη δεν εμφανίζεται κανένας. Έγιναν δύο συγκεντρώσεις, οι οποίες ήταν υποτονικές και μια τρίτη, η ποδηλατοπορεία, έγινε την Κυριακή. Κανένα, όμως, από τα Μ.Μ.Ε. δεν έδειξε τίποτα..

[...] Έχεις ακούσει που λένε 'τρεις και η αγία τριάδα'; Τρεις και καταλάβαμε; Ε.. την τρίτη φορά (εννοεί την ποδηλατοπορεία) καταλάβαμε ότι ούτε Κυριακή μαζεύονται, ούτε Τετάρτη μαζεύονται, ούτε Πέμπτη μαζεύονται. Δεν μαζεύονται... Έχουν τη λογική του καναπέ και δεν ενδιαφέρονται γενικά για το μέλλον αυτής της πόλης. Δε βλέπουν πιο μακριά. Θα έλεγα ότι οι κάτοικοι του Γαλασίου είναι πολύ πίσω...τηλεόραση-καναπές άντε και κανά σουβλάκι. Οι προβληματισμένοι άνθρωποι είναι λίγοι και δε μπορούν να σύρουν τους άλλους.

[...] Την Κυριακή πραγματικά είχα τη διάθεση 'ή τώρα ή ποτέ'. Έλάτε πάμε να νικήσουμε'. Είδα, όμως, ότι ήταν ακριβώς τα ίδια άτομα που είχαν έρθει και τις άλλες φορές».

Εκδότης τοπικής εφημερίδας

«Αν μπορούσαμε να κατεβάσουμε 5.000 κόσμο, θα τελείωνε και το θέμα. Ιδίως στην εποχή αυτή. Από τη στιγμή, όμως, που δε μπορούμε στηριζόμαστε στο νομικό κομμάτι. Η δικαιοσύνη είναι το μέσο και το ΣΤΕ, που δυστυχώς προσπαθούν να το φάνε και αυτό με την αναθεώρηση του συντάγματος. Αυτά τα όπλα έχουμε».

Δημοτική σύμβουλος Γαλασίου

- Ιδιαίτερα σημαντική είναι η διαπίστωση ότι τα μέλη της Πρωτοβουλίας, αλλά και του Κινήματος φορέων και πολιτών που μάχονται για τη μη πραγματοποίηση του εμπορικού στο Γαλάτσι είναι γενικότερα «ενεργοί πολίτες», σκεπτόμενα και «υποψιασμένα» άτομα. Δε μάχονται μόνο για το Παλαί, επειδή ανήκει στο δήμο τους, αλλά ως επί το πλείστον υπερασπίζονται κάθε ελεύθερη δημόσια έκταση, συμμετέχουν σε εκδηλώσεις για το

«Αυτό που ζούμε σε σχέση με το Παλαί είναι πραγματικά ένας πόλεμος [...]. Δε λέω, απαραίτητη η νομική διάσταση του αγώνα, τίποτα όμως δε μπορεί να συγκριθεί με το μαχητικό σθένος των ενεργών πολιτών [...] Μόνο εμείς μπορούμε τελικά να αποτρέψουμε το τεράστιο έγκλημα που είναι προ των πυλών [...] Δεν μπορούμε να έχουμε καμία εμπιστοσύνη στους νόμους, αυτοί μας έφεραν μέχρι εδώ [...] Εμπιστοσύνη μόνο σε εμάς και τους αγώνες μας [...] Δε θα μας προλάβουν αυτοί, όπως στην πλατεία Κύπρου, μπαίνοντας με τις μπουλντόζες βράδυ στο Παλαί. Πρέπει να τους προλάβουμε εμείς, να 'μπουκάρουμε' μέσα στο Παλαί, να κάνουμε δένδροφύτευση, να έρθουν οι αθλητικοί σύλλογοι με τα παιδιά και να αρχίσουν όλοι να καταλαβαίνουν ότι αυτός ο χώρος είναι δικός μας. Αυτή είναι η λύση για να μην ηττηθούμε..

[...] Ναι το ξέρω. Ο κόσμος δείχνει αδιαφορία. Δε μπορεί, όμως, να μην ανατραπεί αυτό. Θυμάμαι τα Χριστούγεννα με αφορμή το θάνατο του παιδιού που είχε γίνει χαμός από Γαλασιώτες μαθητές, νέο κόσμο που είχε βγει στο δρόμο και φώναζε.. Το θέμα είναι να καταφέρουμε να τους ζυπνήσουμε πάλι...».

Μέλος του κινήματος φορέων και πολιτών Γαλασίου-N.Ιωνίας

«Ήταν ορατό ότι για μετά (εννοεί τους Ολυμπιακούς αγώνες) δεν υπήρχε καμία πρόβλεψη. Εκείνη την περίοδο (2002), στο Γαλάτσι έγινε η μεγαλύτερη συσπείρωση που είχε γίνει ποτέ. Στήθηκε επιτροπή φορέων και πολιτών για τη διάσωση του χώρου, στην οποία συμμετείχε όλο το φάσμα της πόλης, όλες οι δημοτικές παρατάξεις. Τότε την τύχη του Παλαί την είχε αναλάβει, ευθύς μετά την τέλεση των Ολυμπιακών αγώνων, ένας Κλαδάς, ο γενικός γραμματέας των Ολυμπιακών Αγώνων. Είχαμε κάνει δύο συναντήσεις μαζί του. Αυτός είχε οριστεί ο αδιαμφισβήτητος κυβερνητικός χειριστής του θέματος του Παλαί. Ήταν και μέλος της διοίκησης των Ολυμπιακών

Ακινήτων. Την εποχή εκείνη αντιπροσωπεύει της πόλης, από όλο το φάσμα, συναντήθηκε μαζί του και μας υποσχέθηκε ότι θα παραχωρήσει στην πόλη περίπου 4 στρέμματα [...] Φτάνουμε στο έτος 2005, ένα έτος καθοριστικό για την τύχη της πόλης. Τότε, δεδομένου ότι είχαμε και τις δημοτικές εκλογές λίγο μετά, οι περισσότεροι ενεργοί πολίτες, οι οποίοι ασχολούνται και με τα κόμματα, στον α ή το β βαθμό, είχαν αδρανήσει με το θέμα του Παλαί. Δεν υπήρξε η δέουσα εναντίωση, η καταχώρηση της αντίθεσης της πόλης.. Η πόλη ήταν ανοχύρωτη..και 'γίναν ένα σωρό πράγματα [...] Αλλάζει, λοιπόν, η χρήση του χώρου, με το νόμο του 3342/ 2005. Στην εισηγητική έκθεση (του νόμου), η αρμόδια υπουργός, Φ.Πετραλλιά, είχε πει ότι δε θα γίνει καμία χρήση του υπολοίπου του συντελεστή (επιπλέον 8.000τ.μ.). Παρ' όλα αυτά, ήρθε μετά η εταιρεία Ολυμπιακά Ακίνητα και, με την προκήρυξή της, έδωσε το δικαίωμα στους επενδυτές της να εξαντλήσουν το συντελεστή [...] Από τότε η πόλη είναι με το χέρι στη σκανδάλη, περιμένοντας κάποιες εξελίξεις. [...] Τα γεγονότα του Δεκεμβρη και η ρευστότητα της πολιτικής κατάστασης δίνουν τη δυνατότητα ακόμα και σε έναν πολίτη αποφασισμένο να εμποδίσει τη δημιουργία ενός εμπορικού κέντρου [...] Σημασία έχει τι κάνει η πόλη, οι συνιστώσες της πόλης που έχουν αγωνιστική παράδοση και μπορούν να συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας κοινωνικής εναντίωσης, η οποία θα συμπαρασύρει και το δήμαρχο [...] Σημασία έχει τι κάνω εγώ, ο ορκισμένος υπερασπιστής του Γαλασίου, που έχω ένα διαμέρισμα και ξέρω ότι αυτό το διαμέρισμα θα απαξιωθεί, αν θέλεις και για προσωπικούς λόγους, και η ζωή μου θα γίνει πολύ πιο δύσκολη [...] Το κακό με το Γαλάτσι είναι ότι έχει άλλη δομή, άλλη φιλοσοφία σε σχέση με άλλες περιοχές. Ποιος έχει ζήσει εδώ τις μαζικές αντιδράσεις που έχουν γίνει, για παράδειγμα, στην Καλλιθέα; Εδώ, δεν έχουν γίνει ποτέ.. Η όχι.. Καταχωρηθήκαν μια φορά, πριν από περίπου δύο χρόνια. Ενώθηκαν όλες οι δυνάμεις της πόλης, έκαναν μια εκδήλωση και μετά άρχισαν πάλι τα ίδια, ξανά και ξανά.. Απομακρύνθηκαν. Σήμερα ζούμε μια εποχή τέτοια.. Απομαζικοποίησης, αδιαφορίας του πολίτη. Το κυρίαρχο είναι αυτό.. Ο άλλος δε θεωρεί ότι τον αφορά άμεσα, ούτε εμείς είχαμε ποτέ τη δυνατότητα να πάμε πειστικά και μαζικά και να του πούμε 'έλα εδώ ρε φίλε, θα ανατραπεί η ζωή σου. Το έχεις συνειδητοποιήσει;».

Μέλος του κινήματος φορέων και πολιτών Γαλασίου-N.Ιωνίας

«Ο κόσμος είναι απογοητευμένος, θεωρεί ότι δεν έχει εναλλακτική πρόταση.. Δεν υπάρχει διέξοδος. Έχει, πλέον, κλειστεί στον εαυτό του, αδιαφορώντας παντελώς για τους γύρω του..».

Μέλος του κινήματος φορέων και πολιτών Γαλασίου-N.Ιωνίας

Συμπεράσματα

Μέσα από τις συνεντεύξεις, επιβεβαιώνεται το γεγονός ότι στη σύγχρονη εποχή, όλα οδηγούν στον αποπροσανατολισμό των ανθρώπων, την αδρανοποίηση της κριτικής σκέψης και την αδιαφορία για τη συλλογική δράση. Οι περισσότεροι άνθρωποι δε δρουν, πλέον, ανιδιοτελώς, ως συνειδητοί πολίτες για την προώθηση του κοινού καλού, αλλά οδηγούνται σε ενέργειες βασιζόμενοι σε χρησιμοθηρικές αρχές που τονίζουν τα «εγωιστικά» υλικά συμφέροντα. Τα πάντα, από τη σχολική εκπαίδευση μέχρι τις δημόσιες υπηρεσίες, έχουν αναδομηθεί πάνω στην αυτοκαταστροφική βάση του προσωπικού συμφέροντος. Αυτό, βέβαια, είναι απόρροια του σύγχρονου πολιτισμού της ανάπτυξης, ο οποίος φαίνεται ότι είναι εγκλωβισμένος στη μέγκενη μιας κυρίαρχης ιδεολογίας, η οποία αρνείται και υπονομεύει τη νομιμότητα του ατόμου ως πολίτη, με αποτέλεσμα την εμφάνιση μιας αυξανόμενης αστάθειας που οδηγεί στη λατρεία του «εγώ» και στην απαξίωση, την απάρνηση του κοινού καλού. Έχουμε φτάσει, πλέον, στο σημείο να λέμε άνθρωπο και να εννοούμε άτομο. Μιλούμε για τον πολίτη και έχουμε στο νου τον ιδιώτη. Αναφερόμαστε στον εαυτό μας και εξυπνοούμε το εγώ μας σε τέτοιο βαθμό, ώστε να λησμονούμε τον άλλο που συνυπάρχει μαζί μας και το όλον μέσα στο οποίο συνανήκει το εγώ μας μαζί με καθένα άλλο του. Ο Dostoevsky χαρακτηριστικά, μάλιστα, προφήτευε από τον περασμένο αιώνα το γεγονός ότι όλοι χώρισαν και γίνανε μονάδες. Ο καθένας, υποστήριζε, τραβιέται πλέον στην μοναξιά του, απομακρύνεται απ' τον άλλο, κρύβεται και κρύβει το έχει του και καταλήγει να απωθεί τους ομοίους του και να απωθείται από αυτούς.

8.7.8 Ο τοπικός τύπος κατά του mall

- Φαίνεται, τελικά, ότι πράγματι ο τοπικός τύπος αντιτίθεται ανοιχτά στην κατασκευή του εμπορικού κέντρου στο χώρο του Παλαί. Πρόκειται για μια διαπίστωση που είχε ήδη διατυπωθεί (κεφ.8.6.1.) κατόπιν μελέτης του ιστορικού των δράσεων-αντιδράσεων γύρω από το συγκεκριμένο ζήτημα και έρχεται, πλέον, να επισφραγιστεί και από το σύνολο των ερωτηθέντων, είτε πρόκειται για τους κατοίκους του Γαλασίου, είτε για τα επιμέρους «πρόσωπα-κλειδιά».

«Όχι, δεν έχει τύχει να πέσει στα χέρια μου ποτέ άρθρο τοπικής εφημερίδας που να μιλάει υπέρ του νέου mall».

Άντρας (30 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Ναι, το έχω διαβάσει στις εφημερίδες. Όλο κατά είναι αυτές. Πρόσφατα, μάλιστα, μου ανάφεραν πάλι το θέμα και οι γιοι μου».

Γυναίκα (48 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Όχι, δεν έχουμε παράπονο από τις εφημερίδες μας. Γράφουν συνέχεια κατά του εμπορικού. Τι νόημα, όμως, έχει; Σάμπως και θα αλλάξει τίποτα;».

Ιδιοκτήτης καταστήματος (ενδύματα) τοπικής αγοράς

«Ο τοπικός τύπος εξ αρχής πήρε θέση κατά του εμπορικού, αν και ο Χαραγκιώνης προσπάθησε να πάρει τρία έντυπα μαζί του: εμένα, τον Παλμό και το G-magazine. Μου ζητήσανε και εμένα, όπως και σε άλλους να βάλω ένθετο στην εφημερίδα αλλά τους είπα 'όχι...Δε γουστάρω τα λεφτά σας.. [...] Ό,τι και αν γράφουμε στις εφημερίδες, όσες προσπάθειες και αν κάνει η Πρωτοβουλία..δεν κουνιέται φύλο..».

Εκδότης τοπικής εφημερίδας

8.7.9 Ο εμπορικός σύλλογος και τα μεγάλα ιδιωτικά συμφέροντα

Το σύνολο των εμπόρων της τοπικής αγοράς του Γαλασίου (συμπεριλαμβανομένου του εκδότη της τοπικής εφημερίδας, της δημοτικής συμβούλου και των μελών του κινήματος) θεωρεί ότι το πλήγμα στα τοπικά καταστήματα από τη λειτουργία του νέου mall, θα είναι πολύ ισχυρό, με διαφορετικές αποχρώσεις ως προς τις επιπτώσεις του, ανάλογα με τη φύση του κάθε καταστήματος. Αξιοσημείωτο είναι ότι ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων ατόμων που ασχολούνται με το λιανικό εμπόριο ελπίζουν ότι το γεγονός της προσωπική επαφής που έχουν με τον καταναλωτή -ο οποίος, ως επί το πλείστον είναι κάτοικος Γαλασίου- ενδέχεται να κρατήσει την πελατεία του και μετά την ενδεχόμενη έναρξη του εμπορικού κέντρου. Τέλος, ας αναφέρουμε ότι στα μάτια της πλειοψηφίας των εμπόρων, το όνομα «Χαραγκιώνης» φαντάζει πολύ ισχυρό, γεγονός που καθιστά κάθε πάλη μαζί του ανούσια.

«Κοίτα.. δε θα πληγούμε όλοι το ίδιο.. Εννοείται ότι καταστήματα με ρούχα, παπούτσια, εσώρουχα θα υποστούν μεγάλη ζημιά. Εταιρείες τύπου Vodafone, Γερμανός δε νομίζω να πάθουν τίποτα φοβερό.. Παρ' όλα αυτά, όλοι κατά είμαστε. Δε μας συμφέρει να γίνει».

Ιδιοκτήτης καταστήματος (κεραμικά) τοπικής αγοράς

«Εμείς, προσωπικά, δε νομίζω να πληγούμε τόσο. Βλέπεις και εσύ. Έχουμε παντοφλάκια για μεγάλες γυναίκες. Δύσκολα να ανοίξει τέτοιο μαγαζί στο mall. Έχουμε και την πελατεία μας. Παρ' όλα αυτά, ότι θα πέσει κάπως η κίνηση σε σχέση με τώρα, το περιμένουμε. Τουλάχιστον για το πρώτο διάστημα που θα πάει ο κόσμος, έστω και από περιέργεια».

Ιδιοκτήτης καταστήματος (υποδήματα) τοπικής αγοράς

«Θα πηγαίνουν όλοι εκεί. Για ποιο λόγο να περπατάνε στη Βεΐκου, πάνω κάτω, δίπλα στα αυτοκίνητα; Θεωρώ ότι θα είναι καταστροφή για εμάς [...] Οι μόνοι που δε συνεννοούμαστε είμαστε εμείς, οι καταστηματάρχες. Δηλαδή ο άλλος λέει 'γιατί να κλείσω; Να χάσω και τη δουλειά;' Έστω και εκατό ευρώ είναι ποσό. Δεν κλείνουν αγάπη μου. Και αν δεν κλείσει ο ένας, δεν θα κλείσει και ο άλλος. Σου λέει 'γιατί ο άλλος ανοιχτός και εγώ κλειστός;' [...] Ο μόνος σύλλογος που δεν είναι οργανωμένος είμαστε εμείς. Μα κανένας δεν έκλεισε.. Πέντε λεπτά, μόνο, κάποιος όταν πέραγε η πορεία».

Ιδιοκτήτρια καταστήματος (είδη οικίας) τοπικής αγοράς

«Δε θα ξεχάσω ποτέ τα πρώτα Χριστούγεννα μετά την έναρξη λειτουργίας του mall στο Μαρούσι. Ήταν, πραγματικά, τραγικά.. Δεν υπήρχε κόσμος στα μαγαζιά. Οι μέρες των εορτών, ήταν σαν απλές, συνηθισμένες μέρες της εβδομάδας. Νέκρα έξω, σε σχέση με άλλα χρόνια. Όλοι είχαν πάει στο mall, το οποίο είχε ανοίξει μόλις ένα-δύο μήνες πριν».

Ιδιοκτήτρια καταστήματος (ενδύματα) τοπικής αγοράς

«Ο εμπορικός σύλλογος δε θέλει (εννοεί την κατασκευή του mall). Έχουνε, λέει, πάει και στα δικαστήρια. Δεν ξέρω, όμως, παραπάνω. Θυμάμαι, απλά, που λέγανε ότι επειδή υπάρχει ένα εκκλησάκι σημαντικό δίπλα, δε μπορεί να χτιστεί τόσο κοντά το εμπορικό. Δυστυχώς, όμως, το κεφάλαιο είναι κεφάλαιο. Και δεν τα βάζει κανείς εύκολα μαζί του».

Ιδιοκτήτρια καταστήματος (ενδύματα) τοπικής αγοράς

«Κανένας δεν ασχολείται δυναμικά. Εγώ υπάλληλος είμαι και σκέψου πως ακόμα και στην ιδιοκτήτρια που της είπα ότι λένε (εννοεί τους άλλους καταστηματάρχες) να κλείσουμε τα μαγαζιά ως ένδειξη διαμαρτυρίας, μου είπε.. 'κάνε, ό,τι κάνουν και οι άλλοι'. Ε, οι άλλοι δεν κλείσανε, οπότε το ίδιο κάναμε και εμείς. Πλήρης αδιαφορία. Υπάρχει, βέβαια, και εξήγηση.. Κατά βάθος, οι πιο πολλοί θεωρούμε ότι θα γίνει. Ρώτα βέβαια και τον πρόεδρο, να σου πει και αυτός την άποψή του. Ξέρεις, όμως, πώς είναι αυτά.. Το χρήμα καθορίζει. Εγώ και εσύ δεν είμαστε τίποτα. Τι μπορούμε να κάνουμε; Απλά να προσευχηθούμε να μη γίνει..».

Υπάλληλος καταστήματος (ενδύματα) τοπικής αγοράς

«Δεν τα κλείσανε (εννοεί τα μαγαζιά, την ημέρα των κινητοποιήσεων), γιατί σου λέει ο άλλος 'θα γίνει που θα γίνει το εμπορικό, γιατί να μην τη δουλέψουμε εκείνη τη μέρα;. Υπάρχει που υπάρχει και κρίση, για τέτοια είμαστε;».

Ιδιοκτήτης καταστήματος (υποδήματα) τοπικής αγοράς

«Πλάκα μου κάνεις; Τελειωμένη υπόθεση είναι. Όταν μου ήρθε εδώ (εννοεί στο κατάστημα) ο Χαραγκιώνης, τον έβγαλα έξω [...] Ξέρεις τι είναι αυτά τα έργα έξω (εννοεί επί της Βεΐκου); Σκάβουν για να περάσει φυσικό αέριο να πάει στο Παλαί. Στο λέω...έχει λήξει.. Το θέμα έχει λήξει.. Οι αποφάσεις έχουν παρθεί».

Ιδιοκτήτης καταστήματος (ενδύματα) τοπικής αγοράς

«Το μέγιστο πρόβλημα θα είναι το πλήγμα στο τοπικό εμπόριο [...] Τόσο το mall στο Μαρούσι, όσο και το Golden Hall είναι τραγικά κοντά μας. Αφήστε που είναι γεγονός ότι όπου γίνονται εμπορικά κέντρα, νεκρώνουν τα τοπικά μαγαζιά και μαζί με αυτά και η πόλη [...] Ο Χαραγκιώνης παρουσιάζει το έργο ως ότι θα ανοίξουν νέες θέσεις εργασίας -ψέμα βέβαια, απλά θα μετακινηθούν θέσεις. Το τοπικό εμπόριο θα κλείσει. Τα μαγαζιά μέσα στο εμπορικό, έχουν τους δικούς τους κανόνες λειτουργίας. Μπορούν να δουλεύουν 24ώρες το 24ωρο. Πόσο, λοιπόν, θα κρατήσει ο μαγαζάτορας εδώ όταν ο άλλος θα είναι συνέχεια ανοιχτός; Θα μείνουν, απλά, κάποιοι που έχουν ιδιαίτερα πράγματα, που πιθανώς να μην υπάρχουν αντίστοιχα στο mall. Αυτός, βέβαια, θα συνδυάσει εκεί πέρα κινηματογράφους, πράγματα, ιστορίες.

[...] Το προεδρείο του εμπορικού συλλόγου είχε έρθει και στη Νομαρχία, ως παράσταση στην Πρωτοβουλία. Από εκεί και πέρα, αν παρθεί απόφαση να μείνουν κλειστά τα μαγαζιά και κάποιοι δεν το κάνουν τελικά, δε μπορείς να κάνεις και κάτι. Ξέρετε ζούμε και σε περίοδο κρίσης».

Δημοτική σύμβουλος Γαλασίου

«Η προηγούμενη διοίκηση του εμπορικού συλλόγου -αυτός είναι νέος πρόεδρος- γενικά τα είχε καλά με το δήμαρχο, οπότε και απείχε από τις γενικότερες αντιδράσεις του κόσμου για την υπόθεση του Παλαί. Ήταν προσκολλημένοι εκεί. Δεν ήθελαν να τα βάλουν με το δήμαρχό τους. Εν μέρει σαμποτάρανε και όσους θέλανε να αγωνιστούν [...] Μιλάμε για ένα σύλλογο γενικά αδιάφορο, με λίγα μέλη -περίπου 160- παρά τα όσα μαγαζιά υπάρχουν στο δήμο.. Δεν είναι καμιά δύναμη τεράστια, με αποτέλεσμα αυτοί οι άνθρωποι τότε να μιλάνε μεταξύ τους, λίγο πολύ [...] Αυτό, βέβαια, το διοικητικό συμβούλιο έχει διαφορετική άποψη και μεγαλύτερη κινητικότητα, αλλά και πάλι παρατηρείται μεγάλη αδράνεια».

Μέλος του κινήματος φορέων και πολιτών Γαλασίου-N.Ιωνίας

«Οι έμποροι δε συμμετέχουν, αν και ιδίως για αυτούς πραγματικά επιβάλλεται. Γενικά, θεωρούν ότι θίγονται. Οι περισσότεροι έμποροι δεν είναι κάτοικοι Γαλασίου και θεωρούν ότι δεν τους ενδιαφέρει το θέμα ιδιαίτερα. Αυτοί είναι που σίγουρα δεν έχουν καμία συμμετοχή. Όσοι είναι και έμποροι

και Γαλατσιώτες, ελάχιστοι βέβαια εξ' αυτών, έχουν δείξει ενδιαφέρον για την υπόθεση του Παλαί».

Μέλος του κινήματος φορέων και πολιτών Γαλασίου-N.Ιωνίας

Συμπεράσματα

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η διαπίστωση ότι το ιδιωτικό κεφάλαιο φαίνεται, τελικά, εξαιρετικά δυνατό απέναντι στο λαό. Οι άνθρωποι νιώθουν, πλέον, φοβισμένοι, αδύναμοι να συγκρουστούν με τα μεγάλα ιδιωτικά συμφέροντα, ακόμα και στην περίπτωση που θίγονται άμεσα τα δικά τους. Στο γεγονός, αυτό, βέβαια, συμβάλλει καθοριστικά το γεγονός ότι ως επί το πλείστον, υπέρ των διαφόρων ισχυρών ιδιωτικών συμφερόντων τάσσονται και κυβερνητικά στελέχη, φορείς εξουσίας, οι οποίοι αποτελούν σημαντικούς αρωγούς στην πραγματοποίηση των εκάστοτε ιδιωτικών μεγαλεπήβολων επενδυτικών σχεδίων.

8.7.10 Η στάση της τοπικής αυτοδιοίκησης

- Μέρος των ερωτηθέντων κατοίκων του Γαλασίου δείχνουν να απορούν με τις «αντιδράσεις» της τοπικής αυτοδιοίκησης ως προς το θέμα του Παλαί. Θεωρούν, κατά βάθος, ότι αυτή η «αναπτυξιακή» ιδιωτική πρωτοβουλία θα φέρει οφέλη, αλλά και γόητρο, στους τοπικούς φορείς. Ένα άλλο, σημαντικό ποσοστό, πιστεύει ότι ο δήμαρχός τους δεν μπορεί να πράξει τίποτα το ουσιαστικό ως προς το Ολυμπιακό Γυμναστήριο, καθώς τέτοιου είδους αποφάσεις παίρνονται στην πραγματικότητα από ανώτερα κυβερνητικά στελέχη, από φορείς με τους οποίους δεν μπορεί ο ίδιος να αναμετρηθεί.

Η αλήθεια, πάντως ως προς τη θέση των τοπικών αρχών αναφύεται, κυρίως, μέσα από τις συνεντεύξεις με άτομα του τοπικού τύπου, της τοπικής αυτοδιοίκησης, του εμπορικού συλλόγου, αλλά, και του κινήματος φορέων και πολιτών, καθώς γνωρίζουν βαθύτερα τους σύνθετους εσωτερικούς μηχανισμούς του δήμου Γαλασίου. Μέσα από αυτές, προκύπτει ότι ο δήμαρχος είναι γενικά άνθρωπος «χαμηλών τόνων», που προσπαθεί να εξισορροπήσει τα πράγματα, να μην αφήσει κανέναν «παραπονεμένο». Ως εκ τούτου, για το φαίνεσθαι της αγωνιστικότητας (και προκειμένου να κερδίσει εκλογικά όσους τίθενται κατά του νέου mall π.χ. εμπορικός σύλλογος), έχει ρίξει στη μάχη για το Παλαί συγκεκριμένα άτομα, τα οποία προσπαθούν να αντεπεξέλθουν όσο το δυνατόν καλύτερα. Απ' την άλλη πλευρά, όμως, δεδομένου ότι ο ίδιος στηρίζεται κομματικά από την Κυβέρνηση, η οποία και επιθυμεί την προώθηση του εμπορικού κέντρου, δεν είναι σε θέση να προβεί σε δυναμικές δράσεις για τη μη κατασκευή του mall. Θα λέγαμε ότι στην πραγματικότητα, ο δήμαρχος μοιάζει να αδιαφορεί για το Παλαί, αυτό καθ' εαυτό. Φαίνεται να επιδιώκει, απλά, το τελείωμα της υπόθεσης με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, με όσο το δυνατόν λιγότερες «απώλειες» (ως προς το πρόσωπό του) από τα επιμέρους στρατόπεδα. Υπό την οπτική αυτή, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι ο

ίδιος εμφανίζεται ανοργάνωτος, αδύναμος να πάρει δυναμικές πρωτοβουλίες, συγκαταβατικός και πρόθυμος να συμφωνήσει με τον εκάστοτε συζητητή, ανεξάρτητα από τα προσωπικά του πιστεύω.

Αξίζει να αναφερθεί ότι η συγκεκριμένη εντύπωση για το πρόσωπο του δημάρχου, δόθηκε και σε εμένα προσωπικά, όταν, κατά τη διάρκεια ημερίδας για το Παλαί (19/03/09), ο ίδιος παρουσίαζε πανηγυρικά έγγραφο του Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. (σύμφωνα με το οποίο «οι προτεινόμενες εμπορικές χρήσεις στην Ολυμπιακή εγκατάσταση οφείλουν να περιοριστούν στο 30% του συντελεστή δόμησης και παράλληλα να διατηρηθούν αθλητικές δραστηριότητες εντός των κτιριακών εγκαταστάσεων»), παρ' όλο που η φωνή του ήταν σχεδόν τρεμάμενη, χωρίς ένταση, ανίκανη να ακουστεί στους παρευρισκομένους.

Ας σημειώσουμε, βέβαια, ότι υπάρχουν και δημοτικοί σύμβουλοι που μάχονται ενεργά για την αποτροπή κατασκευής του εμπορικού κέντρου.

Μη ξεχνάμε, όμως, ότι σε ένα καράβι τις τελικές αποφάσεις και τις κατευθυντήριες οδηγίες τις δίνει πάντα ο καπετάνιος...

«Ο δήμος προφανώς και θέλει κατά βάθος να κατασκευαστεί εδώ το mall. Σκέψου..ΓΑΛΑΤΣΙ.. Θα το μάθουν όλοι».

Γυναίκα (26 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Και ο δήμαρχος, μωρέ, το θέλει νομίζω.. Για προβολή, δημοτικά τέλη. Θα εισπράττει, δε θα εισπράττει από τα μαγαζιά του εμπορικού; Άλλο που μεταξύ μας, τώρα.. ένας δήμαρχος δεν είναι εντυπωσιακό να κάνει τα εγκαίνια ενός mall, άσχετα με το αν κάποιος τον βρίσουν για αυτό και τον πουν 'ξεφτίλα'; Ξεφτίλα μπορεί να σε αποκαλέσει και κάποιος για την Εγνατία Οδό επειδή πέρασε ο δρόμος μπροστά από το σπίτι του. Και εκεί σίγουρα υπήρξαν αντιδράσεις.. [...] Ο δήμος αντιδρά για τα μάτια του κόσμου.. Μην ξεχνάς ότι από τις δημοσκοπήσεις που έγιναν οι πιο πολλοί θέλουν τη διατήρηση του αθλητικού χαρακτήρα του Παλαί».

Άντρας (28 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Τα λεφτά σκέφτεται ο δήμος. Εδώ μου είχαν πει ότι όταν έγινε το πανηγύρι της Αγ.Γλυκερίας, ο παπάς βγάζοντας ένα λόγο παρακάλεσε τη δημοτική αρχή να μη ξαναγίνει αυτός ο σαματάς απ' έξω. Ο άλλος πάει να προσευχηθεί και να τιμήσει τον Άγιο. Όμως ο δήμος παίρνει λεφτά. Τον αγνοήσανε και τον παπά. Στου κουφού την πόρτα, όσο θέλεις βρόντα».

Γυναίκα (45 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Πολλοί το θέλουμε. Μόνο ο δήμαρχος που είναι δεξιός αντιδρά ή τουλάχιστον έτσι θέλει να δείχνει..επαναστάτης..χωρίς αιτία, βέβαια. Το mall θα τραβήξει πολύ κόσμο στο Γαλάτσι και, ιδιαίτερα, από τις γύρω περιοχές..».

Γυναίκα (48 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Ο δήμαρχος ενδιαφέρεται για το Παλαί, μόνο και μόνο για να μη χάσει τους ψήφους από τους καταστηματάρχες. Αν δεν το ήθελε πραγματικά (εννοεί την κατασκευή του εμπορικού) θα ξεσηκωνόταν..Θα έβγαινε στην τηλεόραση, τα περιοδικά... Μέχρι και στη Βουλή θα έφτανε για να διαμαρτυρηθεί».

Γυναίκα (60 ετών), κάτοικος Γαλασίου

«Ο δήμαρχος θεωρώ ότι είναι υπέρ μας. Τον ξέρω προσωπικά, πολύ καλά. Τον γνώρισα στο ιατρείο του. Εξαιρετικός παθολόγος. Είναι πολύ δημοφιλής εδώ. Όλοι εκεί πάνε. Κάνει ό,τι μπορεί. .αλλά 'ντάξει, μη γελιόμαστε. Οι αποφάσεις παίρνονται από τους πιο πάνω».

Ιδιοκτήτρια καταστήματος (ενδύματα) τοπικής αγοράς

«Τον άνθρωπο αυτόν τον ξέρω σαν γιατρό, όχι σαν δήμαρχο [...] Όχι, βέβαια, προσωπικά. Έχω πάει κανά δυο φορές στο ιατρείο του [...] Ναι μωρέ. Σκασίλα του του δημάρχου. Τι τον νοιάζει αυτόν; Θα μου πεις 'και τι μπορεί να κάνει;'».

Υπάλληλος καταστήματος (υποδήματα) τοπικής αγοράς

«Ο δήμος και καλά είναι υπέρ μας. Μη φανταστείς, όμως, ότι κάνει και τίποτα το φοβερό. Κανά δύο κινητοποιήσεις έκανε, που ο κόσμος καν δεν πήρε χαμπάρι. Ούτε μια αφίσα δεν υπήρχε, ούτε ενημερωτικά φυλλάδια δώσανε. Έτσι κάνουν αγώνες;»

Ιδιοκτήτης καταστήματος (ενδύματα) τοπικής αγοράς

«[...] Όμως, και ο δήμος θεωρώ ότι μάς κοροϊδεύει. Και ο προηγούμενος, ενώ έλεγε ότι ήταν υπέρ, υπέγραψε στην αρχή, και τούτος εδώ πάλι τα ίδια κάνει. Απ' τη μια λέει να μη γίνει, απ' την άλλη οι ενέργειές του δε φαίνονται τόσο έντιμες».

Ιδιοκτήτρια καταστήματος (είδη οικίας) τοπικής αγοράς

«Από το 2004 έως σήμερα έχουν περάσει πέντε χρόνια. Εάν ήθελε ο δήμαρχος, θα μπορούσε να ζητήσει από το ελληνικό κράτος να αγοράσει το κτίσμα. Αλλά και ο προηγούμενος, καλύτερος ήταν; Ούτε στις δημοπρασίες δεν πήγε να το διεκδικήσει. Τον συνέφερε τον δήμαρχο να γίνει εμπορικό,

όπως συμφέρει και τον τωρινό. Πώς πληρώνει, για παράδειγμα, η καφετέρια στο δήμο για το πεζοδρόμιο, για τις καρέκλες που βγάζει έξω τέλη. Ε σου λέει ο δήμος, ωραία. Θα παίρνω και από εκεί λεφτά».

Ιδιοκτήτρια καταστήματος (ενδύματα) τοπικής αγοράς

«Ναι μωρέ. Και ο δήμος τα έχει κάνει πλακάκια μαζί τους (εννοεί με την Κυβέρνηση και τον Χαραγκιώνη). Ο Χαραγκιώνης μοιράζει λεφτά από εδώ και από εκεί. Τα δίνει σε όλους, από ΥΠΕΧΩΔΕ, Δήμο..».

Ιδιοκτήτης καταστήματος (ενδύματα) τοπικής αγοράς

«...Γύρω στο 2001, εκεί κάπου, ο τότε δήμαρχος, έδωσε το ΟΚ να αρχίσουν τα έργα για την κατασκευή του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου Γαλασίου. Εγώ είχα ενθουσιαστεί τότε.. Ήμουν υπέρ και δεν άκουγα αυτούς που ήταν αντίθετοι και υποψιασμένοι. Τότε εκεί υπήρχαν χωράφια, τα οποία ανήκαν εις τους Βείκους και αγοράστηκαν κατόπιν από το κράτος [...] Όσοι έπρεπε να είχαν προβλέψει τη μεταολυμπιακή χρήση είχαν αποκοιμηθεί εκείνη την περίοδο ύπνο βαθύ.. [...]

Μετά την Ολυμπιάδα, όταν είδαμε τα σχέδια αξιοποίησης του χώρου, χάσαμε τα αυγά και τα πασχάλια.

Τότε μας είχαν υποσχεθεί 4.150 τ.μ. από το Ολυμπιακό Ακίνητο και κάπι χώρους στάθμευσης από έξω. Ο διαγωνισμός έγινε χωρίς να πάρει κανένας είδηση εξ' ημών. Από τη μέρα εκείνη, ο δήμαρχος είπε: 'Τη χάσαμε την υπόθεση, δεν ασχολούμαστε άλλο...'

[...] Στη συνέχεια, ανέλαβε τη δημαρχία ο τωρινός δήμαρχος ..ένας δημοφιλής γιατρός, χαμηλών τόνων [...] Στο θέμα του Ολυμπιακού ακινήτου, μπήκε ως συμβιβαστής. Δεν είχε σκοπό να πολεμήσει...

[...] Η ποδηλατοπορεία, πέρα από την ιδέα και ένα μέρος υλοποίησης του πράγματος, δεν μπορώ να πω ότι οργανώθηκε επαγγελματικά.

[...] Το γραφείο τύπου του δήμου Γαλασίου έχει πολλές αδυναμίες σε πρόσωπα ως προς τη μαγκιά, τις πρωτοβουλίες, τον πατριωτισμό, καταλαβαίνεις... με αποτέλεσμα η προσπάθεια (εννοεί την ποδηλατοπορεία) της περασμένης Κυριακής, όσο και να την επαινέσεις, να κάνεις στο τέλος μια σουμά και να βγάλεις αποτέλεσμα μηδέν. Έκανε μια κίνηση ο δήμαρχος του Ελληνικού για τις παραλίες και έγινε χαμός.. Μπήκε μπροστά.. Έκανε απεργία πείνας. Σε εμάς τι έγινε; [...]

Εκδότης τοπικής εφημερίδας

«Εγώ πήγα στο Γαλάτσι τρεις μήνες πριν τις εκλογές. Εκεί μεγάλωσα, αλλά έφυγα στη συνέχεια και ξαναήρθα με τη λογική του να βοηθήσω όσο μπορώ. [...] Τότε, τέλη Μαΐου 2006, ήταν η φάση που ανακαλύπτω ότι το Ολυμπιακό

Γυμναστήριο Γαλατσίου [...], κατόπιν σύμβασης, συμφωνήθηκε να γίνει mall. Έγινε τότε μια συγκέντρωση, όπου ήρθε ο πρώην δήμαρχος, και απλά ανακοίνωσε το συμβάν, χωρίς καμία διαμαρτυρία. 'Να το αναθέσουμε', είπε 'σε μια επιτροπή να δει το θέμα'. Ήδη από τότε άκουγα 'είναι τελειωμένο το θέμα τώρα' -είδες; Κακό πράγμα η άγνοια..- και αναρωτιόμουν 'γιατί τελειωμένο;' 'Βρε παιδιά, γιατί τελειωμένο;' Αρχίζω, λοιπόν, να επισκέπτομαι δικηγόρους. Πώς βρεθήκαμε από χώρο ελεύθερο, μόνο αθλητικό -στον οποίο μετά την Ολυμπιάδα θα γυμναζόντουσαν 15.000 άτομα από τις γύρω περιοχές, όπως έλεγαν τότε κυβερνητικά στελέχη- σε εμπορικό, τύπου mall; Διαπιστώνω ότι έγιναν ένα σωρό αυθαιρεσίες και παρ' όλο που το αναφέρω στο δήμαρχο μου λέει 'ε δυστυχώς τι να κάνουμε; Μπορεί τουλάχιστον να μας δώσουν κάποια στρέμματα και τέσσερα γηπεδάκια'. 'Τι λέτε τώρα;' Απαντάω. '92 στρέμματα είναι δικά μας' [...]

[...] Τον έχει στηρίξει η κυβέρνηση τον δήμαρχο αυτόν, θέλει το έργο (εννοεί η κυβέρνηση)... Οπότε του λέει 'μην αντιδράς, θα σου δώσω κάτι άλλο, θα σου χρηματοδοτήσω κάποιο άλλο πρόγραμμα, ας πούμε. Δεν έχει να κερδίσει κάτι άλλο ο δήμαρχος. Απλά υποτάσσεται σε ανώτερα στελέχη. Και ως προς το 2% που ακούγεται ότι θα έχει ο δήμος επί των εισπράξεων, δεν είναι ακριβώς έτσι... Λοιπόν, ο νόμος λέει, για να ξέρουμε τι λέει και ο νόμος, ότι αυτά τα χρήματα θα πηγαίνουν στον περιφερειάρχη, αρχικά και στη συνέχεια, εάν κριθεί αναγκαίο, θα πηγαίνουν και στο δήμο. Όπως καταλαβαίνεις, δηλαδή, του αγίου ποτέ.

[...] Πάει, λοιπόν, πέρσι να βγάλει άδεια οικοδόμησης (εννοεί ο Χαραγκιώνης), χωρίς να έχει πάρει άδεια από τις βυζαντινές αρχαιότητες, χωρίς να έχει καταθέσει μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων [...] Αρχίζει και ξηλώνει τα εσωτερικά.. [...] Ούρλιαζα τότε, αρρώστησα. Ήμασταν έτοιμοι να κάνουμε προσφυγή. Τελικά, δε χρειάστηκε, γιατί το ανακάλυψε το ΥΠΕΧΩΔΕ. [...] Με δηλώσεις στην εφημερίδα το ΒΗΜΑ (17/08/08) εκείνη την περίοδο ο δήμαρχος δηλώνει ότι 'εμείς δεν έχουμε κανένα πρόβλημα με την επένδυση, απλά θέλουμε τα τέσσερα στρέμματα που μας είχαν υποσχεθεί με τα γήπεδα'. Ο δήμαρχος θεωρεί επιτυχία του να πάρει τέσσερα γήπεδα, για να λέει σε σχέση με τον προηγούμενο 'ότι εγώ, τουλάχιστον πήρα αυτά'. Αυτά εξάλλου ακούει και από τα παπαγαλάκια του Χαραγκιώνη. Λες και το θέμα μας είναι αυτό. Πρόσεξε.. σου κλέβουν από το σπίτι σου πράγματα και νιώθεις και υποχρέωση, εάν σου δώσουν κάτι από τα κλεμμένα [...] Αρχίζει, λοιπόν, να λέει στον ημερήσιο και τοπικό τύπο αυτά και του λέω 'τι είναι αυτά που κάνεις; Εμείς, έχουμε εδώ ομόφωνη απόφαση ως δημοτικό συμβούλιο ότι θέλουμε όλο το Παλαιό δημόσιο χώρο αθλητισμού και πολιτισμού και εσύ λες άλλα;»

«[...] Ο κόσμος στην αρχή θεωρούσε ότι ήταν τελειωμένη υπόθεση. Τώρα κάποιοι πιστεύουν ότι μπορούμε και να το κερδίσουμε. Δεν είναι, όμως, η κατάσταση που εγώ είμαι ευχαριστημένη, ότι ο κόσμος έχει κινητοποιηθεί. Υπάρχει μεγαλύτερη ενημέρωση για το θέμα αυτό και εφόσον ο δήμος θέλει να κινητοποιήσει κόσμο μπορεί. Απλά ο δήμος δε θέλει να τον κινητοποιήσει. Άμα, θέλει ο δήμος να αντιδράσει δυναμικά μπορεί.. Κλείνει δρόμους.. Τέλος πάντων.. μπορεί. Δεν το θέλει και κάνει αυτό το minimum που μπορεί, να φανεί ότι κάτι κάνει.

[...] Ούτε καν στο site του δήμου δεν προβάλλεται το θέμα του Παλαί. Δεν το κυνηγάει καθόλου. Έβαλε στο τετραετές του επιχειρησιακού προγράμματος το Ολυμπιακό Γυμναστήριο, που αυτή τη στιγμή νομικά ανήκει στον ιδιώτη, να χρηματοδοτηθεί με 400.000 ευρώ και δε χρηματοδοτούν καμία δράση για τα Τουρκοβούνια (αναδασώσεις). Είναι δυνατόν;».

Δημοτική σύμβουλος Γαλασίου

«Δε θα ζήταγα ποτέ από το δήμαρχο να τεθεί πρωτοπορία, διότι είναι ένας δεξιός, συντηρητικός άνθρωπος που στην τελική δε ξέρει από τέτοια. Και δεν έχει και πολιτική υποδομή. Το θέμα είναι να τον πάρουμε να τον πάμε περίπατο, να τον κρατήσουμε στο δρόμο της αρετής. Αυτό είναι το δικό μας χρέος. Δεν το κάνουμε, όμως και δεν μπορούμε να το κάνουμε για διάφορους λόγους [...] Ο δήμαρχος έχει άλλα στο μυαλό του.. Αν διαβάσεις [...] σε αυτήν υπάρχει ένα άρθρο το οποίο λέει ότι πρόσφατα συγκάλυψε ο δήμαρχος τους επικεφαλείς των παρατάξεων και τον εμπορικό σύλλογο - εμάς μας αγνόησε- και κάτι είπαν.. Τους είπε και του είπαν.. Δε μάθαμε τι ακριβώς. Αυτό δείχνει πώς λειτουργεί η πόλη γενικότερα, ποιος είναι ο ρόλος των παρατάξεων, κλπ. Διαβάζω, λοιπόν, στο [...] ένα άρθρο που αναφέρεται στη συνάντηση αυτή, ότι τους είπε (εννοεί ο δήμαρχος) ότι 'ξέρετε, η ιστορία του Παλαί μου έχει κοστίσει δύο-τρία σοβαρά έργα που δε μου τα δίνει η Κυβέρνηση, γιατί είμαι αντίθετος'. Έτσι; Αυτό, λέει κάποιο πράγματα.. Στο λογικό ή όχι ενός δημάρχου, ο οποίος θέλει κυβερνητική στήριξη, να πάρει δύο δεκάρες, να κάνει δύο έργα βιτρίνες, να ξαναβγει. Αυτοί είναι οι δήμαρχοι σήμερα, αυτός είναι ο δημόσιος βίος.

[..] Αυτό έχει σχέση (εννοεί το γεγονός ότι ο κόσμος δε μετέχει στις κινητοποιήσεις για το Παλαί) και με τη συμπεριφορά του δήμου που κάνει περιέργα πράγματα...Ενώ παίρνει, για παράδειγμα, ομόφωνες αποφάσεις για τη διατήρηση του αθλητικού χαρακτήρα του κέντρου, πέρυσι είχαν βγει από τα ΝΕΑ δηλώσεις του δημάρχου να λέει ότι 'εμείς δεν είμαστε αντίθετοι με την επένδυση του Ομίλου'».

Μέλος του κινήματος φορέων και πολιτών Γαλασίου-Ν.Ιωνίας

«Δεν μπορούμε να τρέφουμε αυταπάτες ότι ο δήμαρχος είναι μαζί με εμάς [...] Θεωρώ ότι ο δήμος κάνει πλάτες σε αυτή την υπόθεση, όπως θα έκανε και κάθε λογικός δήμαρχος που θα ήθελε να ξαναβγεί, ρε παιδί μου. Άλλο τι βγαίνει προς τα έξω, άλλο τι γράφει και άλλο τι λέει».

Μέλος του κινήματος φορέων και πολιτών Γαλατσίου-N.Ιωνίας

Συμπεράσματα

Στη σύγχρονη κοινωνία, το κράτος φαίνεται να υποτάσσεται ολοκληρωτικά στα μεγάλα ιδιωτικά συμφέροντα. Σταδιακά καλλιεργείται η αντίληψη της υπεροχής του ιδιωτικού σε σχέση με το δημόσιο, σε όλους τους αναπτυξιακούς τομείς. Το χρήμα εξουσιάζει και καθορίζει απόλυτα το πολιτικό, κοινωνικό, πολιτισμικό γίνεσθαι, με αποτέλεσμα η τοπική αυτοδιοίκηση, ως ένα απλό γρανάτζι του κυβερνητικού συστήματος, να φαντάζει αδύναμη και ανήμπορη να ορθώσει ανάστημα στην εκάστοτε επενδυτική κίνηση των διαφόρων ισχυρών επενδυτικών συμφερόντων.

8.7.11 Το mall Γαλατσίου θα γίνει...

- Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, ακόμα και ατόμων που αντιτίθενται στην κατασκευή του εμπορικού κέντρου, θεωρούν ότι η ‘εμφύτευση’ του νέου mall στο Γαλάτσι είναι, πλέον, ζήτημα χρόνου. Το ιδιωτικό κεφάλαιο (Ακροπόλ Χαραγκιώνης Α.Ε. και Sonae Sierra SGPS S.A.), με την υποστήριξη μάλιστα του κράτους (μέσω της εταιρείας Ολυμπιακά ακίνητα) φαίνεται τελικά πιο ισχυρό από τους λίγους, ενεργά μαχόμενους κατοίκους και φορείς του Γαλατσίου.

«Όσο και να αντιδράσουν.. το mall θα γίνει».

Γυναίκα (24 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Είμαι υπέρ της κατασκευής του mall.. Θεωρώ, εξάλλου, ότι είναι θέμα χρόνου για να γίνει. Άντε, πολύ το κουράσανε το θέμα».

Γυναίκα (26 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Ξέρεις γιατί το καθυστερούν το εμπορικό; Είναι που ακόμα δεν έχουμε μετρό στην περιοχή. Όχι ότι δε θα γίνει».

Γυναίκα (60 ετών), κάτοικος Γαλατσίου

«Ναι.. θεωρώ ότι θα γίνει. Εδώ πολλοί έχουν ήδη κλείσει και θέσεις στο εμπορικό... Άσε, μην το συζητάς, καταστροφή...».

Ιδιοκτήτης καταστήματος (υποδήματα) τοπικής αγοράς

«θεωρώ ότι στο τέλος, μάλλον, αυτοί θα κερδίσουνε και όχι εμείς που το θέλουμε σαν αθλητικό».

Ιδιοκτήτρια καταστήματος (είδη οικίας) τοπικής αγοράς

«Οι καταστηματαρχές δεν κατεβαίνουμε στις πορείες γιατί το θεωρούμε και εμείς τετελεσμένο γεγονός. Πιστεύουμε, βαθιά μέσα μας ότι θα γίνει»

Ιδιοκτήτρια καταστήματος (ενδύματα) τοπικής αγοράς

«Προσωπικά πιστεύω, με μεγάλη μου λύπη, ότι θα κατασκευαστεί. Δεν το γλιτώνουμε το εμπορικό κέντρο».

Εκδότης τοπικής εφημερίδας

«Μεταξύ μας, δύσκολα θα πετύχει την ανατροπή το κίνημα φορέων και πολιτών Γαλασίου και Ν.Ιωνίας.. Σε αντίθεση, για παράδειγμα, με τον Ελαιώνα όπου οι κάτοικοι μάχονται για τη μη κατασκευή του οικοδομήματος, στο Γαλάτσι το κτήριο υφίσταται ήδη.. Και όταν κάτι υπάρχει ως κτισμένο και μάλιστα σε τέτοια κλίμακα, είναι σχεδόν αδύνατο να κατεδαφιστεί..

[...] Προς τα εκεί τείνω (εννοεί την κατασκευή του νέου mall) με λύπη.. Ποτέ, όμως, δε μπορείς να προβλέψεις με σιγουριά την εξέλιξη μιας υπόθεσης».

Καθηγητής Ε.Μ.Π.

«Εάν δε θέλει ο δήμος, θεωρώ ότι δεν υπάρχει περίπτωση αυτό το πράγμα να γίνει. Είναι τόσο απλό. Γι' αυτό ο Χαραγκιώνης προσπαθεί να πάρει το δήμο με το μέρος του, έχει τάξει σε κάποιους μαγαζάτορες ότι θα τους βάλει μέσα.

[...] Εάν προσφύγουμε, θα κερδίσουμε και δε θα γίνει το εμπορικό. Εγώ είμαι πάρα πολύ βέβαια. Υπάρχουν, όμως, και τα ευρωπαϊκά δικαστήρια γιατί είναι διάτρητο το νομικό του καθεστώσ και εκεί βασίστηκε ο επενδυτής, ότι κανείς δε θα ανοίξει αυτό το θέμα».

Δημοτική σύμβουλος Γαλασίου

«Ο αρχικός προγραμματισμός έλεγε ότι το 2007 θα λειτουργούσε. Το 2007 πέρασε, το 2008 πέρασε, το 2009 πέρασε... τώρα μιλάνε για τέλος του 2010. Και γιατί έχει αυτές τις αναβολές; Γιατί πάσχει αυτή η ιστορία από 100 πλευρές. Και το περιβάλλον είναι προστατευόμενο -υπάρχει η Ομορφοκκλησιά- και η περιοχή είναι δασική, από το 1934. Οι υπηρεσίες Πολιτισμού είναι κάθετες να μη γίνει. Η μελέτη που έχει δώσει ο όμιλος δε στέκει. Είναι προσβολή της ανθρώπινης νοημοσύνης. Οι φορείς της πόλης, υπό το κίνημα φορέων και πολιτών για τη σωτηρία του Ολυμπιακού κέντρου Γαλασίου, υποβάλλαμε τις ενστάσεις μας. Πάνε να μας παρουσιάσουν το σκοτάδι ως φως. Τα έργα που θα πρέπει να κάνουνε εκεί πέρα είναι τέτοιας

μορφής.. Δεν γίνεται να δοθεί νόμιμη άδεια, δεν υπάρχει περίπτωση να γίνει εμπορικό κέντρο εκεί. Είναι νομοτέλεια τώρα αυτό το πράγμα. Βέβαια, εάν ενταχθεί μέσα στις σκοπιμότητες, τις αυθαιρεσίες και τις διαφθορές, μπορεί όχι μόνο αυτό, αλλά και δεύτερο εμπορικό κέντρο να γίνει. Εάν είμαστε, απόντες θα κατασκευαστούν και άλλα.. Γι' αυτό και ασχολούμαστε με τα κοινά, αλλιώς θα ήμασταν αλλού, στις παραλίες».

Μέλος του κινήματος φορέων και πολιτών Γαλατσίου-N.Ιωνίας

«Εγώ προσωπικά πιστεύω ότι είναι τελειωμένο το ζήτημα.. Ο μόνος που θα μπορούσε να σταματήσει το έργο, είναι ο λαός. Είναι, βέβαια, ακόμα νομικά ανοιχτή η υπόθεση, αν και είναι πολύ ζόρικα τα πράγματα.. Τι θέλω να πω; Ακόμα και τότε που είχαμε πάει, ως φορείς της πόλης, στο Παλαί να ζητήσουμε το πολύ απλό...να μας δώσουν τη σύμβαση, να μάθουμε σαν πολίτες το τι έχει συμφωνηθεί, το πόσο το νοίκιαζε, τότε η ΑΕΚ (ήταν εκεί ένα φεγγάρι)..ούτε αυτό δε μας δίνανε. Πόσο μάλιστα τώρα με το Χαραγκιώνη.. Πρέπει να καταλάβουμε ότι έχουμε να κάνουμε με μια δημόσια περιουσία που αυτή τη στιγμή έχει ιδιωτικούς νόμους».

Μέλος του κινήματος φορέων και πολιτών Γαλατσίου-N.Ιωνίας

Συμπεράσματα

Στις μέρες μας, θα λέγαμε ότι διακρίνεται μια γενικότερη απογοήτευση των πολιτών σχετικά με την πρακτική και τη διαχειριστική λογική των κομμάτων που ασκούν εξουσία, η οποία τελικά οδηγεί σε αδιαφορία και παθητική ιδιότητα. Οι περισσότεροι άνθρωποι διακατέχονται από ένα έντονο αίσθημα απαισιοδοξίας για το μέλλον, την κοινωνική πρόοδο, την αληθινή ανάπτυξη του τόπου. Τα φαινόμενα διαπλοκής συμφερόντων της πολιτικής, οικονομικής και επικοινωνιακής εξουσίας μέσα από συνεχή σκάνδαλα διαφθοράς που χαρακτηρίζονται από ανηθικότητα, παρακμή και σήψη φαίνεται ότι δεν αφήνουν, πλέον, περιθώρια στους πολίτες να οραματιστούν ένα καλύτερο αύριο.

8.8 Συμπεράσματα

Φτάνοντας στο τέλος του ερευνητικού αυτού ταξιδιού, κρίνεται σκόπιμη μια σύνοψη των συμπερασμάτων που αντιστοιχούν στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν γύρω από την υπόθεση του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου Γαλατσίου (Παλαί) και την εν δυνάμει μετατροπή του σε mall.

I/ ΜΜΕ + ΠΑΛΑΙ

Η υπόθεση του Παλαί αδυνατεί να βγει εκτός των τειχών της τοπικής κοινωνίας του Γαλατσίου, εξαιτίας:

- της **έλλειψης ενδιαφέροντος**, ως προς θεματική ενότητα, **για τον ευρύτερο κόσμο**.
- των **οργανωτικών προβλημάτων**, την απουσία στρατηγικής για την προβολή και ορθή προώθησή του, από την πλευρά της **τοπικής αυτοδιοίκησης**.

III/ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ + ΠΑΛΑΙ

- Το σύνολο των κατοίκων **γνωρίζει** για τα σχέδια μετατροπής του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου σε εμπορικό κέντρο. Παρ' όλα αυτά, παρατηρείται ανεπάρκεια γνώσεων ως προς τις εξελίξεις της υπόθεσης.
- Ως πρώτη επιλογή αξιοποίησης του Παλαί, προτιμάται η **διατήρηση του αθλητικού του χαρακτήρα**, σε συνδυασμό με τη φύτευση του περιβάλλοντα χώρου, παρά το γεγονός ότι αναγνωρίζεται από αρκετούς η μη βιωσιμότητα της συγκεκριμένης πρότασης.
- Ως δεύτερη εναλλακτική -βιώσιμη, όμως- λύση, κρίνεται η **κατασκευή του εμπορικού κέντρου**, η οποία θεωρείται -από άτομα νεαρής, κυρίως, ηλικίας- ότι θα επιφέρει τόνωση κοινωνικού γοήτρου.
- Στα δυνατά σημεία του mall έναντι της τοπικής αγοράς αναγνωρίζονται, κυρίως:
  - ✓ η συγκέντρωση των καταστημάτων στον ίδιο χώρο
  - ✓ το συνεχές ωράριο λειτουργίας
  - ✓ οι ελεγχόμενες, κλιματολογικά, συνθήκες
- Η πραγματοποίηση του εμπορικού κέντρου θεωρείται **σχεδόν βέβαιη** από όλους τους ερωτηθέντες.
- Το σύνολο των κατοίκων που δε μετέχει ενεργά στο ζήτημα του Παλαί, χαρακτηρίζεται από **παθητικότητα** στη στάση του και ως προς τα υπόλοιπα προβλήματα της ευρύτερης κοινωνίας.
- Η μη συμμετοχή στο θέμα του Παλαί οφείλεται:
  - ✓ στην πεποίθηση ότι η κατασκευή του εμπορικού κέντρου έχει ήδη δρομολογηθεί από τον Όμιλο Χαραγκιώνη.
  - ✓ στο γεγονός ότι δε θίγονται άμεσα τα συμφέροντά τους, δεδομένου ότι δεν είναι ιδιοκτήτες κάποιου τοπικού καταστήματος.
  - ✓ στην επικράτηση του ατομικού έναντι του συλλογικού, του «εγώ» έναντι του «εμείς».
- Η πλειοψηφία των κατοίκων θεωρεί, ως προς την τοπική αυτοδιοίκηση, ότι:
  - ✓ θα επωφεληθεί από την κατασκευή του εμπορικού κέντρου.
  - ✓ δεν μπορεί να καθορίσει απόλυτα την «τύχη» του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου.

III/ ΚΙΝΗΜΑ ΦΟΡΕΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΩΝ + ΠΑΛΑΙ

- Τα μέλη του κινήματος χαρακτηρίζονται, στο σύνολό τους, ως **μαχόμενα άτομα** όχι μόνο σε σχέση με την υπόθεση του Παλαί, αλλά και σε σχέση με τα προβλήματα που ταλανίζουν την ευρύτερη κοινωνία.
- Η έννοια της **συλλογικότητας** και του «ενεργού» πολίτη θεωρείται ένας από τους πιο καθοριστικούς παράγοντες **διασφάλισης της ποιότητας ζωής**, αλλά και καθάρσεως της πολιτικής διαφθοράς.
- Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων αναγνωρίζει ότι πράγματι ζούμε σε μια εποχή όπου **το ατομικό κυριαρχεί έναντι του συλλογικού**. Ως εκ τούτου, η συμμετοχή μεγάλου μέρους των κατοίκων σε δυναμικές κινητοποιήσεις του δήμου Γαλασίου φαντάζει, σχεδόν, ουτοπική.
- Παρατηρείται **έλλειψη στρατηγικής**, έστω ανά διαστήματα (και ιδιαίτερα στο παρελθόν) και από την πλευρά του κινήματος φορέων και πολιτών.
- Το σύνολο των μελών του κινήματος θεωρεί ότι ο δήμαρχος είναι **«διχασμένος»** ως προς το ζήτημα του Παλαί.

IV/ ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ + ΠΑΛΑΙ

- Είναι ευρέως **γνωστή** η απόπειρα μετατροπής του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου σε εμπορικό κέντρο. Παρ' όλα αυτά, όπως και στην περίπτωση των κατοίκων, παρατηρείται έλλειψη πληροφόρησης ως προς τις εξελίξεις της υπόθεσης.
- Το **πλήγμα στην τοπική αγορά**, από τη λειτουργία του νέου mall, θεωρείται ότι θα είναι **πολύ ισχυρό**, με διαφορετική ένταση για το κάθε κατάστημα, ανάλογα με το εμπόρευσμά του.
- Ένα μεγάλο ποσοστό των ερωτηθέντων κρίνει ότι η ύπαρξη **προσωπικής επαφής** με τον πελάτη, που χαρακτηρίζει γενικότερο το λιανικό εμπόριο, θα αποτελέσει το βασικό παράγοντα διατήρησης μέρους της πελατείας τους, και μετά την έναρξη λειτουργίας του εμπορικού κέντρου.
- Η πραγματοποίηση του mall Γαλασίου θεωρείται **σχεδόν βέβαιη** από την πλειοψηφία των ερωτηθέντων.
- Επικρατεί το αίσθημα της **αδυναμίας**, από την πλευρά τους, σε σχέση με το μεγάλο ιδιωτικό κεφάλαιο που έχουν να αντιμετωπίσουν.
- Ως εκ τούτου, παρατηρείται **έλλειψη συσπείρωσης, συλλογικής δράσης**, παρά το γεγονός ότι θίγονται άμεσα τα συμφέροντά τους.
- Οι περισσότεροι από τους ιδιοκτήτες-υπαλλήλους των τοπικών καταστημάτων θεωρεί ότι η **τοπική αυτοδιοίκηση δεν τους στηρίζει ενεργά**.

VI/ ΤΟΠΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ + ΠΑΛΑΙ

- Το σύνολο του τοπικού τύπου τάσσεται **κατά της δημιουργίας** του εμπορικού κέντρου.
- Παρατηρείται **συστηματική ενημέρωση, ως προς το θέμα του Παλαί**, από την πλευρά του τοπικού τύπου.

VI/ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ + ΠΑΛΑΙ

- Το δημοτικό συμβούλιο του Γαλασίου τάσσεται **ομόφωνα**, με ψήφισμά του, **κατά** της κατασκευής του νέου mall.
- Η πραγματοποίηση του εμπορικού κέντρου **δεν θα αποφέρει κέρδη** στην τοπική αυτοδιοίκηση.
- Παρατηρείται **εξισορροπιστική-συμβιβαστική διάθεση, από την πλευρά του δημάρχου**, ανάμεσα στο σύνολο των κατοίκων-φορέων του Γαλασίου που τάσσονται κατά της κατασκευής του εμπορικού κέντρου και τα ανώτερα κυβερνητικά στελέχη που επιθυμούν την πραγματοποίηση του έργου. Ως εκ τούτου, οργανώνονται μεν εκδηλώσεις διαμαρτυρίας για το εν δυνάμει μελλοντικό mall (π.χ. ποδηλατοπορεία), με τη συμμετοχή του δήμου, αλλά αυτές χαρακτηρίζονται από **έλλειψη συντονισμού, οργανωτικά προβλήματα, απουσία προβολής** προς τον κόσμο τόσο του Γαλασίου όσο και των γύρω περιοχών.

9_ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Είναι γεγονός ότι ο δημόσιος χώρος αλλάζει, μετασχηματίζεται και σταδιακά παύει να υφίσταται ως χώρος ποικιλομορφίας, έκθεσης και προβολής, ελευθερίας λόγου και ανταλλαγής ιδεών, δημιουργικότητας. Προωθείται η εμπορευματοποίηση του, ως ο μόνος δρόμος για την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας και νέοι ιδιόκτητοι ψευτο-δημόσιοι χώροι γεννιούνται, με τη μορφή των malls, ανταγωνίζοντας δυστυχώς, επιτυχώς τους πραγματικούς, καθώς υιοθετούν το κύριο χαρακτηριστικό τους, δηλαδή το άνευ όρων δικαίωμα πρόσβασης και παραμονής. Ο άλλοτε ανοιχτός δημόσιος χώρος ιδιωτικοποιείται, συρρικνώνεται και μεταφέρεται ολοένα και περισσότερο σε κλειστά κουτιά κατανάλωσης αγαθών, ιδεών και αντιλήψεων, στα οποία η επαφή με τον «έξω» κόσμο καθίσταται αδύνατη, αφού το βλέμμα περιορίζεται αποκλειστικά σε βιτρίνες με προϊόντα, διαφημίσεις, καταναλωτικά αγαθά.

Ήρθε, πλέον, η ώρα να αναρωτηθούμε τι είδους πόλη μπορεί να έχουμε, κάτω από αυτές τις συνθήκες, τι είδους κοινωνικές σχέσεις θα αναπτύσσονται σε αυτό το νέο περιβάλλον, τι τύπο κοινωνίας επιθυμούμε να διαμορφώσουμε. Πώς θα είναι η ζωή μας σε μερικά χρόνια, όπου το τεχνητό θα έχει αποκαταστήσει, πλήρως, το φυσικό και τα σωματικά ενεργήματα θα εκδηλώνονται αποκλειστικά σε εσωτερικούς, ελεγχόμενους χώρους με ρυθμιζόμενες κλιματικές συνθήκες; Και απ' την άλλη, πώς φανταζόμαστε το ίδιο το τοπίο; Έχουμε σκεφτεί ποτέ πως με τους ρυθμούς που βαδίζουμε, στο μέλλον η μόνη ελεύθερη δημόσια έκταση που θα έχει απομείνει θα είναι η περιβάλλουσα, την Αττική, θάλασσα; Όταν πλέον οικοδομηθεί και το τελευταίο τετραγωνικό μέτρο της πόλης των Αθηνών, τι θα γίνει; Θα αρχίσουμε να σκεφτόμαστε σοβαρά το ενδεχόμενο να επεκταθούμε προς τα εκεί; Να αναπτύξουμε τεχνητά mall-νησιά και να αντικαταστήσουμε τα σημερινά αυτοκίνητα με πλωτά που θα μας οδηγούν κατ' ευθείαν στους καταναλωτικούς θαλάσσιους προορισμούς;

Τα τεχνητά νησιά είναι ήδη γεγονός στο Ντουμπάι

Πηγή:http://articles.privateislandsonline.com/wp-content/uploads/aerial-008424_jpg.jpg

Και, τελικά, όλα αυτά τα αποκρουστικά σενάρια ταινιών επιστημονικής φαντασίας της μορφής της μελλοντικής πόλης που προβάλλονται στους κινηματογράφους είναι απλά ουτοπικά ή μπορεί να αποτελέσουν τη μελλοντική εξελικτική πραγματικότητα; Μήπως οδηγηθούμε, με τα όσα πράττουμε, σε ένα άνευ προηγουμένου ζοφερό τοπίο στο οποίο θα κυριαρχεί η ερήμωση, η παρακμή, η μελαγχολία, η αποξένωση, η πλήρης απουσία της φύσης και των ελεύθερων δημόσιων εκτάσεων...;

Απάντηση, στους παραπάνω προβληματισμούς, δε μπορούμε να δώσουμε, όμως σίγουρα είμαστε σε θέση να διαβεβαιώσουμε πως δεν έχει επέλθει ακόμα η απόλυτη χωροχρονική συμπίεση της πιθανής ολοκληρωτικής καταστροφής του φυσικού, αλλά και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.. αν και φαίνεται, με τις επιλογές μας, να κατευθυνόμαστε προς τα εκεί..

Υπάρχει, ακόμα, χρόνος...Το θέμα είναι αν υπάρχει και θέληση, αισιοδοξία για αλλαγή των καταστάσεων και επαναπροσδιορισμό όλων όσων έως τώρα θεωρούμε δεδομένα. Είναι, πλέον, αναγκαία μια επανακατάκτηση της κοινωνίας, των θεσμών της οικονομικής, πολιτικής ζωής, μια εξισορρόπηση ανάμεσα στο παγκόσμιο και το εθνικό, τις προσταγές της αγοράς και τις πραγματικές ανάγκες του τόπου, μια αρμονική συνύπαρξη δομημένων/ελεύθερων χώρων, μια αληθινή αξιοποίηση των σημερινών μεγάλων δημόσιων εκτάσεων με στόχο τον άνθρωπο και τις πραγματικές του ανάγκες για μια αξιοβίωτη ζωή...

Αυτό, τελικά, φαίνεται να επιδιώκουν οι πολίτες που μετέχουν σε κινήματα πόλης για την προάσπιση του δημόσιου χώρου. Τα αστικά κοινωνικά κινήματα που ερευνήθηκαν, αποτελούν χαρακτηριστικές περιπτώσεις τέτοιων συνειδητών πολιτών που μάχονται συλλογικά, οργανωμένα, κατά της εκχώρησης μεγάλων αδόμητων εκτάσεων της Αττικής, παραγνώρισης του θεσμικού πλαισίου. Ιδιαίτερα, μέσα από τη μελέτη της περίπτωσης του Ολυμπιακού Γυμναστηρίου Γαλασίου, συνειδητοποιούμε ότι τα μέλη της Πρωτοβουλίας και του Κινήματος φορέων και πολιτών Γαλασίου και Ν.Ιωνίας, αρνούνται να μείνουν απλοί θεατές όλων όσων διαδραματίζονται και αφορούν άμεσα στη ζωή και τις μελλοντικές συνθήκες διαβίωσής τους. Αγωνίζονται ενάντια στη σύγχρονη εκμετάλλευση του αττικού τοπίου και επιδιώκουν να αποτελέσουν καθοριστικό παράγοντα κριτικής του ανασχεδιασμού από τη σκοπιά της υπεράσπισης του δημόσιου χώρου και της συλλογικής ταυτότητας της πόλης. Μέσα από αγώνες, εκδηλώσεις και μαζικές κινητοποιήσεις, με αποφασιστικές και επίμονες μορφές πάλης, στις οποίες η τοπική αυτοδιοίκηση αντιμετωπίζεται κάποιες φορές ως σύμμαχος και κάποιες άλλες ως εχθρός, παλεύουν για τη διατήρηση του αθλητικού, δημόσιου χαρακτήρα του χώρου και την ένταξή του σε ένα ευρύτερο πνεύμονα πρασίνου, για ολόκληρη την Αττική.

Έχοντας ως γνώμονα τα λόγια του Καζαντζάκη, «έχεις τα πινέλα, έχεις τα χρώματα, ζωγράφισε τον παράδεισο και μπες μέσα», η δράση αλλά και ο συντονισμός όλων των τοπικών κινήσεων και κινημάτων που δρουν στην Αττική για την υπεράσπιση του δημόσιου χώρου, εμφανίζεται για μια ακόμη φορά αναγκαίος και επιτακτικός. Αργά ή γρήγορα θα έρθει, πάλι, η ώρα της μεγάλης αναμέτρησης. Ας είναι οι πολίτες εκείνοι που θα καθορίσουνε το τελικό αποτέλεσμα και όχι οι μηχανισμοί της σύγχρονης αγοράς...

...Τούτη είναι η εποχή μας, καλή ή κακή, ωραία ή άσκημη, πλούσια ή φτωχή, δεν τη διαλέξαμε [...] Μα δεν ξέρουμε με βεβαιότητα αν θα

νικήσουμε, δεν ξέρουμε με βεβαιότητα αν θα νικηθούμε [..]. Ό,τι κι αν είναι, εμείς πολεμούμε χωρίς βεβαιότητα, και η αρετή μας, μη όντας σίγουρη για την αμοιβή, αποχτάει βαθύτερη ευγένεια. Μην καταδέχεσαι να ρωτάς 'Θα νικήσουμε; Θα νικηθούμε;' Πολέμα!....

Νίκος Καζαντζάκης²⁷⁸

---

²⁷⁸ <http://www.outopia.8m.net/index2.htm>

10_ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Aldo, Rossi** (1966). *Η Αρχιτεκτονική της Πόλης*. Μετφ: Β. Πετρίδου. Θεσσαλονίκη: University Studio Press, 1991.
- Αλεξανδρόπουλος, Στέλιος**. *Θεωρίες για τη συλλογική δράση και τα κοινωνικά κινήματα*. Τόμος Α΄ Κλασικές θεωρίες, Αθήνα: Κριτική, 2001.
- Amin, Ash**. *Post-Fordism: A Reader*. Οξφόρδη: Blackwell, 1996.
- Ανανιάδου-Τζιμποπούλου Μαρία**. *Σχεδιασμός αστικών χώρων*. Θεσσαλονίκη: Ζήτη, 1992.
- Ascher, Francois**. *Métapolis ou L'avenir des villes*. Παρίσι: Odile Jacob, 1995.
- Augé, Marc**. *Non-Lieux. Introduction à une anthropologie de la surmodernité*. Παρίσι: Seuil, 1992.
- Badie, Bertrand**. *Un monde sans souveraineté-Les Etats entre ruse et raison*. Παρίσι: Fayard, 1999.
- Baudrillard, Jean - Nouvel, Jean**. *Τα μοναδικά αντικείμενα, Αρχιτεκτονική και φιλοσοφία*. Μετφ: Ν. Ηλιάδης. Αθήνα: Futura, 2005.
- Benjamin, Walter**. *Illuminations*, Λονδίνο: Fontana press, 1992.
- Blumer, Herbert**. «Collective Behavior», στο McClung-Lee A., *New Outline of the Principles of Sociology*. Νέα Υόρκη: Barnes and Noble, 1946.
- Bookchin, Murray**. *Τα όρια της πόλης*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1996.
- Bourdieu, Pierre** (1997). *Contre feux*. Μετφ: Κ. Διαμαντάκου, Αθήνα: Πατάκης, 1998.
- Boyer, Christine**. *The city of collective memory*, Massachussets: MIT press, 1994.
- Buchanan, Ian**. «Practical Deleuzism and Postmodern Space», στο Fuglsang, M., Sorensen, B.M. (επιμ.), *Deleuze and the Social*, Εδιμβούργο: Edinburgh University Press, 2006.
- Buck-Morss, Suzan**. *The dialectics of seeing. Walter Benjamin and the Arcades Project*. MIT Press, 1982.
- Castells, Manuel**. *The Informational City: Information Technology, Economic Restructuring and the Urban-Regional Process*, Oxford and Cambridge: Blackwell, 1991.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L. Stone, A.** *Public space*. Κέιμπριτζ: Cambridge University Press, 1992.
- Clark, David**. *The Future Urban World in World/Global City*. Λονδίνο-Νέα Υόρκη: Routledge, 1996.
- Γεωργουλής, Δημήτρης** (επιμ.). *Κείμενα στη θεωρία και στην Εφαρμογή του Πολεοδομικού και του Χωροταξικού Σχεδιασμού*, Αθήνα: Παπαζήση, 1995.
- Γοσποδίνη, Άσπα**. «Ο Ανταγωνισμός των Ευρωπαϊκών πόλεων και οι νέες 'χρήσεις' του αστικού σχεδιασμού», στο Ψυχάρης, Ι., Γοσποδίνη, Α., Χριστοπούλου, Ο.,

- (επιμ.), *Δεκαεπτά κείμενα για το Σχεδιασμό, τις πόλεις και την Ανάπτυξη*, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, 2000.
- Dubois-Taine Geneviève and Chalas Yves** (επιμ.). *La ville émergente*. Παρίσι: Ed. De l' aube, 1997.
- Ελευθερίου, Μάριος**. «Ζωή Ανυπεράσπιστη». Στη συλλογή *Η πόρτα της Πηνελόπης*. Αθήνα: Γαβριηλίδης, 2003.
- Giddens, Anthony**. *Οι συνέπειες της νεοτερικότητας*. Μετφ: Γ. Μερτίκας. Επιμ: Γ. Λυκιαρδόπουλος. Αθήνα: Κριτική, 2001.
- Jameson, Frederic**. *Το μεταμοντέρνο ή η πολιτισμική λογική του ύστερου καπιταλισμού*. Αθήνα: Νεφέλη, 1999.
- Jolé, Michelle**. *Espaces publics et cultures urbaines*. Παρίσι: Actes du Séminaire du CIFD de Paris, 2000.
- Καλβίνο, Ίταλο**. *Οι αόρατες πόλεις*. Μετφ: Α. Χρυσοστομίδης. Αθήνα: Καστανιώτη, 2004.
- Κάλμπαρη, Χριστίνα - Ντάφλος, Κώστας** (επιμ.). *Η μετάβαση της Αθήνας*. Αθήνα: Futura, 2005.
- Κεσίσογλου-Καρουσινού, Μέλπω**. *Βυζαντινές τοιχογραφίες από την Καππαδοκία*, Σπάρτη: Ιδιομορφή, 1999.
- Koolhaas, Rem & Mau Bruce**. *S,M,L,XL*. Νέα Υόρκη: The Monacelli Press, 1995.
- Κοτιώνης, Ζήσης**. *Πες, πού είναι η Αθήνα*. Αθήνα: Άγρα, 2006.
- Lefebvre, Henry**. *Δικαίωμα στην πόλη-Χώρος και Πολιτική*. Μετφ: Π.Τουρνικιώτης & Κλ. Λωράν. Αθήνα: Παπαζήση, 1977.
- Mach, Ernst**. *Conoscenza ed errore. Abozzi per una psicologia della ricerca*, Τορίνο: Einaudi, 1982.
- Melucci, Alberto**. *Culture in gioco. Differenze per convivere* [Μιλάνο: il Saggiatore, 2000]. Μετφ: Μ. Ψημίτης. Αθήνα: Gutenberg, 2002.
- Melucci, Alberto**. *Challenging Codes. Collective Action in the Information Age*. Κέμπριτζ: Cambridge University Press, 1996.
- Melucci, Alberto**. *Nomads of the Present: Social Movements and Individual Needs in the Contemporary Society*. Philadelphia: Temple University Press, 1989.
- Newman, Peter & Thornley, Andy**. *Urban Planning in Europe*, Λονδίνο-Νέα Υόρκη: Routledge, 1996.
- Παναγιωτόπουλος, Νίκος**. *Πρακτικά της διάσκεψης, Προς ένα Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Κίνημα, Αθήνα, 3,4,5 Μαΐου 2001*. Μετφ: Κ. Διαμαντάκου. Αθήνα: Πατάκης, 2003.
- Παπούλιας, Χρήστος**. *Υπερτόπος*. Αθήνα: Futura, 1999.
- Park, E.Robert & Burgess, W.Ernest**. (1924), *Introduction to the Science of Sociology*. Σικάγο: University of Chicago Press.
- Parsons, Talcott**. *The Evolution of Societies*, Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1977.

- Πορτάλιου, Ελένη.** *Εισαγωγή στις θεωρίες της συλλογικής δράσης και των κοινωνικών κινημάτων.* Διδακτικές σημειώσεις στο πλαίσιο του μαθήματος «Η πόλη ως κοινωνικό έργο, αντικείμενο και πεδίο πολιτικής: αστικά κοινωνικά κινήματα». Αρχιτεκτονική-Σχεδιασμός του χώρου, Ε.Μ.Π., 2008.
- Πορτάλιου, Ελένη.** *Μεταβιομηχανική/Μετανεωτερική κοινωνία-Θεωρίες των κοινωνικών κινημάτων.* Διδακτικές σημειώσεις στο πλαίσιο του μαθήματος «Η πόλη ως κοινωνικό έργο, αντικείμενο και πεδίο πολιτικής: αστικά κοινωνικά κινήματα». Αρχιτεκτονική-Σχεδιασμός του χώρου, Ε.Μ.Π., 2008.
- Ρόκος, Δημήτρης.** *Περιβάλλον και Ανάπτυξη: διαλεκτικές σχέσεις και διεπιστημονικές προσεγγίσεις,* Αθήνα: Εναλλακτικές εκδόσεις, 2005
- Schmitt, Carl.** *Πολιτική θεωρία. Τέσσερα κεφάλαια γύρω από τη διδασκαλία της κυριαρχίας.* Αθήνα: Λεβιάθαν, 1994.
- Scoffier, Richard.** *Η πόλη χωρίς το έξω.* Μετφ: Β. Μπιτσώρης. Αθήνα: Futura, 2000.
- Sennett, Richard (1977)** *Η Τυραννία της οικειότητας: ο δημόσιος και ιδιωτικός χώρος στο δυτικό κόσμο,* Μετφ: Γ. Μέρτικας, Αθήνα: Νεφέλη, 1999.
- Σημαιοφορίδης, Γιώργος.** *Διελύσεις: κείμενα για την αρχιτεκτονική και τη μετάπολη.* Αθήνα: Metapolis Press, 2005.
- Sorkin, Michael (επιμ.).** *Variations on a theme park.* Νέα Υόρκη: Will & Hang, 1992.
- Σταυρίδης, Σταύρος (επιμ.).** *Μνήμη και Εμπειρία του Χώρου.* Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2006.
- Σταυρίδης, Σταύρος.** *Διαφήμιση και το νόημα του χώρου.* Αθήνα: Στάχυ, 1996.
- Στεφάνου, Ιωσήφ (επιμ.).** *Η φυσιογνωμία της ελληνικής πόλης, Συλλογή Κειμένων.* Αθήνα: Κυδέων, 2000.
- Στεφάνου, Ιωσήφ - Χατζοπούλου, Αλίκη - Νικολαΐδου Σήλια.** *Αστική Ανάπλαση.* Αθήνα: Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδας, 1995.
- Tarrow, Sidney.** *Power in Movement: Social Movements, Collective Action and Politics.* Κέιμπριτζ: Cambridge University Press, 1998.
- Tilly, Charles.** *Social Movements 1768-2004.* Λονδίνο: Paradigm Publishers Boulder, 2004.
- Τουρνικιώτης, Παναγιώτης.** *Η αρχιτεκτονική στη σύγχρονη εποχή.* Αθήνα: Futura, 2006.
- Tschumi, Bernard.** *Event Cities.* MIT Press: 1996.
- Vidler, Anthony.** *The architectural Uncanny. Essays in the modern unhomely (Μέρος II).* Λονδίνο: The MIT Press, 1992.
- Wittgenstein, Ludwig (1948).** *Πολιτισμός και αξίες.* Αθήνα: Καρδαμίτσα, 2000.
- Ψημίτης, Μιχάλης.** *Εισαγωγή στα Σύγχρονα Κοινωνικά Κινήματα.* Αθήνα: Ατραπός, 2006.

ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ-ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- Αίσωπος, Γιάννης - Σημαιοφορίδης, Γιώργος.** «Από τη μητρόπολη στη μετάπολη». ΤΟ ΒΗΜΑ (07/12/97).
- Βατόπουλος, Νίκος.** «Οι μικρές πόλεις μέσα στη μεγάλη». ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (28/01/07).
- Γιαννούλια, Κατερίνα.** «Ελαιώνας-Βωβός-ΠΑΟ:Τσιμέντο και τρελά κέρδη» (08/01/09) [http://www.dea.org.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=1576&Itemid=42].
- Δανέλλης, Βασίλης.** «Κουλτούρα mall, αγορά small». ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ (29/11/08).
- Δραγώνα, Θάλεια.** «Πόλη: ο χαμένος παράδεισος; Η φωτεινή και η σκοτεινή πλευρά των τόπων όπου ζούμε». ΒΗΜΑ ΙΔΕΩΝ, τ.1. Ιούνιος 2007.
- Ηγουμενίδη, Τέτη,** «Προχωρεί το εμπορικό στο Γαλάτσι από Χαραγκιώνη - Sonae Sierra». ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ (23/05/2009).
- Ηλιοδρομίτης, Θανάσης.** «Mall και IKEA αλλάζουν το χάρτη της αγοράς». ΗΜΕΡΗΣΙΑ (11/03/09).
- Κανέλλος, Θοδωρής.** «Είμαι κεφάτη, γυρίζω από το εμπορικό κέντρο». ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (26/06/03).
- Καριμάλη, Αφροδίτη.** «Το πάρκο του Ελληνικού θα γίνει... πόλη!». ΕΘΝΟΣ (16/01/08).
- Κόλλια, Ελευθερία.** «Φουντώνει η μάχη του Γαλασίου». ΤΟ ΒΗΜΑ (26/01/08).
- Κοντράρου-Ράσσια, Νίκη.** «'Πράσινο' από το ΚΑΣ στο θηριώδες εμπορικό κέντρο». ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (14/04/09).
- Κοτιώνης, Ζήσης.** «Η εξαγωγή της Αθήνας στην τοπογραφία της Αττικής». ΒΗΜΑ ΙΔΕΩΝ, τ.1. Ιούνιος 2007.
- Λιάλιος, Γιώργος.** «Άσος Βεΐκου: Το πιο pop πάρκο της Αθήνας!». ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (09/07/07).
- Λιάλιος, Γιώργος.** «Η μητρόπολη αποτελείώνει το μητροπολιτικό πάρκο». ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (13/11/06).
- Μπάρκα, Φωτεινή.** «Από 'Λίμνη των κύκνων', νύχτα...ταλαιπωριών». ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (02/02/07).
- Μπιτσικά, Παναγιώτα – Αλεβιζοπούλου, Μαρινίκη.** «Μαύρες τρύπες στα ολυμπιακά ακίνητα». ΤΟ ΒΗΜΑ (17/08/08).
- Παπαϊωάννου, Τάσσης.** «Η πόλη ως συνεχές και αέναο παλίμψηστο κοινωνικών γεγονότων» [<http://www.eete.gr/uploads/File/>].
- Περιοδικό Γαλέρα,** «Αφιέρωμα στο The Mall», τ.2-3, 2006.
- Πορτάλιου, Ελένη.** «Αστικός ανασχεδιασμός στην Αθήνα». MONUMENTA (30/04/07) [<http://www.monumenta.org>].
- Ρουσάνογλος, Νίκος.** «Ελπίδες έναρξης εργασιών στο Γαλάτσι για Sonae Siera - Ομιλο Χαραγκιώνη». ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (25/04/09).
- Σεβαστάκης, Νίκος.** «Το περιβάλλον: Μια νέα θεότητα;». ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (14/06/08).

Σεφεριάδης, Σεραφεΐμ. «Έχουν μέλλον τα κοινωνικά κινήματα;». ΤΟ ΒΗΜΑ (04/06/06).
Συκκά, Γιώτα, «Ένα Mall... ολυμπιακών διαστάσεων». ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (14/05/09).
Ταγκαλίδου, Τζέλα. «Δημόσιες στιγμές-Ο δημόσιος χώρος ως ιδιωτικός» [<http://www.reconstruction.gr>].
Τζαναβάρα, Χαρά. «Πράσινο στην Αθήνα». ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (01/03/08).
Τσακίρης, Θανάσης. «Οι θεωρίες για τα κοινωνικά κινήματα». (13/05/2006) [<http://politikokafeneio.com>].
Χαραμή, Στέλλα. «Η προοπτική mall ξεσήκωσε το Γαλάτσι», ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ (14/05/09).
Ψαρά, Μαρία. «Το γήπεδο που έγινε...αρένα». ΕΘΝΟΣ (20/12/08).

ΑΡΘΡΑ ΣΕ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Ασπρογέρακας, Ευάγγελος. «Στοιχεία μεταμοντερνισμού στο δημόσιο χώρο». Αρχιτέκτονες, τ.34. Ιούλιος-Αύγουστος 2002.
Castells, Manuel. «Η κουλτούρα της διαδικτυωμένης κοινωνίας». Futura, N° 8.
Cybrivsky Roman. «Changing patterns of urban public», Cities, 1999 Vol.16, No 4.
Δελλαδέτσιμας, Παύλος. «Η τρέχουσα δυναμική της ανάπτυξης της Αθήνας: Συμβατικό-Νέο Πρότυπο και έργα υποδομής», Γεωγραφίες, τ.7.
Jirincă, Eva. «Η αρχιτεκτονική ως τέχνη» (συνέντευξη στη Στ. Φιλίππου). τ.13., 2005.
Koolhaas, Rem, «Whatever Happened to Urbanism». ANY τ.9, 1994.
Λαΐνα, Έλενα. «Malls: Η διεθνής εμπειρία». Αρχιτέκτονες, τ.58. Ιούλιος-Αύγουστος 2006.
Λυμπεράτος, Ανδρέας. «Η διακειμενικότητα της σύγχρονης πόλης και η διαφορά ως μέγεθος συνάντησης και δημιουργίας». Αρχιτέκτονες, τ.35. Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 2002.
Μαντουβάλου, Μαρία. «Στρατηγική για τους 'δημόσιους' και τους 'ελεύθερους' χώρους στην Αθήνα». Αθήνα: Ε.Μ.Π., ΠΥΡΦΟΡΟΣ, τ. 1/1998 (Ειδική έκδοση με θέμα: «Αθήνα προς το 2004 και μετά» - Προτάσεις για τον Σχεδιασμό του Χώρου).
Πανταζή, Μαγδαλένα - Φιλίππου, Αλεξία. «Shopping malls... αναζητώντας ταυτότητα στους καταναλωτικούς μη-τόπους της σύγχρονης πραγματικότητας». Αρχιτέκτονες, τ.58. Ιούλιος-Αύγουστος 2006.
Portugali, Juvai. «Notions Concerning the Natures of World Urbanisation», Progress in Planning, 1996. Vol. 46, Issue 3.
Σαρηγιάννης, Γιώργος. «Ο εκφυλισμός των κέντρων της πόλης, τα malls και τα παιχνίδια των επενδυτών». Αρχιτέκτονες, τ.58. Ιούλιος-Αύγουστος 2006.
Σαρηγιάννης, Γιώργος. «Η ιστορική διάσταση της αντίθεσης δημόσιου και ιδιωτικού χώρου». Αρχιτέκτονες, τ.34. Ιούλιος-Αύγουστος 2002.
Σουβατζίδης, Μιχάλης. «Ουτοπία - Δυστοπία _ Συναισθηματική τοπογραφία _ Βιοκλιματικός σχεδιασμός». Αρχιτέκτονες, τ.44. Μάρτιος-Απρίλιος 2004.

Τερκενλή, Θεανώ. «Η θέση των γεωγραφιών της καθημερινής ζωής στην παραγωγή, αναπαραγωγή και πρακτική της πολιτισμικής διαφοράς σε έναν παγκοσμιούμενο κόσμο». Γεωγραφίες, τ.1.

Torok, Sue. «Το εμπορικό κέντρο δεν εξαντλείται σε μια ομάδα καταστημάτων, Real estate and Development, Retail and Entertainment in Greece, 2005.

Ψυχοπαίδης, Κοσμάς. «Οι κατασκευαστές της Αθήνας», Η ΛΕΞΗ, τ.166, 2001.

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

<http://www.e-galatsi.gr/>

<http://www.galatsinews.gr/>

<http://www.palmosnews.gr/>

<http://www.g-magazine/>

<http://palaigalatsi.wordpress.com/>

<http://www.attiko-prasino.gr/>

<http://www.mnec.gr/>

<http://www.entthesis.net/>

<http://www.sadas-pea.gr/>

<http://www.sepox.gr/>

<http://www.asda.gr/elxoroι/>

<http://www.minenv.com/>

<http://green-attack.blogspot.com/>

<http://www.prosanatolismoi.gr/>